

I. Українські жіночі організації

UKRAINIAN WOMAN OF DETROIT

JUBILEE BOOK
IN COMMEMORATION OF 70th ANNIVERSARY
OF UKRAINIAN FEMINIST MOVEMENT
and
35th ANNIVERSARY OF SOCIAL ACTIVITIES OF UKRAINIAN
WOMEN OF DETROIT, MICHIGAN

PUBLISHED BY UNITED UKRAINIAN WOMEN'S ORGANIZATIONS
DETROIT, MICH.—1955

Од. Контрфундаментів

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО ДІТРОЙТУ

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ
З НАГОДИ 70-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО РУХУ
та
35-ЛІТТЯ ГРОМАДСЬКОЇ ПРАЦІ ЖІНОЦТВА ДІТРОЙТУ

НАКЛАДОМ ЗЛУЧЕНИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДІТРОЙТУ
ДІТРОЙТ, МИШ., 1955

ВСТУП

На сторінках цієї книжки розгортається життя і праця українського жіноцтва Дітройту. Перші жіночі гурти створились тут із молодих жінок, що їх незавидна доля приневолила покинути рідний край та шукати прожитку за океаном. Із рідної землі вони принесли віру в Бога і любов до Батьківщини і в ім'я того об'єднались. Їх особисті прикмети — добре і чутливе серце, висока мораль і роботящість — промостили їм дорогу в новому світі. А з американського ґрунту зачерпили вони почуття особистої гідності та пошанування людини, що їм дає вільний світ.

Нелегкий був їх громадський шлях. Розпочали його без досвіду й вироблення, шукали самотужки вияву, вчилися на власних помилках.

Та традиція українського жіночого руху, цінні громадські прикмети та приклад американського ґрунту провадили їх. І дозволили здобути те становище у громаді, що вони його тепер займають.

70-літтю українського жіночого руху присвячена ця книжка. Половину цього часу пройшло українське жіноцтво Дітройту організованим шляхом. Громадський досвід, і осяги того шляху зібрані тут і статтях і звітах. Та щоб причинитись і своїм вкладом до вшанування 70-ліття — виступає в загальній частині огляд праці українського жіноцтва в ЗДА й на Скитальщині та коротка історія жіночого руху, що появляється вперше. Українське жіноцтво Дітройту завершило свій громадський шлях отим цінним вкладом в наш жіночий рух.

Л. Бурачинська

А. А. Гурашук

ЧАСТИНА I.

Юлія М. Шустакевич

УКРАЇНСЬКІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ДІТРОЙТІ

Колискою українських жіночих організацій у Дітройті була церква Святого Івана Хрестителя при Клипперт ул. на західній стороні міста при якій, в червні 1918 року, за починком тодішнього пароха о. Михайла Гуряньського, основано „Сестрицтво Апостольства Молитви“. Цей перший, несподіваний крок Українок у новій землі був спрямований до піддержки своєї Церкви, яка тільки тоді організувалась і розбудовувалась. Перші піонерки Сестрицтва були: Текля Трухан — голова (померла 1935 р.), Марія Вороняк — писарка (померла 1947 р.) і вельми активна і жертвенна Марія Дацко — касієрка (померла 1942 р.). При оснуванні було тільки кільканадцять членок, але при добрій волі і щирій праці Сестрицтво зросло до 60 членок, які даліше вірно працюють для своєї церкви.

Трохи пізніше, на східній стороні Дітройту, група Українок забажала теж виявити свої услуги для слави Божої і в році 1921 при Українській Католицькій Церкві Непорочного Зачаття, яка тоді містилась при Грейлінг вул., основано „Сестрицтво Непорочного Зачаття“ з тим, щоб помагати матеріально і морально своїй церкві. Основником Сестрицтва був тодішній парох тієї церкви о. Микола Добротвор (помер 1943 р.). Перші урядниці були досі живучі: Марія Гуньовська — голова, Анастазія Дем'ян — писарка і Марія Заблоцька — касієрка. В початках бачимо тільки 20 членок, а тепер це є одно з найбільших товариств, бо нараховує 150 членок.

З огляду на те, що в тодішніх часах прибували до Америки жінки, які не мали жадної освіти або дуже малу, вони на чужій землі й у свобідніших умовах, задумали поширити своє знання і почали оснóвувати світські жіночі товариства, в яких вони могли б сходитись на лекції або читання корисних книжок. Таке товариство постало в 1921 р. теж при церкві на Грейлінг вул. і назвало себе „Жіноче Т-во Просвіта“. Воно мало на меті просвіщати своїх членок і поширяти їх знання. Це товариство

існує до сьогодні і продовжує свою працю. В часі війни членки „Просвіти“ були активні в Американському Червоному Хресті, про що буде мова пізніше. Сходини свої відбувають в Українському Осередку при Карпентер вул. Членки „Просвіти“ кожного року помагають при розпродажі Маківок для американських ветеранів, як рівнож збирають гроші на Комюніті Фонд. Помагали у збірці фондів на Український Допомоговий Комітет. Теперішній уряд „Просвіти“ такий: А. Мацкевич — голова, М. Дзісяк — писарка, М. Онисько — фін. писарка і М. Польна — касієрка. В товаристві є около 60 членок.

Дещо пізніше, як життя в новій землі почало більше сприяти, відкрилась потреба громадських обов'язків. Мати-Українка з любови до свого рідного краю, забажала на цій новій і вільній землі засадити нову квітку, якою була її рідна мова — українське слово. З тією метою, в році 1926, група молодих матерей в Норт Дітройт оснувала товариство „Молода Україна“. Ці молоді матері зорганізували школу. Вони найняли велику, порожню крамницю, закупили лавки, найняли вчителя, який навчав у цій однокласовій школі української мови, читання і писання, а пізніше української історії та літератури. До цієї школи вчало яких 30—40 шкільних дітей. Треба признати, що ідея „Молодої України“ була вельми похвальна, а вдержалась вона близько десять років аж до того часу, коли при Українській Калицькій Церкві при Грейлінг вул. відкрилась щоденна школа, яку вели Сестри Законниці. Основницями „Молодої України“ були: Анна Биндина Зола — голова, Катерина Колодій — писарка і Анна Сооновська — касієрка. При оснуванні було 25 членок. Сьогодні це товариство перейшло на ширший шлях, включившись у найбільшу жіночу організацію, якою є Союз Українок Америки і нараховує 110 членок.

Союз Українок Америки в Дітроїті

У році 1929 організація українського жіноцтва набрала ширшого розмаху. Того року прибула до Америки сеніорка жіночого руху Олена Кисілевська — редакторка журналу „Жіноча Доля“ і тодішня сенаторка до польського Сейму із Західньої України, що тоді належала до Польщі. Олена Кисілевська обіжджала українські громади, бажаючи пізнати, як живеться Українцям у новій землі. У місяці жовтні того самого року Олена Кисілевська відвідала Дітройт і на масових зібраннях східної і західної сторони міста, промовляючи до численної громади, між іншим заохотила Українок до заложення відділів

Союзу Українок Америки, який уже тоді існував з центральним осідком у Нью Йорку від 1925 р. Кинене нею добре слово, захопило Українок і зараз у листопаді 1929 р. група жінок оснувала „Жіночу Громаду“, яка по трьох місяцях вступила до Союзу Українок Америки і стала „16 відділом“. Спершу він примістився у Кронк Комюніті, а опісля перенісся на стало до Мишигенської Ліги при Мишиген вул. До 16 відділу увійшли жінки вельми активні, з молодечим запалом і їх праця огорнула правдивим ентузіазмом широкі круги неактивних Українок і побудила їх до зорганізованого життя. І так від року 1929 по рік 1937, на терені Дітройту постало нових шість відділів США, які вскорі об'єднали 500 Українок і ця організація за свою пильну працю здобула широкі впливи в українській громаді Дітройту.

Головні цілі Союзу Українок Америки були: організувати якнайбільші круги жіноцтва, ширити просвіту між членками, помагати морально і матеріяльно рідному краєві, плекати люльність до нової вітчизни-Америци. У цій новій землі, Українка починає зясовувати собі, що її громадянське становище є досить складне. Її думки й обовязки діляться на двоє. Любови до своєї рідної землі-матері вона не може викинути із своєї душі і їй невимовно жаль, що ця багата в природні скарби Україна, через нездарну економічну і державну господарку не може вижити своїх людей. Вони гнані матеріяльною потребою прибули в чужий край, шукати щастя і тут себе помалу звязують життям і обовязками супроти нової вітчизни. Але Америка багата і вона не жде на поміч Українки. А Україна в потребі. Там нема такого добробуту як тут. Там нема свобідного національного розвою, там нема добродійних установ, нема прав для українських дітей. За все там треба терпіти, всього там треба добиватись. Тому членство США звернуло свою працю на поміч рідному краєві, і щоб придбати фонди, відділи кожен на свою руку, влаштуували різні імпрези, як: балі, бенкети, драматичні вистави, концерти, традиційні і патріотичні свята, з яких грошеві доходи опісля розділювали і висилали на різні добродійні цілі на Україні, а згодом і в Америці. Окрім повищих бизнесових імпрез, влаштуувано різні просвітні вечері, лекції і виклади, на яких ширено просвіту між жіноцтвом, зацелювано благородність і сестрину любов. Дітройтські відділи США найбільш причинились до видавництва жіночого журналу „Наше Життя“, що є органом Централі США з осідком у Філадельфії.

На добродійні цілі в краю відділи посилали менш-більш із таким спрямуванням: На підмогу письменницям, які часто зна-

ходились у матеріальній потребі, на Український Шпиталь у Львові, на Дитячу Захоронку у Львові і Станиславові, на Рідну Школу, на будову або вдержання Просвітніх Домів, на поведян, на студентів, на інвалідів по першій світовій війні і вкінці на політичних в'язнів. Тут в Америці, Дітройтські відділи давали грошеву підмогу на Український Сиротинець у Філадельфії, на Українську Католицьку Семінарію в Стемфорді, на Дівочу Школу у Факс-Чейз, а в Дітройті на будову народніх домів, церков, дитячих шкіл та інших інституцій. Старанням 26 відділу закуплено літну домівку для американських ветеранів в парку української парохії коло Понтіак, Міш.

Філія США в Дітройті

Усі ці відділи в молодечому запалі до праці часто входили у колізію між собою. Щоб скоординувати акцію тих відділів, в році 1936 основано Філію США, до якої увійшли по дві або три представниці з кожного відділу і з них вибрано першу управу в такому складі: Анна Стецько — голова, Марія Бойко — писарка, Анастасія Паньків — касієрка.

Праця Філії була вельми репрезентативна і давала успішні імпрези. Згадати б тільки перший День Української Жінки в 1938 році, при участі двотисячної маси громадянства, щорічні вистави українських експонатів в Інтернаціональнім Інституті. В цім самім Інституті Філія влаштувала різні культурні імпрези для американської публіки, яка все цікавилась культурою і щоденним життям народів, що прибували з різних країв та осідали в Дітройті. Інші імпрези під проводом Філії були: величаве Свято Книжки при участі голови Централі США з Філадельфії Олени Лотоцької, святочні академії в честь проф. Софії Русової й Ольги Басараб, що згинула з рук польської поліції у Львові в 1924 р., імпазантні Дні Матері в патріотичному наставленні та інші подібні імпрези, які ставили Дітройтське жіноцтво на вищий щабель громадського значення.

Український Золотий Хрест

В роках 1937 і 1938 виступає нова жіноча організація під іменем Український Золотий Хрест, якої централь міститься в Нью Йорку. За її ініціативою постають два відділи у Дітройті, а саме: на західній стороні відділ 14 УЗХ, який приміщується в Українськім Народнім Домі при Мартин і Мишиген вул. і відділ 34 УЗХ на східній стороні, що відбуває свої сходини в Українськім Демократичнім Клубі при Грейлінг вул.

Мета і праця Українського Золотого Хреста майже нічим не різняться від мети і праці Союзу Українок Америки. Акція обох відділів УЗХ звернена на те, щоб нести поміч визвольним змаганням українського народу в рідному краю, піддержувати Рідну Школу, інвалідів, політичних в'язнів, дитячі захоронки та вкінці жертвенність на різні добродійні інституції, як церкви, школи та Народні Доми тут у Дітройті. УЗХ посилав пакунки на Карпатську Україну в році 1939, коли ця країна жила самостійним життям короткий час. В пакунках було вбрання для цивільного населення, а також ліки для військових шпиталів.

В часі другої світової війни членки УЗХ висилали пакунки воякам американської армії на воєнні фронти в Європі й Пацифіку, за які мають листи від вояків з висловами вдячності. До збирання фондів на різні добродійні цілі відділи УЗХ уряджували теж театральні вистави, концерти, забави, патріотичні та традиційні свята. Різдвяний сезон членки УЗХ використовували теж, бо ходили в колядою, а на Великдень збирали на українську писанку. Такі гроші все присвячувано на добродійні й патріотичні цілі. Загалом, УЗХ — це чисто національна організація, яка ширить добрі діла.

Перші урядниці у відділі 14 були: Анна Левкут — голова, Анна Дідик — писарка і Анна Михальчук — касієрка. Пізніше довгі роки була писаркою Марія Федик, а також дослужилась почесного головства Катерина Ігнатюк. До вельми активних в УЗХ належать теж Мальвина Стружовська, Марія Семген і все зрівноважена та спокійна Анна Левкут, що стоїть наче на сторожі доброї роботи в своїй організації.

Відділ 34 УЗХ має теж добрих та працюючих членок, як: Юлія Костюк-Чайковська, Варвара Шеремета, Тетяна Мойсюк, Анна Зола й інші, які теж дають пильну працю для добрих діл. Під цю пору вже входять туди нові імігрантки і з них одна — Марія Квітковська часто виступає на імпрезах, як промовниця. Оба відділи по війні висилали багато пакунків з ложивою і убранням скитальцям по європейських таборах.

Український Відділ Американського Червоного Хреста

Настав рік 1939 і приїде тривожні вісті з рідних сторін. Советське пекло заливало цілу Україну. Тисячі Українців гнала большевицька влада на Сибір, а інші тисячі опасались утечею на захід, ближче до Атлантийського Океану, звертаючи очі за рятунком до нас, до Америки. Усі звязки з рідним краєм перервано, а на людське життя на Україні впала залізна заслона.

А в Америці в тому часі збирались теж воєнні хмари, по-тиху, нежданно. Аж настав р. 1940, напад на Перл-Гарбор і друга світова війна. В американських часописах появились апелі від Американського Червоного Хреста, ззиваючи жіноцтво Америки до патріотично-гуманітарної праці.

Тоді-то за починном Філії СУА скликано всі українські жіночі організації, як: Український Золотий Хрест, Жіноче Тов. Просвіта й усі відділи СУА на день 19. червня 1940 до Інтернаціонального Інституту і там, на загальних зборах, основано Український Відділ Американського Червоного Хреста. Не можна поминути факту, що в той час перебував в Америці сотник Української Армії Іван Клименко, що був представником Червоного Хреста у Братиславі. Сотник Клименко і адв. Іван Кузь — тодішній голова місцевої Федерації Українців (помер у травні 1951 р.) відвідали Централю Американського Червоного Хреста в Дітройті і мали побачення з управителем Централі, Мр. А. Дж. Берресом. Від місцевого жіноцтва на цій конференції були теж присутні Марія Сковрон, членка Просвіти, й Ірина Козаченко, членка 23 відділу СУА. На цій конференції усі вище згадані українські представники пообіцяли розвинути працю українського жіноцтва для Американського Червоного Хреста. Цей факт і привів до оснування Українського Відділу АЧХ.

В першій управі відділу на загальних зборах 19. червня 1940, як було вже сказано, вибрано головою Юлію М. Шустакевич — членку 37 відділу СУА, писаркою Марію Семенен — членку 14 відділу УЗХ, касієркою Анну Стецько — членку 26 відділу СУА, Марію Сковрон, заст. голови від тов. „Просвіта“. Таким чином усі місцеві жіночі організації мали своє заступництво в Українському Відділі АЧХ.

Працю Українок для АЧХ попередила величава парада „Обміни Прапорів“, яка відбулась у місяці липні 1940 р. в парку на Бел-Айл при великому здвизі народу. Директор управи АЧХ А. Дж. Беррес, привітавши сердечною та патріотичною промовою оснування Українського Відділу АЧХ, вручив прапор АЧХ і чартер в руки голови Федерації адв. Івана Кузя, а цей передав ці емблеми Юлії М. Шустакевич — голові відділу. Рівночасно адв. Кузь вручив директорові Берресові синьо-жовтий прапор України, який опісля стояв у „Світлиці Слави“ в Централі АЧХ, між прапорами інших національностей. Прапор АЧХ і чартер, членки Українського Відділу примістили в домівці Інтернаціонального Інституту, де містилась робітня відділу.

Церемонія обміни прапорів була внесла і вельми патріо-

тична, зворушлива та викликала в душі учасників глибоке почуття горожанського обов'язку супроти нашої прибраної вітчизни, для якої тепер відкривається нагода серйозної праці. Рівночасно, цілий церемоніал обміни прапорів оставив незатерті враження і учасники здвигу зложили обильні грошові жертви на цілі Американського Червоного Хреста.

З великим пієтизмом взялись Українки до праці у відділі. Кожного четверга від години 10-ої ранку до 4-ої по полудні, яких 10 або 15 членок сходились до робітні в Інтернаціональнім Інституті й шили різне дитяче й жіноче вбрання з матеріялу, що його постачала Централя АЧХ. Також виконувано в нашій робітні різні санітарні уніформи для вжитку лікарів і ранених воjakів по воєнних шпиталях. Годиться сказати, що машини дошиття за дозволом директора Берреса доставлено до Українського Відділу з Централі АЧХ, дві машини закуплено за гроші Федерації Українців, а одну машину закупив 26 відділ США. Таким чином кожного четверга відходила готова викинчена робота і прибувала нова. Тисячі годин праці дали Українки для АЧХ на поміч потерпівшим від війни. Слід згадати, що пізніше праця для АЧХ поширилась на два відділи на східній і західній сторони Дітройту. Головою тоді стала Марія Сковрон. Оба відділи працювали до кінця війни і в часі кампанії за фондами для АЧХ кожного року членки Українського Відділу брали активну участь. Поширено між Українками теж посилку Різдваєних дарунків на воєнні фронти і хворим ветеранам по шпиталях.

Праця в Американським Червонім Хресті зблизила Українок з Американками і витворила приятельські відносини. Між тими, що жили ближче з Українками і відвідували вечерки й імпрези, влаштовувані в Українському Відділі в користь АЧХ, були, очевидно, перша п. Вілліям Р. Алворд — колишня предсідниця Дітройт Федерейшен оф Воменс Клобс — предсідниця Дітройт Нью Сентюрі Клоб і довголітня управителька Інтернаціонального Інституту, яка тепер відпочиває від громадської праці. Другою Американкою, що зблизилася до Українок, є п. Алвін Керу — довголітня і заслужена працівниця в АЧХ і членка „Ордену Кляри Бартон“, основниці Американського Червоного Хреста. Також п. Теріса Врайт — директорка праці при АЧХ часто бувала між Українками. Вельми памятий Різдваєний Вечір в Українській Хаті згадується, коли гостювала там п. Фред Т. Морфі в році 1949, знана зі своєї соціальної праці не тільки в Дітройті, але в цілому стейті і поза ним. Пані Алворд була одною з тих, що наділяла членок Українського Відділу відзна-

ками АЧХ за випрацьовану певну кількість годин і одного разу у своїй сердечній промові заявила, що в неї у серці жевріє вічне тепло до Українок.

Працю в АЧХ підсилювала теж Юлія М. Шустакевич постійними статтями з історії АЧХ, які через щоденник „Свобода“ розходились не тільки в Дітроїті, але по цілих Злучених Державах та частими промовами з радіо-мовлення і таким чином заохочувала Українок по інших містах до гуманітарної праці для АЧХ. Не можна поминути факту, що Евфемія Гузар, членка 26 відділу США, була скінченою курсанткою „несення поршої помочі“ при АЧХ і цілий час війни працювала норскою-охотницею по шпиталях воєнних ветеранів. Годиться записати факт, що у звязку з працею в АЧХ Українки повели в нашій громаді збірку гроша на Комюніті Фонд і поширили продаж Воєнних Щадничих Бондів і тільки жаль, що не було нікому в голові держати записок цієї продажі. В загальному кажучи, праця Українок в цілості повернулась для американської справи і такою зосталась до кінця другої світової війни.

Нові події

По скінченні війни помалу спинювалась праця для АЧХ, а натомість починалась інша. Думки Українок звернулись на європейський „Майдан Сліз“, на скитальщину, бо звідтіля надходили розпучливі листи до нас за допомогою. Коли в році 1945 оснувався Український Допомоговий Комітет, членки усіх трьох жіночих організацій причинились найбільш при збірці фондів. Защеплена їм американська гуманність і вроджена українська чутливість, веліла їм з повною посвятою працювати в цім напрямі.

Рівночасно почалась збірка вбрання й поживи. В кожному відділі США, у „Просвіті“, у відділах УЗХ, членки збирались гуртом, сортували і лагодили вбрання, купували і зносили поживу, пакували, вязали, двигали пакунки на пошту, вистоювали в черзі, щоб достатись до поштового віконця і вислати цю поміч потребуючим, зруйнованим війною і скитальщиною по таборах, нашим братам і сестрам. Сотні пакунків так відійшли за старанням жіночих організацій української громади в Дітроїті. Пізніше, коли Америка відкрила границі для візду скитальців, жіночі організації, а головно членки США, вітали їх перші. Помагали у підшуканні помешкань і праці. Складали нераз поміч готівкою на початок для нових людей, що були з дрібними дітьми. Недужим помагали шпитальною і лікарською олікою. Тут

приходиться знов згадати імя Евфемії Гузар, яка справді сердечною опікою огортала новоприбуваючих, розвозила їх по фармах на сталу працю, відвідувала їх і помагала словом і ділом. Родинні дома таких членок СУА, як Марії Прокопович і Доні Стефанії Демреї, були правдивими переходовими приміщеннями, в яких новоприбуваючі перебували не раз тиждень і два, аж поки їм знайдено працю, помешкання і виправлено на своє.

В році 1948 Централя СУА повела кампанію за спровадженням українських вдів і сиріт з європейської скитальщини до Америки і знов Дітройтські відділи СУА повели акцію за фондами на ту ціль. Тут нам приємно згадати, що п. Фред Т. Морфі в часі згаданого Різдяного Вечера подарувала від себе сто доларів на поміч українським вдовам і сиротам. Під цю пору багато з тих вдів розміщені по відповідних місцях на праці, заробляють на вдержання собі і своїм дітям та благословлять Америку. Інші, що належали до краевого Союзу Українок входять поволи у наші відділи, знайомляться з нами, розказують про свої трагічні переживання, про втрату дорібку цілого життя, рідних сторін і насильного покинення рідної землі.

Час одначе є великим лікарем і помалу гоїть ці глибокі рани, які спричинила війна українському народові й цілому людству. Американські Українки зробили все можливе, щоб улегшити і загоїти ці рани. Українські жіночі організації Америки сердечно вітають нову іміграцію й їх глибоким бажанням є, щоб нове жіноцтво повело кращу працю в нашій організації на добро нашої прибраної вітчизни і на поміч розп'ятій Україні.

Важна подія для Українок сталася в році 1948, бо тоді Союз Українок Америки офіційно став членом Генеральної Федерації Жіночих Клюбів і вже в слідуючій краевій конвенції у Бостоні, Масс., голова СУА Олена Лотоцька брала чинну участь. Вістку цю Українки привітали з великим ентузіазмом і цікаво слідкують за великою працею, яку dokonує американське жіноцтво.

З приводу золотого ювілею Генеральної Федерації, що відбувся в 1945 р. і смерті незабутньої Емми Факс, появилася окрема присвята від авторки цих стрічок на сторінках „Нашого Життя“ і це в великій мірі зблизило Союз Українок Америки з Генеральною Федерацією Жіночих Клубів.

Цей огляд не був би завершений, коли б не згадати ще про два молодечі відділи СУА, що оснувались у 1947 р., а це: відділ 61 на східній стороні і тов. Олени Теліги — відд. 58 на західній стороні. В обох відділах є у проводі молоді Американки українського роду, як: Ольга Кечнер, Елсі Бугай, Марія Попик та

інші. На східній стороні у відд. 61 бачимо Франю Осако, Софію Сігда та Анну Пиндик. Членки тих двох відділів не розвинули ще ширшої праці на громадському полі, але віримо, що вони скоро наберуть відваги та будуть краще працювати ніж їх попередниці. Про свою активність молоді членки подають звіт-домлення в англійській сторінці „Нашого Життя“.

Останніми часами, коли світ поділився на два табори — лівий і правий, проблема звільнення України з-під советських впливів зарисувалась дуже яскраво на світовому горизонті. В 1940 р. основано Український Конгресовий Комітет Америки, якого метою є пропагувати ідею звільнення українського народу. Українка, як вільна громадянка Америки, цінуючи вольності людини, цілком з демократичних мотивів, піддержує морально і матеріяльно старання Українського Конгресового Комітету Америки. Це завдання є новим додатком до широких громадянських обовязків Дітройтських жіночих організацій.

Закінчення

Праця в організації дала жіноцтву нагоду виявити свої здібності й характери, та не тільки виявити, але й удіпшити. Між членством СУА, як і в інших жіночих організаціях були добрі драматичні й співацькі сили. Катерина Яремчук — за молоду писарка 26 відд. СУА, мала драматичні здібності і грала головні ролі у драматичних виставах. З природи скромна і вродлива, Марія Топорівська, членка 26 відд. СУА, з дуже милим ліричним сопраном, теж за молодих літ виступала в драмі і численних концертах. Стефанія Цимбаліст, членка 16 відд. СУА, драматичний сопран, незвичайної краси, довгі літа виступала в драмі і співала по концертах та здобула загальну симпатію Дітройту. Покійна вже Марія Андрусевиц, членка 23 відд. СУА, за молоду вельми рухлива, була здібна до комічних роль.

З молодих співачок заслуговує на окрему згадку Доня Стефанія Демрей, членка 37 відд. СУА, з вельми інтелігентним голосом. Все охоче співає на імпрезах СУА, а також на різних громадських концертах. Має велике замилювання до церковної музики.

Інші членки виказали здібності в іншому напрямі. Ірина Козаченко виявила велике замилювання до українського мистецтва, зокрема до вишивок, і найбільш причинилась до поширення їх між членством СУА. Ірина Козаченко, Анна Ганиш, Анна Стецько і Софія Голуб були перші, що влаштуували вистави

українського народнього мистецтва в Інтернаціональнім Інституті від самих початків оснування СУА в Дітройті. Катерина Хомяк, членка 26 відд., теж цінна для організаційної праці, вельми зрівноважена, добра бесідниця, лекторка, часто дописує про організаційну працю. Марія Прокопович, членка 26 відд., довголітня голова того відділу, спокійної вдачі і працююча. В цім самім відділі бачимо ще інших, що заслуговують на згадку, а це Юстина Прибила і Марія Васько.

Відділ 6 СУА, що колись носив назву „Молода Україна“, має у проводі Павлину Будзол, яку окрім того, що є головою у своїм відділі, вибрано уже другий раз заст. голови Централі СУА на конвенції у Філадельфії. З нею у проводі теж Агафія Галишин, Текля Дідуник, Марія Скочиліс. Давніше були активні в цім відділі довгі літа Тетяна Солodka, Анна Сірко, Доміцеля Генік та інші. Відділи 5 і 26 є членством найбільші, бо нараховують кожен по близько 130 членок.

Відділ 23 має своїх провідних одиниць, як Марія Ясінська — голова Філії СУА. Окрім організаційної праці, час до часу пише короткі поезії до „Нашого Життя“. Бачимо тут довголітніх членок Марію Слупецьку, Анну Стисловську, Катерину Ігнатюк та інших, які дають услуги для громадянської користі. Відділ 23 приміщується в Українськім Народнім Домі при Мартин вул.

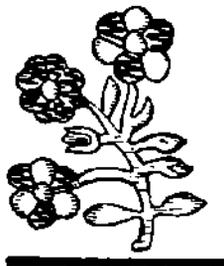
Анастасія Біловус з відд. 31 СУА виявляє велику прихильність до преси і книжки. Охоче піддержує видавництва добрих книжок і часто дописує про організаційну працю. З нею працюють від довгих літ такі членки, як: Анна Королевич, Анна Слободя і Марія Красневич.

При відділі 37 СУА переважно згуртувались молоді тут роджені жінки. Марія Градовська і Марія Пелех сповняють обовязки котрогось уряду, як не голови то писарки. Юлія Войтович і Олександра Небоженко теж дуже жертвенні членки. З новіших членок заслуговує на увагу Анастасія Вокер, яка через свої ексекутивні здібності стала немов би українською амбасадоркою. В її руках тепер вистави українського народнього мистецтва в Інтернаціональнім Інституті кожного року, та інші справи звязані з представництвом Українців.

Може повищий начерк не звучить велико, може не має за собою наглядних монументальних познак, але треба мати на увазі, що жіночі організації, що творились на терені Дітройту, мали у своїх рядах звичайних жінок, які не мали високого образування і які починали працю з самого споду. Українка з при-

роди є доброї вдачі, працювита, витривала. Любить свою церкву, шанує свою традицію. Свою любов до рідного краю, через свої діти, переносить на цю нову землю, цінить американську свободу і прагне такої свободи і вольности Україні.

З прибуттям нової іміграції ми вітаємо між собою нове, досвідчене жіноцтво, яке вже входить у ряди Дітройтських жіночих організацій. Це жінки з високою освітою і професією, з новими душевними надбаннями. Тому треба сподіватись кращих зворотів в організаціях. Надіємось, що вони скоро увійдуть у ближчі й сердечні звязки з Американками, які їх повітають прихильно і зрозуміють себе взаємно.

Іван Панчук

ПРО УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО В ДІТРОЙТІ

Історія зорганізованого українського жіноцтва в містах Дітройт, Гемтремк і Дірборн — це історія розквіту українського громадянського життя в стейті Мишиген.

Впродовж 25 літ (1928—1953) своєї активної участі в громадському житті я мав змогу приглянутись до праці жіночих організацій. Я бачив, що вони виконували всі їм припоручені і добровільно прийняті завдання широко, дбайливо — нерідко із більшим успіхом, як загально-громадські організації.

Українська жінка, дружина свідомих громадян міста, стараючись зберегти і передати своїм дітям здобутки української культури і ще не вирішені проблеми українського національно-державного життя, заявила була свою суспільно-громадську готовість цими словами: „Не зуміємо дійти до цілі, залишивши вєсь тягар праці на плечах батьків, чоловіків і синів“.

Перебіг їх громадських зусиль свідчить про великий заєгг праці. Попробую накреслити головні ділянки, в яких виявило себе жіноцтво Дітройту й околиці. Маю тут на думці Відділи Союзу Українок Америки, Українського Золотого Хреста, Жіночі Сотні, Жіноче Т-во „Просвіта“ та поодинокі Сестрицтва. Вони збагатили збірки фондів для ЗУАД Комітету, Українських Інвалідів, Фонд „Мати й Дитина“, Рідну Школу, Просвіту, Народну Лічницю у Львові, Музей у Празі, місцеві народні доми і парохіяльні школи, український театр.

Під час війни зорганізоване жіноцтво виявило наглядно свою готовість. Збірки на Американський Червоний Хрест (\$7000 в 1943), тисячі годин добровільної праці при шитті, звиванні бандажів і т. д., продаж поєверх 1 мільон дол. воєнних бондів, збірка на Інтернаціональний Фонд для дітей-сиріт (1.000 дол.), пожертви крові, збірки для Коммюніті Чєст Дітройту і збірки та служба для USC — це яскраві докази їх праці.

Заки війна закінчилась, жіноцтво вже стало збирати фонди для захисту українських скитальців. Ходили з колядою, брали

участь у вуличних збірках (тег дей) і переводили місячні збірки з листами для тієї цілі.

Другою ділянкою, де жіноцтво брало вельми активну участь було культурне життя громади. Шевченківські свята, роковини Лисенка, Хмельниччини, концерти визначних українських мистців, як Крушельницької, Рудницьких, Голинського, Авраменка, Кошиця. Довголітня і постійна підтримка і співучасть у хорах „Думка“ під керівництвом Івана Атаманця і Дівочого Хору під керівництвом Стефанії Андрусевич. Та окрім цієї співучасті жіноцтво дало також свій самостійний вклад. Це були виставки народної ноші та перша у Дітройті виставка української книжки і преси. Окрім того зорганізоване жіноцтво вшановувало пам'ять визначних українок окремими академіями й концертами.

Також на полі політичної боротьби жіноцтво займало замітне місце: У всіх протестаційних походах, у здвигах воно з'являлось зорганізовано і в великій кількості. Маніфестація з приводу голоду на Україні, польська пацифікація в Галичині, протест проти большевицьких гостей з України по війні та участь в українських політичних з'їздах, виголошення палких резолюцій та відважна участь у дискусіях і нарадах. Із Дітройту і Гемтремку увійшло до центральних установ чимало здібних і визначних урядниць. Між такими були Ірина Козаченко, Марія Прокіпович, Анна Сена, Софія Голуб, Марія Сірко, Марія Ясінська, Міні Дзісяк і Катерина Хомяк.

Тому й нічого дивного, що з-поміж українського жіноцтва одиниці вибилися і в американському житті. Маруся Бек, перша радна міста Дітройту і Павліна Жук, перша жінка у шкільному уряді Гемтремку — це передові жінки, що досягнули признання і пошану американського громадянства. Тут слід згадати також Павліну Гугелик, що її вибрано королевою міста з нагоди 250-их роковин заснування Дітройту.

Є ще одне, а може й головне завдання української жінки, яке вона сповнила совісно і дбайливо. Українське жіноцтво виховало сотні синів і дочок в українському дусі, дало їм нагоду навчитись корисних фахів, як медицини, інженерства, адвокатури, учительства і т. д. Дали також своїх синів до війська на оборону своєї прибраної батьківщини.

На своєму шляху українське жіноцтво перебуло великі труднощі, зазнало наруги, болю і пролило чимало сліз, виконуючи свої завдання. Але все це блідне перед велетенською їх працею та здобутками в освідомленні Америки про українську справу.

Михайло Чемний

З ПЕРСПЕКТИВИ ТРИДЦЯТИ ПЯТИ ЛІТ

(Сприво́ду 35-літнього ювілею жіночого руху в Дітроїті)

Перша світова війна, що пролягла море сліз і крові та струнула населенням Європи, принесла їй те, чого прагнули деякі народи від віків — самостійне, незалежне життя — волю. Сягнув по неї й український нарід. Та не довго довелось йому бути „хазяїном домовитим у своїй хаті, у своїм полі“. У героїчній боротьбі за волю — український нарід знеможений, втратив її. Одначе кров пролита українськими борцями не пропала марно, вона зродила нових борців, нових завзятців, що стали до боротьби з ворогами. Цей гомін волі на рідній землі був такий сильний, що його відгомін відбився по цілому світі, де жили українці.

Пролунав він також по Америці й Канаді. Тут і там по більших осередках стали жвавим теплом розвиватись різні національні організації. При них несміливо виступала українська жінка. Коли це були Січі на взір військових формацій, вона накривала голову біленькою плахтою з відзнакою Червоного Хреста. Коли це були церковні братства, організувалось і сестрицтво, спершу зі скромним завданням прикрашування церкви, а далі й харитативною та освітньою працею. Поводі ці жіночі гуртки почали оформлювати себе в окремі жіночі організації з різними завданнями.

Зразу цей рух був несмілий, боязкий, без ясно витиченого шляху, але з глибоким відчуттям відповідальности за долю українського народу. Щоб це зрозуміти, треба зясувати собі, що українська жінка в Дітроїті займалась до того часу лиш веденням дому, а коли цього вимагали обставини, то й працювала зарібково, щоб допомогти чоловікові. Коли ж пролунали кличі боротьби за волю рідного народу, вона зрозуміла, що й для неї настав час вийти за поріг своєї хати і зайнятися громадською працею. Не маючи досвіду в організаційному житті, робила це несміло, оглядаючись на своїх подруг і свого чоловіка. Воно їй не йшло їй легко, хоч би й через те, що за це своє бажання працю-

вати на народньому полі, вона часто стрічалась із гіркими й на-смішливими докорами. Та вона змалку привикла зносити тер-піння й перешкоди, бо ж шукаючи кращої долі, опинилась на чужині й переборола неабиякі труднощі. Тому й відчуваючи правильність свого кроку, вона терпеливо зносила злосливі та лукаві докори навіть рідного чоловіка. Українських жінок з осві-тою на еміграції в Америці було дуже мало та й більшість їх жі-ночим рухом не займалась і своїм посестрам з меншою або нія-кою освітою не давала ніяких порад, ані не закривала до праці на народньому полі.

Поправка в американській конституції — рівноправність жінок із чоловіками та право голосування, яке дістали жінки по першій світовій війні — вляла деякої охоти до організованої праці жіноцтва. І хоч українські жінки з того багато не скорис-тали, проте відчули, що їм належиться рівнорядне місце з дру-гими людьми на цьому Божому світі. Другим поштовхом була участь представниць нашого жіноцтва у визвольній боротьбі нашого народу. Софія Галечко, Олена Степанів і Віра Бабенко оживили наше жіноцтво й на еміграції. Хотілось їм теж прило-жити своєї сили й енергії у громадському ділі.

Наша жінка зрозуміла, що вона ніколи не зможе виховати добрих борців за нашу справу, коли сама не буде заінтересована в тому. Що вона, як виховниця нового покоління, мусить уміти і знати — як, кого і для кого виховувати. Вона відчула свій обо-в'язок служити своїй батьківщині з повною посвятою, а вико-нати цей обов'язок вона зможе лиш тоді, коли буде свідомо того, чого її батьківщина від неї вимагає. І так поволі, хоч і не дуже сміливо, постають гуртки організованого жіноцтва на еміграції.

Та нашим завданням не є писати історію жіночого руху на еміграції. Ми далекі й від цього, щоб дати вірний образ почат-ків цього змагання, що тривали повний, ба й з горою, десяток років. Це, сподіваємось, зроблять колись більш компетентні за нас люди. Ми бажали б у цих скромних рядках дати бодай те, що нам за останніх 30 літ впадало в очі — позитивну і творчу працю, що часто йшла поверх „великої, національної роботи“ наших доморослих патріотів.

Ніде правди діти, нашому жіноцтву нелегко приходилося здобувати своє, так сказати б, право діяння на громадсько-на-ціональній ниві. Воно завжди було чогось відсунене на друге місце. Та не зважаючи на те — завзятою і послідовною працею та великою жертвенністю воно значило свої сліди в нашому су-спільстві. Активна жінка ставала на прю з усім, що ставало їй на

дорозі. Вона мусіла тягнути не лиш своїх пасивних посестер, які не привикли до організованого життя, але також оправдати своє становище супроти свого чоловіка, а навіть дітей, які не розуміли, навіщо мамі заохочується ходити на збори. Часто можна було почути згірдливі вигуки, що „наші жінки починають політикувати“, або знов: „Чого то вони рипаються? Сиділи б коло своїх печей та дітей! Ще ті, що не мають дітей, то нехай собі мітінгують, але чому то вони тягнуть ще тих, що мають діти?“ Коли одного разу автор цих рядків почув повищу заввагу, то на цьому тлі вивязалась гостра суперечка. Зударились два погляди і в висліді дискусії звернено увагу, що саме тим жінкам, що мають діти, слід брати активну участь у нашому громадському житті, бо тільки така мати зможе виховати своїх дітей на добрих патріотів та гідних представників нашого народу серед чужинців. Ми бажали б, щоб наші діти йшли нашими слідами та продовжували нашу працю у змаганні до волі нашого народу. Хто ж їх до цього заохотить? Батько, що його діти раз на тиждень бачуть — в неділю й аж знову в неділю? Ні, це мусить виконати мати, а щоб вона могла це виконати — мусить бути свідома свого завдання і своїх обовязків супроти свого народу. Навчитись цього вона зможе тільки у своерідній організації, де вона зможе доповнити своє знання, де зросте в силу її любов до рідної землі і де вона пізнає, як їй можна служити.

Ось такі та їм подібні балачки велись між нашими людьми на еміграції на початках жіночого руху. Вони може й дивують декого сьогодні, але таке тоді було наставлення. Тому дуже не сміливо бралось жіноцтво за свою організацію, бо сили його були слабкі, громадської вироблености майже не було й організаційного досвіду не мали зовсім. Їхні чоловіки, хоч небагато втікли від них, мали нібито патент на всю політичну, організаційну й громадську роботу, а жінки могли бути в найкращому випадку тільки допоміжною силою. Їх не вважали самостійною одиницею, яка мала б право говорити сама за себе. Та годі було стримати те, що жінкам наказувало їх сумління. Жіноцтво зрозуміло, що воно мусить зайняти своє становище, якщо воно хоче виповнити якесь завдання, лишити за собою якийсь слід. На овиді починають уже виринати окремі особистості — провідниці жіночого руху, як Юлія Шустакевич, Олена Лотоцька й другі.

Смерть закатованої у польській тюрмі 12. лютого 1924 р. Ольги з Левицьких Басараб потрясла душею всіх наших людей, а жіноцтвом зокрема. Це бо впала жертвою насилля невинна

жінка, замучена ворогом на рідній землі. Ціла Західня Україна вкрилася жалобою, защеміло серце наших жінок і на еміграції. Мученича смерть і невинно пролита кров стали поштовхом до організованої праці. Імя Ольги Басараб не сходило з уст наших жінок і в її імені почали засновуватись жіночі організації.

Нам пригадуються слова Катерини Хомяк на академії в пам'ять Ольги Басараб 1928 р. у Гемтремку, коли вона з завзяттям сказала:

„Дорогі сестри! Невинно пролита кров Ольги Басараб не пропаде! Вона зродить тисячі героїнь і ми ще дочекаємося того дня, коли ворог тяжко заплатить за цю жертву у львівській в'язниці“.

Це було сказане 25 років тому. Сьогодні ворог платить сотнями своїх людей, що пануть жертвою того самого насилля, яке він колись виконував на нашій землі.

Академії в пам'ять Ольги Басараб були немов іскрою, що запалювала великі вогні. По цілій Америці, де жили наші люди, почались творити відділи Союзу Українок Америки, а багато з них обрали собі Ольгу Басараб за свою патронку. В Дітройті активніші жінки, що працювали в Гетьманських Січах, Сестрицтві, Червоному Хресті, стають також членками Союзу Українок. Починають вивчати свою історію, літературу та українську бувальщину. Мені часто доводилось бути прийвним на різних імпрезах, улаштованих нашим патріотичним жіноцтвом. І нераз приходилось подивляти їхнє завзяття, посвяту та вмлість. Пригадую собі, що одного разу запрошено мене на свято української книжки і культури, яке було получене з концертом у чужій залі. Влаштовували його жінки, які таких річей ніколи не робили. Та можна було з подивом оглядати ту величезну збірку українських книжок, журналів, часописів, різних просвітних листків ітд. Правда, сама виставка не була уладжена відразу, як треба. Наукові й цінні книги лежали поруч гумористичних журналів — укладано їх після величини і зовнішнього вигляду, а не після їхнього змісту й вартости. Але управа вистави — Анна Ганиш і Катерина Хомяк зараз їх поукладали, як треба, коли їм звернулося увагу. Кожна частина мала свій напис в англійській мові. Чужинці, що відвідували виставку, не могли начудуватись багатством української культури. Свято лишило гарний спомин, як у своїх, так і в чужих.

Прагнучи здобути більше знання, Відділи СУА улаштовували різні доповіді та лекції. З приємністю згадую, як мене запросив 26 Відділ СУА (голова Катерина Яремчук) виголосити кілька

таких доповідей і з приємністю признаю, що це були найбільш культурні слухачі, до яких мені колинебудь доводилось говорити. Друге — дуже помітне в нашого жіноцтва те, що воно послідовне у своїй праці й уміє підшукувати своїх наслідниць та в той спосіб запрацьовувати у громадській праці великий гурт жінок. Це явище відмінне від практики у наших чоловіків, де все ті самі люди є в проводі і не тільки що не підховують собі наслідників, але часто не хочуть зрестися дешевим коштом здо-бутої чести. Жінки ж змагають до того, щоб у них було якнай-більше запрацьованих в організації членок, щоб у кожний час могла котранебудь перебрати керму організації. За останніх 30 літ у Дітройті багато з наших жінок позначили свій життєвий шлях здібністю, енергійною працею, зрозумінням свого діла і повною посвятою. До них належать:

На заході міста: Ірина Козаченко, Розалія Стисловська, Євдокія Кахній, Марія Ясінська, Анна Левкут, а також колись Текля Верещук.

На сході міста: Катерина Хомяк, Кароліна Бугіль, Софія Макар, Катерина Яремчук, Анна Газиш, Марія Прокопович, В. Войтович, Анна Кузь, Параскева Равська, Анна Стецько, А. Мудра, А. Дамян, Катерина Чорній, Марія Будор, Павлина Будзол, Катерина Шавінська і багато-багато інших

Не будь на терені Дітройту й околиці цих працьовитих, а деяких навіть талановитих жінок, не було б ніякого жіночого руху та ніякої організації. Завдяки їм діє на терені Дітройту 18 жіночих організацій, з яких кожна має за собою пройдений шлях громадської праці.

Ці жінки, хоч вийшли з найнижчих кругів нашого громадянства, осягнули багато і в своїй скромності ніколи не претендували на ролю якихсь провідниць або еманципанток. Саме життя вивело їх із їхніх хат та заставило до праці на громадському полі. Тут вони виробились на дійсних працівниць, що віддали більшу половину свого віку для всім нам однаково дорогої справи.

Нам бракує слів, щоб належно окреслити многогранну працю тих повних посвяти й відданости працівниць. Ми хотіли б тільки відмітити, що жіночий рух у Дітройті й околиці збагатив нашу національну скарбницю поважними ділами його провідниць. Є матеріальний дорібок, але чи не найбільшим скарбом є здобутки морального характеру.

Поза здобуттям організаційного знання та вивінуванням наших шкіл, церков та інших жертв на різні церковні й народні

цілі, наша жінка зуміла ще отворити очі чужинцям та показати їм багатство української культури. Вона познайомила їх із нашими змаганнями та показала, що український нарід не є гірший від других і що йому також належить місце на цій землі. Своєю працею і чеснотою вона підтвердила, що він вартий цього. Вона внесла у нову землю високу якість своєї праці і своєї культури. Українська мати добре виховала своїх дітей та бодай до певної міри сплинула їх винародовлення.

Українські жіночі організації у Дітройті за останніх 30 літ гідно зарепрезентували український нарід між чужими. А тепер з прибуттям нової іміграції, нових сил, часто висококваліфікованих, можна сміло вірити, що їхнє діло увінчається повним успіхом.

35-літній ювілей жіночого руху, що його слушно святкує жіноцтво Дітройту й околиці, відзеркалює невтомну, послідовну, самовідречену, але й успішну працю, яку за цей поважний час перевело наше жіноцтво.

На закінчення цієї короткої згадки можемо хіба висловити побажання, щоб наше жіноцтво й надалі безупинно працювало, так щиро і безкорисно, як досі, та осягнуло свою чесно заслужену нагороду — свідомість сповнення своїх християнських і народніх обов'язків.

УКРАЇНСЬКА ЖІНКА НА СЦЕНІ ДІТРОЙТУ

Якого чуда може доказати мала горстка людей, обдарована любов'ю до свого народу, стане видно з історії українського поселення в Дітройті. Це поселення було, в порівнянні з іншими націями, наймолодше і мало численне.

У 1904 р. першою клітиною нашого життя стала греко-кат. церква св. Івана Хрестителя при вул. Сікат, на західній частині міста. Та парохія гуртувала кільканадцять душ та всеж таки спромоглась вибудувати малу дерев'яну церкву. Першим парохом там був о. Лукавський, а при будові церкви найбільше праці положив Н. Стефанський.

У 1910 р. до Дітройту приїхала родина Королишиних. Своїм національним і музикальним виробленням вона відразу визначилась у житті української громади. Євген Королишин організував церковний хор і молодь, що любить спів, починає горнутись до парохії. Виринає думка ставити аматорські вистави і їх режисерує старший брат Євгена Йосип. У родині Королишиних є також дівчата — Стефанія і Маруся, що мають гарні голоси. Вони беруть участь у виставах і згодом твориться аматорський гурток, що працює постійно при парохії. У ньому бере участь також А. Стефанська-Задоско. Анастасія Королишин допомагає у виведенні сценічних вистав своєму батькові.

Під впливом того зростає українська громада. Багато наших людей, що записались було до польських парохій, повертаються до своєї церкви і громади. Прибутками з вистав і концертів сплачувано церковні довги і побудовано першу домівку з театральною залю, при вул. Сікат, де є тепер Укр. Американський Політичний Клуб.

У 1911 прибув до церкви св. Івана новий парох, о. Євген Бартош. Це була людина з великою ініціативою і щирим українським серцем. Окрім того о. Бартош любив і цинив музику та її прояви. Під його вмілою рукою закипіло життя. Коли придбано домівку з залю, громада стала використовувати її що тижня на концерти і вистави.

Українська громада росла і на східній частині міста, себто

у Гемтремку. Відчувався теж брак церкви і українського дому. У 1913 р. о. Бартош піддав тамошнім українцям думку, щоб узались за вибудування церкви. І ще того року поставлено при вул. Грейлінг дерев'яну церкву, яка стоїть і досі. Незадовго потім вибудовано "Українську Хату" з невеликою театральною залюю.

Від того часу розгорнулось широко українське життя у Дітройті. При парохії у західній частині міста уже діяв хор "Боян" і аматорський гурток. Тут ставили вже драми, як "Ой, не ходи Грицю", "Украдене щастя", "Учитель" і багато комедій. Згодом перейшли на музичні вистави, як "Запорожець за Дунаєм", "Наталка Полтавка", "Вій", які ставили з великою оркестрою в американських залах. Чоловою солісткою цього гурта була Стефанія Королишин-Цимбаліст, окрім неї діяла в гурті її сестра Марія Королишин-Блащук і Анна Стефанська-Задоско. Публіка була українська, польська, жидівська, а залі все заповнені. Доходи з тих імпрез ішли на народні цілі.

Стефанія Королишин-Цимбаліст ще не мала музичного

Стефанія Королишин-Цимбаліст

вишколу, коли увійшла на сцену. Але гарний її голос і природня музикальність вивели її зразу же у перший ряд музичних сил Дітройту. У 1919 р. вона виступала в музичному тижні, що його влаштували американські музичні круги і де українці здобули своєю пісню першу нагороду. У 1922 вона співала як перша українська співачка через радіо, якого тоді слухалося ще слухавками. Згодом вона переїжджає до Шикаго, де вишколює в консерваторії свій голос. Тут вона вперше виступає з відомими українськими акторами, як Карлашем, Дніпровим та іншими. Американська компанія переводить її концертну об'їздку, а в 1933 р. український комітет запрошує

її як солістку до українського павільйону світової вистави в Шикаго.

Стефанія Королишин-Цимбаліст виявила себе найкраще в

класичних музичних песах українського театру, як "Наталці Полтавці", "Запорожці за Дунаєм", "Ой не ходи Грицю", "За Немань їду", "Чорноморці" й інших. Її приємна сценічна поява та гарний голос дозволяли їй як не мога краще відтворити Наталку, Марусю чи Оксану. Окрім того придбала вона велику популярність, як інтерпретаторка української пісні. Із ними вона часто виступала на українських імпрезах і концертах, а також запрошували її й американці та інші національні групи. У 1934 р. вона знов повернулася до Дітройту, а в 1940 р. українська громада відсвяткувала величаво 30-літній ювілей її сценічної праці.

Східня частина міста розгорнула також широко культурно-освітню працю. Організується тут, при парохії в Гемтреску, хор ім. Котляревського, що дбає не тільки про церковний спів, але й дає концерти. У хорі визначилась Марія Топорівська, що мала гарний голос. Вона прибула до

Дітройту у 1913 р. як 15-літня дівчина з с. Завишень Сокальського повіту. Коли тут створився театральний гурток, вона стала в ньому теж виступати. Спершу це були відомі побутові драми, як "Бондарівна", "Дай серцю волю", "Батраки". Потім прийшла черга на більші. Вона стала грати Марусю в "Ой, не ходи Грицю", Орисю в "Перехитрили", Гаю в "Запорозькому кладі", Уляну в "Сватанні на Гапчарівці", Галю в "Назарі Стодолі", Палажку в "Ніч під Івана Купала", матір у "Мати-Наймичка". Великі вистави чергувались із комедіями та одно-актівками. Під проводом режисерів, диригента Гринькова, Дмитра Атаманця і А. Стисловського вона вишколилась на вправну сценічну силу.

Марія Топорівська

Працювала вона невтомно. Вистави чергувались за виставами і йшли що тижня при повній залі. Щороку виступала також на концертах у роковини Шевченка чи з нагоди 1. листопада. Працювала безкорисно і тим теж причинилась до розвою життя української громади.

Окрім неї зазначилась у тому театральному гурті Катерина Яремчук, що приїхала з Нью Йорку. Молодою дівчиною вступила вона до драматичного гуртка і під режисурою Дмитра Атаманця поставила перші кроки на сцені. Вроджені здібності і гарний голос дозволили їй скоро грати головні ролі. Маруся в "Ой, не ходи Грицю", Палажка в "Ніч під Івана Купала", Маруся в "Марусі Богуславці", Галя у "Назарі Стодолі" — це були її найкращі ролі. Виступала також у драмах "Тарас Бульба", "Воскресення", "Жидівка-вихрестка" та інших. Її приємна зовнішність та зграбні рухи зробили її дуже популярною театральною силою. Вона теж

Катерина Яремчук

Анастасія Демян

працювала дбайливо над кожною ролею та довела свою гру до високого рівня. Разом із своїм чоловіком Василем Яремчуком вона співала в хорі „Думка“.

Катерина Яремчук була тісно зв'язана з працею зорганізованого жіноцтва. Як співосновниця 26 Відділу Союзу Українок Америки вона прислужилась цьому гуртові своїм сценічним талантом. У 1937 р. поставив 26 Відділ уперше в Дітройті виставу „Ольга Басараб“, в якій вона майстерно відіграла постать героїні.

У хорі ім. Котляревського співала також Анастасія Демян. Як молода дівчина приїхала з с. Завишень, пов. Сокаль у 1911 р. до Америки. У 1916 р. вступила до хору ім. Котляревсько-

го і того ж року включилась у працю театрального гуртка. Хоч до того часу не мала сценічного досвіду, проте виявився в неї вроджений талант. Вона стала грати ролі старших жінок у виставах "Мати-Наймичка", "Хмара", "За Немань іду", "Юма Марта". З великою дбайливістю вона ходила на проби і працювала над собою. Як і дві попередні вона невтомно працювала цілими роками, виступаючи у кожній виставі і невпинно підготовляючи нові.

Згодом на східній частині міста вибиваються нові таланти. У 1919 р. приїхала з Канади до Дітройту молода співачка Надія Чахаровська. Вона вже виступала перед тим у Вінніпегу, а тут вписалась до консерваторії і вишколювала голос. Незадовго по приїзді вона вийшла заміж за І. Атаманця, що мав також гарний голос і замилювання до музики. Молоду пару запрошувано часто на виступи до американських клубів чи університетів. Успіх, що його знайшла там українська пісня, спонукав їх піти даліше. У 1926 р. вони разом організують Український Національний Хор "Думка", в якому І. Атаманець став диригентом, а його дружина солісткою. Цей хор відіграв поважну роль у музичному житті Дітройту. Він давав свої концерти в найкращих залах, окрім того обїхав ряд американських міст. Надія Атаманець, поклала великі заслуги у цій роботі. Вона не тільки допомагала диригентові, підготовляючи жіночі партії. Але дбала про розголос хору, пояснювала публиці значення пісень і слідкувала за відгуком у пресі. Часто приходилось їй вимагати в редакціях спростування, коли виступи хору "Думка" зараховано між російські чи польські.

Драматичний гурт на східній частині міста притягнув також інші молоді сили, що виявили себе на сцені. Ще в 1916 почали працювати в театральному гуртку О. Небоженко, М. Машталір, К. Крупка, М. Гевко, М. Васько, А. Сеньків, М. Скорупа, К. Хомяк і І. Козаченко. Катерина Хомяк виступала також часто з деклямаціями.

Надія Атаманець

Параскевія Рихлівська з дочками Ольгою і Олесею

У північній стороні Дітройту в 1922 постала українська вечірня школа, а при ній заснувався театральний гурток. У ньому відзначилась у першу чергу Катерина Колодій. Окрім неї грали Анна Чайковська-Михальчук, Анна Бендина-Зола, Н. Патра-Чамера, О. Бугай-Нехвостач. Допомагала у режисерстві Софія Голуб, що виступала сама у виставах.

Оттак проминули у Дітройті 20-ті роки. Життя української громади пробігало у двох великих центрах, на заході і сході, коли не рахувати меншого на півночі. В одному й другому діяв окремий хор і свій театральний гурток і працювали талановиті музичні і театральні сили. Всі вони з ентузіазмом горнулись до діла, всі старались якнайбільше дати з себе, щоб притягнути українську громаду й показати їй довікілью українське мистецтво.

Коли побудувався Укр. Нар. Дім із залем, постав і тут театральний гурток. У ньому вибилась на перше місце Катерина Луцейко, що сама грала головні ролі, але також підготовляла вистави. Вона мала велике замилювання до сцени і вложила багато праці в це діло.

Окрім неї слід згадати Марію Сімінську, солістку з гарним сопраном. Вона походила з Буковини, була заможна за німцем і не була звязана з котроюсь із українських театр. груп. Але належала до Союзу Українок, 26 Відділу і завжди радо брала участь в концертах і академіях Дітройту. Її гарний голос ще й досі в пам'яті багатьох.

У 1930 р. прибула до Дітройту Юлія Шустакевич. Це була перша професійна мистецька сила, кол. акторка укр. нар. театру

„Бесіда“ під проводом І. Стадника. Її приїзд мав для Дітройту велике значення, бо вперше могли місцеві сили побачити гру дійсної акторки. Правда, вона тут не розвинула такої оживленої театральної діяльності, як перед тим у Нью Йорку. Але все ж поставила ряд театральних вистав на східній і західній частині міста.

У Дітройті вона присвятила більшу увагу радіопередачам, які стала провадити спільно із своїм чоловіком. Передавала інсценізації літературних творів або й цілі сценічні вистави. Також виступала як декляматорка на різних концертах і піднесла рівень деклямації на наших імпрезахх.

Театральна діяльність нашої громади в Дітройті доказала її вроджені здібності та культурний рівень. Хоч молоді емігранти прибули сюди без великої освіти, проте їх природний талант і вперта праця над собою вирівнювали недостачі.

Любов до сцени і громадське вироблення провадили їх. Праця театральних гуртків вийшла далеко поза рямці української громади.

До праці на сцені починають притягати і тут народжене покоління. Дочка Анастазії Демян — Софія Фрелович уже від 15 літ починає грати в аматорських виставах. Дочка активної союзниці Михайлини Шандак — Текля Шандак-Шаран ще малою дівчинкою деклямувала віршики укладу своєї матері на честь сл. п. Ольги Басараб. Маючи гарний голос співає в хорі ім. Котляревського, як солістка. У консерваторії Дітройту вишколодила свій голос і стала виступати і в театральних виставах. Співала Наталку в опереті „Наталка Полтавка“, Уляну у „Сватанні на Ганчарівці“, Оксану в „Запорожці за Дунаєм“, Марусю

Маруся Бук-Явна

Текля Шандак-Шаран

в "Ой, не ходи Грицю", Марусю в "За Немань іду", Ганю в "Запорозькому кладу", Орису в "Перехитрили". Грала також у драмах ("Катерина") та комедіях. Текля Шандак-Шаран придбала також добрий пісенний репертуар, із яким виступає на різних імпрезах і концертах. Улюблені її пісні — це "Хустина", "Калина", "Ой, одна я одна", "Дощик" Лисенка і "Ой, чи давно це було" Кропивницького. Її пісню "На вулиці невелике село" (музика Сениці) награно на рекорд. Їздила з гостинними виступами до Шикаґа, Торонта і Ленсінґу. Це надійна молода сила, що може ще довго послужити українській сцені.

Слід згадати з молодшого покоління також Елеонору Кришкевич, яка має фахово вишкочений голос і брала живу участь в українських і американських виставах. Також Галя Довбуш-Шмонь належала до хору ім. Котляревського та до хору "Думка" і грала у виставах. Всі вище згадані солістки, як також хори "Думка" й ім. Котляревського від 1932 р. зчаста виступали в неділі на українських радіопередачах Миколи і Юлії М. Шустакевичів.

На сцену прибувають молоді сили. Вероніка Мозола вищкочлює свій голос і починає виступати. Найбільш успішні її виступи — це Одарка в "Запорожці" (1943), Галина в "Ой, не ходи Грицю", Горпина в "Перехитрили". Вона також добре виконує українські пісні ("Калина" Лисенка і "Ой, казала мені мати" Гайворонського) та часто співає в дуетах. Як солістки на концертах виступають теж дочки членок театральних гуртів. Це Галя Машталір і Петруся Зола, які співають як солістки на концертах та беруть участь у виставах. Петруся Зола-Ламака відзначається також в українському танку. Слід згадати також Петрусю Сеньків-Геник, яка виступала у виставах. Оля Петрик-Совак часто виводила сольові партії в хорі "Думка".

На початку 30-тих років постає новий театральний гурток

у Дітройті. "Просвіта" існувала від 1921 р., але щойно з вибудуванням Українсько-Американського Осередку при вул. Карпентер починають там ставити вистави. У цьому гуртку скоро вибилась Маруся Бук-Явна, дочка активної і довголітньої членки 26 Відділу Союзу Українок Америки Катерини Бук. Ще дуже молодою почала виступати в менших ролях, а потім, маючи гарний голос, почала грати і головні. І так грала Оксану в "Запорожці за Дунаєм", Марусю в "Ой, не ходи Грицю" та багато інших. Належала також до хору Л. Сорочинського, де мала часто сольові партії. Виступала також в дуетах, де співала альтом.

Вероніка Мозола

Солісткою з гарним голосом була Параскева Рихлівська, що виступала в оперетах. З молодших учасниць цього театального гурта слід назвати Надію Осадчук-Віхар, що співала в хорі, а пізніше грала сольові ролі. Її Маруся в "Ой, не ходи Грицю" і Оксана в "Запорожці за Дунаєм" належали до кращих. Грала також у драмах, як "Хмара" чи "Ольга Басараб". Виступала часто в радіогодині подружжя Шустакевичів. У цьому гуртку взагалі гарно розвинулись молодші сили з тут народженого покоління. Окрім згаданої вже Надії Осадчук-Віхар виявили себе дочки Параскеви Рихлівської Ольга і Олеся, далше Маруся Соколюк-Віхар, Зіновія Марфей-Огороднік, П. Нагірна, Б. Марфей, Е. Огороднік. Євгенія Українець була режисером того гурта.

Згадаємо також сценічно-музичну працю мистецьких сил, що не були звязані з котроюсь із вище згаданих груп.

Доня Стефанія Демрей це канадійка, що закінчила консерваторію в Торонті. Живе вже кільканадцять літ у Дітройті і часто виступає. На початку її побуту вона співпрацювала з українською радіогодиною М. і Ю. Шустакевичів, виступаючи там що тижня. Вона відома, як добра інтерпретаторка української пісні і як така вже має свою славу. В Міжнародньому Інституті її дуже цінять. Як членка 37 Відділу Союзу Українок Америки вона звязана з життям зорганізованого жіноцтва.

Стефанія Андрусевич-Гуменюк теж студіювала музику в Торонті і завершила свою освіту в Мерігров Каледж. Зорганізувала дівочий хор "а капеля", що дістав признання від музичних знавців, як тут, так і в Канаді. Завдяки своєму музичному талантові вона стала диригенткою хору й оркестри Форда. Крім того зорганізувала молодечий хор із 78 співочих молодих сил, як хлопців, так і дівчат, що виступив 18. III. 1948 з власним концертом. Виступ дуже прихильно відмітила американська преса. Ст. Андрусевич-Гуменюк продовжує свою музичну роботу і знаходить широке признання музичної критики.

Надія Осадчук-Віхар

Ірина Бойко-Якимів закінчила консерваторію і музичну академію в Дітройті. Виступала, як солістка на різних концертах.

Доня Стефанія Демрей

Слід згадати ще піяністок, що виступали самостійно або супроводжали співачок чи танкові групи. Це Олена Панчук, Ольга Блажовська, Галя Цимбаліст-Мічел, Ольга Найдюк, Галина Атаманець, Ольга Дубрівна-Соловій, Ольга Шустер. О. Дубрівну-Соловій запросила Капеля Бандуристів ім. Шевченка на концертну об'їздку, яку вона разом із ними відбула по більших центрах ЗДА.

Отак проминули 30-ті і частина 40-их років. Як бачимо — у 30-тих роках діяли в Дітройті вже чотири театральні гурти. Велике значення мала українська радіогодина М. і Ю. Шустакевичів, що давала мистець-

ку розвагу на гарному рівні. Прибули молоді музичні і сценічні сили, вже тут народжені, деякі з них із гарним музичним вишколом. Більшість це були дочки тих піонерок, які виявили себе давніше на сцені. Але прибувають і нові сили, що їх притягає українська пісня і музика.

Вибух II. світової війни припинив цю працю до певної міри. Театральні гурти вже не працюють так інтенсивно, хори вже не діють через відсутність чоловічих голосів. Та все ж оба центри, на сході і заході міста злаштовують концерти, а радіогодина М. і Ю. Шустакевичів продовжує свою працю. Приходять до вияву фахово вишколені музичні сили.

Стефанія Андрусевич-Гуменюк

Проїшли роки такої інтенсивної праці. Українська громада у Дітройті скріпилась чисельно і матеріально. Можна було подумати про заснування парохіяльних шкіл. Тут теж оправдалась велика допомогова роль українського жіноцтва. Цей клич підхопили жіночі організації. На заході міста побудовано в 1950 р. велику парохіяльну школу. А в Гемтремку побудовано величаву церкву Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії, яку викінчено в 1941 р. В 1951 р. в сусідстві церкви вибудовано велику школу з гарною концертною залю.

Коли наприкінці сорокових років прибула до Дітройту нова імміграція, скріпилось мистецьке життя новими талантами. Прибули співачки і піяністки з рідного краю, що внесли багато нового в репертуар і виконання.

Катря Кривуцька, акторка і режисерка, вивела у Дітройті деякі поеми Лесі Українки, поставивши "Іфігенію в Тавриді" і фрагмент із "Лісової Пісні". Окрім того виступає як рецитаторка на різних концертах та вечорах. Гарно рецитуює і декламує також Святослава Березовська.

Ряд талановитих співачок збагачує тепер концерти своїми виступами. Це є Наталя Носенко, Лідія Горн, Вероніка Максимо-

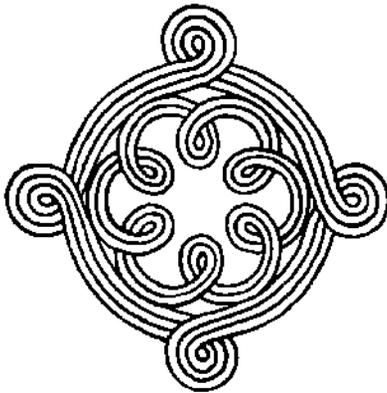
вич, Лідія Черних і Галина Галій. На імпрезах 26 Відділу СУА виступали як солістки Стефанія Лужецька і Наталя Сарамага.

Як піяністка виступає на різних імпрезах у Дітройті музичний педагог Ірина Решетилевич.

У мандоліновому квартеті грають мати і дочка — Теодозія Стельмах і Ірина Захарків.

При Спілці Української Молоді Америки (СУМА) постали теж аматорські гуртки, які починають діяти.

Цей короткий перегляд не охоплює всіх, що поклали заслуги коло української сцени й концертної естради. Та він показує в головних зарисах цей піонерський подвиг, що його dokonали молоді, талановиті одиниці в чужому середовищі. Вони зробили не тільки прислугу українському мистецтву, що ввійшло в американське життя. Але й скріпили своїм культурним впливом українську громаду й поклали підвалини під її громадське майно своєю довголітньою, безкорисною працею.

ЧАСТИНА II

ЗЛУЧЕНІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ М. ДІТРОЙТУ

Спільне порозуміння всіх жіночих організацій у Дітройті мало свій початок у святкуванні 250-ліття міста. Тоді то з нагоди цього свята запрошено українське жіноцтво зладити опис його діяльності до альманаху, що мав вийти. Це й дало поштовх до того, щоб порозумітись, і виявило, що і в інших випадках українське жіноцтво Дітройту могло б виступати спільно.

Дня 6, червня 1951 Філія СУА скликала в тій справі сходини всіх жіночих організацій. Зійшлися представниці Філії і всіх Відділів СУА, Т-ва „Просвіта“, Жін. Секції Українського Демократичного Клубу, Українського Золотого Хреста (14 і 34 Відділу), Сестрицтва Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, Апостольства Молитви на сході й заході міста, Гетьманської Жіночої Організації ім. кн. Ольги. На пропозицію п. А. Вокер рішено створити Комітет, що переводив би певні спільні виступи та репрезентував би українське жіноцтво в Дітройті. Головою вибрано Марію Ясінську, секретаркою Стефанію Заллітну, містоголовою Павлину Будзол, скарбничкою Марію Дзісяк. Пропаганду перейняли Юлія Шустакевич, Анастасія Волкер, Катерина Хомяк, Анна Білоус. Дальше відчитала Юлія Шустакевич короткий нарис про життя українського жіноцтва Дітройту. Він був гарно і вірно написаний і привняні вислухали його з зацікавленням. Тоді то постала думка — доповнити цей нарис і видати історію зорганізованого жіноцтва у Дітройті. Щоб роздобути гроші на те, постановлено спільно перевести кілька імпрез. Першою мала бути академія-концерт з нагоди 100-ліття народин Наталі Кобринської.

Та виринула нагода для ще одної спільної акції Злучених Жіночих Організацій м. Дітройту. У тому ж році викінчено будинок Інтернаціонального Інституту. В імпрезовій залі кожна національна група поставила свою ошклену шафу, а в ній вироби, що репрезентують культуру даного народу. Це були народні

строї та інші мистецькі вироби. Українці теж дістали таку шафу, а Злучені Жіночі Організації закупили для неї два полтавські народні строї, жіночий і чоловічий. Дня 13. вересня 1951 відбулась офіційна передача тих строїв управі інституту. Промовляла Юлія Шустакевич, яка згадала при тій нагоді про Олену Пчілку, як першу в нас дослідницю народної вишивки. Це була перша імпреза в новому будинку й українське жіноцтво відмітило це теж, як свій успіх. Народні строї передала секретарка Злучених Жіночих Організацій Стефанія Заплітна, а писанки від Т-ва Українських Університетських Абсолювентів передала О. Панчук, дружина видатного діяча Дітройту, І. Панчука.

Заплянована імпреза з нагоди століття народин Н. Кобринської відбулась дня 7. жовтня т. р. Головний реферат виголосила українською мовою радна міста Марія Бек, англійською мовою О. Кахній. Дальшими точками програми були: сольо-спів Ст. Демрей, деклямація О. Дудун та низка народніх пісень, які відспівала Капля Бандуристів ім. Т. Шевченка під проводом В. Божика. Фортепіяновий супровід спочивав у руках проф. Пюрка.

Черговою імпрезою Злучених Жіночих Організацій був пікнік у церковному городі на Поїтіяк, що відбувся дня 3. серпня 1952 р. Осередком зацікавлення на пікніку був вибір королеви. Змагався схід і захід міста і виграв схід, бо вибрано Ольгу Владіку. У днях 20.—23. листопада Злучені Жіночі Організації взяли участь у Світовому Базарі: вивели українську програму та продавали українське печиво. Із точок, виведених на програмі, слід згадати про дует Галини і Яреми Цісаруків, виступ дітей, що виконали народні танки та виступ хору ООЧСУ. Три дні тривала виставка народнього мистецтва, яку влаштувала Ірина Іваницька.

У дальшому Злучені Жіночі Організації постановили відсвяткувати 35-ліття своєї громадської праці. Ішло про те, щоб освідомити українське громадянство про зміст громадської праці не тільки великих організацій, але також найменшої клітини, що трудилась на громадській ниві. В тій цілі створено ювілейний комітет, що складався з таких представниць: М. Ясінська, голова, К. Хомяк, містогорова, Ст. Заплітна, секретарка, Т. Стельмах, заст. секретарки, М. Дзісяк, скарбничка, К. Ігнатюк, заст. скарбнички, П. Будзол, фін. секретарка, Мацькевич, заст. фін. секр., дальше І. Козаченко, А. Стецько, М. Прокопович, М. Черіба, М. Цісарук, М. Квітковська, В. Михальчук, Ф. Сіділо, Ю. Чайківська, члени.

Дня 8. лютого 1953 відбувся концерт з нагоди 35-ліття гро-

УПРАВА ЗЛУЧЕНИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Сидять зліва: Стефанія Заплітна, рек. секретарка, Ірина Козаченко, голова, Катерина Хомяк, перша містоголова. — Стоять зліва: мгр. Марія Квітковська, друга містоголова, Марія Дзісяк, касієрка, Павлина Будзол, фін. секретарка.

мадської праці. Головний реферат виголосила українською мовою радна міста Марія Бек, як співосновниця одного з Відділів СУА. Свято відкрила Катерина Хомяк, короткий розвій жіночих організацій подала Ірина Козаченко, а на закінчення слідував заклик М. Квітковської до новоприбулого жіноцтва, щоб воно вступало у ряди жіночих організацій. У програмі взяв участь хор ООЧСУ під проводом Ярослава Филипова, рецитаторка Катря Кривуцька, співачки Стефанія Цимбаліст і Д. Атаманець, як піонери українського життя в Дітройті і Г. і Я. Цісаруки, діти нових імігрантів. При фортеліані О. Дубрівна, Соловій і Г. Мічел.

Із виголошених рефератів довідались присутні, що жіночі організації Дітройту пожертвували понад 200.000 дол. на народні цілі, тут і в Рідному Краю. Вислано великі суми на Рідну Школу, Інвалідів, політичних в'язнів, Народню Лічницю, Жіночу Ремісничу Бурсу, Т-во „Просвіта“ та стипендії для студентів. Піддержували українську жіночу пресу, як і централю Союзу Українок у Львові. Зайнялись допомогою акцією для скитальців і висилають постійно на визвольну боротьбу УПА, як також на Українську Національну Раду. В Америці підтримували українські католицькі церкви, парохіяльні школи, народні доми, музеї і вищу школу у Стемфорді, сиротинець СС. Василіянок у Філадельфії, світові виставки в Шикаго і Нью Йорку, Американський Червоний Хрест, Інтернаціональний Інститут, досліди над поліо, Український Конгресовий Комітет, ЗУАД Комітет.

На Ювілей наспіли численні привіти. Сердечно привітали Злучені Жіночі Організації голова СФУЖО Олена Кисілевська, та фінансова референтка СФУЖО Ірина Павликовська, дальше прислали привіт Українське Лікарське Товариство у Дітройті (голова д-р С. Парфанович), Українська Гетьманська Організація Америки у Дітройті (голова П. Запорожець) та багато ін.

Дня 29. серпня 1953 р. уступила з головства М. Ясінська, а на її місце вибрано Ірину Козаченко. Першою містоголовою вибрано К. Хомяк, а другою М. Квітковську, решта уряду zostалась та сама.

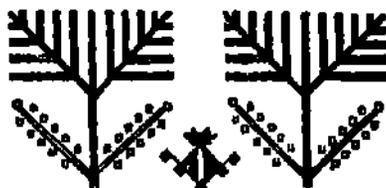
Дня 13. грудня того ж року влаштовано велике жіноче віче в Українському Народному Домі. У президії засіли І. Козаченко, М. Квітковська, А. Левкут, П. Будзол, А. Попович, Ф. Сіділо, М. Дзісяк, Т. Стельмах, О. Климишин і Ст. Заплітна, обі послідні, як секретарки. Змістом віча була допомога залишенцям. Віче відкрила Ірина Козаченко, голова Злучених Жіночих Організацій і представила головну бесідницю Ірину Павликовську, делегатку на конгрес М.М.М. у Брюсселі. Доповідниця представила присутнім перебіг праці нашої делегації на конгресі та звернулась із заклик до наших жіночих організацій, щоб вони своєю працею на місцях допомагали СФУЖО діяти на міжнародному ґрунті. У другій частині своєї цікавої доповіді Ірина Павликовська поділилася своїми враженнями з поїздки по українських осередках у Франції, Бельгії та Німеччині та закінчила проханням не забувати про залишенців в Європі. Присутні зложили добровільних пожертв понад 300 дол., решту доложено зі вступів до суми 400 дол., які вислано через ЗУАДК на дитячі садки

і школи залишенців у Німеччині. На віче прислали привітання губернатор стеїту і мейор міста.

Злучені Жіночі Організації стали збирати матеріял до ювілейної книжки, що свідчитиме про їх осяги і працю. Вже на ювілейному святі посипались пожертви присутніх. По 10 дол. зложили Український Жіночий Демократичний Клуб та неприйнятий гонорар, артисти: Стефанія Цимбаліст, Галя Мічел, Катря Кривуцька, Дмитро Атаманець. По 5 дол. парох правосл. церкви о. Білецький, Організація Українок ім. О. Басараб, Михайлина Вивіян, д-р І. Грибик, М. Градовська, Анастасія Королишин, Василь Довгань, Е. Садович, К. Хомик, І. Козаченко, Йосип Королишин, М. Малинович, Т. Бордин. Решта присутніх склали по 3, 2 і 1 дол. Разом зібрано на залі 488.85 дол. Ювілейний Комітет широ дякує всім жертводавцям за ці датки.

На підставі цього матеріялу, що розгорнеться перед нами на сторінках цієї книжки, можемо тепер уже сказати, що українське жіноцтво Дітроїту здало свій іспит перед Богом і перед народом. Приїхавши до чужої країни без досвіду і знання, воно згуртувалось коло своєї Церкви, шукаючи в ній духової опори. Діставши тут піддержку і захист, українське жіноцтво стало плекати мистецькі замилювання громади, діючи в хорах та аматорськир гуртках. А коли розгорнулось ширше громадське життя, відчуло воно потребу своїх окремих організацій. І в цих організаціях воно розвинулось у громадський активний, зрілий чинник. Завдяки цій співдії українська громада Дітроїту стала поважним українським центром у ЗДА.

У 35-ліття цього походу варто переглянути цей шлях і зясувати собі його етапи.

УПРАВА ФІЛІЇ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ У 1940 Р.
Сидять зліва до права: Ю. Шустакевич, А. Ганиш, І. Козаченко, А. Стецько, Р. Сстисловська. — Стоять зліва до права: П.
Будзол, С. Голуб, М. Слуцьцька, К. Дзялек, М. Сена.

ФІЛІЯ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ В ДІТРОЙТІ

Філію Союзу Українок Америки засновано в Дітройті у жовтні 1935 під назвою "Центральний Комітет СУА". Цю назву змінено за спонукую Централі СУА в Нью Йорку на зборах дня 13. липня 1939 на „Філію Союзу Українок Америки в Дітройті“.

Перед основанням Філії були вже чотири Відділи СУА в Дітройті, які нараховували понад три сотні членок. Між ними не було найменшого контакту, а також траплялись випадки, коли треба було одноцілої репрезентації українського жіноцтва перед американськими жіночими організаціями. Тому й основано такий осередок, що мав стати лучником поміж Відділами, а також навязати звязки з американським жіноцтвом. До першого уряду Філії вибрано: Анна Стецько, голова, Анна Ганиш, містоголова, Марія Бойко, рекордова, а М. Сірко, фінансова секретарка, А. Паньків скарбничка.

Деякі звязки з американськими організаціями вже були навязані. Ще довго перед основанням Філії Анна Стецько працювала в Інтернаціональному Інституті, як представниця української громади Дітройту. Звідтіля вона подавала ініціативу до різних українських виступів перед американською публікою. Разом із Іриною Козаченко брали участь у World Market, себто влаштували там виставку українських вишивок, а також показ української кухні. Дальше група українських танцюристів у народньому вбранні (учні Авраменка) виступала в 1930 р. на конвенції Мишигенської Стейтової Федерації Клюбів, а також на конвенції Міжнародного Товариства Клюбів і Клюбів Дочок Американської Революції. За гарне виконання танків танкова група дістала признання від посадника міста Франка Морфі.

Коли оснувалась Філія СУА, перейняла ініціативу до спільних виступів українського жіноцтва у Дітройті.

Першу імпрезу "Свят Вечір на Україні" влаштовано 11. січня 1936 р. в Інтернаціональному Інституті. Програма складалася з концертної частини під проводом п. Ю. М. Шустакевич і вистави укр. народнього мистецтва заходами п. І. Козаченко. Реферат англійською мовою виголосила п. Марія Бек. Членки приладили

свят-вечірні страви. Імпреза мала великий моральний і матеріальний успіх. .

У жовтні того ж року переведено в Інтернаціональному Інституті "вечір української ноші" з усіх земель України. Стрોю пояснювала Марія Бойко. Ця вистава стягнула так багато публіки, що трудно було протиснутися в залі.

У 1937 р. влаштувала Філія Союзу Українок у залі Чедсей Гайскул концерт у честь Ольги Кобилянської з нагоди 50-ліття її літературної праці.

У 1938 р. Філія нараховувала вже шість Відділів. У тому ж році перевибрано уряд. Головою восталась Анна Стецько, секретаркою стала Марія Бек, заступницею секретарки — Софія Голуб.

Того ж року у днях 14. і 15. травня відбувся Окружний Зїзд СУА в Дітроїті. У сполучі з тим скликано протестаційне віче сприводу розв'язання Союзу Українок у Львові польською владою.

На Окружному Зїзді виголошено ряд рефератів. Про "Організування жіноцтва у рядах СУА" говорила Катерина Ділай із Клівленду, організаторка на західню частину Америки, про "Жіночий рух у Галичині" говорила Олена Штогрин із Філадельфії, про "Значення освіти для української жінки" реферувала Маруся Бек.

В листопаді того ж року Філія перевела знову виставку народнього мистецтва в Інтернаціональному Інституті. Тут Філія могла виставити нові, цінні експонати, придбані завдяки старанням членки СУА Анни Курило. Подорожуючи по Галичині, вона при допомі С. Северини ЧСВВ закупила цінні народні стрόї. С. Северина ЧСВВ була відомим знавцем народнього мистецтва Галичини.

Дня 24. січня 1939, Філія влаштувала в Українській Хаті „Святий Вечір“, сценічну картину Анастазії Королишин. Це був перший спільний Свят-вечір у Дітроїті. До столів засіло багато гостей, а між ними були також визначні американки, які перший раз почули наші коляди і запізналися з Різдвяними традиціями нашого народу.

У 1939 знову перевибрано уряд. Головою стала Анна Ганиш, секретаркою Софія Голуб, організаторкою Юлія М. Шустакевич.

У травні того року відсвятковано День Матері, а в серпні День Української Жінки в парку Бродвей. З головним рефератом запрошено п. Олену Штогрин з Філадельфії. В листопаді перевела Філія СУА покгз писання писанок і прядення кужіля

в Інтернаціональному Інституті. Того ж року справлено український прапор до Інтернаціонального Інституту. У грудні того ж року відбувся концерт співачки Ольги Лепкової в залі Музею Мистецтва.

У 1940 р. перейняла провід Філії Ірина Козаченко, заступницею стала А. Ганиш, а секретаркою Софія Голуб. У тому часі (від 1939-1941 рр.) Ірина Козаченко була також містоголовою СВА і це було запорукою кращого зв'язку, як також причинилось до поживлення праці. В тому ж році Ірина Козаченко брала участь у зїзді Союзу Українок Канади, як делегатка Централі СВА.

Бо праця Філії набирає розмаху. На терені Дітройту було вже 8 Відділів СВА, і багато охочих і нових сил. Майже що місяця влаштовує якусь імпрезу. Дня 22. січня відбувся „Літературний вечір” присвячений Уляні Кравченко, у лютому жалібна академія в пам'ять бл. п. Ольги Басараб, у квітні „просвітні сходи” в честь Олени Кисілевської, у червні жалібна академія в честь Софії Русової, яка померла в тому році. У серпні відбувся День Української Жінки. Заходом Філії влаштовано у вересні того ж року виставу картин маляря Романа Мараза з рефератом про українське малярство. Філія перевела у зв'язку з тим вигравку його картини „Вид українського села” та закупила в нього образ „Лірник” і подарувала до українського музею у Стемфорді. В листопаді влаштовано в Інтернаціональному Інституті виставку вишивок із свіжо закуплених експонатів у Централі СВА. Виставка притягнула знов багато відвідувачів зпоміж американців та інших етнічних груп. Показалось, що наші виставки вже освідомили багатьох про нашу культуру і наші культурницькі імпрези, доступні для американського загалу, як виставки чи музичні виступи, завжди знаходили охочу публіку.

Доказом того признання для праці наших організацій нехай послужить те, що Анну Стецько запрошено в тому часі як представницю Філії до YWCA.

У 1941 р. стала головою Філії Марія Сена, заступницею зосталась А. Ганиш, а секретаркою Софія Голуб.

У травні того року Анна Стецько перевела виставку українських писанок і вишивок у магазині J. L. Hudson. Восени того ж року відбулась конвенція Ліги Української Молоді Америки у Дітройті. З тієї нагоди Філія влаштувала виставку українських вишивок, яку перевели Анна Стецько і Ст. Цимбаліст.

У грудні того ж року влаштовано Свято Книжки в Інтерна-

ПОКАЗ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ НОШІ, ВЛАШТОВАНИЙ ФІЛІЄЮ І ВІДДІЛАМИ СУА В ЖОВТНІ 1945 Р. З НАГОДИ 20-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ СУА

Зліва направо: Ю. Шустакевич (поясное покая), Г. Галишин, Т. Шандак, Н. Патра, А. Сосновська, О. Владика, О. Кахній, С. Бабій, М. Попович.

ціональному Інституті, получене з концертом. Як головну доповідницю запрошено Олену Лотоцьку, редакторку Вістей СУА. Це свято книжки принесло велике признання Філії з боку визначних американських жінок. До тепер не перевела його ніодна етнічна група в Дітройті й Інтернаціональний Інститут відмітив це на користь українців.

У 1942 р. уряд зостався такий самий з малою зміною: Софія Голуб перейшла на становище заступниці секретарки, а секретаркою стала Д. Генік.

Та ситуація стала грізнішою через те, що в грудні 1941 р. Америка вступила у війну. Філія подала ініціативу до створення Українського Відділу Червоного Хреста. До нього належали всі українські жіночі організації Дітройту, Гемтремку і околиці. Членки цих організацій зголосились до добровільної праці в користь ЧХ і сходились до різних осередків, щоб шити білля для вояків, плести шалі і светри. Тисячі годин присвятили тій праці. Окрім того збирали гроші на „Вор Чест“, „Комюніті Фонд“ та займались продажем війсьнних бондів.

Помимо цієї роботи звична праця Філії плила дальше. Того року влаштувала Філія „День української селянки“ і День Лояльности на вільній площі. Восени Філія брала участь у Світовому Базарі. Того ж року Філія вислала Ірину Козаченко як делегатку на 10-літній ювілей СУА до Шикаго.

У 1944 р. знов залишився той сам уряд. Улаштовано два представлення на східній і західній стороні міста, під проводом Д. Атаманця.

У 1946 р. вибрано на голову Ірину Козаченко, а на секретарку Анастасію Білоус. Закінчення війни принесло велику полегшу в робітніх силах, що були готові до біжучої праці. Тому й слідне велике пожвавлення у праці Філії, що проявилось спершу у постановках, а потім у конкретній дії.

І так Філія внесла до Інтернаціонального Інституту домагання, щоб прийняли одну українку до бюрової праці. У порозумінні з Інт. Інститутом стала вишколюватись до тієї праці М. Квітковська. Дальше Філія звернулась до Відділів СУА, щоб піддержали вечірню Рідну Школу, що діяла у Дітройті. Дальше вислала до Централі СУА пропозицію, щоб Союз Українок Америки видав твори Лесі Українки в англійській мові. Винесено постанову, що Філія повинна кожного року в лютому влаштовувати свято Ольги Басараб.

А вже в жовтні того ж року переведено академію в честь Со-

**ЧЛЕНКИ 58 ВІДДІЛУ НА ВИСТАВІ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА В ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОМУ ІНСТИТУТІ В 1948 Р.
Зліва: Катерина Ясінська, Софія Малицька, Юстина Мадляк, Оля Кахній, Зеня Паньків, Марія Кахній, Олеся Козаченко.**

фії Русової. На цій академії виставлено картину з життя покійної нашої діячки. Кожну дію пояснював син її др. Юрій Русов, що приїхав із Європи з дружиною на це свято. Роллю Софії Русової грала Марія Прокопович. На це свято дружина д-ра Русова п. Наталя Геркен намалювала портрет покійної, а головний реферат виголосила Марія Бек.

Того ж року відбувся в Інтернаціональному Інституті "День Української Культури". Восени відбувся Світовий Базар, в якому Філія теж узяла участь.

Перед Філією виринає потреба допомоги скитальщині, що про її недолі вже доходили вістки. На заклик Марії Скубової, української діячки з Нью Йорку Філія вислала 56 пакунків до Європи.

У 1947 р. уряд зостався такий самий. Праця його продовжувалася подібно, як і попереднього року. Філія вступила до допомогової американської організації "Комюніті Чест". У березні т. р. відбувся Вечір Української Молоді в Інтернаціональному Інституті, на якому новоприбула тоді Галина Зейкан говорила "Про участь української молоді в житті української нації". Того ж року молодечий Відділ США відбув показ писання писанок на Світовому Базарі, а Філія дала виставку нар. мистецтва в Інтернаціональному Інституті.

У 1948 р. уряд зостався знов той сам. Замітним був виступ Філії у виставі, яка відбулась у квітні в Конвеншен Гол. Щоб виявити публиці в Дітройті нові скарби нашої культури, Філія спровадила Анастасію Кочан із стейту Ілліной із її стилевою збіркою народнього мистецтва. Також подбала Філія про лекючку в англійській мові, що говорила про українську культуру та визвольну боротьбу українського народу. Кошти цього виступу покрила Федерація Українців стейту Мишиген.

У травні того ж року відбулись ширші сходини Філії в честь визначних жінок княжої доби. Реферат про цих жінок виголосила М. Слівінська.

У листопаді того ж року відбувся Світовий Конгрес Українського Жіноцтва у Філадельфії. Делегаткою Філії на той конгрес була Ірина Козаченко.

У грудні влаштувала Філія виставку народнього мистецтва в Інтернаціональному Інституті, бо вже були нові експонати, привезені новоприбулими.

У січні 1949 відбулося заходами Філії велике політичне віче на східній і західній частині міста Дітройту при співучасті всіх

Із ювілейного свята 15-ліття ФІЛІ СВА У ДІТРОВІ, ДНЯ 1. ЖОВТНЯ 1949 Р.
По середині групи сидить гостя Ювілею Олена Кислевська, голова Світової Федерації Українських Жіночих Організацій.

жіночих організацій. Метою того віча було -- ознайомити українську громаду Дітройту з проблемами скитальщини. Головною бесідницею на тому вічу була українська діячка Ірина Павликовська, що прибула зі скитальщини на конгрес. Вона представила невідрадный стан вдів і сиріт на скитальщині і заклікала жіноцтво, що допомогли спровадити їх до Америки. Дохід із збірки на тому вічу у сумі 1200 дол. призначено на переселення вдів і передано до ЗУАДКомітету. По вічу Філія влаштувала прийняття для Ірини Павликовської в Women's City Club, де запрошено також визначних американських діячок, між ними голову Американського Червоного Хреста Mrs. Wright і Miss Murphy, яка дала 100 дол. на Фонд "Мати й Дитина".

У 1949 вибрано новий уряд. Головою стала Марія Ясінська, містоголовою А. Ганиш, а секретаркою Марія Сена.

У травні того року відбувся зїзд ЗУАДКомітету у Філадельфії, а делегаткою Філії була Марія Ясінська.

Того року добігало 15 літ праці Філії. Постановлено відсвяткувати ювілей, що відбувся 30. жовтня 1949 на східній і західній стороні міста. За програму була відповідальна Ірина Козаченко. Як головну бесідницю запрошено сеніорку українського жіночого руху на рідних землях, голову Світової Федерації Українських Жіночих Організацій Олену Кисілевську. Про її приїзд із Канади постаралася Ірина Козаченко. Промова О. Кисілевської подала перебіг українського жіночого руху, а зокрема спинилася вона на ролі української селянки в ньому, що зберегла нам народнє мистецтво. У концертній програмі брали участь: Стефанія Цимбаліст, сольо-спів, і дуєт із Д. Атаманцем, Катря Кривуцька, рецитация.

З нагоди побуту Олени Кисілевської в Дітройті влаштовано дня 1. і 2. листопада вечірки в її честь на сході й заході міста. У програмі виступали із сольо-співами співаки Лідія Горн, Ігор Зайферт і М. Ольховий.

У 1950 р. Марія Ясінська залишилась головою, а секретаркою вибрано Ірину Козаченко.

За ініціативою Філії перевела Федерація Українців стейту Мишиген "День Української Культури". У влаштуванні працювали, як представниці Філії М. Ясінська, І. Козаченко і П. Будзол.

У 1951 р. М. Ясінська дальше очолює Філію, а секретаркою стала Стефанія Заплітна.

Праця Філії пожвавилась. Місто Дітройт святкує своє 250-ліття. З цієї нагоди управа міста запланує видати книжку

“Живий Образ”, де мали б бути обговорені всі особи й організації, що причинились до розвою міста в промислі, торгівлі, в професії, в науці, в культурному і релігійному житті. Представниця української громади в Інтернаціональному Інституті Анастазія Вокер звернулась до Філії СУА з проханням, щоб подати короткий нарис історії Філії та інших українських жіночих організацій. У травні Філія скликала ширші сходи і припоручила зладити цей нарис Юлії Шустакевич. Свято 250-ліття відсвятковано величаво. В ньому теж виявили себе українці та найбільше розголосу здобув вибір королеви Дітройту, молодої дівчини Павлини Гугелик, студентки українського роду.

Цей почин показав потребу, щоб жіноцтво Дітройту обєдналось в окремих комітет. В тій цілі скликала Філія СУА сходи на 6. червня 1951, де й створились Злучені Жіночі Організації м. Дітройту. Головою їх стала тодішня голова Філії М. Ясінська, а секретаркою Ст. Заплітна, тодішня секретарка Філії. Спільно зі Злученим Комітетом Філія перевела певні акції чи імпрези. І так уфундувала народні строї для Інтернаціонального Інституту та перевела свято 100-ліття народни Наталі Кобринської. У листопаді того ж року Філія СУА знов брала участь у Світовому Базарі.

У 1952 склад управи Філії залишився той самий. Дня 1. лютого Філія скликала ширші сходи, на яких голова Централі СУА Олена Лотоцька пояснила і дала вказівки, як має працювати Конвенційний Комітет, що має приготувати X. Конвенцію СУА на 30. і 31. травня 1953 р.

Дня 30. січня 1952 українське громадянство Дітройту прозело в останню дорогу визначну українську діячку бл. п. Юлію Шустакевич, першу голову Централі СУА. Поклін її тлінним останкам зложили: голова Централі Олена Лотоцька і представниці Відділів СУА. Смерть Юлії Шустакевич була великою втрапою для всього українського громадянства ЗДА. На внесок 37 Відділу СУА, в якому покійна була секретаркою, постановлено на ширших сходах 1. лютого заложити стипендійний фонд ім. Ю. Шустакевич.

Дня 4. жовтня 1952 вибрано Конвенційний Комітет, що взявся енергійно до підготовки конвенції. У склад Комітету увійшли:

Марія Прокопович, голова, Марія Ясінська і Софія Сігда, містоглови, Марія Чериба, секретарка укр. мовою, Євгенія Медвідь, секретарка англійською мовою, Розалія Стисловська, скарбничка, Євгенія Будзак, фінансова секретарка, Павлина Боднар, референтка господарства, Анастазія Вокер, референтка пре-

си і пропаганди англ. мовою, а Стефанія Заплітна українською мовою, Ірина Іваницька, референтка мистецтва, Ірина Козаченко, референтка бенкетова, Марія Цісарук, референтка концертна, Анна Сидорик, референтка реєстраційна, Йоанна Драгінда, референтка гостинна, програмова книжка: Павлина Будзол, Ст. Бурбан, Ф. Сіділо, Д. Генік, члени: К. Хомяк, М. Козак, Т. Стельмах. По виборі Конвенційний Комітет взявся енергійно до праці.

Філія СУА продовжує свою працю у сполучі зі Злученими Жіночими Організаціями. Дня 3. серпня того ж року влаштовано лікпік у церковному городі на Понтіак, а дня 8. лютого 1953 відбулось ювілейне свято 35-ліття громадської праці українського жіноцтва Дітройту.

У міжчасі працював Конвенційний Комітет, підготовляючи Конвенцію СУА на 30. і 31. травня та 1. червня 1953 року. Дня 29. травня відбулось чайне прийняття для делегаток, дня 30. травня наради Конвенції, а ввечорі бенкет для делегаток і гостей, дня 31. травня наради, а по полудні концерт найкращих мистецьких сил Дітройту, дня 1. червня закінчились наради. Під час X. Конвенції влаштував Комітет виставку народнього мистецтва. Завдяки старанням Конвенційного Комітету мала X. Конвенція СУА відповідні рямці та викликала велике зацікавлення серед нашого громадянства у Дітройті.

У 1954 р. вибрано головою Філії Ольгу Шустакевич-Шустер, містоголовою Анастасію Королишин, Марію Слюсарчук, рек. секретаркою, Марію Цісарук фін. секретаркою, Оксану Ткачук касієркою, Ірину Козаченко, мист. референткою, а Катерину Хомяк, Павлину Будзол і Олену Климишин, контр. комісією. Головним завданням перед нововибраною управою стануло свято 70-ліття жіночого руху. Для тієї цілі вибрано окремий комітет з Ольгою Шустакевич-Шустер на чолі, а Іриною Козаченко, Анастасією Вокер, Катериною Хомяк і Павлиною Будзол членами.

Із цього перебігу встає перед нами картина життя і розвою Філії. Вона оснувалась тоді, коли вже діяли чотири Відділи СУА і завершила, як надбудова їх змагання. Згуртувавши найкращі сили СУА вона персяняла репрезентацію перед американським світом та внесла деякі цінні почини у власне суспільство. Без перебільшення можна сказати, що до 1951 р., себто до об'єднання Злучених Жіночих Організацій м. Дітройту, Філія СУА займала передове місце поміж жіноцтвом цього міста. Коли вона передала цю роль новому об'єднанню, то це знову ж таким доказом її громадської зрілості й вироблення, бажаючи прияти все жіноцтво Дітройту до спільного вияву.

До управи Філії СУА входили від 1935-1954:

Як голови — Анна Стецько, Анна Ганиш, Ірина Козаченко, Марія Сена, Марія Ясінська, Ольга Шустакевич-Шустер.

Як містоголови — А. Ганиш, А. Стецько, М. Ясінська, П. Будзол, А. Королишин.

Як секретарки — Марія Бойко, Марія Бек, Софія Голуб, Д. Ґеник, Анастасія Білоус, Ірина Козаченко, Ст. Заплітна, Марія Слюсарчук.

Як скарбнички — А. Паньків, Марія Пелех, Розалія Стисловська, Євфемія Гузар, Оксана Ткачук.

Як фін. секретарки — А. Сірко, М. Слупецька, М. Стрижовська, П. Будзол, Ф. Осако, М. Цісарук.

Контрольна Комісія: А. Дембіцька, К. Дзядик, А. Кізел, М. Сена, М. Слупецька, С. Бурбан, А. Зелінська, М. Коломиєць, М. Мудра, А. Небоженко, М. Ясінська, Н. Бабій, Н. Тимочко, К. Бурек, П. Будзол, А. Галишин, А. Мацевко, К. Ігнатюк, І. Іваницька, К. Хомяк, О. Климишин.

На протязі свого існування Філія СУА мала 6,894.34 дол. приходу з різних імпрез. Ті гроші видано на різні українські цілі в Європі й ЗДА.

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

5 ВІДДІЛ СУА ІМ. КН. ОЛЬГИ

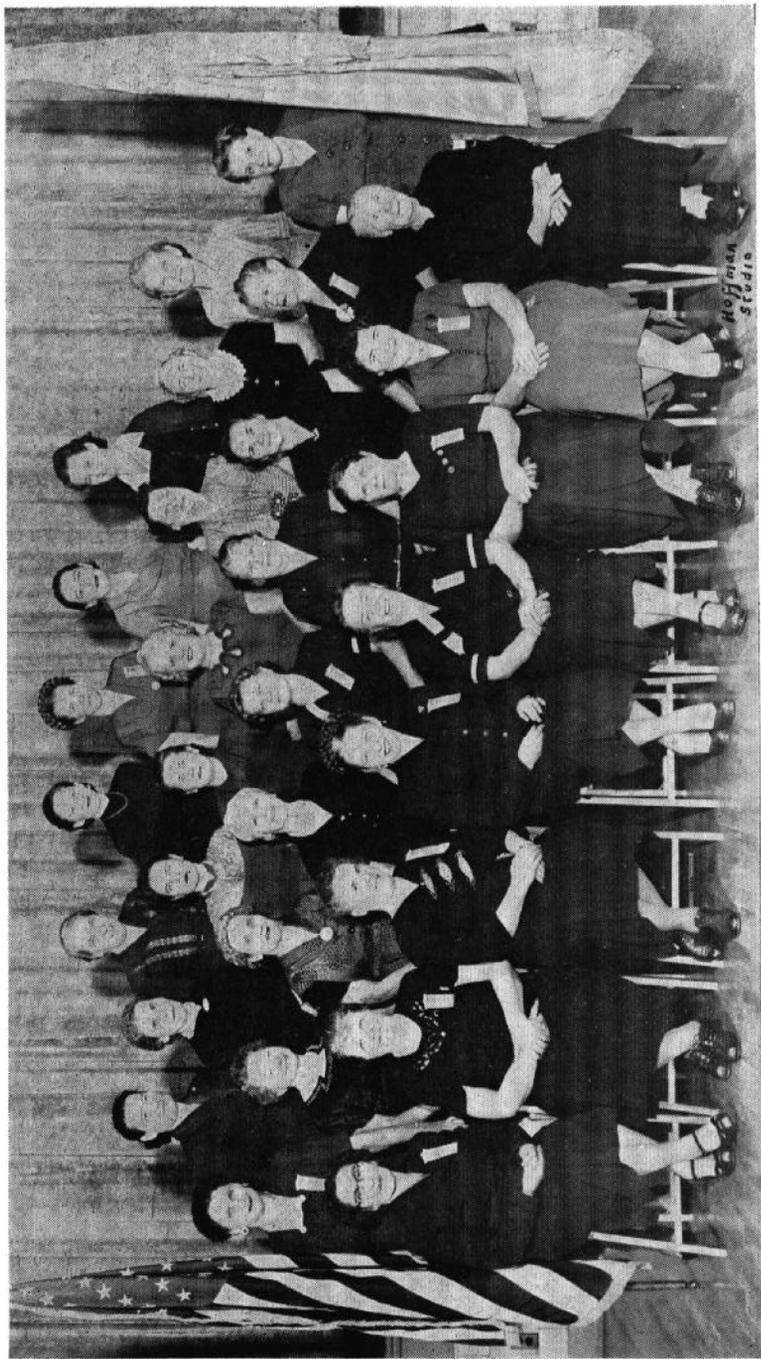
У 1926 р. засновано жіноче товариство при вечірній школі українознавства. Воно прийняло назву „Молода Україна“. Метою того товариства було допомагати церкві, вечірній школі та українським установам в ЗДА і в Європі. Провід його обняли Анна Зола, Катерина Сосновська і Катерина Колодій.

Деякі літ праці членок дали гарний вислід. Призбирано 1,374.64 дол., з того на піддержку вечірньої школи видано 638 дол., а решту на церкву та інші установи.

Так розвивалось товариство аж до початку господарської депресії. Коли почалось безробіття й багато наших людей зосталось без праці, стало воно підупадати. У 1932 р. велике число членок перестало працювати, а врешті й зовсім відстали від товариства. Зосталось усього вісім членок, які твердо стояли при ньому. Щоб воно не перестало діяти, вони ще більше працювали, як дотепер, щоб тільки перетривати важкі часи. Врешті прийшли до перекопання, що найкраще було б товариство переорганізувати. В тій цілі скликано збори на день 11. лютого 1933.

Показалось, що справа зацікавила членок, бо на ці збори прибуло більше число. Софія Голуб зreferувала присутнім мету зборів і піддала думку, щоб це жіноче товариство включити в Союз Українок Америки. Її думка була така, що в більшому жіночому гурті краще перетриваємо цей час та причинимось до розвитку великої жіночої організації. Присутні погодились на таку зміну. Зараз же вписалось 17 членок, які й вибрали управу. До першого уряду увійшли: С. Голуб — голова, П. Єрис — рек. секретарка, А. Сірко — фін. секретарка, А. Вітенко — касієрка. Товариство „Молода Україна“ стало 5 Відділом СУА.

Впродовж найближчих двох літ Відділ став розвиватись. Той самий уряд либрапо вдруге, а С. Голуб, як голова вложила багато праці в те. Також інші жінки входили до уряду, і з роками цілий ряд їх причинився до розвитку Відділу. Їх праця виявила себе так успішно, що Відділ зріс незабаром до числа сто осіб.

5 ВІДДІЛ СУА

По середині першого ряду — голова Відділу Павлина Будзол. Окрім неї в I. ряду члени управи: Тезля Ділуник, рек. секретарка, Агафія Галишин, фін. секретарка і Анна Мацевка, скарбничка.

Діяльність Відділу виявлялась у різних напрямках. Одною з дуже важких ділянок — це культурно-освітня праця. У Відділі відчитано ряд рефератів про визначних жінок України, щоб познайомити жіноцтво з нашим минулим та з нашими осягами. Членки почули про княгиню Ольгу, що є патронкою 5 Відділу, про Наталю Кобринську, пробудницю жіноцтва, про наших письменниць Ольгу Кобилянську й Лесю Українку, про героїню Ольгу Басараб та про нашу вчену Софію Русову. При Відділі завязався аматорський гурток, що дав кілька вистав. Із них треба згадати п'єсу „Де воля кривавим цвітом зацвіла“, де грали А. Вой, П. Будзол і К. Колодій і картину з сільського життя на Україні „Андрій“, де грали П. Будзол, Феся Сіділо і Неллі Гамера. Авторкою картини „Андрій“ є Павлина Будзол. Вистави проходили з великим успіхом та приносили поважний дохід. Дальше 5 Відділ спільно з 31 і 61 Відділами влаштував у 1948 р. свято Лесі Українки з багатою програмою. Чистого доходу було 400 дол. і це була перша пожертва з Дітройту на видання творів Лесі Українки англійською мовою. Дальше співпрацював 5 Відділ при всіх культ.-освітніх починах Філії СУА. Це були виставки народнього мистецтва для чужинців, вечір української народньої попні, День Книжки, День Української Жінки, Свят-Вечір на Україні, академії в честь Лесі Українки, Ольги Басараб, Софії Русової, Ольги Кобилянської та вечір у честь Олени Кисілевської. Всі ці імпрези, як уже подано в історії Філії СУА, були успішні й проробили в Дітройті велику освідому працю.

Щоб скріпити товариське життя Відділу та сполучити його з культ.-освітньою програмою, запровадив 5 Відділ у себе вечірки, що відбувались по хатах членок. Кожного зимового сезону влаштовували членки ці товариські сходини і в цілому було їх 18. На таких сходинах відчитувано доповідь, яку підготовляли наші членки, а саме А. Сірко, К. Хомяк, П. Будзол, К. Савка, М. Цісарук, Д. Климишин, а також запрошені з других Відділів — І. Козаченко, А. Білоус, М. Ясінська. По доповіді господиня дому подавала перекуску і під час перекуски дискутували на організаційні теми. Це давало корисну виміну думок, на яку не було часу під час ділових сходин. Звичайно таке зібрання закінчувалось якоюсь збіркою на ціль організації.

Від кількох років такі сходини перенесено на літню пору. Тільки вони відбуваються не в хатах, а в городах наших членок, при гарних квітниках та під деревами. Такі сходини переводимо 4—5 разів у літі. Вони дуже корисні тим, що відбуваються в часі,

коли нема ділових сходин, можна обговорити всі новини організації і під час них також переводять збірки на потреби Відділу.

Є ще багато замінних моментів у житті 5 Відділу США. У 1941 році Відділ дістав свій прапор, український і американський. З нагоди посвячування прапорів відбувся величавий бенкет, на якому промовляла теперішня радна м. Дітройту Марія Бек і другі визначні громадяни нашого міста та представниці всіх Відділів США з Дітройту. З пожертв прибуло около 400 дол.

Вдатною імпрезою був також День Батька, що його вперше 5 Відділ впровадив у Дітройті. Його відсвяткували вслячавим бенкетом, щоб віддати честь нашим батькам за їх важку працю на удержання родини. Чистого доходу було около 700 дол.

Громадська активність Відділу виявляється в його поставі до всіх починів української громади. 5 Відділ США належить до Федерації Українців у стейті Мишиґен, є членом ЗУАД Комітету та Українського Конгресового Комітету Америки. ЗУАД Комітетові 5 Відділ давав весь час фінансову піддержку, а в УККА співпрацює від початку його заснування, допомагаючи фінансово та висилаючи на кожний конгрес своїх делегаток. Та найбільшу піддержку дає Відділ своїй парохії, жертвуючи на церкву і парохіяльну школу. Сцена в новій шкільній залі побудована 5 Відділом США за 1,700 дол., а кімнату в українським парохіяльним городі побудував 5 Відділ спільно з 26 Відділом США.

5 Відділ також живо відгукувався на всі потреби Рідного Краю. На піддержку Союзу Українок у Львові, на заклик Карпатської України, на різні інші народні цілі переводив збірки і вислав пожертви. Коли по війні знайшлися наші люди на скитальщині, 5 Відділ піддержав їх обильно висилкою пачок.

5 Відділ США дбав також про взаємини з американським світом. У щорічних збірках для Американського Червоного Хреста та збірках на „Коммюніті Фонд“ брали членки участь та співпрацювали.

Як живо реагував 5 Відділ на всі потреби, а навіть передбачав їх, нехай послужить історія повоєнного фонду. На річних зборах у 1943 р. П. Будзол піддала думку, щоб заложити такий фонд, бо вже доходили чутки, що війна ось незабаром закінчиться та українські землі чи повоєнні втікачі будуть потребувати допомоги. По короткій дискусії пропозицію прийнято. Діло увінчалось успіхом, бо за кілька літ зложено на той фонд із пожертв членок около 500 дол. Коли прийшов час і по війні треба було піддержати українських скитальців, 5 Відділ був на те приготований. Вислано гроші і велику кількість пачок.

Не забували членки 5 Відділу і про своїх дочок. У 1947 р. заходами Відділу організовано молодечий 61 Відділ СУА, де згуртувались дочки членок. Над цим завданням трудилися найбільше членки Павлина Будзол, Д. Геник і М. Войтович. 5 Відділ ще й досі опікується 61 Відділом СУА, надає йому поміч і пораду.

Взагалі можна сказати, що 5 Відділ СУА живо реагував на всі прояви нашого громадського життя. Головною заслугою його було тут переведення збірок і в тому напрямку Відділ неомтно працював. Щоб придбати фонди, Відділ влаштовував різні розгрівки, балі, театральні вистави, концерти, спільне свячене, День Матері, День Батька. Звичайно ці імпрези проходили з великим успіхом і приносили чималий дохід. Та вимагали водночас організаційного хисту та великого вміння і фізичної праці членок.

За цей час співпраці членки зжилися між собою в один тісний гурт. Як і в родинному нещастю, так і в радісних подіях піддержують себе. В разі недуги всі членки відвідують себе, а коли потрібно — допомагають. В разі смерті членки, піддержують родину, замовляють Службу Богу, жертвують квіти й проводять її збірно в останню дорогу.

Радіє Відділ і тим, що вписалось до нього велике число повоприбулих, що нема різниці між „давніми“ і „новими“ та всі спільно і радо працюють для одної мети.

Дня 22. лютого 1953 5 Відділ СУА святкував 20-ліття свого існування. Великий шмат часу перейшли членки разом у громадській роботі. Тому годиться відмітити тих, що відзначились у праці, причинились до розвитку 5 Відділу та залишили по собі тривалий слід.

Як згадано — перша голова 5 Відділу Софія Голуб має великі заслуги в розбудові цього жіночого гурта. Потім вона була секретаркою, а пізніше скарбничкою товариства, отже в різній формі працювала в уряді. Її активність сягала також поза 5 Відділ, бо вона була також секретаркою Філії СУА.

Неменш вложила праці у 5 Відділ Анна Сірко, що теж була довголітньою головою та секретаркою Відділу. Вона гідно репрезентувала 5 Відділ та вложила також багато праці у його розвиток.

Слід згадати також покійну Магдалину Войтович, що була головою і скарбничкою Відділу. Вона придбала багато нових членок та перевела багато нового, що здавалось трудним і неможливим.

По смерті М. Войтович перебрала провід 5 Відділу у 1948 р. всім znana в Дітроїті Павлина Будзол, яка вже 12 літ є чинна в уряді 5 Відділу. Вона була довгі літа секретаркою, скарбничкою,

представницею до Філії СУА та заступала Відділ у всіх наших установах, як УККА і ЗУАД Комітет. Окрім того мала честь бути містоголовою Гол. Управи СУА впродовж чотирьох років. Тепер очолює вже кілька літ 5 Відділ СУА, що є гордий на таку свою провідницю.

Окрім цих визначних членок 5 Відділу СУА слід згадати ще тих, що не стояли на чолі його, але в уряді щільно працювали та також причинились у великій мірі до осягів його.

Заслуговують на згадку ще деякі з наших бувших урядничок. А. Галишин, яка вже сім років є фін. секретаркою, відзначається згідливістю й жертвенністю. А. Хомяк, яка була п'ять років рек. секретаркою і Д. Геник, яка була три роки рек. секретаркою, а два роки містоголовою, були завжди добрими дорадницями уряду у всіх справах Відділу.

В уряді Відділу працювали: А. Мудра, А. Вой, Д. Геник, К. Готра, А. Руда, Т. Солодка, Ф. Сіділо, П. Смукла, А. Касій, Е. Лисак, А. Галишин, К. Стасів, А. Мусійчук, А. Патра, А. Хомяк, К. Сосновська, Т. Дідуник, Т. Гринчук, М. Скочиліс, Н. Пашко.

Наприкінці згадаємо також покійних членок Відділу, що причинились до його розвитку та не дочекались появи цієї книжки:

С. Боднар, А. Бугай, С. Бурак, М. Войтович, А. Войціховська, К. Готра, А. Касій, М. Кузик, А. Мосійчук, П. Мудрак.

А щоб зміряти осяги 5 Відділу реальними цифрами, подаємо перегляд його пожертв на народні цілі за 20 літ:

Українська парохіяльна школа 3,910.31 дол., Церква 836,25 дол., Домівка в парохіяльному городі 797,22 дол., Централь СУА 865,00 дол., Наше Життя 390, 75 дол., Твори Лесі Українки 143,3С дол., Сиротинець СС. Василянок 220,00 дол., СФУЖО 44,00 дол., Членська взаємна поміч 573,65 дол., Допомога вбогим 100,00 дол., Народні цілі в ЗДА 468,90 дол., Музей Інтерн. Інституту 76,00 дол., Народні цілі в Рідному Краю 237,60 дол., ЗУАДК 1,474.25 дол., Висилка пачок на скитальщину 197,00 дол., Повосніні сироти 171,95 дол., Американський Червоний Хрест 770,65 дол., Американські вояки українського походження 151,50 дол., УККА 409,50 дол., Комюніті Фонд 125.00 дол. Разом 11,962.83 дол.

Кінцева сума — це є вислід праці 5 Відділу СУА й може найкраще свідчить про його активність. У великій сімі зорганізованого українського жіноцтва він займає добре місце, яке здобув собі невсипущою працею членок та своїм зрозумінням для справ українського загалу.

Як особливість цього гурта слід відмітити тісне й дружнє співжиття членок. Доказом того є печірки, що збирають членок не

тільки на ділові наради, але й для самоосвітньої цілі та товариської розваги. Навіть літньою порою членки Відділу бажають сходитись. В такому зіграному гурті постають корисні почини, а ним є — між багатьма іншими — повоєнний фонд.

16 ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

До листопада 1929 не було в Дітроїті ніякої жіночої організації, окрім сестрицтв при церквах. Правда, о. парох Сембратович пераз закликвав жіноцтво до того, вказуючи на потребу організування жіноцтва для громадських завдань. Та його слова падали в порожнечу.

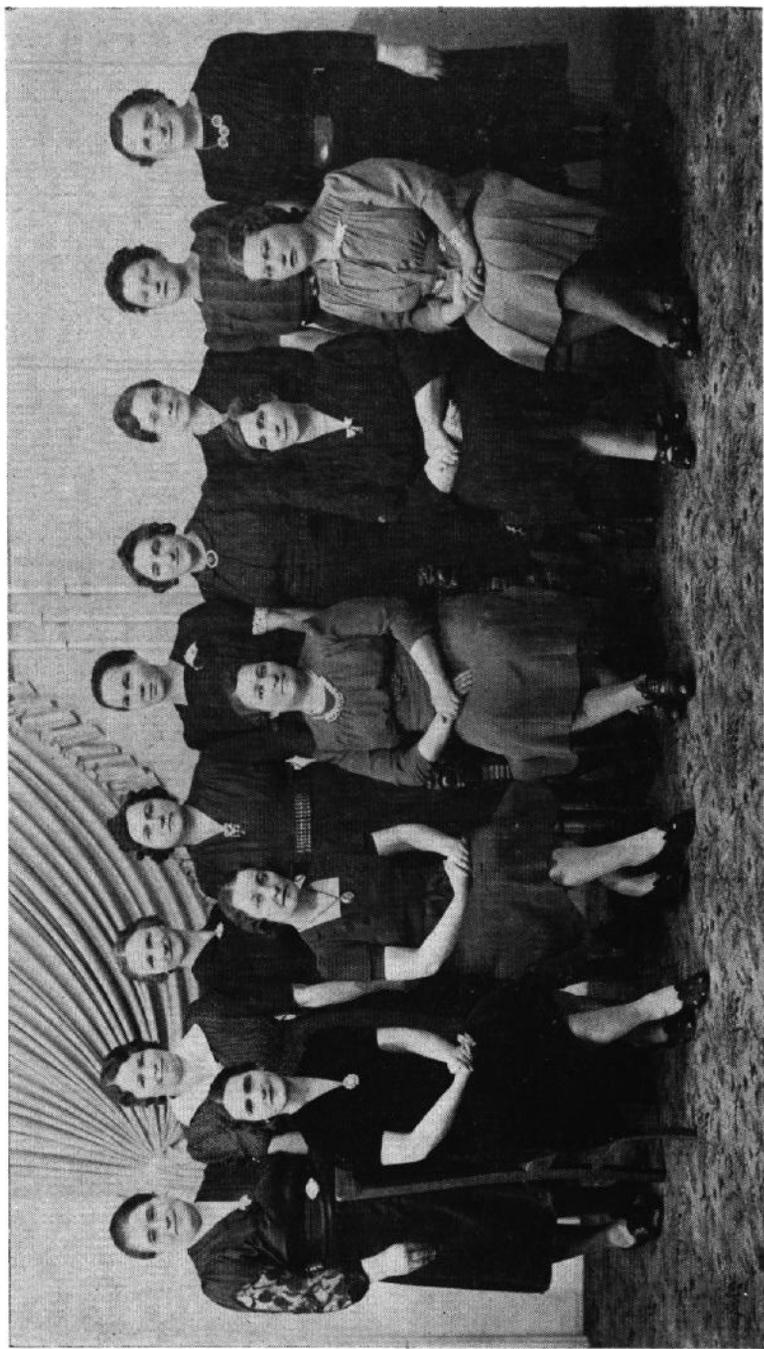
Щойно коли до Америки загостила визначна діячка з Галичини, сенаторка Олена Кисілевська, задумав о. Сембратович використати її побут та запросив її до Дітроїту. З нагоди її приїзду влаштовано сходини жіноцтва і по її виступі та заохоті вдалося оснувати 16 Відділ Союзу Українок Америки.

Важкі були початки цього Відділу. Не тільки треба було притягнути жіноцтво і залучити до праці в Відділі, але приходилось поборювати й опір мужчан, що не бачили потреби в окремій жіночій організації. Швидше показалося, що ті, що були спочатку найгірше настроєні проти Відділу, стали згодом його найкращими прихильниками.

Одною з початкових трудностей 16 Відділу — це брак приміщення на сходини. Спершу сходились кілька разів у церковній залі при парохії св. Івана Хрестителя. Та коли тут виявився брак місця, перенеслись до Комюніті Гол при Джонкшен вул. Та й тут це не було нікому на руку. Почали сходитися по домах членок по черзі кожного місяця в іншій.

По кількох таких сходинах задумали влаштувати перше підприємство. Це мала бути забава без алкогольних напоїв у честь Олени Кисілевської, яка вела тоді боротьбу з алкоголем у Рідному Краю. За це посилались похвали і признання союзнякам і забава принесла гарний дохід. Це було заохотою для нового гурта і від того часу 16 Відділ став часто влаштовувати чайні вечірки. Це все було получене з великим трудом, бо посуду мусіли членки приносити з дому і не було тоді тих вигод, що тепер є при кожній імпрезі. Та членки робили це радо. Сходились по хатах членок на вечорі шиття, щоб зладити щось на вигравку, чи послухати якоїсь гутірки. Праця поступала, Відділ зростав.

Врешті 16 Відділ зважився на першу більшу імпрезу. Це була академія в честь Ольги Басараб у Лемківській залі при вул. Гіл-

16 ВІДДІЛ СУА

Сидять зліва до права: С. Цимбаліст, містоголова, А. Королишин, рек. секретарка, М. Сена, голова, С. Бурбан, скарбничка, М. Галюк. — Стоять зліва до права: К. Матіяк, А. Макар, Е. Королишин, А. Назаркевич, М. Якимович, Гардій, М. Василенко, М. Гузар, М. Ігнатюк.

берг (нашої залі ще тоді не було). Свято переведено виключно жіночими силами, за виїмком сольо-співу О. Пелеха. Юлія Шустакевич підготувала хор таки з членок 16 Відділу, скрипкове сольо відограла п. Козаркевич, а з сольовим співом виступила Стефанія Цимбаліст. Головний реферат виголосила Маруся Бек і то так зворушливо, що до сьогодні ще його памятають. По цій академії членки Відділу зрозуміли, що вони можуть вивести також поважне свято та що громадянство вдячне їм за це.

По академії Маруся Бек вступила до 16 Відділу, а це ще більше оживило його працю. Вона брала участь в освітніх сходах та гуртках, сама виготовила кілька рефератів і переводила дискусію після них. Такі дискусії були дуже корисні, бо жіноцтво краще пізнавало літературні твори чи зреферовані статті, освідомлялось і набирало охоти до дальшої праці.

Свята в честь наших визначних жінок відбувались потім що року. Вшановано память Ольги Басараб, Уляни Кравченко, Лесі Українки, Олени Пчілки, Ольги Кобилянської та Софії Русової. З доходу свят висилано двом останнім допомоги. Звичайно реферати на ті свята підготовляли самі членки, а тільки час від часу запрошували гостей, як Анастасію Королишин, Марусю Бек, Стефанію Цимбаліст і Н. Василенко.

Із таких свят слід згадати свято в честь Наталі Кобринської в 1947 р. і свято в честь Ольги Кобилянської в 1949 р. На перше свято підготувала дуже дбайливо реферат Анастасія Королишин. Членки почули може і вперше, як боролась Кобринська за жіночі права, які невдачі переживала, але все ж не зневірилась і йшла вперед. Під час вечері покликувано гостей до слова і видно було, яке враження зробив реферат на присутніх. Вечір Ольги Кобилянської вже відбувся з допомогою новоприбулих сил.

Велике оживлення вніс у працю 16 Відділу аматорський гурток. Першою була комедія „Як вони женихались“, що її поставили членки Відділу, бо навіть грали й ролі мужчин. Під час „Свята Книжки“ в Міжнародньому Інституті відіграно „Добре лікарство“. А вже найбільшим успіхом була оперета „Наталка Полтавка“, виставлена 2. квітня 1939 р. Це було в роковини 170-ліття народин Котляревського. На вступі Маруся Бек розказала про життя й працю автора та провідну ідею його твору. В виставі брали участь такі опіваки: Наталка — Стефанія Цимбаліст, Петро — Н. Мирошниченко з Шикага, Терпелиха — Баран, Виборний — Олесь Явний, Возьний — Микола Гельнер, Микола — Пшеничкий. Пригравала місцева смичкова оркестра з молодих хлопців при Українсько-Американському Осередку. Вистава мала великий

успіх і членки 16 Відділу знов зазнали великого признання за цей почин. По виставі відбулась вечеря для аматорів, членок та запрошених гостей. При столі ще довго розмовляли та пляшували дальші можливості праці.

Дальше відіграли пески „Мара“, „Жінка горою“, „Американка“ і „Степовий гість“.

Оця оживлена праця 16 Відділу СУА захопила й інші жіночі гурти. На східній частині Дітройту постали 5 Відділ і 26 Відділ СУА (1932), а на західній частині 23 Відділ СУА. Праця Відділів розгорталась щораз ширше і довела до створення Філії СУА.

Коли засновано Філію СУА, 16 Відділ співпрацював при кожній більшій імпрезі, як День Жінки, чи День Матері, свято Ольги Басараб, вистави в Міжнародньому Інституті, День Лояльності і т. ц. Також співпрацював із Федерацією Українців степту Мишиген при різних його починах.

Окрім того 16 Відділ дбав про товариську розвагу. Щороку влаштуовувано овочений бал, забави, бінго, пікніки. Під час війни взагалі обмежились були до такої праці, бо членки були перетяжені допомогою в Амер. Червонім Хресті та й були різні воєнні обмеження щодо харчу й газоліни. З нагоди більших свят у Нар. Домі, що їх переводила Федерація Українців степту Мишиген, членки 16 Відділу підготовляли вечерю в клубі. Відомо було, що люди зійдуться, та схочуть потім ще з кимсь зустрітись і побалакати. Коли в клубі членки накрили столи, то люди сходились дуже радо й користали з гостинности. Це приносило Відділові гарний дохід. При цій нагоді були гостями 16 Відділу різні значні громадяни, як посол Глинка з Канади, подружжя Рудницьких, співак Михайло Голинський, полк. Богдан Панчук із Канади, проф. Григоріїв, Мирослав Січинський, Галина Зейкан. Всі були раді, що в своєму крузі можуть провести кілька хвилин.

У 1941 р., коли вже повисла загроза війни над ЗДА, культурно-освітня праця Відділу послабла. Відділ звернув свої сили на допомогу американським організаціям — Комюніті Фонд та Американський Червоний Хрест. Майже кожна членка Відділу включилась у цю допомогову акцію та пожертвувала багато годин праці. Зокрема допомагали Червоному Хрестові, що zorganizував шиття в Горожанському Клубі, де й 16 Відділ відбував свої сходини. Тут що четверга відбувалось шиття біля й до нього приходило десять або й більше членок 16 Відділу. Окрім того брали додому полічку, щоб плести шалі й светри. Знов збірка на фонд ЧХ відбувалась щороку впродовж місяця березня і майже кожна членка 16 Відділу

брала в ній участь. Восени впродовж місяця листопада переводили збірку на Комюніті Фонд.

Однак 16 Відділ США не забував у тому часі й про культ-освітню працю та влаштовував культурні або пропам'ятні вечори. Щоб заробити гроші, влаштовував і невеличкі вечірки, оплачуючи таким способом свої зобов'язання супроти Централі США, пресовий фонд, конвенційний фонд, а також готовий був до пожертв на різні інші потреби.

У 1945 р., на товариський вечір 16 Відділу в Мишигенській Лізі, прибула також Марія Скубова з Нью Йорку. Після забави на прийнятті голова 16 Відділу Марія Сена поклікала присутніх до слова. Між ними промовляла й М. Скубова, що пригадала недолю скитальців в Європі, заохотила до пожертв та послужила адресами потребуючих. Гості віднеслись дуже прихильно до цього заклик. Заряджено збірку, яка принесла \$68.50. Голова звернулася до членок із закликом, щоб присутні переглянули свій одяг та принесли до клубу те, що ще в доброму стані, а вже його не вживають. Так і сталося. Членки принесли не тільки одяг, але й поживу, все це спаковано і вислано до Європи. Відділ призначив певну готівку на закупню харчів і в сумі спаковано 74 пакунки. Поштову пересилку оплатили з каси Відділу.

Це був початок. З того часу багато таких пачок, а потім і більших, висилано в різні країни. В січні 1943 р. з нагоди уродин Анастазії Королишин був гостем 16 Відділу також проф. Григорій. Він побажав многих літ нашій заслуженій членці і пригадав, що в січні Америка святкує уродини през. Рузвелта. А святкує їх тому, що він змалку був пошкоджений дитячим параліжом і в пам'ять того американське громадянство в його уродини веде збірову акцію в користь дослідів над дитячим параліжом. Нам треба також подумати про те, що на наших рідних землях точиться війна і що там потребуватимуть допомоги. Час і нам подумати про заснування ризункового комітету. Анастазія Королишин подякувала за побажання й перша відгукнулася на заклик, жертвуючи 5 дол. на допомогову акцію. За нею пішли присутні і в такий спосіб зібрано 111 дол. Гроші залишились у касі Відділу до часу, коли зорганізується такий комітет. Це здійснилось майже два роки пізніше, коли у Філадельфії постав у 1944 р. Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет. До того часу Відділ придбав ще більше гроша і вручив цілу суму ЗУАДКомітетові.

Так ішла праця в 16 Відділі. Членки переводили одне підприємство за другим і коли одне скінчилося, плянували вже друге. Коли бачили, що треба фінансової допомоги у громаді, або поза

нею, переводили часто навіть із сусідніми Відділами — 23 і 37 — якесь підприємство, що давало дохід. Спільно давали тоді гроші на намічену ціль і скріплювали сестриний дух, що панував в організації. Та хоча була жива діяльність у Відділі, проте рук до праці меншало. Членки були перетяжені різною працею, почали менше сходитись. Позатим із деяких сторін посипались закиди в сторону Відділу за те, що він надто самостійний та незалежний ані від церкви, ані від Народнього Дому. Це ще більше знеохотило членок. Коли показалося, що немає з кого зложити уряду, виріпула думка — Відділ розв'язати.

У квітні 1950 р. 16 Відділ США розв'язано. Закінчилась праця жіночого гурта, що залишила тривалий слід в українській громаді Дітройту. Хоч Відділу не стало, проте залишився гарний спомин про нього, принаймні в тих, що тісніше з ним співпрацювали та знали його заслуги.

При цій нагоді слід згадати замітних жінок, що оснували Відділ та причинились до його розвою. Першою головою Відділу була Анна Курило, що провадила його впродовж трьох літ. Далішніми головами були Пелех, І. Козаченко, В. Микитюк, А. Паньків, С. Цимбаліст, М. Сена, К. Ігнатюк і К. Бурик. Всі вони вложили багато праці в розбудову Відділу. Найдовше секретарювала в Відділі А. Королишин (11 літ), яка теж багато добра в Відділі зробила.

Членками-основницями були Розалія Стисловська, Ірина Козаченко й Анна Дембіцька. Вони перейшли до 23 Відділу, коли 16 Відділ розв'язався.

Жаль, що впродовж перших п'яти літ, а саме від 1929 до 1934, не ведено належно діловодства, отже й немає точного перегляду збірок. Тільки з усного свідчення перших членок Відділу, як Розалії Стисловської, Ірини Козаченко та А. Дембіцької можна ті пожертви пригадати.

За 22 роки існування Відділ нарахував 13,000 дол. прибутків. Гроші ці видано на різні культурні й допомогові цілі. В загальному подамо такий перегляд наших пожертв до Рідного Краю: Жіноча преса, Український Пласт, Народня Лічниця, Українські Інваліди, Українська Захоронка, Ювілейний Дар „Просвіти“, Рідна Школа, визвольна боротьба в Празі, жертви повені, ювілейний дар Ольги Кобилянської, Софії Русової, Уляни Кравченко, Український Червоний Хрест у Женеві.

Пожертви в Дітройті й Гемтремку: „Жіночий Світ“, погруддя Тараса Шевченка, український літак, експонати Філії США, Народній Дім у Дітройті, твори І. Франка й Лесі Українки англій-

ською мовою, місцева Рідна Школа, Червоний Хрест, УККА, ЗУАДКомітет, стипендійний Фонд СУА, український музей у Дітройті, преса (Громадський Голос, Українська Зоря), каледж у Стемфорді, Дух. Семінарія у Вашингтоні, сиротинець у Філадельфії.

Дальше пожертви на американські цілі: Ам. Червоний Хрест, Комюніті Фонд, жертви повені й жертви параліжу в ЗДА.

Із грошей, що були в касі під час розв'язання, виплачено на піддержку новоприбулій родині 25 дол., а для хворих членок 20 дол. Два бонди, що їх Відділ закупив під час війни, відіслано до Централі СУА на видання творів Лесі Українки в англ. мові.

Таким вислідом може похвалитись 16 Відділ СУА за 22 роки своєї праці. І хоч Відділу не стало, проте пам'ять про нього не пропала в громадських кругах Дітройту. Всі пам'ятають, що це був перший Відділ СУА в нашому місті, який виконав велетенську працю і став заохотою до постанови других Відділів СУА.

Катерина Бурик, голова
Марія Сена, секретарка
Анна Дембіцька, чарт. членка

23 ВІДДІЛ СУА

За почином кількох свідомих жінок засновано в 1932 р. жіноче товариство „Згода“. Збори відбулися у церковній залі на Кліперт вул. Заклик до зборів видала П. Шустопалка й її вибрано головою товариства.

Під цією назвою воно проіснувало тільки один рік. Тоді ухвалено за внеском п. Верещук і за згодою всіх членок — включитися в Союз Українок і змінити назву „Згода“ на 23 Відділ СУА. Це сталося в 1933 р. Першою головою Відділу стала Марія Форись, а потім обняла провід Відділу Анна Курило. Вона провадила його вміло чотири і пів року. Анна Курило вложила багато організаційної праці у Відділ, дбала про культурно-освітню ділянку, звірцево наладнала діловодство Відділу, а над усе любила народне мистецтво. Коли склалося так, що вона в тому часі відвідала рідний край, то зустрівши там удруге знавця народнього мистецтва, Матір Северину, ЧСВВ, порішила з її допомогою придбати цінні народні строї для Філії СУА. За порадою Матері Северини, ЧСВВ, вона дібрала десять типових народніх строїв із різних околиць. Це було зв'язане з великими труднощами й коштами. Та голова 23 Відділу не жаліла ні трудів, ані посвяти, а роздобула все по-

23 ВІДДІЛ СУА

Посередині у 1. ряді голова Відділу Анна Попович, Окрім неї в 1. ряді є членики управи: Ірина Козаченко, містоголола, Анна Назаревич, рех. секретарка, Євдокія Кахній, касерка, Марія Слупецька, фін. секретарка.

трібне, щоб показати членкам красу і багатство нашого народу. Стрії стали власністю Філії СУА в Дітройті тому, що всі Відділи СУА в Дітройті зложили фонди на їх закуп. Тепер, коли зв'язок із рідним краєм перерваний, ці стрії являються великою цінністю і при різних нагодах репрезентують українське народне вбрання. Вони виступали на виставах у всіх більших містах Америки, багато разів пишались в Інтернаціональному Інституті, служили для театральних виступів, а також в американських університетах свідчили про високу культуру нашого народу.

Коли Анна Курило виїхала з Дітройту, провід 23 Відділу перейшов у руки Марії Бойко, молодій та енергійній членки, яка стала працювати з повним запалом. Перевела вечірній курс української вишивки, брала участь у виставках народного мистецтва та всіма способами старалась ширити відомості про українську культуру між Американцями. Спроваджувала вироби народного мистецтва аж із далекій Канади, щоб показати щось нового. Та, на жаль, не могла вона довго працювати. Важка недуга змусила її цю працю, якою вона дорожила, покинути. До сьогодні вона недужа й прикована до ліжка у шпиталі.

А Відділ перейшов під провід Катерини Дзядик, яка працювала дуже сумлінно. Потім була головою Анастасія Кізел, далі Анна Попович, Марія Черіба, а найдовше головою Відділу була Марія Ясіпська. Впродовж 10 літ вона вклала багато праці для піднесення і розвою Відділу. Завдяки своїй легкій вдачі, вона приєднала багато членок та клала вагу на пошанування кожної з них, що й викликало в Відділі задоволення й привітну атмосферу.

Та окрім голов діли у Відділі інші членки, що піддержували їх роботу з усім запалом. Це були Марія Слупецька, що довгі роки працювала як фінансова секретарка. Так само вложили багато праці Ксеня Ващук, Дора Сеньків, Євдокія Кахній, Анастасія Недвідь, Розалія Братусь, Варвара Тищук, Павліна Боднар, Ксеня Кіцук, Ярина Козаченко, Павлина Батрин, Анна Назаркевич, Анастасія Зілінська, А. Шеремета, Т. Пендраська, Анна Медвідь, П. Дулька, Сілія Бурбан, Єва Сташків. Багато других добрих та чесних членок допомагали Відділові своєю працею й жертвами. Всі, що тут згадані й ті, що не вичислені, вкладають свою цеголку до розбудови Відділу та окрім того допомагають у загально-громадському житті. Багато з них є членками 23 Відділу від часу його заснування і саме вони допомогли, що 23 Відділ так гарно розвивується та став одною з найсильніших організацій на західній стороні Дітройту. Він нараховує тепер 110 членок, що зайняли гідно та свідомо своє місце у громадському житті Дітройту.

Наприкінці слід згадати й тих, що працювали в Відділі та не дочекались хвилини, що завершила їх працю окремою книжкою. Це покійні членки Відділу: М. Андрусевич, М. Василюшин, К. Визначак, М. Герман, Е. Головата, А. Заставна, О. Лисацька, А. Мандзяк, А. Миколинська, М. Михайлишин, М. Олексин, М. Савчук.

А тепер треба би засувати, яку працю проробив 23 Відділ з їх участю впродовж 20 літ свого існування.

Від самого початку почалась у Відділі культурно-освітня праця. Від 1934 р. влаштовувано щороку свято в пам'ять мученичої смерті Ольги Басараб. У 1936 р. опрацював Відділ етнографічну виставу в 5 діях „Українське весілля“, що мала великий успіх, як моральний, так і матеріальний. Слава про цю виставу розійшлася так, що стали запрошувати 23 Відділ повторити її і в інших містах. І так 23 Відділ вивів її в Шикаго, де вона рівнож мала великий успіх і знайшла відгук в американській пресі. Весільні опіви та обряди викликали велике зацікавлення, а гра артистів-аматорів знайшла признання.

Відділ дбав про освіднення членок і влаштовував виклади з гігієни. До цього запрошував відомих лікарів, як громадського діяча д-ра Амвросія Кібзея, а з новоприбулих др. Софію Парфанович. У відчитих торкались також інших ділянок. Промовляли в нас проф. Бахур, адвокат Яців, др. Цегельський, п. Слівінська та Катерина Хомяк.

Поза тим улаштовувано традиційні свята, як Свят-Вечір на Україні, День Матері, День Батька та інші свята. Тут слід згадати, що виставу „Свят-Вечір на Україні“ написала й підготувляла членка 23 Відділу Анастасія Королишин. Виставу „Добрий Батько“ у 3-ох діях написала Марія Ясіньська, як також відповідну деклямацію з тієї нагоди. Реферат на День Батька опрацювала Катерина Хомяк.

З обрядових виступів мав великий успіх Андріївський Вечір. З оповідань людей, що пам'ятали це святкування в рідному краю, зібрала й опрацювала це в комедію Марія Ясіньська. Декораціями до цього вечора зайнялась Євдокія Кахній, Андрій Стисловський, довголітній дяк і церковний диригент, добирав пісні і списав ноти. Ця комедія припала так до вподоби, що публіка домогалась повторення деяких дій.

Окрім того 23 Відділ дбав про товариське життя. Влаштовував балі, забави, пікніки, щоб люди могли зійтися і приємно провести час. Ці імпрези приносили Відділові фонди, але коштували й ба-

гато праці. За 20 літ праці 23 Відділу перейшло через касу 10.000 дол. і всю цю суму видано на добродійні цілі.

Жертвенність Відділу йшла в першу чергу на допомогу рідному краю. Членки живо слідкували за життям і потребами його й Відділ посилав на культурні й гуманітарні цілі. Зокрема приділяли увагу жертвам наших визвольних змагань, інвалідам та сиротам по українських вояках. Потім, коли дійшли вістки про підпільну діяльність молоді, стали піддержувати політичних в'язнів. Щедро відгукнулись на заклик допомоги Народній Лічниці ім. Митр. Шенцицького у Львові та вислали поважну суму на Музей Визвольної Боротьби у Празі. Потреби Карпатської України також спонукали 23 Відділ до пожертв. Освітньо-культурні цілі в рідному краю теж піддержували, як Рідну Школу, дівочу бурсу, у Станиславові, школу СС. Службниць в Угнові, конгрес молоді, бюст Тараса Шевченка. Заклики жіноцтва, як потреби Союзу Українок у Львові, закуп хати Лесі Українки та жіноча преса — знаходили відгук. „Жінку“, „Жіночу Долю“ і „Нову Хату“ передплачували. Закуплено твори Ольги Кобилянської. І так більшими або меншими сумами вислано до рідного краю 2,820 дол. Окрім того 23 Відділ зложив більшу пожертву на український павільон на Світовій Виставі в Шикаго в 1933 р.

Коли зірвалась завірюха другої світової війни та перервала всяку сполуку з рідним краєм, тоді стали звертати всю увагу на розбудову громадського життя в ЗДА. Воєнні роки вимагали також нашої участі в цих діях. Американський Червоний Хрест став закликати своїх громадян до допомоги. Членки зрозуміли, що це було й нашим обов'язком піддержати його. Радо пішли назустріч цій акції, зголошуючись до шиття або до переведення збірок.

Коли вже розвинулось громадське життя і стало більше організацій, люди сходились щораз частіше. Треба було тинятись по чужих залах, або й користати з приватних хат. Врешті прийшли до висновку, що треба би будувати свою рідну хату, де всі могли б почуватись як дома. В 1937 р. сформувався комітет із членів чотирьох Відділів Укр. Нар. Союзу для будови Народнього Дому. Звернувся за допомогою до громади, а зокрема до нашого жіноцтва. Тоді то 23 Відділ відгукнувся та став першим працювати в тому напрямку. А праця була нелегка. Треба було ходити від хати до хати продавати тікети, треба було пекти й варити добуфетів. Пп. Чорна й Віхорек ходили і в дощ і в погоду та й не раз намерзлися, шукаючи за нашими людьми. А п. Ковальська не раз варила й пекла цілу ніч, щоб на пікнік усе було готове. Півніше Шавлина Боднар кухарила разом із своїм чоловіком та вложила

багато праці в це діло, а навіть дохід із забави в честь 25-ліття їхнього подружжя віддали в користь Народного Дому. Коли вже Народній Дім був збудований, тоді знов членки 23 Відділу старались доповнити його урядження. Збирали фонди на крісла, посуду, купили драперії до горішньої залі, а навіть подбали, щоб обгородити Народній Дім плотом, щоб не ушкодили будинку. Допомогали в кухні при всяких забавах і бенкетах у Народньому Домі і допомагають ще й досі. 23 Відділ став членом Народного Дому і співпрацює з управою гармонійно, без різниці, хто знаходиться у його проводі.

Знов виринула нова потреба в українській громаді західного Дітройту. Отець парох Побуцький заєсував що треба б при парохії відкрити цілоденну школу, щоб українська дітвора вчилась під покровом гр.-кат. Церкви. 23 Відділ став з охотою допомагати, щоб могла парохія придбати шкільний будинок. За кілька літ показалось, що школа замала для потреб української громади. Знов за почином того ж о. пароха Побуцького збудовано при церкві Івана Хрестителя велику модерну школу. На заклик до пожертв Відділ відгукнувся щедрим даром, а коли вже будинок був готовий, треба було зібрати ще велику суму на устаткування. Тоді то 23 Відділ взяв собі за мету устаткувати восьму класу і це все закуплено коштом приблизно 1.000 дол.

Попрі ці потреби української громади Дітройту 23 Відділ також живо піддержував усі клічі Централі СУА. Завжди складав щедрі пожертви на журнал „Наше Життя“ та піддержав видання творів Лесі Українки англійською мовою, щоб дати змогу ширшому світові пізнати твори нашої письменниці.

З кінцем 1946 і з початком 1947 виринає в українському суспільстві нова потреба. У пресі появляється клич рятунку для наших скитальців, що знаходяться у крайній потребі. На цей клич жіноче серце не могло не відзиватись! Членки стали зносити речі, наші торговці давали харчі, люди складали гроші, а 23 Відділ пакував те все, відсилав у Німеччину, Австрію і Італію. Стали напливати листи з подякою, що свідчили про доцільність цієї праці. Приходили посвідки за отримані гроші від Об'єднання Українських Жінок, від станиці українських воєнків в Англії, від Українського Червоного Хреста з Німеччини. Окрім цих безпосередніх вислोक співпрацював 23 Відділ із ЗУАД Комітетом у допомозі скитальцям.

23 Відділ зайняв також своє місце в загально-українському громадському житті. Відділ є активним членом Федерації Українців у стейті Міннесоті, де делегатки Відділу майже кожного року

є в уряді. Є членом Філії Українського Конгресового Комітету Америки в Дітройті та членом парохії св. Івана Хрестителя та співпрацює при всіх починах тих осередків нашого життя.

Зокрема 23 Відділ тісно співпрацює з іншими Відділами США у Філії, що їх об'єднує. Гордістю 23 Відділу є факт, що у 1947 р. вдалося zorganizувати молодечий Відділ, що носить ім'я Олени Теліги та число 58. Його створили дочки членок 23 Відділу, молоді, тут роджені українки і цим особливо гордяться їх матірній Відділ. Він радіє їх молодечим запалом та піддержує їх у праці. Бо цей молодечий Відділ є доказом, що вони не лиш сповнили своє завдання, як громадянки, але також як матері зуміли прищепити своїм дочкам любов до України, якої вони ніколи не бачили.

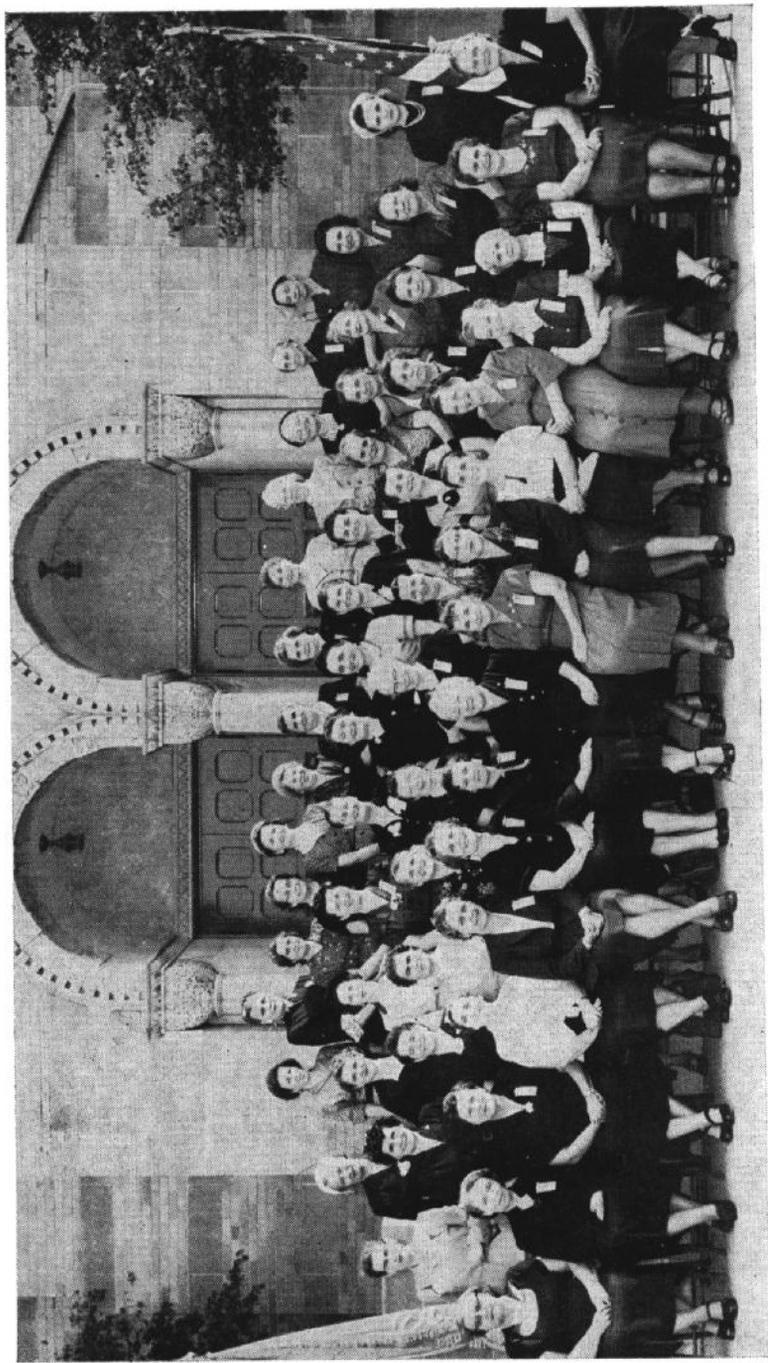
На кінці треба би згадати кількома словами, як то сталося, що 23 Відділ так гарно розвинувся. Тяжко і прикро ішла праця в початках. Майже всі членки Відділу — це були дочки галицьких селян, що в юних роках покинули сільську хату та пішли в світ лукати кращої долі. Не привезли вони з собою великої освіти, не мали великої свідомості та організаційного вироблення. Зате мали добре серце у грудях та велику любов до всього, що рідне. З великим трудом приходилось їм учитись того, чого вимагало від них життя в Америці. Треба було вчитися чужої мови, дбати про дітей, робити хатню роботу, а часто ще й працювати поза хатою. Та іскра любови до свого рідного горіла сильніше як усе. І в морі чужого оточення вони заховали рідну традицію, плекали свою культуру та передали це, як найбільші святощі, своїм дітям.

Марія Ясінська, голова
Анна Назаркевич, секр,

26 ВІДДІЛУ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ ІМ. О. БАСАРАБ

Дня 6. серпня 1932 р. загостила до Дітройту Маруся Бек, яка під цю пору є першою жінкою у раді міста Дітройту. Вона прибула тоді на запрошення Відділів Українського Народнього Союзу, щоб виголосити реферат. Українські жінки з Гемтремку використали цю перебувалу нагоду і запросили її до Української Хати при вул. Грейвлінг, прохаючи її, щоб поінформувала їх про США.

Маруся Бек своєю паткою та щирою промовою підняла на душі зібране жіноцтво. У своїй промові вона представила невтомну працю та велике змагання українського жіноцтва в рідному краю та поінформувала точно присутніх про працю одинокої самостійної організації в ЗДА, Союзу Українок Америки. І закликала жі-

26 ВІДДІЛ СУА

1-ший ряд зліва: Т. Голенда, містогорова, М. Слюсарчук, К. Кардаш, заст. кастерки, С. Заплітна, А. Ганиш, кзсерка, К. Корбаса, рек. секретарка, М. Шандак, містогорова, Анна Стецько, голова, Ю. Прибила, фін. секретарка, М. Бережанська, кор. секр., Т. Стельмах, голова Ком. «Матн й Дитинз», К. Буч, відвідувачка хворих, М. Васько, М. Заблоцька, М. Дидів, голова комітету підприємств, Ю. Кульчицька. — 2. ряд зліва: А. Бойко, пралорниця, М. Булав, Л. Борискевич, К. Колодін, А. Воронівська, А. Сослер, Н. Набожняк, А. Ковальська, М. Бушард, В. Гуменчук, О. Бабій, А. Тригук, А. Гульчевська, пралорниця. — 3. ряд зліва: Д. Бойчук, М. Масловська, А. Козак, С. Серафін, А. Боднар, М. Березюк, М. Федорак, М. Владика, А. Юрченко, незаписано, О. Савчук, І. Решетилонч, О. Вільхова. — 4. ряд зліва: О. Мудра, Л. Баско, О. Солонда, С. Вергун, М. Мілер, М. Спендак, А. Руда, Є. Чубан, М. Колодницька, Є. Фіданк, Ю. Терлецька, А. Герула, А. Байор.

нок об'єднатись при тій загальній, аполітичній жіночій організації. І зараз же на тих сходинах створено 26 Відділ СВА, що й досі веде свою активну і корисну працю у Гемтремку.

До Відділу влисалось тоді 26 жінок. Головою вибрано Анну Стецько, секретаркою Катерину Яремчук, а касіеркою Кароліну Бугіль. Багато праці при засновинах Відділу поклали також Юлія Когут та Анна Михальчук, а перша голова Відділу Анна Стецько й досі зосталась при Відділі та бере в його праці активну участь.

Зараз же на перших зборах Відділу постановлено повести культурно-освітню працю серед членок. Хотілось обзнайомити членок якнайбільше з українською історією та поглибити їх національну свідомість. Хотілось плекати українське народне мистецтво та традиційні наші звичаї і показати їх також американцям. Хотілось дбати про національне і релігійне виховання української тут родженої молоді та виціплювати в них любов і пошану до українського, поневоленого народу. І піддержувати як морально, так і матеріяльно народні акції, як в Америці, так і в рідному краю. Хотілось виховати членок на добрих громадянок Америки та щирих дочок свого народу і допомагати всіми силами його визвольному змаганню. В тій цілі вступлено до Централі СВА в Нью Йорку, щоб об'єднатись із усім активним жіноцтвом ЗДА.

Зацікавлення жінок організацією та її великими цілями було дуже велике. Кожного місяця сходились членки двічі на сходинах. Раз для обговорення різних організаційних справ, а вдруге на культурно-освітній доповіді. А щоб придбати грошей на перші організаційні видатки, влаштовано зараз же 2. жовтня театральну виставу і бал. Того ж місяця влаштовано ще одну забаву з парохією в Гемтремку.

Та найбільший натиск клав Відділ на освітню працю. По одній доповіді дали Анастасія Войціховська і Анастасія Білоус (зреферували статті з „Жіночої Доли“), Катерина Яремчук розказала про листопадовий зрив, а Михайло Чемний про „Український патріотизм“. Відділ взяв також участь у листопадовому святі, що його влаштувала парохія в Гемтремку.

Отакий був початок діяльності 26 Відділу СВА.

1933 р. — Уряд zostався такий самий із невеличкою зміною. Рек. секретаркою обрано Катерину Хомяк, а Катерина Яремчук сповняла обов'язки фінансової. На загальних зборах Відділу устійнено плян організаційної праці та рішено доложити всіх старань, щоб увести його в життя. Тому й організаційні почини 26 Відділу в тому році дуже різноманітні.

Дня 6. квітня влаштовано організаційні сходинах, на яких про-

мовляла Маруся Бек, що прибула з Питсбургу. Вона розказала про потребу жіночого журналу та зясувала свій намір — видавати „Жіночий Світ“, як орган СУА. У тій справі багато членок забирало голос, а що журнал мав уже вийти в травні, то членки рішили зараз же всіма силами йому допомогти. У квітні обговорено на сходинах також Світову Виставу в Шикаго. Щоб українці могли взяти в ній участь Відділ рішив подати грошову допомогу. Того ж місяця гостила в Дітройті п. Безручко з Нью Йорку. Відділ запросив її на ряд відчитів, які вона присвятила різним організаційним темам. У травні гостювала в Дітройті голова СУА Олена Лотоцька, в честь якої Відділ улаштував гостинне прийняття.

Дальші організаційні почини Відділу вже були звязані з культурно-освітньою працею або звязками, тому згадаємо про них окремо. Одначе в управі Відділу зайшла переміна, що, на щастя, не мала для його праці поважних наслідків. Дня 30. серпня уступила голова Анна Стецько, подаючи важну причину. Її місце зайняла Анна Сеньків.

Культ.-освітня праця Відділу започаткувалась дня 15. січня доповіддю Катерини Хомяк, яка говорила на тему „Українська жінка і наше народнє мистецтво“, а дня 24. лютого на просвітніх сходинах Відділу Анна Сеньків мала доповідь про історію України. На просвітніх сходинах розгорталась по доповіді дискусія. Це дуже оживляло сходи́ни і поширювало знання членок. По дискусії слідувала товариська гутірка при чаю і членки вдоволені розходились додому.

Дня 19. лютого Відділ перевів уперше величаву жалібну академію в честь Ольги Басараб. Концертову програму академії заповнив хор „Думка“ із своїми солістами, під управою І. Атаманця, а промовляли уряднички Відділу: Катерина Хомяк (вступне слово), Катерина Яремчук (довідь), Анна Стецько (кінцеве слово). Ця перша академія в честь героїні випала в Дітройті величаво. Зала „Української Хати“ була заповнена по береги. За цей почин 26 Відділ дістав признання громади Дітройту, а суддя Бодрук написав гарну рецензію до української преси. Свято так піднесло членок на душі, що увійшло в традицію 26 Відділу, який улаштував його, все з новою програмою, щороку.

У квітні влаштував Відділ святочні сходи́ни, присвячені пам'яті Наталі Кобринської. Доповідь про життя нашої піонерки прочитала Анна Стецько. Того ж місяця відбулась театральна вистава „Нечиста сила“. Тут треба згадати також виставу „Українське весілля“, яку виставив 26 Відділ на пікніку дня 6. червня, влаштованому спільно з Українсько-Американським Демократич-

ним Клубом. Пікнік відбувся в Бродвей Парку. Українська молодь прибула численно й живо цікавилась українськими весільними церемоніями. А старші знов пригадували собі ті щасливі хвилини, як то вони були в рідному краю та в гурті веселої молоді співали весільних пісень.¹

Дальше 26 Відділ приступив до нового діла, що вперше було переведене в Америці. А саме дня 29. жовтня відкрив у залі „Української Хати“ виставу української книжки. Зібрано всі українські часописи й журнали, що тоді виходили в Європі й ЗДА та твори наших замітних письменників. Відкриття вистави було отримане з концертною програмою. На сцені, яку удекорував артист Іван Рунька, виступили з промовами уряднички Відділу та український хор „Думка“, під управою І. Атаманця. Співав італійський оперовий співак, що виконав також одну пісню українською мовою. Шкільні діти деклямували та відіграли сценку, що підкреслила вагу науки. Промови витолосили ті самі бесідниці, що й на академії О. Басараб з тією різницею, що кінцеве слово мала Анна Сеньків. Публика знов заловпила залю по береги й з трудом усі змістились, що бажали там бути. Суддя Бодрук знов написав корисну рецензію в українській пресі.

Вистава книжки і преси стала переломовим моментом у житті 26 Відділу. Всі ті, що не були корисно наставлені до самостійної жіночої організації, а таких було багато серед мужчин, мусіли змінити свій погляд. Коли говорили давніше, що жінкам нема чого братись до самостійних імпрез та ще концертів чи академій, побачили, що жіноцтво Дітройту не тільки вміє влаштувати їх, але й впроваджує щось нового в громадське життя. Також українські жінки, що стояли осторонь своєї організації, переконались про вагу зорганізованої праці. На слідуєчих сходинах прибуло велике число до Відділу.

Оці два виступи 26 Відділу — академія в честь О. Басараб і вистава книжки й преси — піднесли престиж жіноцтва серед української громади в Дітройті. Українці побачили, що українська жінка не лише здібна до хатньої праці й виховання дітей, але як громадянка може зайняти місце в житті громади. Вона вміє промовляти, вміє перевести імпрезу, вміє уплянувати працю. А деякі ділянки громадської праці вміє обслужити краще, як мужчини.

Правда, цей виступ 26 Відділу в першому році вимагав неабиякої відваги. Та в Відділі були членки, що не боялись нових починів, були добрими промовцями та вміли працювати. Це були Катерина Яремчук, Катерина Хомяк і Анна Стецько.

Та судилось 26 Відділові ще в цьому році виступити в новому ділі. Часописи принесли з Європи жахливу вістку про страшний голод на Україні, яким большевицька влада хотіла приневолити український народ до послуху. Ця вістка відбилась широким відгомонам по цілій Америці. Українська громада Дітройту створила в тій справі комітет і рішено перевести протестаційну маніфестацію, щоб освідомити світ про ганебні засоби комуністичної системи. У тій справі 26 Відділ скликав дня 1. листопада надзвичайні сходи, на яких Катерина Хомяк, що брала участь у парадах загального українського комітету, зreferувала членкам справу. Вона закликала членок, щоб усі взяли участь у маніфестації в своїх відділових одностроях. Маніфестація відбулася дня 4. листопада. Почалася походом через вул. Вудвард і закінчилась протестаційним вічем у військовій залі (Армі Гол), на якому виступили визначні українські й американські промовці. На вічу роздано тисячі брошур, що зясували англійською мовою злочинне поступовання большевиків на українських землях.

На сходах 26 Відділу 1. листопада промовляла редакторка „Жіночого Світу“ Маруся Бек. Вона заохочувала членок також до масової участі в поході. Пригадала при тому, що журнал „Жін. Світ“ у часі загальної депресії лише з трудом удержується, а для розвою організації він дуже потрібний. Членки обіцяли по своїй змозі піддержувати його. Ухвалено передплатити для Відділу також „Жіночу Долю“, „Нову Хату“ і „Рідну Мову“.

У цьому році вперше українське жіноцтво Дітройту виступило перед американською публікою. На ставітових торгах Дітройту була українська програма, в якій 26 Відділ узяв активну участь. Допомога там також у розпродажі квітів.

Не запедбав 26 Відділ також різних товариських забав, що оживляють товариське життя і дають дохід. У січні влаштовано спільно з парохією в Гемтремку — бал. Дальше слід згадати пікнік, дня 6. червня, влаштований спільно з Українсько-Американським Демократичним Клубом.

Так закінчився другий рік праці 26 Відділу СВА. Він приніс Відділові признання і пошану громадянства і показав нові дороги праці.

1934 р. — Уряд зостався з малими змінами той сам. На загальних зборах намічено плян праці й постановлено закупити твори Ольги Кобилянської до бібліотеки Відділу.

Культ. освітня праця Відділу розвивалась згідно з пляном. У лютому влаштовано знов жалібну академію в пам'ять Ольги Ба-

сараб. Промовцями були уряднички Відділу, виступив також хор „Думка“. Свято вишало величаво, як і перший раз.

Дальше Відділ брав участь у листопадовому святі, яке влаштувала парохія в Гемтремку.

Дня 2. грудня відбувалась театральна вистава, яка пройшла успішно.

На цей рік припадає один організаційний почин 26 Відділу, що хоч не дав реального висліду, проте свідчить про його рухливість. Коли наспіла вістка з рідного краю, що жіночі організації скликають перший жіночий конгрес у Станиславові на пам'ятку 50-ліття першого жіночого товариства, що його оснувала Наталя Кобринська у 1884 р., 26 Відділ скликан у квітні надзвичайні загальні збори. Членки були дуже зацікавлені цією справою і висловились щоб на конгрес конечно поїхала делегатка від СУА. Висували як кандидатку редакторку „Жін. Світу“ Марусю Бек. Рішено скликати спільну нараду з іншими Відділами в Дітройті, зложено зараз же 200 дол. і написано листа до Гол. Управи СУА. Та по-мимо цих заходів Марія Бек не поїхала із незалежних від Відділу причин і Відділ дуже болів цим неуспіхом. Дійшло до того, що уряднички уступили зі свого становища й на нових зборах дня 21. вересня вибрано новий уряд. До нього увійшли: Анна Ганиш, голова, Марія Васько, рек. секр., Анна Стецько, фінансова секр., Юстина Прибила, касієрка.

Допомогова діяльність 26 Відділу була оживлена. 26 Відділ старався всіми силами піддержати журнал „Жіночий Світ“. У січні влаштовано бінго на ту ціль, а дня 21. березня відбулась вигравка столової посуду, яку перевела редакція „Жін. Світу“ в „Українській Хаті“ з участю 26 Відділу. Членки допомагали також при розпродажі вигравкових квитків.

У квітні прибула до Дітройту відпоручниця з краю Михайлина Говикович. Вона подорожувала по Америці з закликом допомоги Дівочій Ремісничій Бурсі у Львові. Скликано всі організації при парохії в Гемтремку на спільну нараду. У ній взяв участь і 26 Відділ СУА, виславши голову Анну Сеньків. Рішено скликати віче в Дітройті у тій справі і в тому вічу членки 26 Відділу взяли численну участь.

Працю Відділу в тому році закінчила доповідь Анни Ганиш, яка обговорила значення СУА. Слідувала оживлена дискусія, з якої членки багато скористали. Цим закінчився рік праці, що не був такий успішний як попередній, але виказав громадське ви-роблення членок.

Уряд лишився у такому самому складі.

1935. — Організаційна праця того року була звернена на конвенцію СУА, яка відбулась з кінцем травня в Нью Йорку. Як делегатку вислано Анну Стецько. Дня 9. червня відбулись Відділові сходи, на яких вона зложила точний звіт із перебігу конвенції.

Культ.-освітня праця започаткувалась, як і до тепер, жалібною академією в честь Ольги Басараб. Цим разом переведено її виключно жіночими силами. Концертовою програмою проводила Марія Васько, вступне слово мала Анна Ганиш, головний реферат виголосила Маруся Бек, кінцеве слово Анна Сеньків. Концерткову програму виповнив жіночий ансамбль хору „Думка“ під управою Ольги Блажовської, були виступи сольові, дуети і деклямації. Свято випало дуже добре і це знов захоптило членок до активнішої праці.

Дня 12. березня 26 Відділ взяв участь у святі Тараса Шевченка, що його влаштували організації при парохії в Гемтремку.

Товариське життя оживилось завдяки пікнікові, що його 26 Відділ улаштував дня 30. травня у просторому Вілком парку. А що в той день погода сприяла, то все громадянство прибуло, щоб відітхнути свіжим повітрям і забавитись. Пікнік приніс гарний дохід. Успішним був також Масковий Баль, влаштований дня 17. листопада. Тим балем закінчено річну працю Відділу. У біжучому році вона була менш оживлена, як у минулих роках, але принесла кращий дохід.

1936. — До уряду ввійшли: Анна Стецько, голова, Катерина Хомяк, рек. секретарка, Марія Будор, фін. секретарка, Юстина Прибила, касієрка.

Організаційна праця розпочалась зараз же 12. січня, коли то Організація Державного Відродження України (ОДВУ) скликала наради у справі протесту проти польського уряду, що судив безпідставно українських націоналістів у Варшаві, як Лебеда, Бандеру, Гнатківську і Зарицьку. Відбулося величаве протестаційне віче у шкільній аудиторії „Технікал Гай Скул“, а членки 26 Відділу взяли в тому численну участь.

У тому ж місяці започаткував 26 Відділ один цікавий звичай, влаштовуючи уступаючому урядові Відділу окремих вечерок. Ця товариська зустріч показала дуже успішною. Тут покликано до слова кожду членку, що могла висказати своє признание тим, що поклали багато праці в минулому році. Промовляли також нові уряднички, а членки мали нагоду запевнити їх у своїй співпраці на майбутнє. Такий вечерок був дуже корисний, бо він краще виявляв працю і заслуги членок, як звіти на загальних зборах. Це

заохочувало менш активних членок до праці у Відділі, до промов та виступів.

Також культ.-освітня праця в тому році оживилась. Як звичайно, започатковано її жалібною академією в честь Ольги Басараб, яку влаштовано спільно з 5 Відділом СУА. У концертну програму увійшли два жіночі хори з хору „Думка“ і з хору ім. Котляревського включно з солістками. Промонціями були уряднички Анна Стецько (вступне слово) і Софія Голуб (кінцеве слово). Реферат виголосила Маруся Бек. Весь дохід із концерту призначено й вислано зараз на оборону політичних в'язнів, що їх судили тоді в Варшаві.

Дня 30. квітня відбулись у Відділі святочні сходи в честь Тараса Шевченка, а реферат, надісланий із Централі, прочитала членка Ксеня Стахів. Дня 14. травня улажено вперше День Матері з програмою, в якій виступали шкільні діти з піснями й деклямаціями, а промови виголосили Анна Стецько й Анна Ганиш, а реферат про значення української матері прочитала Катерина Хомяк. Свято випало гарно і матері були вдоволені, що діти своїми виступами вшанували їх свято. У грудні виведено театральну виставу, яка вийшла успішно.

У листопаді вперше влаштовано овочевий баль. Заля Української Хати була дуже гарно удекорована листям і овочами, виглядала як сад і притягала охочих до танку. Заля була заповнена по береги і так подобалась, що членки постановили влаштовувати баль щороку.

1937. — Уряд змінився, бо головою стала Варвара Шеремета, рек. секретаркою Марія Тиро, фін. секретаркою Марія Будор, а касієркою Текля Гайдук.

В лютому, як звичайно, переведено пеличаю академію в честь Ольги Басараб. Свято відкрила Варвара Шеремета, гол. реферат виголосила Маруся Бек, вступне слово К. Хомяк, а кінцеве А. Ганиш. Дохід із свята вислано на політичних в'язнів.

Того ж місяця гостив Відділ голову СУА, Анастасію Вагнер. Ішла підготова до конвенції СУА, що відбулась дня 29. і 30. травня у Нью Йорку. Як делегатка поїхала Анна Ганиш і здала точний звіт із конвенції.

Дальше переведено кілька товариських імпрез, як баль писанки, пікнік і масковий баль, що дали гарний дохід.

Того ж року вперше у Дітроїті виставлено виставу „Ольга Басараб“. Це мало велику вагу, бо показало широкому громадянству велику жертву цієї визначної жінки. Режисерував Михайло Кулинич з допомогою Катерини Яремчук.

1938. — Новий уряд із головою Михайлиною Кулинич-Вів'ял, Марія Васько, рек. секретарка, Катерина Кордаш, фін. секретарка, Анна Кривіцька, касієрка, розпочав знов діяльність академією в честь Ольги Басараб. Цим разом передано свято з другими жіночими організаціями на сході. Виставлено живий образ із життя О. Басараб, в якому виступили членки Михайлина Шандак, Юлія Костюк і Скікун. Живий образ уложила К. Хомяк і доповнила його відповідною деклямацією, яку виголосила. Їй відповіла зі сцени А. Білоус, також власною деклямацією. Вступне слово мала Михайлина Кулинич, гол. реферат виголосила Катерина Хомяк, а Марія Васько закінчила свято.

Відділ перевів виставу „Сирітські сльози“ і допоміг у бенкеті парохії в Гемтремку, де парох о. д-р Тиханський гарно ставився до Відділу.

У днях 14. і 15. травня відбувся районний зїзд СУА, на який вислано делегатками Анну Ганиш і Катерину Хомяк. Зїзд радив над вісткою про розв'язання Союзу Українок у Львові, що немов громом вразила українсько-американське громадянство. Рішено вислати грошову допомогу до Львова, та разом із Централєю домогатись віднови товариства.

У червні того ж року відбулось посвячення прапорів 26 Відділу СУА. Посвячення довершив о. д-р Тиханський в асисті о. Лева Сембратовича і о. Лотовича. Програмою проводила Михайлина Кулинич, голова Відділу, від Міжнароднього Осередку виступила п. Алворт, а українською мовою промовляла Маруся Бек, пояснивши значення укр. прапору та праці 26 Відділу. На цьому святі прийняло товариство ім'я Ольги Басараб. Представники громадських організацій зложили приїти. Це свято піднесло членок на дусі та заохотило до дальшої праці.

Слідували товариські імпрези, як вечірній пікнік та масковий баль.

Того ж року започаткував 26 Відділ нову ділянку праці, у зв'язку з відродженням Карпатської України. Коли в Дітройті створився Комітет Допомоги Карпатській Україні, то 26 Відділ прийняв у ньому дуже активну участь, займаючись збіркою грошей і одежі та висилаючи їх.

1939. — У тому році повернулись до проводу давні активні членки. Анну Стецько вибрано головою, Анну Ганиш, рек. секретаркою, Марію Шалап, фін. секретаркою, а Ксеню Стахів, касієркою. — Свято Ольги Басараб Відділ переводить спільно з 5, 31 Відділами СУА і 34 Від. Українського Золотого Хреста. Цим разом виставлено два живі образи: Донит Ольги Басараб (М. Шан-

дак, Й. Білоус і П. Будзол) та Прощання з могилою О. Басараб. Сценки приготувала Михайлина Шандак.

У травні відбулось успішно Свято Матері, на якому доповідь виголосила Ірина Козаченко, зясовуючи матерям, як треба виховувати дітей в українському дусі.

У липні Гемтремська парохія святкувала 950-ліття хрищення України. Це було величаве торжество, що стягнуло всю українську громаду та багато духовенства. Членки 26 Відділу взяли участь у поході зі своїми прапорами у своїх одностроях.

Того ж року у травні відбулась конвенція СУА, на яку вилано Анну Стецько, як делегатку. Наспів лист від письменниці Ольги Кобилянської, що описувала свою недугу. Ухвалено вислати їй допомогу на лікування.

В Європі вибухла друга світова війна. Громадські організації Дітройту відчули потребу координаційного осередку, що об'єднав би їх для спільної наради. Дня 20. жовтня зійшлися представники організацій і створили Федерацію Українців у стейті Мишиген. 26 Відділ вирядив туди Анну Ганиш і Катерину Хомяк. Від того часу Відділ дбає про представництво в гол. управі Федерації та бере активну участь у всіх загально-громадських справах, що ними займається Федерація.

У тому році відбулись теж звичайні товариські імпрези, як двічі бінго, пікнік і масковий баль.

1940 р. — Уряд не змінився багато. Катерина Хомяк стала рек. секретаркою, Марія Васько фін. секретаркою, а Юстина Прибила касієркою.

Свято Ольги Басараб відсвяткувалось лиш святочними сходинами, тому що академію мала влаштувати Філія. Доповідь на сходинах виголосила Катерина Хомяк, а діти декламували. 26 Відділ взяв участь у підготові академії під проводом Філії.

Дальша праця 26 Відділу є організаційного або товариського характеру. На вечерку в честь б. урядничок Ірина Козаченко здала звіт із зїзду Союзу Українок Канади, куди вона їздила. У травні українська громада влаштувала 30-літній ювілей сценічної праці Стефанії Королишин-Цимбаліст. Від 26 Відділу промовляла Катерина Хомяк, що висказала їй подяку за часті виступи на імпрезах Відділу. На українському контресі у Вашингтоні 26 Відділ заступала Катерина Хомяк, що зложила потім Відділові обширний звіт. На американській політичній конвенції у стейті Вейн заступала 26 Відділ Анна Стецько. У вересні відбувся в парохії Гемтрех День Української Школи. 26 Відділ допомагав у підготові, а привіт і пожертву від 26 Відділу передала Анна Стецько, голова.

Воєнні події вимагали від членок активності. Дня 9. липня zorganizовано в Дітройті український відділ Американського Червоного Хреста. 26 Відділ вислав туди своїх представниць, а голова Відділу Анна Стецько увійшла до гол. управи як скарбничка.

Окрім того переведено звичні товариські імпрези, як бінго, й овочевий баль.

1941 р. — Головство 26 Відділу обняла Анна Ганиш. В уряді зайшла зміна тільки в особі фін. секретарки, якою стала Марія Джозеф.

У цьому році не було великих самостійних підприємств. Академію в честь О. Басараб улаштувала Філія СУА, в чому 26 Відділ допомагав. У травні відбулась конвенція СУА, на яку виїхали Марія Васько і Катерина Хомяк. У вересні відбулись організаційні сходи, де Анна Ганиш прочитала слово Митрополита Шептицького, а Катерина Хомяк обговорила сучасні події та становище української жінки до них. У жовтні Відділ взяв участь у кладенні угольного каменя нової церкви при Комор вул. та успішно даліше допомагав цій будові. Тоді ж закуплено 5 прим. Історії України Грушевського англ. мовою і розіслано бібліотекам та американським політикам. У листопаді переведено збірку на Американ Коюніті Фонд і гроші передано до Федерації. У грудні відвідала Дітройт редакторка Вістей СУА, Олена Лотоцька. Тоді ж закуплено машину до шиття для Ам. Ч. Хреста.

Під час виставки книжки, яку влаштувала Філія СУА в Міжнародньому Осередку, рознеслася вістка про напад японців на Пірл Гарбір. Це пройняло членок тривогою, бо всі зрозуміли, що ЗДА вступають у війну. Багато членок 26 Відділу вирідило своїх синів у цю боротьбу, бо знало, що йде не тільки про свободу Америки, але й про свободу цілого світу. Також членки приступили добровільно до праці в Ам. Ч. Хресті, де займались шиттям або різними збірками.

Окрім того 26 Відділ перевів кілька товариських імпрез, як щороку. Це було бінго, пікнік та овочевий баль. Як новинну введено того року бальоновий баль, що дуже подобався нашій молоді.

1942 р. — Головство перейняла в тому році Марія Прокопович. Також в уряді зайшли зміни, бо рек. секретаркою стала Анна Сагара, фінанс. секретаркою Марія Джозеф, а касіркою Наталя Байло.

Діловий рік започатковано, як звичайно, святом у честь О. Басараб. Його відкрила голова Марія Прокопович, реферат виголосила Катерина Хомяк. Декламували діти членок.

Велика частина праці 26 Відділу була присвячена воєнним

подіям. Коли гр.-кат. парохія в Гемтремку закупила кухонний вагон для Ам. Ч. Хреста, 26 Відділ взяв участь у посвяченні та зложив свою пожертву на ту ціль. Закуплено два 100-доларові бонди Державної Оборони. Міжнародній Осередок започаткував акцію для американських вояків, що переїздили через Дітройт та мусли вичікувати довго на получения на стації. Жіночі організації виносили їм на стацію перекуску, а часто й запрошували до Міжнароднього Осередку па гостину. 26 Відділ США теж уладив таке прийняття дня 26. жовтня і показав, що шанує молодих борців за волю саме тому, що наш рідний край у неволі. Потім перевозив більше таких гостей.

Все ж таки памятав 26 Відділ і про свої організаційні завдання, коли дня 8. листопада перевів 10-літній ювілей своєї праці. У програмі взяли участь хори Дітройту та визначні солісти. Відкрила свято Марія Прокопович, організаційний звіт зложила Анпа Михальчук. Реферат про загальне значення СУ, а в Америці особливо, виголосила Катерина Хомяк, а кінцеве слово мала Михайлина Шандак. Різні громадські організації зложили привіти. Ювілей залишив гарні враження і заохотив членок до дальшої праці.

Також цього року зібрано на Американський „Вор Чест“ 500 дол. і передано Федерації. Збіркою зайнялись Марія Прокопович, Катерина Хомяк і Наталя Байло.

26 Відділ взяв участь у посвяченні нової церкви в Гемтремку та зложив свою грошову пожертву.

Як кожного року, так і цього, перевів пікнік і забаву бігго.

1943 р. — Зноп перейняла головуство 26 Відділу невтомна Анна Стецько. До уряду увійшли Катерина Хомяк, рек. секр., Марія Джозеф, філ. секр., Михайлина Шандак, кор. секр., Юлія Кульчицька, касієрка.

Працю започатковано, як звичайно, академією в честь О. Басараб, яку влаштовано спільно з 5 Відділом. Вступне слово мала Анна Сірко, реферат гарного змісту виголосила Юлія Шустакевич, а закінчила свято Катерина Хомяк. Співали хори Дітройту та деклямували діти.

З імпрез того року слід згадати День Батька, що його вперше святкував 26 Відділ. Марія Прокопович відкрила свято, реферат виголосила Катерина Хомяк. Батьків обдарували вишиваними хусточками.

У липні Федерація Українців стеїту Мишиген скликала важливу нараду представників усіх українських центральних організацій, щоб скликати другий конгрес американських українців.

26 Відділ репрезентувала там Катерина Хомяк. Створено ініціативний комітет для скликання конгресу.

Також аматорський гурток Відділу проявляв діяльність. У березні дав спільно з 5 Відділом „Ох, не люби двох“, а в жовтні комедію „Воєнна любов“.

Велику роботу проробив 26 Відділ у користь воєнних установ. Спільно з 5 Відділом зайнявся перед Великодніми святами запакуванням і висилкою около 300 пачок для американських вояків українського походження. Окрім інших подарунків була там гарна писанка, що мала пригадати нашим хлопцям нашу Великодню традицію. Відділи дістали дуже гарні листи з подякою. Також зібрали членки 8.190 дол. на Ам. Червоний Хрест і передали до українського відділу при АЧХ. За збіркою ходили членки: А. Ганиш, М. Прокопович, Н. Байло, К. Хомяк, А. Зенюк, М. Джумага, К. Крупка.

Дня 22 жовтня скликано нараду в справі українського Відділу при АЧХ. Секретарка пояснила, що сучасна хвилина вимагає від членок більшої активності, отже й треба зголосити більше членок до роботи. 26 Відділ створив групу шиття, до якої зголосилися такі членки: М. Владика, Е. Фідик, М. Ткачук, Ю. Кульчицька, О. Солодка, О. Бабій, Н. Крачківська, К. Кобаса, А. Тричук, К. Бук, М. Прокопович, С. Чупка, М. Шандак, К. Хомяк, М. Бушар, М. Скурула, А. Стецько, А. Ганиш. Провідницею групи стала Наталя Байло. Група стала працювати при українському Відділі АЧХ.

1944 р. — Головою залишилась Марія Прокопович, а рек. секретаркою К. Хомяк. Фін. секретаркою стала Анна Стойко, кор. секретаркою Олена Бабій, а касієркою Анна Стецько. Головою комітету підприємств стала Юлія Кульчицька.

Того року праця започатковується влаштуванням „Свят-Вечора на Україні“. Сценку зладила Анастасія Королишин, а комітет підприємств приладив святу вечерю в традиційному стилі. О. парох поблагословив вечерю, свято відкрила голова, а про святочні звичаї говорила Катерина Хомяк. Цей перший вечір так удався, що від того часу щороку влаштовує його 26 Відділ.

Черговим святом була академія в честь О. Басараб. Свято відкрила голова Відділу, а реферат виголосила рекорд. секретарка. У квітні переведено свято Лесі Українки з рефератом, що його виголосила Ірина Козаченко.

У травні 26 Відділ спільно з Сестрицтвом Н. З. Пр. Д. перевів День Матері. Головний реферат гарного змісту виголосила Юлія Шустакевич. Свято відкрила голова Сестрицтва Анна Мудра, а кінцеве слово мала М. Прокопович. Живий образ підготувала

рек. секретарка 26 Відділу, а в ньому взяли участь членки М. Шандак і Е. Гузар.

У другому конгресі американських українців, дня 22. і 23. січня у Філадельфії заступала 26 Відділ Катерина Хомяк і увійшла у склад ексекютиви УКК. У березні Відділ взяв активну участь у святі Т. Шевченка, що його влаштувала Федерація. Дня 20-го жовтня піддержано створення ЗУАДКомітету і 26 Відділ вступив у його члени. В листопаді Федерація влаштувала концерт у честь М. Лисенка, на який 26 Відділ розпродав багато квитків і зібрав спонзорів.

Також з нагоди воєнних подій 26 Відділ працював. У березні перевів збірку на Ам. Ч. Хрест, зібравши 1,061.37 дол. У квітні на засіданні УКК, радна К. Хомяк піднесла справу Бондів Державної оборони і на аплікації УКК членки закупили їх на 4,100 дол.

Аматорський гурток був чинний, бо у травні дав одно-актівку „Виворожили“.

1945 р. — Головство 26 Відділу перейняла Катерина Хомяк, рек. секретаркою стала Марія Васько, фіп. секретаркою Марія Прокопович, кор. секр. Марія Бушар, а касієркою Наталя Байло.

Праця почалась Щедрим Вечором, на якому виведено нову сценку під управою Д. Атаманця. Акторками сценки були М. Шандак і К. Хомяк. Заля Укр. Хати не могла помістити людей. Сценку пояснювала голова Відділу, програмою проводила Марія Будор, вечерю поблагословив і виголосив промову о. др. Тиханський. Гості підносили у своїх промовах заслуги 26 Відділу. Вечерю приготував той сам комітет підприємств під проводом Юлії Кульчицької.

Дальше влаштовано свято О. Басараб, а трохи пізніше вечір Лесі Українки. Реферат прочитала Анна Михальчук. У березні відбулись святочні сходини в честь Наталі Кобринської, а реферат виголосила голова Відділу. У квітні відбулись святочні сходини в честь Уляни Кравченко. У травні спільно із Сестрицтвом Н. З. Пр. Д. влаштовано День Матері. Програму відкрила, як і торік Анна Мудра, реферат виголосив о. Осадець із Віндзору, а кінцеве слово мала голова 26 Відділу. У програмі взяли участь шкільні діти. Імпреза принесла 687 дол., які призначено на будову домівки для Ам. Укр. Ветеранів.

Були й імпрези організаційного характеру, як вечерок для уступаючого уряду в березні і з другими жіночими організаціями вечерок у честь сина членки Сенишин, що на війні стратив ногу. Другий вечерок відкрила Ірина Козаченко, а програмою проводив Микола Прихідко. Промовляли також радні міста Гемтремк і інші

гості, а на кінці вояк Сенишин подякував. Із вечерка було приходу понад 600 дол., які йому зараз передано.

Збірка в тому році на Ам. Ч. Хрест дала 1,019.65 дол., які передано українському відділові АЧХ. Також на Вор Чест збіраю 771.30 дол., а збирали М. Прокопович, К. Хомяк, М. Шандак, К. Кобаса, А. Ганиш.

Війна добігала до кінця і вже доходили вістки про потребу допомоги. М. Скубова з Нью Йорку прибула до Дітройту і розказала, що у Франції є багато сиріт і подала куди допомогу вислати. В листопаді Відділ вислав 72 пачки на руки о. Перрідона. Прийшли листи з подякою від сиріт, а о. Перрідон написав довгого листа до 26 Відділу, що був поміщений у „Свободі“.

Відділ не запедбував у тому році й товариських імпрез. Тричі зроблено бінго, а в вересні баль.

Делегаткою на конвенцію США поїхала Е. Гузар.

1946 р. — Головство перейняла знов Марія Прокопович, а її місце фін. секретарки зайняла Равська. Касієркою стала Марія Кудла.

Як щороку, влаштовано Щедрий Вечір із сценкою „Свят-Вечір сирітки“. Вечір відкрила голова М. Прокопович, промову вголосив о. др. Тиханський, а вечором проводила Е. Гузар. Вечерю приготували членки комітету підприємств у такому ж складі, як торік.

Дальшою культ.-освітньою імпрезою був концерт у честь Лесі Українки в березні. Свято відкрила голова М. Прокопович, а реферат читала Е. Гузар.

Організаційні імпрези того року: У січні сходили зі звітом делегатки про конвенцію США, у березні вечерок у честь уступаючого уряду, в червні сходили зі звітом делегатки на Конгрес Українців в Америці (М. Прокопович), що відбувся у Вашингтоні.

Велику увагу присвятив Відділ допомогівій праці. У квітні виславо 20 пачок для українських дітей у Німеччині, в червні виславо туди шкільне приладдя, в грудні виславо знов 72 пакунки до Німеччини й Австрії.

В листопаді переведено збірку на Вор Чест, що принесла 411 дол.

Також в інших імпрезах Відділ брав участь. Дня 30. червня посвячено домівку американських ветеранів українського походження при парохії в Гемтремку, яку побудували спільно 5 і 26 Відділи в парку в Понтіак. По посвяченні відбувся пікнік спільно

з Сестрицтвом Н. З. Пр. Д., а дохід у сумі 771 дол. пішов на будову парохіяльної школи.

Цього року Відділ ухвалив постанову на майбутнє, щороку перед Різдом відправляти Службу Божу за здоров'я всіх членок, а в Великий піст Службу Божу за померлих членок. Це спонукує членок зійтися та поклонитися Господу Богу, дякуючи за здоров'я та згадуючи пам'ять тих, що трудилися у Відділі.

Відділ перевів у тому році також кілька товариських імпрез. Це два балі, пікнік у червні й двічі бінго.

1947 р. — У цьому році уряд зовсім відмінився, хоч і давніми урядничками. На чолі Відділу станула знов Анна Стецько, рек. секретаркою стала Катерина Кобаса, кор. секр. Юстина Прибила, фін. секр. Марія Джозеф, касієркою Марія Ткачук.

Знов першою імпрезою був Щедрий Вечір із сценкою „Сирітський Свят-Вечір“ під управою Д. Атаманця. Вечерю поблагословив о. Білинський та виголосив змістовну промову. Програму відкрила голова Ашна Стецько, а про традиційні звичаї зв'язані зі Свят-Вечором говорила К. Хомяк. Промовляли визначні американки та інші гості 26 Відділу.

Імпрезою організаційного характеру був вечерок уступаючого уряду в березні.

Більш самостійних підприємств 26 Відд. не переводив у цьому році. Головну увагу звернено на допомогу другим організаціям. Уже в лютому вислапо на зїзд ЗУАДКомітету делегатку Евфемію Гузар, де делегатка увійшла до ради ЗУАДКомітету. В квітні 26 Відділ взяв участь у привітальному вечерку для новоприбулих дочки й зятя заслуженого громадянина Дітройту Івана Рупьки. У травні Відділ взяв участь у посвяченні прапорів Американських Ветеранів українського походження, а в листопаді — у Листопадовому святі, яке влаштувала Федерація, і в ювілею м. Гемтремк.

Та найбільшу активність виказав 26 Відділ при першій збірці на користь ЗУАДКомітету. Дня 6. і 7. вересня багато членок навіть покинуло працю і вже о 6-ій рані зійшлися в Демократичному Клубі, де приділено їм місце, спершу під фабриками, куди йшли робітнички, а потім на головних вулицях, а ввечорі знов під фабриками. Вкінці принесли багатий збір до Демократичного Клубу, втомлені, але вдоволені, що допомогли рідним братам і сестрам на скитальщині. У червні вислапо знов велику кількість пакунків до Німеччини й Австрії.

Товариські імпрези того року були: тричі бінго.

1948 р. — Головство перейняла знов Марія Прокопович. Кор.

секретаркою стала Марія Васько, а Юстина Прибила обняла фін. секретарство. Дальші членки уряду zostались ті самі.

Як щороку праця започаткувалась Щедрим Вечором, що його відкрила голова, а вечерю поблагословив о. Білинський. Програмою проводила Анна Стецько. Сценку відіграно ту саму, що торік. Вечерю також приготував той самий комітет підприємств.

Відновився аматорський гурток при Відділі. У липні виставив „Українське весілля“, що його написав др. Л. Цегельський, а поставив Д. Атаманець, а в листопаді виставу „Свекруха“ під управою А. Стисловського.

У лютому влаштовано спільно з іншими жіночими організаціями свято в честь О. Басараб.

Цього року ЗУАДКомітет переводив коляду на українських скитальців. Представниці 26 Відділу Юлія Кульчицька, Марія Прокопович і Катерина Хомяк ходили колядувати й зібрали 415 дол., з каси Відділу додано 100 дол., і разом у сумі 515 дол. передано до ЗУАДКомітету. На Різдвяні свята вислано більшу кількість пачок.

У листопаді відбувся у Філадельфії Світовий Конгрес Українського Жіноцтва. 26 Відділ виделегував туди свою голову Марію Прокопович, яка пізніше зложила звіт із конгресу.

Товариські імпрези того року були: двічі бінго й двічі пікнік.

1949 р. — Марія Прокопович залишилась головою і в цьому році, рек. секретаркою стала Евфемія Гузар, кор. секр. Марія Васько, фін. секр. Юстина Прибила, а касіркою А. Ганиш.

Свят-Вечір цього року вивів сценку „Дивна ніч у Карпатах“, що її приготували пп. Сливинська і Дацько. Вечір відкрила голова Марія Прокопович, а про традиційні звичаї говорила Катерина Хомяк. Вечерю поблагословив о. Шмондюк і виголосив гарну промову. Сценка мала великий успіх і стягнула багато народу.

Як торік, так і цього року 26 Відділ ходив із колядою на скитальців. Це були Марія Прокопович, Юлія Кульчицька, М. Ткачук, Е. Гузар, Т. Стельмах, С. Чарнецька і пан Г. Стельмах. Заколядували 614 дол.

Дня 2. січня відбулося в Дітройті жіноче віче у справі допомоги вдовам і сиротам на скитальщині. Головною бесідницею була голова ОУЖ у Німеччині Ірина Павликовська, що приїхала як делегатка на Світовий Конгрес Українського Жіноцтва. У підготові того віча 26 Відділ взяв активну участь. Від 26 Відділу промовляла там Катерина Хомяк. Віче влаштували Злучені Жіночі Організації в Дітройті й Гемтремку.

Також у підготові першого концерту Капелі Бандуристів 26

Відділ взяв активну участь. Концерт підготовляла Федерація Українців стејту Мишиген.

Окрім того Відділ перевів у березні збірку на Ам. Ч. Хрест. Марія Прокопович від 26 Відділу збрала 196 дол.

З товариських імпрез відбулося двічі бінго, а в лишні пікнік. На пікніку виведено „Обжинки“ під управою Д. Атаманця, що лригадало обжинкові церемонії з рідних земель.

1950 р. — Уряд залишився такий самий, як минулого року.

На Свят-Вечорі виведено сценку „Свят-Вечір за залізною за-слоною“, яку написав о. Кабаровський, а приготував артист Кавка. Святу вечерю поблагословив о. Шмондюк, а з промовами висту-пали ті самі членки, що й минулого року.

У лютому спільно з 5 і 31 Відділами влаштовано академію в честь Ольги Басараб. Вступну промову мала К. Хомяк, а про-мовляли також Павлина Будзол і Анастасія Білоус. Реферат виго-лосила Н. Цісик. Виступив уперше мандоліновий квартет — по-дружжя Стельмахів і Захарків. Щоб зблизити до себе давню й но-лоприбулу еміграцію, влаштовано потім прийняття, яким прово-дила П. Будзол. Від еміграції з Наддніпрянщини говорила п. Ов-ченко, від галицької п. Цісик, а про працю СУА розказала К. Хо-мяк. Обмін думок приніс багато користи.

Черговою імпредзою було свято Лесі Українки, яке влаштували три Відділи у березні. Артистка Катерина Кривуцька поставила „Іфігенію в Тавриді“, а головний реферат виголосила Людмила Івченко з Нью Йорку. Інценізація була на високому рівні.

Катерина Кривуцька приготувала знов програму на пікнік 26 Відділу у липні. Співала артистка Сарамага.

Аматорською виставою „За Немаць іду“, яку вивів у грудні Д. Атаманець, закінчились імпреди того року.

З товариських імпрез слід згадати овочевий баль у жовтні.

1951. — Головство уряду перебрала знов Катерина Хомяк. Рекордовою секретаркою вибрано Ст. Заплітну, кор. секр. Юлію Мелимуку, фін. секр. Юстину Прибилу, косієркою Анну Ганиш. Юлія Кульчицька залишилась головою комітету підприємств.

На Свят-Вечорі повторено сценку „Дивна ніч у Карпатах“, яку підготували Святослава Березовська і Роман Дацько. Вечір відкрила голова Відділу К. Хомяк, а вечерю поблагословив, як і торік о. Шмондюк. Програмою проводила Стефанія Заплітна, а кінцеве слово сказала А. Ганиш. Вечір мав великий успіх і ледве міг умістити всіх учасників.

У лютому за ініціативою 26 Відділу уладили Злучені Жіночі Організації академію в честь О. Басараб. Програму виконали до-

брі мистецькі сили, а реферат виголосила радна міста Марія Бек. Головою підготовного комітету була Катерина Хомяк.

У травні влаштував Відділ лікарську доповідь д-р Софії Парфанович, яка говорила про недуги рака і серця.

У липні Відділ уладив „День Жінки“ в парохіяльному парку Понтіак. Програма його була дуже різnorodна. Притягнуто до участі українську молодь, яка вивела гаїлки, танки і вільноручні вправи. Підготували це членки 26 Відділу Святослава Березовська і Теодозія Стельмах. Свято відкрила голова Відділу К. Хомяк, а головний реферат виголосила Олена Климишин. На це свято підготовано також виставку народнього мистецтва, яку публіка могла тут же оглядати. Прибрано дві кімнати — вітальню і спальню в українському стилі. Виставкою зайнявся комітет під проводом О. Климишин. Про харчеву сторінку дбав комітет під проводом Юлії Кульчицької. Розгривками й лотерією опікувалась Ірина Іваницька. Імпреза стягнула дуже багато гостей, так що чистий дохід був 1.793 дол., які призначено на устаткування одної класи і бібліотеки в українській парохіяльній школі у Гемтремку. Класу названо іменем Ольги Басараб, а бібліотеку ім. Лесі Українки. Членки вложили тут дуже багато праці, але мали також велике удоволення з успіху. З-поза 26 Відділу допомагали Ольга Владика, Н. Павлюк і Мирослава Хомяк.

У жовтні аматорський гурток при Відділі улаштував „Веселий вечір“ із короткими сценками. Підготував це артист Кавка, а грали окрім нього артистки Кавка, Баргків і Медведецька.

У листопаді Відділ улаштував доповідь сотника Мелодії Крука на тему „Український Червоний Хрест на сторожі здоров'я воєка в Українській Повстанчій Армії“. Висвітлено також фільми з Дня Жінки і „Українського Весілля“.

Для завершення культ.-освітньої праці Відділ закунив 5 примірників книжки „Дух Полум'я“ англ. мовою і передав до місцевих бібліотек і Вейн університету.

Як кожного року, так і цього року Відділ влаштував забави бінго. Але вперше впроваджено бінго з особливими предметами, як фартушки (у травні), ляльки і вишивані рушники (у квітні і в грудні). Ці вишивки ладили членки Відділу, а ляльки підготувала п. Линецька. Такі самі предмети підготували членки 26 Відділу на базар парохії в Гемтремку, де мали свою окрему будку і дуже причинились до доходу парохії.

З організаційних імпрез слід згадати вечерок для уступаючого уряду в березні і прогульку до парохіяльного парку, де комітет

підприємств приготував обід вдячності для тих, що брали участь у програмі Дня Жінки та інакше причинились до тієї імпрези.

Дня 10. червня відбулось посвячення угольного каменя парохійної школи в Гемтремку. Відділ взяв участь у тому і зложив як пожертву 500 дол. на будову.

Дня 23. вересня зорганізовано при 26 Відділі станицю Комітету „Мати й Дитина“, яка зараз же розпочала працю збирання одягу й харчів для залишенців у Німеччині. Головою його стала Теодозія Стельмах.

1952. — Головство перебрала Катерина Кобаса. Рек. секретаркою стала Теодозія Стельмах, кор. секретаркою Юлія Мелимука, фін. секр. Юстина Прибила, касієркою Анна Ганиш, голова комітету підприємств М. Дидів.

Щедрий Вечір стягнув знов дуже багато публіки. Вечерю поблагословив о. Шмондюк, свято відкрила голова Катерина Кобаса. Відограно сценку, яку підготував Д. Атаманець. Про традиційні звичаї говорила Катерина Хомяк. Свято звеличала своєю присутністю голова Централі СУА Олена Лотоцька.

У лютому влаштовано спільно з іншими жіночими організаціями академію в честь О. Басараб. Академію попередила папаксида, яку відслужив в асисті інших священників о. Шмондюк. Програму концерту відкрила Катерина Хомяк, а реферат прочитала Теофіля Дужа, членка Відділу. Програму доповнили визначні мистецькі сили Дітройту.

Аматорський гурток при Відділі відіграв у березні виставу „Салатка“ під управою артиста Кавки.

У липні влаштовано вперше у Дітройті День Української Селянки. Це відбулось у формі пікніку з багатою програмою. Під управою Д. Атаманця хор ім. Котляревського вивів сінокоси, а показ народньої ноші перевела О. Климишиня. Програму відкрила голова К. Кобаса, а реферат про жінку-селянку виголосила Теодозія Стельмах. Діяв комітет підприємств під проводом п. М. Дидів і численні розгрівки. Імпреза стягнула багато публіки і дала 1,050 дол. доходу.

Як звичайно, Відділ улаштував у січні вечерок у честь уступаючого уряду, в якому взяла участь також голова Централі СУА.

У березні на сходинах Відділу дала Н. Цалевич цікаву доповідь про те, як живе жінка поза залізною заслоною.

На зїзд Українського Конгресового Комітету в Нью Йорку в липні вислав Відділ Катерину Хомяк, яка здала точний звіт із його перебігу.

У посвяченні парохіальної школи в Гемтремку взяв участь у вересні т. р. з відзнаками й прапорами і вручив свою пожертву 1,500 дол., яку передала голова Катерина Кобаса.

Збіркою одягу й харчів для залишенців займався Комітет „Мати й Дитина“ і вислав 48 пачок. Про працю цієї станиці буде окремих звіт.

1953 р. — У цьому році перейняла провід Відділу Олена Климишин. Рек. секретаркою стала Теодозія Стельмах, фін. секретаркою Юстина Прибила, коресп. секр. Анна Бойко, скарбничкою Анна Ганиш, а головою ком. підприємств залишилась М. Дидів.

У березні влаштовано академію в честь О. Басараб, яка почалась панахидою в церкві. У шкільній аудиторії відбулась концертна частина. Академію відкрила голова О. Климишин, головний реферат виголосила О. Макар, кінцеве слово мала К. Хомяк.

У липні знов Відділ перевів День Української Жінки в парохіальному царку. Програму відкрила голова О. Климишин, а реферат на тему „Жінка в житті українського народу“ виголосила К. Хомяк. У програму входили вільноручні справи пластунок під проводом п. Кучер. Імпреза знов стягнула багато публіки і доходу було 759.94 дол.

Спільно з іншими жіночими організаціями Дітройту Відділ перевів 35-літній ювілей Злучених Жіночих Організацій. Це відбулось у лютому і про те звітують Злучені Жін. Організації. Та 26 Відділ вложив у це свято чимало праці.

У травні перевели українські організації Дітройту велику маніфестацію у 20-ті роковини штучного голоду на Україні. 26 Відділ взяв участь з відзнаками й прапорами. Маніфестація почалась великим походом і закінчилась вічем. У почесній президії віча репрезентувала 26 Відділ Катерина Хомяк, яка й виступила з промовою на вічу.

На конвенції СУА, що відбулась у кінці травня в Дітроїті, заступали 26 Відділ О. Климишин, Т. Стельмах і К. Хомяк. Останню вибрано до конвенційної президії. На конвенції вибрано 2 членок 26 Відділу до Гол. Управи, а саме О. Климишин стала виховною референткою, а К. Хомяк містоголовою. На сходинах у липні О. Климишин здала звіт із перебігу конвенції.

Товариські імпрези того року були: у березні бінго, а в жовтні спочевий бал.

1954 р. — На чолі Відділу станула знов перша його голова Анна Стецько. До уряду ввійшли: Катерина Кобаса, рек. секр., Марія Бережанська, кор. секр., Юстина Прибила, фін. секр., Анна Ганиш, касієрка.

Окрім осіб, згаданих в управі Відділу, працювало ще багато інших, що також у великій мірі причинились до успіху його. Це були членки Контрольної Комісії, відвідувачки хворих, прапорщиці, комітет підприємств та делегатки до Філії СУА або інших організацій. Подаємо тут їх склад:

Контрольна Комісія: Гася Бабій, Марія Будор, Наталя Байло, Марія Васько, Анастасія Войціховська, Н. Воскрес, Анна Ганиш, Теодозія Гайдук, Текля Голенда, Евфемія Гузар, Пелагія Гумен, Н. Ємчак, Стефанія Заплітна, Юлія Костюк, Анна Кривіцька, А. Косар, Катерина Колодій, Н. Левко, Юстина Прибила, Марія Прокопович, Анна Стецько, М. Ткачук, Катерина Шавінська, Михайлина Шандак, Н. Целюх, Н. Чайковська.

Відвідувачки хворих: Катерина Бук, Анна Войтишин, Теодозія Гайдук, Текля Голенда, Марія Джумага-Бушар, Вікентія Добуш, Ева Фідик, Н. Зевінська, Ірина Козак, Юлія Костюк, Софія Кобаса, Катерина Крупка, Кароліна Квасняк, Катерина Кобаса, Єлисавета Присташ, Тетяна Солодка, Н. Сімінська, Варвара Шеремета, Михайлина Шандак, А. Чайковська.

Прапорщиці: А. Байор, Анна Бойко, Текля Голенда, Н. Гуличевська, Ева Фідик, Михайлина Кулинич-Вівіян, Марія Мельник, Н. Перхалюк, Анна Сеньків, Михайлина Шандак, Стефанія Чупка.

Комітет підприємств: Головою впродовж довгих літ була невтомна працівниця Юлія Кульчицька, а від кількох літ є Марія Дидів. Членками Комітету були: Катерина Бук, Марія Бортник, Олена Бабій, Марія Будор, Н. Белиця, Анна Боднар, Софія Вергун, Марія Владика, Анна Вороновська, Анна Войтишин, Н. Воскрес, Марія Годовапець, Марія Гуменчук, Анастасія Демян, Вікентія Добуш, Марія Заблоцька, Анна Зенюк, Марта Крачківська, Ірина Козак, Анна Крушельницька, Катерина Колодій, Кароліна Квасняк, Марія Лицишин, Анна Матчеська, Н. Масловська, Наталя Набожна, Розалія Равська, Анна Руда, Марія Сліпак, Ольга Солодка, Катерина Сива, Анна Стойко, Марія Скорупа, Теодозія Стельмах, Марія Ткачук, Анна Тригук, Марія Турак, Катерина Чорній, Ева Чубан, Софія Чарнецька, Катерина Шавінська, Ева Фідик, Анна Худик, Н. Юрчишин. Слід згадати, що праця Комітету Підприємств вимагала великої енергії й посвяти. Щоб імпреза принесла дохід — залежало від того, скільки праці й зусиль вони в неї вложать. Ніколи вони не нарікали на втому, бо в них горіла велика любов до свого поневоленого народу і своїми силами вони старались йому допомогти.

Делегатками до Філії СУА в більшості були: Анна Стецько, Анна Ганиш, Анна Сеньків, Катерина Хомяк, Марія Васько, Кате-

рина Кордаш, Марія Прокопович, Марія Будор, Олена Бабій, Михайлина Шандак, Евфемія Гузар, Стефанія Заплітна, Ірина Іванюцька.

Делегатками до Федерації Українців стеїту Мишиген були: Катерина Хомяк, Анна Гашиш, Анна Стецько, Анна Сагара, Н. Морис, Марія Прокопович, Евфемія Гузар, Катерина Колодій, Марія Бережанська.

Делегатками до Філії Українського Конгресового Комітету в Гемтремку були: Марія Заблоцька, Анастасія Демян, Теодорія Стельмах, Ольга Макар, Н. Камінська.

Великою мірою праці 26 Відділу може бути його грошова господарка. Впродовж довгих літ придбано з імпрез та інших акцій суму 52,142.64 дол. Ті гроші розподілено на різні народні цілі, як тут, так і в Рідному Краю.

Це були: Рідна Школа, Українські Інваліди, політичні в'язні, Жіноча Реміснича Бурса, Народня Лічниця, Т-во Просвіта, Союз Українок, Карпатська Україна, дар письменниці Ользі Кобилянській. По війні — ЗУАДКомітет та піддержка скитальців і залишених.

Дальше — будова гр.-кат. церкви в Гемтремку, будова парохійної школи, український музей і вища школа у Стемфордї, сиротиниць у Філадельфії, дім старців, школа для дівчат у Факс Чейзі, бібліотека у Стемфордї, світові вистави в Шикагу й Нью Йорку, семінарія у Вашингтоні, піддержка жіночої преси, спершу „Жіночого Слїту, а потім „Вісника СУА“ і „Нашого Життя“, твори Лесі Українки англ. мовою, дім СУА, виїзд делегатки на конгрес до Гелсінкі. Окрім того важні місцеві громадські акції, які вимагали пожертв та допомога новоприбулим родинам у потребі.

Були й поважні пожертви на американські цілі, як Американський Червоний Хрест, Інтернаціональний Інститут, Вор Чест, Американські Ветерани і т. д.

Велика сума пожертв одного Відділу вказує на те, що його уряднички й членки працювали живо, планоно керували працею і розвивали кожну галузь своєї роботи.

Тут слід згадати також тих, що на концертних та інших імпрезах віддавали безкорисно свій труд та своїм талантом підносили їх рівень. Це були артистки-співачки Стефанія Королишин-Цимбаліст, М. Топорівська, Надія Атаманець, Маруся Бук-Явна, М. Сімінська і П. Рахлівська. З молодших слід згадати Доню Стефанію Демрей, Ольгу Рахлівську, Теклю Шандак-Шаран, Вероніку Мозолу, Галю Машталір, Галю Бабій, Петрусю Золу й Елеонору

Крушкевич. Найбільше виступала на імпрезах 26 Відділу Текля Шандак-Шаран, дочка заслуженої членки. Ще 8-літньою дівчиною вона вже декламувала на концертах.

У придбанні фондів для Відділу відзначились усі активні членки, розпродуючи квитки чи білети на різні виграшки. А вже найбільше труду в ту ділянку вложили Катерина Бук, що працювала нероз і понад свої сили, і Марія Владика, що також не жаліла ніколи свого труду.

Також 26 Відділ мав свій аматорський гурток, що складався з членок, як Катерина Яремчук, Марія Толорівська, Анастазія Дем'ян, що майже в кожній виставі виступали. Дальше виступали також Марія Васько, Анна Сеньків, Катерина Крупка, Магдалина Манталір, Михайлина Шандак, Катерина Колодій, Юлія Костюк, Чайковська, Катерина Гиник, Ольга Солодка, Михайлина Кулинич Вівіян, Ірина Захарків. Окрім цих членок почали грати вже й їх дочки, як Текля Шандак-Шаран, Софія Дем'ян-Фролович, Маруся Бук-Явна, Вероніка Мозола, Петруся Сеньків-Гиник. Також гарно декламувала Анна Будор.

Тут слід згадати також членок, що не дочекались появи цієї книжки: Анна Панчишин, Катерина Крупка, Ксеня Стахів, Кароліна Бугіль, Софія Савчук, Єлисавета Пристан, Марія Кудла, Юстина Холява. Членство 25 Відділу відіпровадило їх із жалем на вічний супочинок.

Так представляється праця 26 Відділу. Рік по рокові можемо слідкувати за його починами. Бачимо, що давав багато нового, видобуваючи з-поміж членок талановиті сили. При нових починах радився інших людей та притягав їх до співпраці. А кожну українську справу чи на терені Дітройту, чи ЗДА, чи в Рідному Краю піддержував.

26 Відділ має около 100 членок. Невідомо, чому так зложилось, що вони створили такий міцний, відданий гурт. Кріпила їх віра в Бога та віра в Україну. Не було між ними високо-учених осіб, але були охочі навчитися чогось і те своє знання передати другим. І з того змагання і з любови до знедоленого Рідного Краю постало це діло, що його створив 26 Відділ СУА.

Здається, що не може бути кращого прикладу для всіх, що стоять осторонь усякої організації. В зорганізованості українського жіноцтва криється велика сила. Тільки в гурті й тільки в добрих взаєминах із собою можемо довершити чогось. А одинцем навіть найбільш обдарована одиниця багато зробити не може.

26 Відділ СУА ще не закінчив свого шляху. На чолі його сто-

ять одиниці, що мають за собою багатий досвід і великі заслуги. Вони ведуть свій активний Відділ і показують прикладом, скільки можна зробити об'єднаними силами. Щаста їм Боже!

Катерина Хомяк

СТАНИЦЯ КОМІТЕТУ „МАТИ Й ДИТИНА“

У 1951 р. наспів із Централі СУА обіжник, яким Комітет „Мати й Дитина“ при Централі СУА пригадував, що нашим обов'язком є — подбати про залишених братів і сестер у Німеччині. На початку акції не можна було ставити великих завдань. Отже кинено клич — збирати одяг, якого там брак. У відповідь на цей заклик створилась при 26 Відділі станиця Комітету „Мати й Дитина“ у такому складі: Теодозія Стельмах, голова, Марія Калитовська, Олександра Вільхова, Юлія Мелимука, Війтишин, Михайлів і Гульчевська, члени. Вже з початком осені розпочали роботу.

О. парох проголосив збірку в церкві і люди почали вносити одяг, взуття і харчі. Членки станиці МД принесене сортували і пакували. Це вимагало великої праці й уваги, бо пачки були великі (50—70 фунтів ваги). Та при шируванні пачок допомагали й мужчини і тут слід із признанням згадати п. Івана Заблоцького, Івана Хомяка, Григорія Стельмаха та Остана Захаркова. Завдяки їх допомозі можна було також доставити пачки на пошту.

Станиця Комітету „Мати й Дитина“ перевела чотири великі збірки, а саме Різдвяну у 1951, Великодню й Різдвяну у 1952 та Великодню у 1953 р. Це дало разом 89 пачок із 4.170 ф. ваги, а в тому було 890 ф. харчів. Восени 1953 р. Станиця МД приступила до акції Філії УККА з нагоди 700-ліття Львова і разом із Філією УККА вирядила 143 пачки заг. ваги 7.440 ф. по половині до Німеччини й Австрії.

Першу грошову посылку вислала станиця МД на Великдень 1952. Тоді то вислано 50 дол. на руки голови ОУЖ Ольги Павловської, яка в порозумінні зі станицею поділила гроші між 56 осіб, що живуть у захисті для старших у Пріні. Восени того ж року з ініціативи Станиці МД Філія УККА перевела спільно з іншими організаціями (Пластова Станиця, Укр. Спортове Т-во „Черник“, Спілка Укр. Молоді ім. Пилипа Орлика й оркестра „Трембіта“) вечерниці, які дали 394.28 дол. доходу. За посередництвом ОУЖ у Мюнхені поділено тими грошми 90 родин, що заслуговують на піддержку. На Великдень 1953 вислано 100 дол. для шкільних дітей у Куфштайні, а 5 дол. для хворого письменника Івана Шкварка.

Управа Станиці впродовж того часу була та сама, але в 1953 р. прибули нові членки: Ірина Іваницька, Ольга Рогатинська, Ольга Макар і Марія Прокопович. Допомогали також членки 26 Відділу: Олена Климишин, Ірина Захарків, Галя Іванцева, Святослава Березовська, Катерина Бук, Ева Фідик і Ірина Тарнавська.

Велике значення для акції мали листи з подяками, що стали напливати. Санаторія в Гавтінгу, яка дістала одяг із першої посланки, захист для старих у Пріні, обділені родини писали про важливість такої допомоги, що дає реальну поміч та підтримує їх на дусі.

Допомогова акція виявила одну ділянку, на яку треба було звернути спеціальну увагу. Наша дітвора в Німеччині й Австрії відвідує німецькі школи й забуває рідну мову, а через матеріальну недостачу нидіє фізично. Тому з радістю підхоплено клич Централі США — піддержати навчальні станиці. На бажання станиці Централія призначила їй школу і садок у Мюнхені-Людвігсфельді. Кошти удержання цієї навчальної станиці виносили 520 дол. річно, а що це поважна сума — то станиця МД притягнула до співпраці школу українознавства в Гемтремку. Вони погодились нести цей тягар до половини.

На Великдень 1954 станиця МД вислала ще один грошовий даток 56 дол. У порозумінні з ОУЖ поділено ці гроші на висилку дітей на літню оселю в Амбергу 45 дол., а 11 дол. на адміністрацію ОУЖ.

Загальна сума зібраних грошей, що пішли для залишенців, виносила 939.53 дол. Харчево-одягові посланки йшли до станиці ЗУАДКомітету в Мюнхені й Зальцбурзі. У Мюнхені Об'єднання Українських Жінок разом із референтом сусп. опіки ЗУАДКомітету розподілило їх. В архіві станиці зберігаються посвідки посилок і листування з приводу збірки.

Тут належиться признання і подяка, як членкам, співробітницям станиці, так і всім установам, що причинились до цього успіху. Отці парокси виявили багато серця й зрозуміння для нашої акції. Постійно співрацював із станицею МД п. Йосип Білобрівка, що був дижурним нашої збірки і перебирав усі пакки враз із картками, що їх приносили люди. Вони допомогли в тій шляхетній акції, що втерла неодну сльозу з лиця наших покинутих сестер і братів. А тепер продовжуємо працю для найціннішого, що в них є — їхніх дітей. Щастя нам Боже!

Теодозія Стельмах
голова станиці „Мати й Дитина“

31 ВІДДІЛ СУА

У 1. ряді посередині Анна Сибух, голова. Окрім неї членки управи: Феся Сідло, секретарка і Анна Красеннич, касієрка.

31 ВІДДІЛ СУА ІМ. КН. ЯРОСЛАВНИ

У 1939 р. засновано на півночі Дітройту, де є дуже мале число українців і далеко від церкви — Відділ Союзу Українок Америки, що прийняв назву княгині Ярославни. Сталося це з почину Анастазії Білоус, що мешкала в тій околиці. Першу управу Відділу створили: Текля Яцишин, голова, Анастазія Білоус, секретарка, і Євдокія Забігайло, касієрка.

Відділ почав свою роботу. Нелегко було притягнути жінок до праці та співпрацювати з іншими Відділами, що доволі далеко знаходяться. Та праця налаждалась. Збори й підприємства Відділу відбувались у „Соціел Клуб“ на Мавнт Елліот, де ми мали догідні умовини. Анастазія Білоус завдала собі багато труду, щоб придбати членкинь. Відділ став влаштовувати День Матері і День Батька та товариські зустрічі, так що фондів прибувало й можна було піддержати кожен заклик.

І так 31 Відділ жертвував більші датки на всі цілі, що їх проголошувала Централья СУА, чи інші установи. Це була „Рідна Школа“ при церкві, твори Лесі Українки англ. мовою, будова школи, „Наше Життя“, Український Конгресовий Комітет, народні строї в Інтернаціональному Інституті, закупно Дому СУА. Окрім того багато дрібних датків на різні цілі.

Тепер є 24 членки у 31 Відділі. Всі радо працюють, хоч уже старші і сил часом не стає. Урядничками були впродовж літ — Марія Бендина, Євдокія Микитинська, Анна Королович, Катерина Франків, Анна Масевка. Анастазія Білоус була до 1950 р. касієркою. У 1952 р. головою стала Анна Сибух, Феся Сіділо секретаркою й Анна Красневич касієркою.

31 Відділ брав участь у різних імпрезах разом з іншими Відділами. Це було свято Ольги Басараб, яке часто перелодив разом із 26 Відділом або з Філією СУА.

Комітет підприємств творять членки Слободян, Королович і Микита, що вложили багато господарської праці в кожную товариську зустріч.

В 1948—1952 рр. 31 Відділ пожертвував на народні цілі 1,422.57 доларів, а в тому найбільше на наше шкільництво, бо 480.50 дол. Також піддержав 31 Відділ видання творів Лесі Українки англ. мовою, бо пожертвував 184 дол. і закупив 7 примірників книжки, які роздарував.

Чесно сповнив свої зобовязання до Українського Конгресового Комітету, вплативши як пожертву 308.87 дол. Щороку точно

виплачує свої вкладки до Централі СУА, піддержує пресовий фонд „Нашого Життя“, а з нагоди купна Дому СУА пожертвував \$75.00.

Окрему увагу присвятив 31 Відділ допомозі скитальцям. В роках 1946-48 висилали пакунки, а в 1948 р. пожертвувано на сироти, що прибули 60.50 дол.

Оттак пробігає праця 31 Відділу СУА, що гуртує небагато старших віком членок. Всі виказують добру волю і роблять, що можуть. Як бачимо, підсумки їх праці гарні і Відділ заслужив собі на ім'я світлої княгині Ярославни, яку прийняв, як свою патронку.

CHAPTER 37 OF UNWLA (LESIA UKRAINKA)

For nearly seventeen years Chapter 37 of the Ukrainian National Women's League has pursued an uninterrupted civic, educational, and cultural program. Cemented by ties of mutual respect, loyalty, and understanding, members of this Chapter have been melded together in activities which have met successfully the demands of the Ukrainian and the general community.

From its very conception (December 29, 1937) the Chapter fully embraced the aims and purposes of the UNWL, and set additional goals for itself. The first officers, Mary Pelech, president, late Julia Shustakewich, secretary, Anna Kibzey, treasurer, Iryna Kozachenko, visitor, proposed the name of Lesya Ukrainka for the Chapter, and adopted a program to further study the life and works of the renown poetess. Every effort was bent in this direction, and monetary contributions were made towards the purchase and restoration of the birthplace of Lesya Ukrainka in Europe; towards translation of her works in English, "The Spirit of Flame," and purchase of a painting of the poetess by local artist, Roman Maraz. This portrait has become one of the Chapter's most valued possessions.

Over the years, the Chapter's activities ranged from lectures, plays, folk arts exhibits, fashion shows, musical programs, cross stitch classes, Easter egg coloring, traditional food demonstrations, to participating in the community affairs—War bond drives and Red Cross work during World War II, and the yearly Community Chest drive. Also, the Chapter has worked closely with the International Institute, and participated in the Detroit's 250th Birthday celebration in 1951. In this connection the Chapter was instrumental in persuading the United Ukrainian Women's groups and Filia to help underwrite a book "In Detroit Courage was the Fashion" by Alice Crathern of Wayne University.

Members of Branch 37 SUA attend a Ukrainian Christmas Eve Supper 1948
 Seated left to right: Maria Keriluk, Anna Lopinetsky, Alexandra Nebozhenko, Julia M. Shustakevich, M. Pelech, Alexandra Ben, Donna Demrey.
 Top row left to right: Anna Males, Maria Hradovsky, Anastasia Volker, Ulana Koval Joung.

The money making projects have enabled the Chapter to contribute, over a period of years, thousands of dollars towards various women's publications, including "Our Life," *Ridna Shkola*, students in Europe, Carpatho-Ukraine in 1939, Ukrainian Relief Committee, packages to service men during the war years, hundreds of pounds of clothing and food to DP's, Congress Committee, local parochial schools, and churches, Ukrainian Temple, and the International Institute.

One of the aims constantly emphasized by the Chapter, has been on making contacts with the American women's clubs, and some of its members have been carrying a public relations program long before it was brought up at the 10th convention of UNWL. Individual members of Chapter 37, namely: the late Julia Shustakewich, Donia Demray, and Anastasia Volker had appeared on many a program before the American Women's clubs, and church organizations—All Saints church, Grosse Pointe church, Federation of Women's Clubs, University Women's Association, Wayne University Faculty Wives, and PIA, are but to mention a few. Each appearance before these groups served as a vehicle to disseminate knowledge about Ukraine, her history, distinct culture, religion, music, customs, traditions, foods, folk arts, and the Ukrainian people's contributions to the American culture. The Chapter has been cultivating and nurturing these contacts and thus making friends and winning them to the view point that Ukrainians are not

Russian, but a distinct nationality, and one of the strongest allies of the free world. In 1947 the Chapter took steps towards establishing contact with the Detroit Federation of Women's Clubs. It culminated its efforts by having the president of this organization as guest speaker at a tea in October of 1953, to become better acquainted with the Federation and possibly joining it in the near future.

Though Chapter 37 has had a colorful and interesting history, its past has not always been rosy. Many internal upheavals faced the members from time to time. However, the steadfast belief in the UNWL, loyalty and good fellowship pulled the Chapter through its darkest hours. In 1952 the Chapter suffered a great loss — the passing on of Mrs. Julia Shustakewich, one of its most active and chartered members. She was the historian of the Chapter, and press correspondent. Her contributions towards the growth and development of Chapter 37 were many, and her passing was a tremendous set back, not only to the Chapter but the general community.

Another aim that the Chapter has constantly nursed along has been to encourage young women of Ukrainian descent to join the League. Early in its development the Chapter recognized the fact that the future of the UNWL will rest with the younger generation, and that the young women are the continuing link essential to its life. The senior members had travelled many a rugged path to build the League to what it is today. Being aware of this Chapter has bent every effort in this direction, and shall endeavor to further this aim.

Thus, one of the smallest in membership in the area, Chapter 37 has undertaken and executed many man-size tasks during its seventeen years of existence, and has rightfully gained its place in the sun amongst its older and stronger family of sister chapters of the Ukrainian National Women's League.

CHAPTER 58 OF UNWLA (OLENA TELIHA)

A group of young girls in Detroit with similar backgrounds, common interests, and boundless enthusiasm for all things trade-marked "Ukrainian," decided to incorporate all these qualities into a functioning organization. They dedicated their club to a program of furthering their personal education in Ukrainian literary and cultural fields (to include learning to do Ukrainian embroidery, egg designing, cooking Ukrainian dishes, and general familiarization with Ukrainian traditions) in order to perpetuate our customs in this country. Since the mothers of the majority of the girls were members of the U.N.W.L. (Branch 23), they

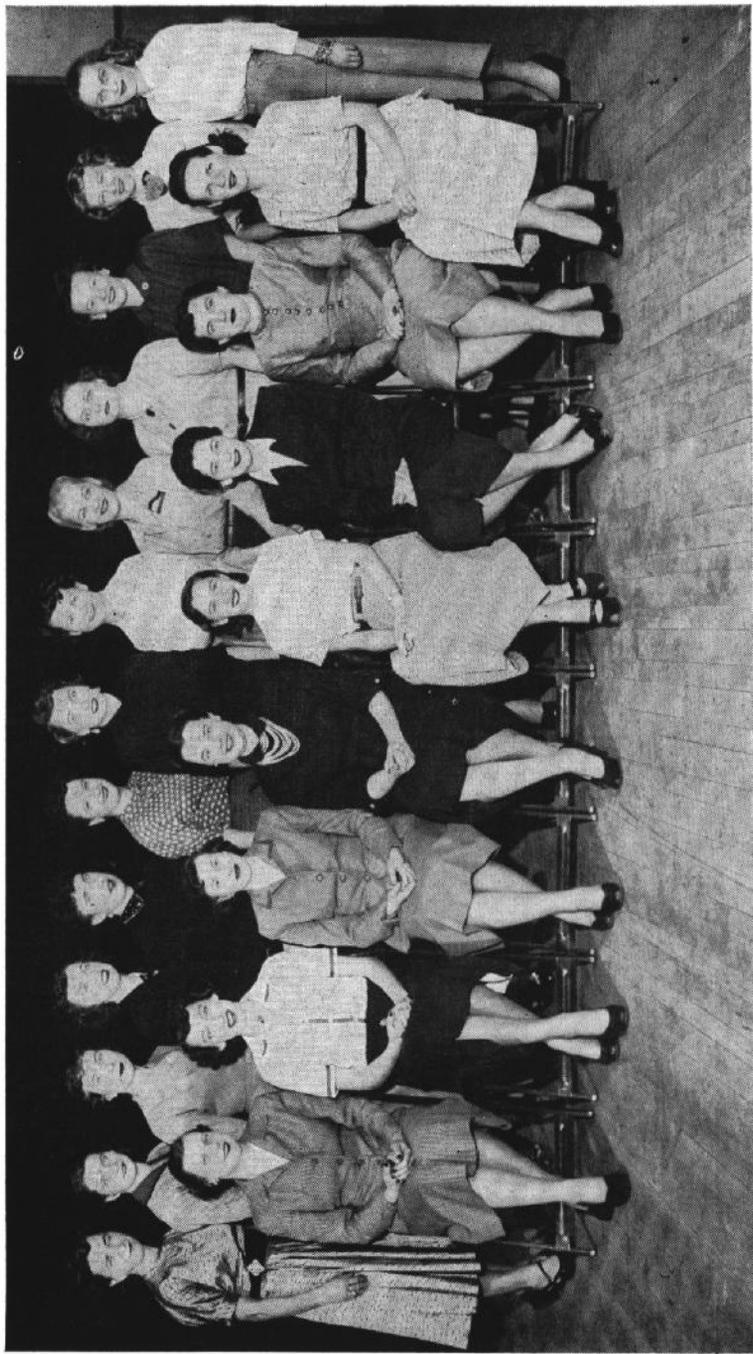
encouraged their daughters to request membership in the U.N.W.L. as a junior branch. The splendid reputations of the U.N.W.L. in Detroit attributable to the considerable time and effort expended by members of the local branches in social and humanitarian work, was a good recommendation and the deciding factor. The group is now officially Jr. Branch 58 of the U.N.W.L., which took the name of the Ukrainian poetess, Olena Teliha, for the club. Initial club members were, Olga Kachner, Mary Kachner, Ann Sedorak, Helen Sedorak, Elsie Buhay, Zenia Pankiw, Rose Slupecki, Marie Slupeck Kohls, Elsie Slupecki Bylica, Kay Risko, Nellie Sedorak, and Genevieve Grosko.

The new branch presented a tea to introduce their members to the members of other established branches. The following August 8, 1947, Branch 58 sponsored a Bingo Party. The entire proceeds of the affair were used to purchase handkerchiefs and towels which were embroidered and sold at the World Market of the International Institute in Detroit. The profits enabled the sending of packages to needy Ukrainian people abroad.

Each year as the years have gone by Branch 58 has striven to present one annual affair the proceeds being used for charitable purposes. To date, the club has sponsored the showing of a spectacular movie of Ukrainian Christmas Customs, December 19, 1947; on June 13, 1948 a memorial church services plus an afternoon concert honoring three noted Ukrainian women, Olena Teliha, Kharitya Kononeko, Ludmilla M. Staritska Tshernyakhivska; April 21, 1950 and May 4, 1951 brought about two hilarious Dixieland Minstrel Shows with all the girls in Blackface; a Vaudeville Show lit up the Ukrainian National Temple on May 2, 1952 featuring a Gypsy dance, Hawaiian dance and songs galore, climaxed by a bar dance; once again the club brought fun and laughter to a capacity audience with a Western Revue and barn dance on May 15, 1953.

Through the proceeds of these various shows Branch 58 was able to purchase a sound film projector which was presented to the St. Basil Orphanage in Philadelphia, Pa., which houses orphans of Ukrainian descent, as well as a contribution to the St. John the Baptist Ukrainian Catholic school.

As the years go on we hope to continue enjoying, learning, sharing and furthering Ukrainian relations among our group of girls who keep a decided interest in the project at hand. With this in mind Branch 58 wishes to extend their thanks to all those who morally and financially have encouraged our young group.

Chapter 58 of Ukrainian National Women's League

Top row left to right: Mary Kowalczyk, Vera Boreiko, Nellie Sosnowsky, Kay Risko, M. Hrichowska, Natalie Duzey, Olga Kachner, Margaret Kidon, Justine Nelligan, Anne Makar, Elsie Bylica, Rose Slupecki and Sonia Hayes. --- Seated left to right: Helen Sedorak, Lillian Malaniak, Ann Sedorak, Joanna Draginda, Olga Malaniak, Olga Hubchik, Mary Kachner and Tillie Medvid.

CHAPTER 61 OF UNWLA

The Ukrainian Jr. League, Chapter 61; a branch of the Ukrainian National Women's League of America, was organized on October 22, 1947, its first president being Mrs. Ann Pyndyk.

Since the early days the club has come a long way. During the past six years the organization has participated in various bingos and raffles with proceeds going to our new Catholic School. The club also has taken an active part in other group activities such as: The Old World Markets, affairs at the Convention Hall and other charitable work which included the making of cancer pads.

The present officers are: Sophie Siehda, President; Mary Heshczuk, Vice-President; Sophie Czarnecki, Secretary; Helen Staniszewski, Treasurer; Kay Snarski, Financial Secretary.

14 ВІДДІЛ УЗХ

У I. ряді зліва: А. Петрик, С. Семенен, А. Левчук, рек. секретарка, К. Ігнатюк, голова, А. Наконечна, фін. секретарка, К. Ониськів, касєрка, М. Балайківська. — У II. ряді зліва: Г. Янко, М. Козаченко, М. Семенен, кор. секретарка, М. Гардин, В. Козачок, З. Залуга, А. Любінська, А. Генсьоровська. — У III. ряді зліва: М. Федоренко, А. Баран, М. Василюшини, А. Медвідь, М. Швалюнь, М. Гевко, С. Колодко, С. Маріяш.

УКРАЇНСЬКИЙ ЗОЛОТИЙ ХРЕСТ

14 ВІДДІЛ УЗХ

Жіночий рух українок в Америці розпочався досить давно, яких 50—60 літ тому.

Як відомо, початково наш нарід не думав поселюватися на стало в Америці, тільки заробити децю гроща, вертатися назад в Україну і таким робом поправити свою незавидну долю. Тому початково було дуже мало таких емігрантів, які спроваджували б до цієї країни своїх рідних. Аж коли життя українців сяк-так усталилось, почали пові емігранти поселюватися на стало, почали набувати свої власні дома, будувати свої церкви, а згодом і світські установи, народні дома і школи. І від того часу поставали також жіночі організації.

В початках, українське жіноцтво працювало в більшій мірі для церков, полишаючи громадські справи на боці. Аж коли цей напрям показався невисначальним, приступлено до організування світських установ.

Українським жінкам на еміграції можна багато завдячити. За їх поштовхом поставли в ЗДА Рідні Школи, будьто при церквах, чи народних домах. Жінки перші побачили загрозу винародовлення своїх найменших. Батько зайнятий працею поза домом, не мав нагоди приглянутись до своїх дітей, нагомість мати, маючи під доглядом своїх дітей, відчула інстинктивно загрозу винародовлення і відчуження. І так поставли Рідні Школи при наших установах.

Також жінкам треба завдячувати оснування хорів та аматорських гуртків.

Тому, що жіноцтво в громадській праці більш інтенсивне як чоловіки, організування йшло вперед нестримно і сьогодні нема в Америці місцевости з українським населенням, де не було б жіночої організації.

Жінки поставили під наші організації сильний фундамент і своїм рухом піддержують його дальше. Не даром українська пословиця говорить, що „жінка піддержує три угли хати...“

Слід зазначити, що з-поміж нашого жіноцтва тут на американській землі виростають нові кадри свідомих і здібних одинок як політиків, міських радних, редакторок, музиків, лікарок, малярок, письменниць і інших визначних громадянок, якими ми можемо гордитись, бо вони приносять славу і для України і для нашої прибраної батьківщини Америки.

Колесо здобутків українського жіноцтва котиться стало вперед . . .

* * *

Жіноча організація „Український Золотий Хрест“, носила попередньо назву „Український Червоний Хрест“ і була основана та zorganizована 21. лютого 1937 року. Однак тому, що „Червоний Хрест“ є інтернаціональною організацією, яка працює на широку скалю у всіх країнах і є під покровом даної держави, „Український Червоний Хрест“ змінив назву на „Український Золотий Хрест“.

Постання організації „Червоного Хреста“ пояснювалося тим, що українським жінкам слід працювати більше для визвольної справи і української поневоленої держави та свого народу, розкиненого по цілому світі.

Назву „Українського Золотого Хреста“ 14 Відділу прийнято в травні 1939 р. Однак історія діяльності Золотого Хреста датується від 21. лютого 1937 року, коли скликано перші наради.

Точкою до цих жіночих парад була „Організація Державного Відродження України“ (в скороченні ОДВУ). Народи відбувалися в Українській Мишиґенській Лізі (на західній стороні Дітройту) під проводом голови ОДВУ Василя Бугери; справу в загальному реферував Володимир Дідик. Між іншим він сказав, що:

а) „Червоний Хрест“, коли zorganizується, буде зовсім гуманітарною організацією, б) працюватиме для України і для української справи в загальному і в) буде існувати при ОДВУ і звідти буде одержувати напямні та вказівки.

І так дня 21. лютого 1937 року zorganizовано 14 Відділ У. З. Хреста, при організації ОДВУ у Дітройті. Ціль організації була: помагати визвольній справі морально і матеріально, помагати борцям за волю України, інвалідам, Рідній Школі, політичним в'язням і іншим нашим організаціям переважно у старому краю.

До 14 Відділу УЗХ вписалося тоді одинадцять жінок.

Відділ прийняв імя української героїні Ольги Басараб, яку в ганебний спосіб замордувала польська поліція у Львові.

На цих зборах вибрано також першу тимчасову управу, а це: Анна Левкут — голова, Анастасія Дідик — рекордова секретарка, Оксана Ващук, Анна К. Михальчук і Агафія Таманчук — організаторки.

Отже від того часу датується організаційна діяльність Українського Золотого Хреста.

Відділ 14 УЗХ ніколи не мав великого числа членів, зате відзначався рухливістю, підприємчивістю і великим самопожертвуванням.

Доказом цього може бути сума зібраних впродовж 17-ти літ грошей, які призначувало частинами (про що мова буде пізніше) на різні громадські і харитативні цілі. Отже за час свого існування Відділ зібрав \$17,005,73.

Дня 4. березня 1937 року загостив до Дітройту представник ОУН з Європи Омелян Грибівський, який у своїй промові до жінок вказав на працю жіночих організацій у старому краю на громадському, культурному і політичному полі. Він сказав, що жінки в старому краю в нічому не уступають чоловічій праці, а за примір подав „Союз Українок“, який помагає в змаганні визволення України словом і ділом.

— Тому — говорив він, — Організація Червоного Хреста в Америці є конечно потрібна, бо тут у вільній країні можна багато більше зробити доброго діла для України, як у старому краю, де ворог час-до-часу замикає уста нашим установам. Але все таки українські жінки борються враз з чоловіками проти спільного ворога нашої Батьківщини.

Крім Ом. Грибівського 14. Відділ УЗХ мав честь вітати в себе й інших промовців і визначних людей, як: Стефанію Галиччю, проф. Грановського, містоголову У. Нац. Ради інж. Дмитра Андриєвського, інж. Осипа Бойдуника і письменницю д-р Галину Лашенко, орган. референтку Ц. У. УЗХ.

В 1939 р. змінено назву організації з УЧХ на Український Золотий Хрест.

Український Золотий Хрест за час свого існування жертвував на такі цілі:

На будову Українського Народного Дому в Дітройті, на дім ім. Лесі Українки, на будову Українського Народного Дому у Виндзорі, для Карпатської України, раненим Карпатським Січовикам, на друкарські машини для журналу „Україна“, на Інформаційне Бюро в Вашингтоні, на збігців з Рідних Земель, на українську школу в Моджанах, для централі ОДВУ, на журнал „Тризуб“, на збігців у Франції і Швейцарії, для американського Чер-

всього Хреста, на місцеву пресу „Батьківщина“, на інтернованих збігців у Франції і Швейцарії, на пресовий фонд „України“, для Українського Конгресового Комітету, на „Комюніті Чест“, на скитальців у Німеччині, на Рідну Школу в Старому Краю, для ЗУАД Комітету, для часопису „Самостійна Україна“, на Зїзд ОДВУ, на ветеранський шпиталь в Бетел Крік.

Відділ 14 УЗХ співпрацював у всіх імпрезах і святах з іншими організаціями, помагаючи також матеріяльно. Кожного року Відділ дає поважний даток на Різдвяні дарунки для бідних американських дітей.

Крім цього членкині помагали американському „Червоному Хрестові“ шиттям. Найбільше годин праці, бо аж 675, дали такі членкині: М. Стружовська, А. Левкут, М. Семенен, С. Федик, К. Ващук, А. Любінська і А. Петрик.

Коли постала Карпатська Україна, членки У. З. Х. зайнялися збіркою одежі й грошей і тоді вислано 800 фунтів пакунків з одіжжю на Карпатську Україну. Збіркою займалися майже всі членки без огляду на час і зайняття. При цьому багато помагав Андрій Котович, який їздив своїм автом і звозив надбані речі до УНДому.

Праця Українського Золотого Хреста почалась у кількох напрямках. Головною метою було придбання фондів на намічені цілі. Тому влаштовувано бінга, товариські зустрічі. Гарний прибуток давала також коляда. Одначе це не могло бути головним змістом роботи. Це були корисні почини і щороку переводили певну кількість їх. Одначе 14 Відділ дбав про культурно-освітні потреби своїх членок і працював і в тому напрямі. Скоро створився при Відділі аматорський гурток, що став давати вистави. Під режисурою Катерини Луцейко, артистки українського театру в Нью Йорку, виставлено пєси „Душогубка“, „Нечиста сила“ і „Поцілунок Юди“, а під режисурою Степана Курилова оперету „Чорноморці“, „На перші гулі“, „Сотниківну“, „Дванадцять дочок на відданні“ і „Живі покійники“. Із цих театральних вистав слід спійнитись довше над оперетою „Чорноморці“, до якої Степан Курилів приготував музику (1-ша, 2-га й 3-тя скрипки та чєлло), при фортепіяні була Стефанія Андрухович.

Оперета „Чорноморці“ під оглядом гри акторів, оркестри і матеріяльної користі — перейшла блискуче! Грала самі вибрані актори, як: співак-соліст баритон Ілля Косіковський, Павло Дуда, відомий артист-маляр і співак-соліст Роман Мараз, Наталка Котович, П. Рихлівська, Я. Курилова, п. Стружовський, Степанія Федик, Геня Волощук, Мирослав Лапчак і гурт. Окрєстрою диригував С. Курилів. Оперету цю повторєно на запрошення у Вишд-

зорі в домі УНО. Згадати треба, що С. Курмлів ніколи не відмовився від помічної праці враз із своєю дружиною для УЗХ. Чи намалювати які оголошення на підприємства, чи режисерувати яку театральну виставу, чи написати про працю УЗХ, чи концерти, — він завжди приймав на себе цей обов'язок.

Дальше Відділ влаштував Свято Матері, а також Свято Батька. Улаштував також академії в честь Ольги Басараб, а разом із 37 Відділом СУА свято Лесі Українки, на якому головною бесідницею була Стефанія Галичин із Ц. У. В 1947 р. УЗХ святкував 10-ліття свого існування величавим концертом, на якому були навіть позамісцеві гості з Клівленду і з Віндзору, Канада.

На концерти й академії запрошувано звичайно крім поодиноких солістів — Український Нац. Хор „Думка“. Іван Атаманець, диригент цього хору, завжди радо помагав зі своїм хором УЗХ. При цьому треба згадати солістів, які часто виступали на сцені: Н. Атаманець, Петруся Зола, Галя Машгалір, Ілля Косіковський, С. Зола й Олеся Рихлівська-Войтович, яка крім цього грала на піяні. Вирізнити треба Ольгу Совяк, солістку (ліричний сопран), якої ніжний голос у пісні „Засумуй трембіто“ зворушував і витискав сльози з очей публіки.

Стефанія Андрусевич (тепер замужна Гоменік) помагала багато із своїм дівочим хором „а Канелля“ при влаштуванні концертів і академій, в яких вирізнялась солістка (високий ліричний сопрано) Лиліян Курилів. Стефанія Андрусевич-Гоменік є відомою в Дітройті диригенткою хору і висококваліфікованою піяністкою.

Повійна Юлія Шустакевич, радійова коментаторка, письменниця, режисерка і солістка з 37 Відділу СУА, старалася працювати часто з 14 Відділом УЗХ в імпрезах, які влаштував УЗХ. Вона написала й виконала з вибраними аматорами зворушливу песу п. н. „Св. Вечір за залізною заслоною“, яка зробила на слухачів потрясаюче враження.

Стефанія Федик, членка УЗХ, працювала щиро і віддано для Відділу, беручи участь майже в усіх театральних виставах, колядах, співах і іншій праці. Вона, хоч тут роджена, володіє прекрасно українською мовою.

14 Відділ живо відгукувався на всі почини української громади в Дітройті. І так у травні 1939 14 Відділ спільно з 34 Відділом з Гемтремку взяли участь у 900-літньому ювілею „Хрищення України“, всі в одностроях. Кількатисячний похід жінок і чоловіків був дійсно імпазантний. Про це заговорила вся місцева преса

з точним поінформуванням своїх читачів про українські справи. Всіх жінок в одностроях було тоді 70.

У часі війни 14 Відділ включив себе в роботу Американського Червоного Хреста, як уже було згадано. Також вислав 40 пачок для воєнків українського походження і одержав від них листи з подякою. Закуплено спільно з Народнім Домом і вислано їм „Історію України“ М. Грушевського англійською мовою, разом 100 примірників. Окрім того закуплено з Українським Народнім Домом металеву таблицю з прізвищами воєнків українського походження, що є примічена в У. Н. Д. Закуплено спільно з Українським Народнім Домом велику таблицю для навчання української дівтори, за яку старався п. Дячук.

Коли закінчилася війна і прийшли тривожні вістки про наших скитальців, 14 Відділ став співпрацювати з місцевим Відділом ЗУАД Комітету при збірці харчів, одягу і грошей. Закуплено і вислано до Італії 15 пачок, разом 165 фунтів, шкільного приладдя для Рідної Школи на руки єпископа Кир Івана Бучка. Письмова подяка Кир Івана є в актах Відділу. Дальше членки вислали пачки туртом і поодинокі для скитальців у Німеччині. Вислано харчі й одяг, а теж ашуранси й афідавіти для родин і поодиноких осіб. Коли скитальці стали прибувати до ЗДА, 14 Відділ допомагав новоприбулим готівкою, устаткуванням, одягом на нове життя, а також радо допомагав у вишукуванні праці. З нових — вписалося около 15 жінок у члени, доповняючи ряди Відділу та поживляючи працю.

Український Золотий Хрест все вислав своїх делегаток на конгрес УККА й інші зїзди. Як делегатки їздили — Анна Левкут, М. Стружовська, К. Ониськів і А. Михальчук. Також 14 Відділ співпрацював із Федерацією Американських Українців стеїту Мипіген, при всіх її починах. 14 Відділ УЗХ піддержував у виборах до міської ради Дітройту панну Марусю Бек.

Членкині УЗХ майже кожного року ходили з колядою і в той спосіб приспорювали досить поважні суми грошей. Одного разу повязавшись хустинами на взір старокрайових молодниць, пішли колядувати. І от хустки ці принесли для колядниць неабиякий успіх. В кожній хаті вітали колядниць ентузіастично, гостили щиро, приговорюючи:

„От так молодиці! Ви нам пригадали старий край, наших рідних, яких ми там оставили, ви нам пригадали наші звичаї!.. Хай же вам Бог помагає і дасть вам доброго здоров'я та многих літ щасливого життя“ — і обдаровували колядниць щедро на народні цілі.

Живчиком згаданого відділу УЗХ була безумовно перша будівничка, організаторка і голова, Анна Левкут, яка посвячувалась для цієї організації цілою своєю істотою і wraz зо своїм чоловіком Степаном докладала всіх можливих старань, всієї своєї енергії і жіночого виливу та хисту для праці, будови і поширення організації. Не було підприємства, яке обійшлося б без А. Левкут. Чи за колядою, чи за збіркою, чи взяти яку роль в представленні, завсіди пані Левкут була першою. При тому треба було нераз і куховарити і промовляти до гостей, мити начиння і говорити з жінками про організаційні справи. Також Степан Левкут завжди безітересовно помагав УЗХ. Чи треба було де поїхати, чи з колядниками, чи за справою, чи когось відвезти, чи привезти, завжди його авто було до розпорядження. Багато разів устроювано в домі п-ва Левкутів забави, бінга, вечірки, а все це безітересовно. Коли приїхав якийсь гість — хата п-ва Левкутів була для кожного отвертою. Люди ці багато вложили праці для організації і невпинно працюють даліше.

Членка Катерина Ониськів, роджена в Канаді сповняє уряд касієра вже шостий рік і треба сказати, що вона завжди щиро і жертвенно сповняє свій обовязок, не жаліє ні часу, ні труду і матеріальних видатків.

Членка Анна Наконечна, тепер фінансова секретарка, позатим, що дуже совісно сповняє свій уряд, але також ніколи не відмовляється від праці і все там є, де ходить про добро організації і українського народу.

Марія Семенен має тепер за обовязок переписку із членками і цей обовязок виконує точно і своєчасно, чим причиняється до гармонійного бігу праці в Відділі. В воєнному часі п-ні М. Семенен була представницею нашого Відділу до Українського Відділу Американського Червоного Хреста і словняла там працю як рекордова секретарка до англійської мови.

Стефанія Семенен, тепер рекордова секретарка, належить до тих членкинь, які при кожній нагоді стараються, щоб Відділ якнайкраще словняв свої обовязки. Вона дуже часто репрезентує Відділ при центральних місцевих організаціях, як Відділ УККА.

Членка Анна Любінська, працююча господиня Відділу держить у своїх міцних руках на кожній імпрезі господарську частину, без якої не можна обійтися. Праця А. Любінської принесла багато матеріальних користей для Відділу.

В часі збірки на українських скитальців головою Відділу була п. Марія Стружевська і докладала багато праці.

Багато організаційної праці вложила також довголітня голова

14 Відділу УЗХ Катерина Ігнатюк. За її старанням приєднано багато членок із новоприбулих, а в загальному, праця її приносила все для Відділу великі моральні користі і гармонію поміж членками. Вона ніколи не відмовлялась від корисної праці; чи „по коляді“, чи за збіркою, чи в кухні, — взагалі 14 Відділ УЗХ може їй завдячити багато доброго.

Багато своєї праці вложили для організації членки: Катерина Ониськів, Анна Наконечна, Оксана Ващук, Анна Дідик, Анна Михальчук, А. Петрик, А. Тимочко, П. Батрин, С. Семеген, М. Семеген, Я. Курилів, Галина Чуй і Анна Любінська.

14 Відділ УЗХ поступенно розвивається і нестримно іде вперед, несучи культурні надбання України між своїх і чужинців.

Перед організацією стоїть дальша, велика праця. Та завдяки рухливості і інтенсивності поодиноких членкинь — можна сподіватися, що праця ця, буде вповні виконана на славу українського народу і на славу Українського Золотого Хреста.

Спис всіх членкинь УЗХ

Анна Левкут, Стефанія Семеген, Ксеня Ващук, Анна Петрик, Мальвіна Стружевська, Анна Любінська, Марія Семеген, Марія Юркевич, Анна Генсьоровська, Анна Заставна †, Ядвига Курилів, Анна Медвідь, Марія Кос, Анна К. Михальчук, Параскевія Шейк, Катерина Ігнатюк, Марія Топольницька, Катерина Ониськів, Галина Чуй, Василина Козачок, Анна Наконечна, Анна Ф. Михальчук, Анна Тимочко, Анастазія Баран, Анна Козаченко, Ева Смолій, Анна Грицик, Марія Гльомб, Софія Маріяш, Марія Шиманська, Марія Васишин, Галина Коперта, Галина Янко, Софія Колодько, Марія Гевко, Марія Кальниченко, Зоря Залуга, Марія Федоренко, Параскевія Ключко, Марія Гардик, Марія Грамяк, Галина Грабовецька, Марія Балайківська, Марія Котовська, Марія Швалюк, Марія Яворська, Марія Крушельницька, Неоніла Гузіль †, Марія Андрусевич †, Олена Білоус. Разом 47, три померли.

Уряд УЗХ, почавши від року 1937 до року 1953 включно:

Головою 14 Відділу УЗХ були: Анна Левкут 9 літ, Катерина Ігнатюк 4 роки, Анна Михальчук 1 рік, Анна Ф. Михальчук 1 рік, і Мальвіна Стружовська 2 роки.

Містоголовою були: Мальвіна Стружовська 5 літ, Анна Михальчук 3 роки, Ксеня Ващук 4 роки, Анастазія Дідик 2 роки, Я. Курилів 1 рік і К. Ігнатюк 2 роки.

Рекордовою секретаркою були: Анна Левкут 4 роки, Стефанія

Федик 8 літ, Я. Курилів 2 роки, Анна Михальчук 1 рік, А. Дідик 1 рік і Стефанія Семеген 1 рік.

Фінансовою секретаркою були: Стефанія Семеген 2 роки, Ксеня Ващук 5 літ, Анна Наконечна 3 роки, А. Бугера 1 рік, і Агафія Таманчук 2 роки.

Скарбничкою були: Катерина Ониськів 6 літ, Стефанія Федик 2 роки, Анастазія Дідик 5 літ, Анна Левкут 2 роки, П. Боднар 1 рік і А. Михальчук 1 рік.

В Контрольній комісії були: А. Петрик 4 роки, К. Ващук 2 роки, А. Дідик 3 роки, А. Шалінка, А. Тимочко, М. Кокот, А. Таманчук, П. Батрин, І. Медик, Я. Курилів, М. Семеген, С. Федик, О. Луцька, А. Левкут, Г. Чуй і С. Семеген по одному році, А. Михальчук 3 роки, А. Наконечна 2 роки, М. Балайківська, Зоря Залуга по одному році і П. Шейк 2 роки.

Кореспонденткою була Галина Чуй 2 роки, а тепер займає цей уряд Марія Семеген.

Доглядачами хворих є: Ксеня Ващук, А. Любінська, М. Василюшин, А. Тимочко.

Оце й перегляд історії 14 Відділу Українського Золотого Хреста.

Уряд УЗХ за рік 1954 р.

Голова — Анна Левкут; містоголова — Катерина Ігнатюк; рекордова секретарка — Стефанія Семеген; фінансова секретарка — Зірка Залуга; касієрка — Олена Білоус; кореспонденційна секретарка — Марія Семеген. Контрольна комісія: Анна Наконечна, К. Ониськів, Г. Чуй. Делегатки до Відділу УККА: А. Левкут, Ф. Михальчук. Делегатки до Федерації Українців Стейту Мишиген: Анна Наконечна, Катерина Ониськів. Доглядачки хворих: Анна К. Михальчук, Василина Козачок.

Фінансове зіставлення Українського Золотого Хреста, Відділу 14 в Дітройті за час від 21. лютого 1937 р. до кінця листопада 1953 р.:

Всі приходи дали суму \$17,005.73. Розходи: Власні видатки \$4,370.09; на харитативні цілі \$7,495.82; на народні цілі \$4,561.69. Разом розходів \$16,427.60

Прибутки: \$17,005.73. Розходи: \$16,427.60. В касі \$578.13. На харитативні і народні цілі видано разом \$11,957.51.

На власні видатки видав Відділ менше як одну третину.

34 ВІДДІЛ УЗХ

I. ряд зліва: М. Міллер, Н. Орлецька, В. Шеремета, М. Джумага, Ю. Чайковська, голова, А. Зола, реж. секретарка, М. Ма-
штадир, фін. секретарка, А. Дирбляка, касієрка, М. Тиро, А. Михальчук. — II. ряд зліва: Тебінка, Хитрук, А. Васкул, М. Гу-
менчук, А. Чупка, А. Дешевий, А. Сенько, Лозовчук, А. Персович, М. Паламар. — III. ряд зліва: Кузник, Г. Сікун, А. Гук,
Ф. Садило, Крук, Л. Візвин, Кіаул.

34 ВІДДІЛ УЗХ

Дня 17. жовтня 1938 р. в Гемтремку засновано організацію „Український Золотий Хрест“, який первісно дістав назву „Українського Червоного Хреста“. На назву УЗХ зачартеровано його в 1940 році разом з усіма відділами в ЗДА.

Того ж дня (17. жовтня) заходом 4. Відділу ОДВУ відбувся вечерок у Демократичному Клубі при вул. Грейлінг у честь голови Централі УЗХ в Нью Йорку Стефанії Галичини. У своїй доповіді Ст. Галичини звісувала присутнім діяльність УЗХ та його завдання: провадити гуманітарну працю серед нашої суспільности, давати моральну й матеріальну піддержку справі визволення України. В часі війни займатися раненими вояками, а в часі такого миру, який тоді був, помагати політичним в'язням і тим, що втратили своє здоров'я по тюрмах.

І вписалось тоді перших 19 членкинь, які гуртувались до цього часу при ОДВУ: Анна Сеньків, Анна Зенюк, Теодосія Гайдук, Стефанія Мушенко, Магдаліна Старжинська, Юлія Костюк-Чайковська, Варвара Шеремета, Катерина Кардан, Марія Джумаґа-Бушард, Олена Курочка, Ольга Загірняк, Ксеся Стахів, Марія Тиро, Катерина Яремчук, Олена Якимів, Анна Михальчук, Олена Скікун, Марія Пулак, Ольга Кривий.

Перший уряд вибрано у такому складі: А. Сеньків — голова; В. Шеремета — заст. голови; М. Старжинська — секретарка; С. Мушинська — касієрка; О. Кривий — фін. секретарка; К. Яремчук — заступниця.

Перші членкині 34 Відділу — це піонерки. Ця мала горетка скоро зросла, взялася до праці з великим одушевленням та великою посвятою та рамя об рамя з братньою організацією ОДВУ не жаліла труду на користь поневоленої Батьківщини.

Ось пригляньмось діяльності цього Відділу: Ціль праці в першу чергу це призбирання фондів для матеріальної піддержки визвольної боротьби, та піддержки потребуючим братам в рідному краю та на вигнанні.

І так першу коляду та перше бінґо (1938) призначено на визвольну боротьбу. Рівночасно прилучились з матеріальною допомогою для підготовки Снітової Вистави в Нью Йорку.

Коли важилась доля нашої державности на Карпатській Україні, яка давала нам надію на незалежну соборну Україну, то УЗХ відразу зрозумів своє завдання та почав акцію допомоги. Збирали та висилали гроші, одужу і білля. Збірки перепроваджувало серед українського громадянства Дітройту також спільно з ОДВУ, МУН та ін.

Вже 1939 р. організація мала свої однострої і в них членки виступали на різних національних святах. Вперше виступили 11 червня 1939 р. під час посвячення площі під будову церкви Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії в Гемтремку.

Кожного року в місяці лютому святковано роковини героїчної смерті Ольги Басараб. Святковано різно: раз усі Відділи ОДВУ і УЗХ в Дітройті спільно, а часом сам 34 Відділ. Звичайно була наахида в церкві, на котру йшли членки походом в одностроях, а опісля прийняття та програма у виконавні власних сил та прихильників організації. (Виступали такі сили: Ілля Косіковський, Степан Зола, Галя Машталір-Матяновська, Петруся Зола, Галя Атаманець, М. Сливінська, хор „Думка“ під управою Івана Атаманця, Маруся Костюк, Петруся Сенько, М. Бек, Ст. Цимбаліст і інші).

В такий же самий спосіб святковано річницю смерті Євгена Коновальця, все спільно з ОДВУ, приблизно кожного року в місяці травні, та інші свята.

Грали також представлення, як „Зоря нового життя“, „Три герби“ „Молоді парості“. Виступали власні сили з допомогою членів ОДВУ та інших свідомих одиниць. Багато труду особливо вложили пп. Михайло Кулинич, Микола Машталір, Михало Джумага, Микола Горин, О. Курочка, Т. Кушіль, Ольга Садило, Омелян Заблоцький, Василь Кулявка, Д. Атаманець та інші. При кінці 1952 р. повторено комедію „Три герби“ (грали: пп. Поночовний, Татарський, Чайковський, Атаманець, Ониськів, Тиндик, Сушинська, Паламар, Чайковська, Мойсюк, Машталір).

УЗХ — як чисто національно-гуманітарна організація — мала і має на меті призбирання фондів на національні потреби. Всі імпрези, крім вище наведених та різного роду білґа (писанкові, фартушкові, пирогові і т. п.), вечерки в залі Демократичного Клубу та у домах членок (де по спільній вечері або перекусці членки переводили гарно час в товариській розмові і забавах або при шитті), кожнорічна коляда і писанка, різні збірки — все було призначене для національних потреб даної хвилини.

Під час другої світової війни в р. 1941 21 членкинь УЗХ вписалось у члени Американського Червоного Хреста, щоб підтримувати його матеріально і помагати шиттям (1941—1939). Також послали пакчи американським воякам українського походження (на цю ціль лиш з одного запусного балю 24. 11. 1943 р. вислано \$99.60) та інтернованим у Швайцарії. Дохід із багатьох забав в 1942 і 1943 рр. був призначений на цю ціль.

Кожного року з нагоди Різдва обдаровувано в Дітройті по-

требуючі родини (кошики з харчами, одяг, гроші). Також, коли заходила потреба, несли поміч родинам, які знаходилися у біді.

В кожному році жертвували більші суми на такі народні цілі: на українських інвалідів в Америці й Європі, Сиротинець у Філадельфії, Дім старців у Філадельфії, Рідну Школу у Дітройті, Музей в Стемфордї, Будову української католицької церкви (західня частина Дітройту) 1944 р., Православну церкву (західня частина Дітройту) 1952 р., ювілей хору „Думка“ та на рекордування хору, на закуплення шкільного автобусу в Гемтремку, допомога п. Ковновальцевій, допомога молодим студенткам, хворому письменникові Дорошенкові, Інтернаціональному Інститутіві, Дітройт, залишенцям в Європі, українській гімназії в Шляйсгаймі, Німеччина, Друкарні „Самостійної України“, „Марч оф Даймс“, „Торч Драйф“.

По скінченні останньої війни опинилась велика кількість українських втікачів поза межами своєї батьківщини. УЗХ поспішив із щедрою допомогою тим своїм скитальцям. Вислав пачки з харчами й одіжжю: до Франції, до таборів Німеччини, до Австрії. Вже зараз на самому початку 1945 р. вислано до Франції для українських дітей 63 пачки і грошеву допомогу, одній родині на вигнанні в Африці, до Українського Клубу в Англії та 3 родинам у Німеччині. І від тоді кожнорічна коляда і писанка та багато імпрез були призначені для наших скитальців в Європі. Посиляли пачки з харчами, з одіжжю та гроші. Рівночасно піддержували акцію Злученого Допомогоного Комітету (ЗУАДК).

Український Золотий Хрест збирав все при кожній нагоді серед своїх членок на національний фонд і з нього вже 1945 р. вислано \$300 нараз на цю ціль! Дальні суми слідували кожного року.

Коли була можливість спроваджувати українські родини з Європи, то членки УЗХ і тут включились в акцію, спроваджували багато родин та опікувались спровадженими та й іншими родинами, які приїжджали на ашуранси ЗУАДК.

І так деяким родинам: Василина, Целюх, Лозовчук, Григорчук і ін. робили прийяття та вручили більшу суму грошей, як допомогу на початок їхнього побуту в новій батьківщині. Прихильне, щире, тепле ставлення УЗХ і його членок до новоприбулих братів і сестер непевно піддержало морально й матеріально не одну родину.

І так як на Різдво помагали бідним родинам в Дітройті, так і далі шукали найбільш потребуючих — вже тепер скитальців та приносили їм святочні дарунки, щоб у всіх українських домах панувала радість Рождества Христового. Ця допомога продовжу-

34 ВІДДІЛ УЗХ

І ряд зліва: М. Машталір, І. Біла, скарбничка, А. Сеньків, Ю. Чайковська, М. Квітковська, голова, Т. Мойсюк, рек. секретарка, П. Зубальська, А. Гук. — II ряд зліва: А. Тріль, Г. Скікун, Л. Велічка, Т. Стельмах, О. Курочка, А. Сухій, Ю. Слинкевич, Ф. Гайдун, М. Тирз, А. Дешевий, М. Паламар, В. Шеремета.

ється і далі — тепер вже залишенням і хворим по шпиталях в Європі.

В 1948 р. УЗХ брав участь у спільному Комітеті Злучених Жіночих Організацій у Дітроїті у влаштуванні віча Комітету „Мати й Дитина“ та вітав з цієї нагоди делегатку ОУЖ Ірину Павликівську. УЗХ належить сьогодні до Злученого Комітету Жіночих Організацій Дітроїту.

Слід ще відмітити, що УЗХ гостив Тетяну Кошиць, яка приїхала з рефератом про „Українську народню пісню й пошу“ з рани ОУК Канади та С. Бубнюк, редакторку „Жіночого Світу“ в Канаді. (Цей журнал членки прешумерують).

Впродовж 15 літ УЗХ мав таких предсідниць, які жертвенно працювали: А. Сенюк (2 роки), Ю. Костюк-Чайковська (7 літ), А. Зола (2), М. Джумага-Бушард (3), П. Вівіян (1), М. Квітківська (1). Крім цих було багато членкинь, які невтомно працювали, як члени управи та різних комітетів — їхні імена такі:

Біла (2 роки), Будор (2), Васкович (1), Васкул (1), Вівіян (2), Войтишин (4), Гайдук (3), Гуменчук (3), Дирбавка (11), Джумага (3), Яремчук (2), Зола (3), Зубальська (4), Квітківська (3), Кіцул (2), Козарюк (1), Кривий (2), Кушнір (2), Кульчицька (2), Курочка (2), Лозовчук (1), Машталір (11), Мілер (1), Михальчук (3), Мойсюк (4), Мушенко (2), Олійник (1), Онищук (1), Орлецька (1), Панкевич (2), Персович (2), Петра (2), Пулак (2), Печенюк (1), Романюк (1), Сіділо (2), Семен (1), Сеньків (4), Скікун (4), Сливінська (1), Слінкевич (2), Солодка (2), Стахів (4), Сторожинська (2), Сухій (4), Тиро (6), Холявка (2), Целюх (1), Чайковська-Костюк (4), Чекарлій (1), Чубка (1), Шеремета (14).

Їм всім завдячується те все, що УЗХ dokonав протягом всього часу.

Тут слід згадати також членок, що не дочекались появи цієї книжки. Це були Ксеня Стахів і Анна Васкул, що довгі роки працювали в 34 Відділі.

І сьогодні ще стоять ті самі членки у рядах 34 Відділу УЗХ. Вправді багато з них відійшло вже у крацій світ, але їх ряди заповнювались новими силами. Всі вони йдуть гармонійно тим шляхом, що його намічено 15 літ тому. Нічого їх не відстрашувало і не зражувало і надалі йдуть вони вперед з незломною вірою, що своєю працею причиняться до доброго імені Українського Народу на еміграції, та допоможуть викувати кращу долю своїй Батьківщині.

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО „ПРОСВІТА“

Перший ряд зліва: П. Вакалюк, З. Колайчук, М. Підгайна, А. Конельска, А. Мацькевич, голова, Р. Хлопан, А. Соболь, М. Скворчи, М. Іольна, М. Шавала. — Другий ряд зліва: Р. Свейн, М. Томяк, Т. Вігошинська, В. Марфей, М. Пастернак, П. Нагірна, М. Онисько, М. Дзісяк, реч. секретарка, Ю. Радзік, Т. Вітчимішин, М. Кошовська, Е. Терлецька. — Третій ряд зліва: Е. Укряїнець, Н. Віхар, О. Сенів, Т. Довгань, фін. секретарка, Ю. Овнишкевич, К. Віхар, містоголова, З. Огороднік, кор. секретарка, М. Віхар, М. Соколюк, Д. Стельмах.

РІЗНІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО „ПРОСВІТА“

Дня 7. грудня 1921 року відбулися основні збори Українського Жіночого Товариства „Просвіта“ в Гемтремку. Відбулись вони в Робітничому Домі при вул. Грейлінг ч. 2376.

Вписалося тоді поважне число членів до нового товариства. Товариство поставило собі за ціль — дбати про знання своїх членів, ширити просвіту серед них, розбуджувати національну свідомість серед українського жіноцтва Гемтремку й Дітройту. Вибрано першу Управу, а в ній — М. Українець організаторкою, а М. Вовчук секретаркою. Товариство рішило сходитися кожного четверга вечором для освітньої праці.

Незабаром розвиває товариство свою діяльність, охоплюючи своїм членством — щодальше, більші кола.

Під час сходів дня 2-го березня, 8-го березня, 16-го березня, 23-го березня, 6-го квітня, 27-го квітня, 4-го травня, 11-го травня, 25-го травня, 1-го червня, 8-го червня — завжди відбувались доповіді на різні цікаві теми, особливо на теми жіночого життя, як от: про становище жінки в сьогодишній суспільності, в історії жіночого руху і т. п.

Згодом товариство влаштовує забаву на добродійні цілі та бере участь у всіх тодішніх громадських імпрезах і святкуваннях. Думки товариства на батьківщині: цікавляться життям-буттям жінки в Україні. Все ж головну вагу кладуть все даліше на освідлення своїх членів, на грамотність, на освіту.

Додати б: передсідницею вибирали на всіх сходинах чи зборах завжди іншу членку.

* * *

Восени 1929-го року Українське Жіноче Товариство „Просвіта“ допомогло в будуванні Українського Робітничого Дому в Норт-Дітройті при вул. Карпентер ч. 2965. Закупили 100 шерів на цю будову. Дня 5-го грудня 1929-го року призначено 25 дол. на потреби Дитячої Школи і рішено взятися до праці також на шкільно-виховній ділянці.

Як гарно розвивалося товариство і проявляло своє життя, видно зі звітлень із праці. Під час річних зборів товариства 1930-го року виявилось, що за один рік, було 12 ділових зборів і 37 дискусійних вечорів та спільних читань. Відсвятковано „День Жінки“ і організовано Молодечий Клуб. Поодинокі членкині брали активну участь в аматорському гуртку. Продовж року було 6 підприємств товариства. Самий „Просвітний Комітет“ відбув 6 засідань. Обговорювано способи ведення просвітньої роботи. Відбулося 13 доповідей на научні теми, в тому 5 на теми з історії культури. Молодечий відділ мав 60 членів. Ведено два курси українських класичних танків. Учасників на тих курсах було аж 100. Відновлено школу для неграмотних. На місце вчительки запрошено Тетяну Баран. Вона згодилася вчителювати безплатно.

Окремо була школа навчання української мови, до якої прилучилися діти зі школи Марусі Нікєрчук при Українському Робітничому Домі в Порт-Дітроїті. Вчив учитель Михайло Шавала.

Під час чергових сходин вислухано, між іншим, таких доповідей: „Що повинна знати кожна жінка, коли має стати матір’ю“ (предагентка — акушерка Мешкова). „Як виховувати дітей“, „Анатомія людського тіла“ — (лекція д-ра Ф. Хеника), „Головні проблеми з історії України“.

Дня 1-го серпня 1930-го року під час дискусійних зборів піднесено справу безробіття: товариство дало грошову допомогу старшим віком.

В той час товариство було приміщене в домі при вул. Коммор, ч. 2913-17.

Від 2-го вересня 1930-го року школа навчання української мови, що була під матеріальною і моральною опікою Українського Жіночого Товариства „Просвіта“, дістала ще й нагляд Т-ва Українського Робітничого Дому в Порт-Дітроїті. Під час великого безробіття рішено відбувати навчання чотири рази в тиждень. Учителем був Михайло Шавала.

Зі звітлень на річних зборах Українського Жіночого Товариства „Просвіта“ в Порт-Дітроїті 13-го січня 1935 видно, що в звіттовому році відбулося 12 адміністративних зборів і 34 дискусійних. Просвітний Комітет зладив 30 лекцій. (В тому 4 лекції виголосив д-р Ф. Хеник.) Підприємств було 6. У школі було 30 дітей. Наука відбувалася систематично. Наука граматики для старших відбувалася щосуботи.

Справа з будовою Українського Робітничого Дому назрівала чимраз більше: 26-го березня 1931-го року прийнято до відома, що створився окремий комітет з 15 членів. Вибрано від Українського

Жіночого Товариства „Просвіта“ ще трьох членів. Окремо закуплено більшу кількість шерів того дому і жертвовано дещо гроша на ту ціль.

Дня 30-го жовтня 1931-го року вже почалася будова згаданого дому. Будують власними силами. Плачені є тільки професійні робітники і ті, що їх нема в організації. Всікі помічники є безплатні. Члени і симпатички згодні давати дарові дні праці. Багато є таких, що працюють — через велике безробіття — тільки за самий обід. По ширшій дискусії на зборах Українського Жіночого Товариства „Просвіта“ рішено давати обіди всім тим робітникам, які працюють безплатно коло будови, а на покриття коштів не брати грошей з каси Дому. На один обід мають складатися по дві членки товариства. Окремо ще й узято „цеголки“ Дому на розпродаж — вартості 100 доларів.

Будова поступала скоро вперед і вже незабаром виделеговано на святочне відкриття УР Дому А. Довгань. Також куплено для Дому оксамитну куртку.

Життя стало киліти ще живіше: вже був центр, де воно могло проявитися! Тут були в той час (1932-тий рік): мішаний хор, драматичний гурток, оркестра, школа танців, мандолінова оркестра, окремо ще й школа.

В 1932-ому році товариство відбуло 43 збори: 11 адміністраційних, 11 дискусійних і 21 сходин для читання і докладів.

Під час великого безробіття товариство зменшило вкладку на найменшу, а крім того помагало своїм потребующим членам матеріально.

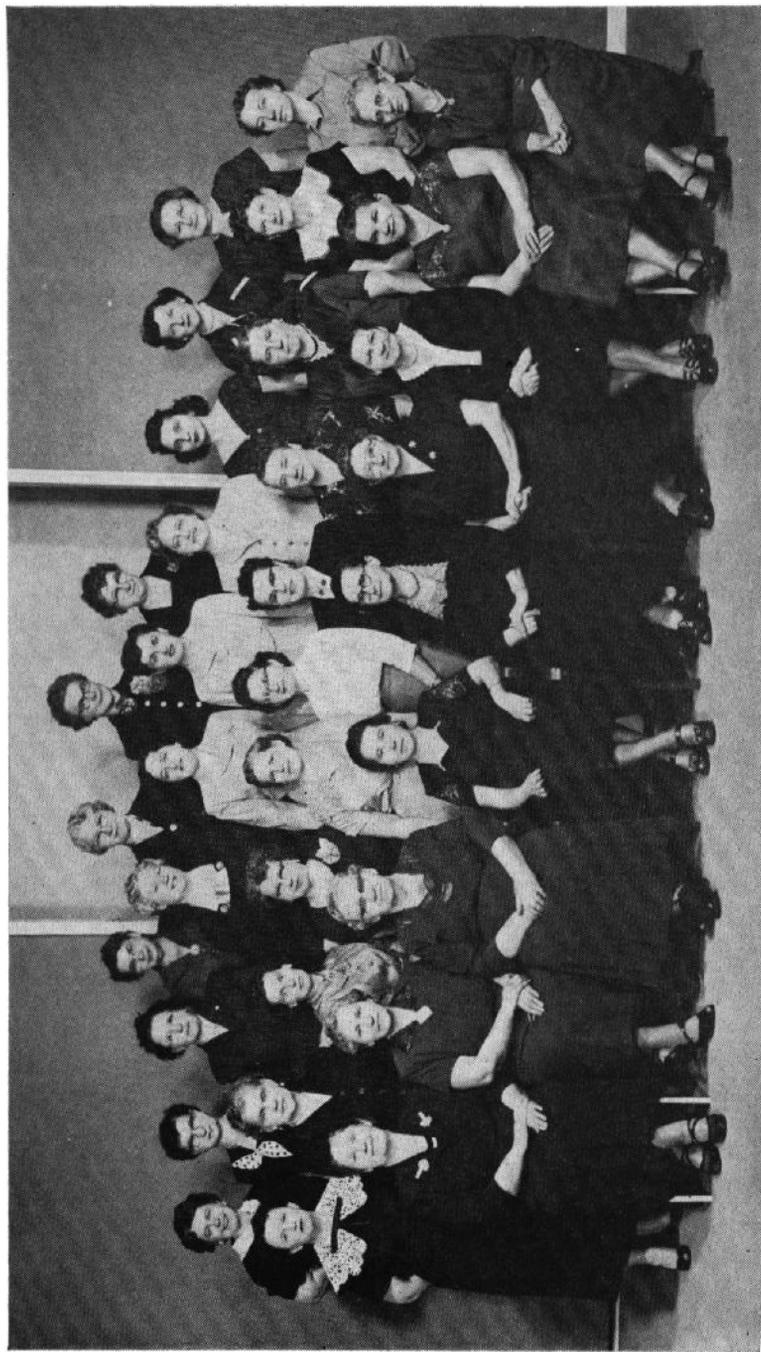
За 1933-тій рік товариство відбуло 10 адміністраційних зборів, а щотижня відбувалися сходини для читання і дискусії. Влаштовано кілька забав у користь Українського Робітничого Дому.

Товариство розвивалося успішно: нові члени вступили до товариства і ще більше скріпили його діяльність.

Так розвивалося товариство аж до 1936-го року.

* * *

З протоколів Українського Жіночого Товариства „Просвіта“ в Норт-Дітройті з 5-го березня 1943-го року довідуємося, що товариство належить до Федерації Американських Українців стейту Мишиген у Дітройті і що Федерація влаштовує величавий концерт у честь Т. Шевченка 28-го березня. Дальше: Федерація піддержує збірку для Червоного Хреста в Америці під час війни. Вкінці: Федерація рішила створити „Злучений Український До-

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО „ПРОСВІТА“

Перший ряд зліва: А. Пастернак, П. Шелегей, Р. Хлопац, А. Мацькевич, М. Польна, З. Колійчук, Т. Вітошинська, М. Томяк, П. Вакалюк. — Другий ряд зліва: Е. Коломиєць, А. Борух, Є. Українець, М. Онисько, П. Репетовська, П. Нагірна, М. Дзисяк, М. Шавала, А. Залеска, М. Скворон, А. Соколюк. — Третій ряд зліва: Р. Свейн, Т. Вітчимшин, Д. Стельмах, Т. Довгань, З. Огороднік, Н. Репетовська, В. Марфей, О. Селів, К. Федоришин. — Четвертий ряд зліва: Т. Провальна, Ю. Онишкєвич, А. Соболю, Є. Терлецька.

помоговий Американський Комітет“ (ЗУДАК), щоб „рятувати український народ хоч від найгірших терпінь“.

Наше товариство взяло активну участь в усіх діях Федерації. Справою Червоного Хреста займалася головню М. Сковронова. Члени Товариства брали листи Червоного Хреста на збирання датків.

Товариство закупило більшу кількість Оборонних Бондів і рішило давати кров для ранених вояків в армії.

На заклик Федерації Товариство взяло участь 16-го травня в параді „Ай ем Америкен Дей“. Також розпродувано „маки“ для рятуння повоенних ветеранів.

В 1943-му році зайнялося Товариство — разом з Українським Робітничим Домом, що його назву переіменено у квітні 1943-го року на назву „Українсько-Американський Осередок“ — висилкою пакунків для американських вояків-українців в Європі, в Азії і в Африці, особливо для тих, яких батьки були чи вони самі були членами Українського Робітничого Дому в Норт-Дітройті.

Дня 28-го листопада 1943 взяло Товариство участь у Листопадовому Святі, що його перевела Федерація в Чедзей-Гайскул.

На Конгрес ЗУАДК-у у Філядельфії, що мав там відбутися з почину Федерації Ам. Українців стейту Мишиген 23-го і 24-го січня 1944-го року, вислане делегатку в особі Т. Довгань.

Почавши від 1944-го року, Товариство зайнялося збиранням пожертв у грошах і в натурі на допомогу Українцям-виселенцям з України.

З інших справ: 23-го квітня 1944-го року відбулася доповідь М. Сковронової на тему: „Перша поміч в наглих випадках“. Товариство підпомогло видавати „Українське Життя“ (ред. Н. Григоріів). У 102-гі роковини народин Миколи Лисенка Федерація приготувала концерт 26-го листопада, а в ньому взяло участь також і Українське Жіноче Т-во „Просвіта“ в Норт-Дітройті.

У січні 1945-го року влаштовано поворічну забаву, з якої майже весь дохід віддано на потреби ЗУАДК-у.

Дня 24-го лютого 1945-го року відсвятковано свято на честь сл. п. Ольги Басарабової.

Дня 25-го береня 1945 року Товариство взяло участь у святі в шану генія України Тараса Шевченка, що його владили всі товариства Федерації.

1-го вересня 1945 року відійшла в позасвіти пок. Олександра Гриник, активна довший час в Товаристві. Товариство попрощало Покійну щиро навіки.

Товариство давало багато допомоги на різні місцеві і краєві

цілі. Наспіли листи з подяками: від емігрантів — Яковлева з Бельгії і від Шаповала з Франції. Ці листи викликали велике враження.

Дня 17-го травня 1946 року прочитано листа сл. п. Володимира Винниченка, в якому великий письменник дякує Товариству зі свого осідку у Франції за пакунки, а зате присилає декілька своїх творів до читання.

Дня 11-го червня 1946 року наше Товариство приступило разом з іншими товариствами і разом з товариствами інших народів до фонду на будову „Інтернаціонального Інституту“ в Дітройті. З місяця пожертвовано 100 дол. на ту ціль.

Також взяло тоді участь наше Товариство в акції піддержання української кандидатки на місце сьейтового судді: кандидаткою була сьогоднішня радна міста Дітройту, адвокат Марія Бек.

У 20-ліття хору „Думка“ Товариство помогло Федерації влаштувати бенкет і в ньому взяло визначну участь.

В 1947-ому році, сільно з Товариством ім. Володимира Винниченка, влаштовано відчит Галини Зейкан, яка недавно прибула з Європи, на тему: „Сучасний стан українського народу“. Під час забави на честь адв. Івана Панчука, довголітнього працівника на користь українців у Дітройті, що її владила Федерація, Українське Жіноче Товариство „Просвіта“ виступило з окремою телеграмою. Товариство взяло також участь в Українському Дні (20-го листопада) в Інтернаціональному Інституті і віддало дохід 450 дол. на будову цього інституту.

Увесь час висилано пакунки з одіжжю і з харчами для скитальців до Європи.

Під час коляди 1948 року зібрано для скитальців 2,465 дол. і 25 центів. Товариство брало активну участь в імпрезах Федерації: особливо у Шевченковому святі 14-го березня, також в загально-американських, як у збірці на користь хворих дітей і т. п.

Товариство взяло участь у світовому зїзді Українок з цілого світу у Філадельфії.

На порозі 1949 року влаштовано разом з Українсько-Американським Осередком і з молодечим клубом „Боян“ піворічну забаву.

Дано представлення на тему мученицької смерті сл. п. Ольги Басарабової. Посилено допомогу з приїздом скитальців. Поведено допомогову акцію на піддержку Української Капеллі Бандуристів ім. Тараса Шевченка, які прибули до Дітройту, а якими дбайливо зайнялася Федерація. Раз-у-раз давано датки

на різні добродійні цілі, як на загально-американську збірку для боротьби з недугою „поліо“ і т. п.

Святковано 10-ліття існування Федерації А. Українців ст. Мишиген на терені Дітройту. Влаштовано дитячу виставу „Марусина ялинка“ і вислухано доповіді про Українську Національну Раду.

Товариство взяло участь в імпрезі вмурування угольного каменя під другий будинок Українсько-Американського Осередку, добудований до першого. (З цієї нагоди жертвовано 500 дол. на кухонні приладдя для Осередку). У фінансових актах Товариства є окремі позиції т. зв. Допомогового Фонду. Цей Допомоговий Фонд зачинається 13-го грудня 1945 року позицією 15 дол. і 70 центів, що їх одержало Товариство від Українсько-Американського Осередку. За них вислано перших 14 пакунків для скитальців в Європі. Дальні позиції такі: 19-го січня 1946 р. чистий дохід з новорічної забави і з розгрівки: 308,51 дол., 28-го квітня 1946 р. чистий дохід з бенкету на Провідну неділю 45,27 дол. Гроші вжито на закупню товару і висилку пакунків. Вислано 24 пакунки з поживою і 25 з одіжжю.

В 1947 році річні приходи Допомогового Фонду були: 447,58 дол. На пакунки для Європи видано 444,90 дол.

В 1948 р. річна забава принесла 151,32 дол., а бінго 49 дол.: прихід був 229,05 дол., розхід (для скитальців) 153,07 дол.

В 1947 році прихід був: 75,98 дол.

Допомоговий Фонд Товариства осягнув суму 1,132,09 дол.: за ті гроші Товариство вислало кількасот пакунків з харчами і з одіжжю для наших скитальців в Європі, а також дало деяку допомогу нашим визначним людям.

Ця харитативна, патріотична акція Товариства буде записана назавжди золотими буквами не тільки в історії Товариства, але і в історії допомогових дій нашої еміграції.

У 1950 році відбувся „День Матері“ (14-го травня). Він був zorganizований головню старанням Євгенії Українець.

У жовтні вписалося до Товариства більше число молодих жінок, особливо старанням Т. Довгань.

Товариство допомогло при офіційному відкритті бару Українсько-Американського Осередку.

За рік Товариство влаштувало 10 місячних зборів і 12 імпрез!

В 1951-ому році влаштовано „несподівану вечоринку“ хворому, а довголітньому громадському діячеві і вчителю, Михайлові Шавалі. (Згодом, коли він помер, закуплено на його похорон вінець із квітів.)

Товариство взяло обовязкову участь у святі на честь генія

України Тараса Шевченка, що його влаштувала Федерація Ам. Українців ст. Мишиген під проводом Івана Панчука і Василя Довганя.

Товариство взяло участь в роковинах Українсько-Ам. Осередку, а також і в пікніку Жіночих Організацій Дітройту на площі біля Зільвер-лейку.

У 100-ліття народин Наталії Кобринської членки Товариства були привні на концерті в честь Н. Кобринської в Інтернаціональному Інституті при Кірби і Джон-ар. Цей концерт владив комітет Злучених Українських Жіночих Організацій Дітройту.

Хворих членок відвідували членки по домах і по лічницях. У травні 1951 р. закупили квіти і взяли участь у похороні матері Т. Довганевої.

Дещо гроша пожертвовано на закуп українських костюмів для Інтернаціонального Інституту.

Взято участь у Листопадовому святі, яке відбулося старанням Федерації.

У 1952-ому р. пожертвовано більшу суму гроша на потреби Української Капелі Бандуристів ім. Т. Шевченка в Дітройті (на закуп автобуса), даліше: влаштовано виставу на честь Ольги Басарабової, відсвятковано свято в честь Тараса Шевченка разом із Федерацією, на цілі Укр.-Ам. Осередку пожертвовано 100 долярів.

Товариство стало членом УККА і вислало на 5-ту конвенцію свою делегатку.

Крім того Товариство проявило активність і в багатьох інших справах!

Праця Товариства кипить даліше: воно виявилось життєздатним!

* * *

Тут треба ще згадати важніших діячок Товариства: вони не жаліли ні часу, ні труду, а радо займалися справами Товариства!

З давніших, заслужених діячок згадати б: М. Українець, М. Лабунь, Н. Верхолик, А. Коломисць, Т. Варик, Т. Боднарук, М. Борух, П. Осадчук, К. Крайківську, Т. Баран, М. Зельман, М. Шавалу, К. Віхар, К. Хрін, М. Підгайну, М. Олсон, Ол. Довгань, Т. Дзісяк, А. Шелеґей, П. Сенів, А. Греків, Д. Шидловську, М. Польну, В. Романчук, А. Куницьку, Т. Гриньк.

В новіших часах Товариство придбало багато нових членів. З них є чимало дуже активних: Т. Довгань, М. Сковрон, М. Опісько, Є. Огородник, П. Нагірна, П. Шелеґа, А. Соболю, Є. Гулик,

Н. Пахолюк, К. Томяк, П. Нагірна, Н. Соколюк, М. Климко, А. Пастернак, Ю. Радзих, Ю. Онишкевич, М. Щербата, А. Мацькевич, О. Сенів, Н. Віхар, Д. Сірко, Л. Кошовська, З. Отродник, К. Москаль, Н. Любинецька, А. Мацевка, М. Климко, Ю. Лігоцька, Г. Осадчук, М. Томяк, Терлецька.

* * *

Ось так від 7-го грудня 1921 року по сьогодні жило і розвивалося Українське Жіноче Товариство „Просвіта“ в Норт-Дітройті!

На розвитку Товариства позначився значний поступ, що відбувся за більше як 30 років в українській дітройтській громаді. Що більше: на цьому живому і завжди невсинущому товаристві відбувся розвиток нашого американського громадянства і його ідеології, його симпатій і антипатій, його поглядів і орієнтацій. Особливо друга світова війна і Федерація Ам. Українців ст. Мишиген витиснули тут свій рішальний вплив.

Треба конечно підкреслити цю муравлину освідомну працю, що її провели над собою члени товариства. Вони займалися справді читанням і студіюванням книжок і тим виправдали свою почесну назву „Українське Жіноче Товариство «Просвіта» в Норт-Дітройті“.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІДДІЛ АМЕРИКАНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА У ДІТРОЙТІ

Дня 9. липня 1940 р. засновано український Відділ АЧХ у Дітройті. Цей Відділ створило жіноцтво з усіх жіночих організацій Дітройту й околиці, а саме Союзу Українок Америки, Українського Золотого Хреста, Жін. Секції Т-ва „Просвіта“, Сестрицтва обох гр.-катол. церков, а саме св. Івана Хрестителя та Непорочного Зачаття. У склад першого уряду увійшли: Ю. М. Шустакевич, голова, Марія Сковрон, містогорова, Ядвига Курилів, секретарка українською мовою, Марія Семенен, секретарка англійською мовою, Анна Стецько скарбничка. Членська вкладка винонила 1 долар річно.

Першим завданням Відділу було придбання фондів. Для тієї цілі рішено влаштувати невеликі товариські зустрічі. Та вже 28. липня влаштувала Федерація Українців стейту Мишиген концерт у парку, де Відділ вперше показав український прапор, призначений для Головної Кватири АЧХ. Там і передали прапор представникам АЧХ.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІДДІЛ АМЕРИКАНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА

У першому ряді членки управи: М. Скворон, голова, А. Ганиш, містоголова, М. Сена, фін. секретарка, А. Королишин, рек. секретарка. У другому ряді є присутня також остання й теперішня голова Українського Відділу — О. Каралаш.

Вже 4. серпня відбулась загальна збірка на АЧХ, в яку включився український Відділ. Наше жіноцтво зібрало 720 дол., а передано кругло 800 дол. для АЧХ.

Праця Українського Відділу для АЧХ включала також шиття. Американський Червоний Хрест позичив три машини, членки Відділу сходилися раз на тиждень і виконували призначену роботу.

1941

До нового уряду увійшли: Марія Сковрон, голова, Анна Ганиш, перша містоголова, Ольга Каралаш, друга містоголова, Катерина Хомяк, рек. секретарка, Анна Стецько, скарбничка.

Працю шиття поширено. Уряд звернувся до жіноцтва Дітройту, закликаючи його до помочі. Відділ поширився на обох сторонах міста. АЧХ позичив ще три машини до шиття, а деякі наші товариства докупили ще по одній машині, а саме -- Українська Мишиґенська Ліга, Чорноморська Січ, Народний Дім і Горожанський Клуб. Український Відділ АЧХ працював у церковній залі та Комюніті домі у східній частині міста, і в Мишиґенській Лізі, в Народному Домі та в Горожанському Клубі на західній частині міста.

Показалось, що бракує урядничок. Тоді прибрано фінансову секретарку Марію Сену, а замість Катерини Хомяк, що уступила, прийшла Анастасія Королюшин. Цей уряд уже діяв до кінця, а тільки час від часу добирав помічниць.

У конвенції Американського Червоного Хреста, що відбулася в Ан Арбор, Миш., Укр. Відділ АЧХ був заступлений. Також Відділ брав участь устейтовій виставі, де представниці його робили службу в строях АЧХ. Дня 27. вересня відбувся концерт АЧХ, де перша група наших членок числом 23 дістали нагороди за покінчених 50 годин праці. Наділяв їх сам голова АЧХ пан Беріс, що висловив своє признання Відділові за його муравлину працю. Таких підзначень одержав Відділ більше. Другій нашій групі числом 30 членок вручала нагороди п. Алворд, голова Інтернаціонального Інституту в Дітройті. Тоді наш Відділ стояв на другому з черги місці в Гол. Кватирі АЧХ.

1943

Праця шиття ішла далі. Щочетверга сходились членки й шили, що було призначено. Одної зими дали шити „доверсі баґс“ для вояків, де були необхідні для кожного речі, як пачка папіросів, мило до голення, жилетки, палір, коверти, олівець,

голка й нитки і т. ін. Відділ пошив 260 мішочків і зібрав 260 дол. на наповнення їх, та передав АЧХ, який по гуртівній ціні закуповував усе таке, що його зміст мішочка коштував лиш 1 дол.

Кілька груп членок давали кров. Кожний третій четвер був призначений для українців і з ними йшла все котрась із урядничок. За найбільшу жертву крові відзначено Американський Червоний Хрест у Дітройті. З тієї нагоди відбулась велика урочистість у парку Бел Айл, а Український Відділ брав участь в одностроях Червоного Хреста.

У цьому році також переведено курс першої допомоги на обох сторонах міста. Кількадесятя членок одержали свідоцтва.

1944

Наша громада подарувала полюву кухню, що коштувала кілька тисяч доларів. Відбулось урочисте передання її і Український Відділ АЧХ взяв участь у своїх одностроях.

Відділ уже мав власних 16 машин, крім 10 позичених. До того часу голова наглядала за працею, себто привозила й відвозила шиття і руководила працею 5 груп. Це було забгато на її сили. Призначено дві містоголови на схід і захід міста. На сході працювали Анна Сірко і Наталя Байло, а на заході Марія Сена і Н. Каралаш.

1945

Знов вишколено одну групу першої помочі в Американсько-Українському Осередку при вул. Карпентер. Засновано Відділ із молодих членок під головуванням активної членки Н. Кузик.

Дальше влаштовувано чайні вечорі для придбання фондів, а також збірки.

Представницею Українського Відділу у Головній Кватирі була Мирослава Левандовська. Вона дуже добре заступала там українське жіноцтво, а також допомагала членкам відшукувати рідних в Європі.

Праця поволі доходила до кінця, бо вже кінчалася війна. Головою Українського Відділу була Ольга Каралаш (М. Сковрон переїхала на постійний побут до дальшого містечка та обіцяла час від часу відвідати і піддержати своєю порадою.) Скликано збори, щоб застановитись, що робити з Українським Відділом та його майном. Відділ мав 16 машин до шиття і деяку готівку. Ухвалено подарувати одну машину до гр.-катол. парохіяльної школи, а решту продати.

За час праці членки постійними збірками зібрали -----	\$18,628.30
День маків (Поппи Дей) дав -----	2,300.00
Мішечки для вояків -----	260.00
Разом пожертвувано грошми -----	21,188.30

9,600 годин праці.

Готівку рішено поділити як слідує:

Заплачено за шпильки (нагороди для членок) -----	\$ 76.00
На кантину для українських вояків у Лондоні, Англія --	10.00
На ліки для укр. жертв війни, переслано через ЗУАДК ----	250.00
Для ЗУАД Комітету у Філадельфії -----	100.00
На поміч для скиталки -----	11.00
Разом видано -----	\$497.00

Велике признання складає Український Відділ АЧХ Федерації Українців стейту Мишигеп за помічну руку в кожній акції та притягання всіх товариств до співпраці.

Оба парохі гр.-катол. церков о. д-р Тиханський і о. С. По-буцький також не відказувалися піколи від прохань Українського Відділу та все піддержували його.

Марія Сена
фінансова секретарка

КЛЮБ МАТЕРЕЙ

Клуб Матерей при школі Непорочного Зачаття у Гемтремку засновано в 1947 р. за ініціативою Сестер учительок.

В тому часі парохіяльна школа, яка містилась при вул. Грейлінг, була мала і непоказна. Матері зрозуміли вагу парохіяльного виховання і постановили об'єднатись на те, щоб зібрати фонди на будову нової школи. Тепер наша парохія може справді гордитися величавою школою. Одначе робота матерей ще нескінчена. Велика школа вимагає багато видатків і нової праці. Тому Клуб Матерей працює далі, притягає нових членок і всіми силами старається за добро школи. Тільки суспільною працею і щирими жертвами можемо забезпечити освіту наших дітей!

Е. Бачик, голова Клубу
Т. Гаврик, фін. секр.

К. Пось, рек. секр.
Г. Прибила, касієрка

ПЯТА ЖІНОЧА СОТНЯ СОЮЗУ ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ

Літом 1920 р. в „Українській Хаті“ при вулиці Грейлінг відбулась доповідь на організаційні теми. Доповідачем був Т. Кошіль із Шикаго. Учасницями доповіді були переважно жінки, які виявили глибоке зацікавлення організацією „Українського Червоного Хреста“, що вже існував у Шикаго при 2-ій Окрузі „Січей“. Після доповіді зорганізувався Відділ „Українського Червоного Хреста“ при 4-ій Окрузі „Січей“ у Дітройті, до якого вписалося 20 членок. До складу першої управи Відділу увійшли: Софія Макар, Катерина Хомяк, А. Демян, О. Небоженко і П. Вербицька. Новозорганізований Відділ почав гарно розвиватися і одержав від Централі „Січей“ назву 5-та Жіноча Сотня Українського Червоного Хреста при 4-тій Окрузі „Січей“ у Дітройті. Коли ж у травні 1924 року на 5-му зїзді „Січей“ у Філадельфії „Січі“ прийняли гетьманську ідеологію на підставі „Листів до Братів Хліборобів“ В. Липинського, 5-та Сотня ще більш пожвавила свою видайчу працю, бо її завдання були ясно окреслені.

Членки 5. Сотні радо включалися до праці в різних виступах і маніфестаціях. Часто можна було бачити їх, як на організаційних так і всенародніх здвигах не тільки в Дітройті, але в Шикаго і в Клівленді.

Активна праця та рухливість притягали до Сотні багато молодого жіноцтва так, що в короткому часі сотня мала понад 60 активних членів.

З призьбраних фондів уділено понад 1,000 дол. на різні добродійні цілі, як у Рідному Краю так і в Америці.

1933 року Сотня придбала для старших членок нові уніформи, а дівчата даліше репрезентували Український Червоний Хрест.

Сотня улаштувала різні підприємства, а добуті фонди висилала до Рідного Краю на Рідну Школу, Т-во Українських Інвалідів, Жіночу Ремісничу Бурсу у Львові, а зокрема утримувала одну студентку в тій же бурсі своїм коштом. Поважний дар дала сотня на будову нової української католицької церкви в Гемтремку, а також на будову української католицької семінарії в Стемфорді. Обильну піддержку діставала теж українська преса, а гетьманська зокрема.

Сотня займалася теж культурно-освітньою працею, влаштовуючи доповіді, вечірки та освітні сходинки на які запрошувано з доповідями бл. п. д-ра Л. Цегельського, О. Шаповала, Б. Катамая, Т. Кошіля і М. Чемного. Сотня містилася в „Українській

Хаті“ у Гемтремку, де часто на місячних сходинах запрошувано д-ра А. Кібзея з доповідями про першу поміч.

Друга світова війна припинила діяльність сотні та по війні її праця знову оживилась. Тепер, як 5-тий Відділ Української Гетьманської Організації, вона дальше несе стяг Вільної Української Гетьманської Держави, а її членки сповняють свій чесний обов'язок матері-патріотки.

В повищій праці відзначилися такі пані: Софія Макар, Катерина Хомяк, Р. Прислуцька, Р. Цебринська, бл. п. Катерина Бугіль, Анна Кузь, А. Дем'ян, А. Ломака, А. Басько, Я. Кушнір, Ю. Федюк, а тепер пані: А. Янова, Ральченко, Р. Драгінда і Олександр Небоженко.

Вище згаданим членкам жіночий рух у Дітроїті завдячує дуже багато. Вони бо були тими першими працівницями, що клали перші підвалини під будову жіночих організацій, вони вказали шлях до кращого завтра, вони своїм добрим прикладом заохотили багатьох до організованого життя.

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ГОРОЖАНСЬКИЙ КЛЮБ

За ініціативою п. Анни Стецько оснований дня 16. червня 1927 року „Український Жіночий Горожанський Клуб“ у Дітроїті. Ціль організації була дуже широка, а саме: давати поміч до Рідного Краю, працювати для Церкви, Рідної Школи, брати участь у всіх народних і громадських починках на місці, нести поміч тим місцевим українцям, які такої помочі потребували. Вибрано перший уряд у такому складі: Анна Стецько, голова; Текля Явна, заступниця голови; Анна Гарматюк, рекордова писарка, Марія Вербицька, фінансова писарка; Анна Бодак, касієрка. В 1928 р. було вже 109 членок. Приходи організації становили: оплати за визичування посуду, членські вкладки, бікніки, витравки, збирання оголошень. Падійшла велика господарська криза в Америці, треба було нашим людям піднаходити працю, а ще більше помагати їм при набуванні американського громадянства. В тій цілі оснований два курси: англійської мови і американської конституції. Крім того оснований курс крою і вишивання, курс доглядачок. Український Жіночий Горожанський Клуб проіснував до 1936 р. За ті десять років вислано на старокраєві цілі: жертам повені на Підкарпатті, на вдів і сиріт, на інвалідів, на політичних в'язнів, на тайний український університет, Союз Українок, на поміч для Ольги Кобилянської і інші цілі \$2,017.27.

Не забували про місцеві потреби, себто про церкву, школу,

сиротинець у Філадельфії. Також піддержано участь у світових виставах у Шикаго і Нью Йорку.

До уряду входили в пізніших роках ще: Юлія Когут, Юлія Бабак, Анна Бодак, Юлія Прихитко, П. Турак, Анна Кривуцька, П. Фідюк, Анна Смілька.

2-го вересня 1934 р. постав Український Жіночий Демократичний Клуб. Його завданням була політична діяльність, а саме: висувати при локальних виборах українських кандидатів або піддержувати взагалі таких кандидатів, які прихильно ставились до української справи. Головою вибрано Юлію Когут, секретаркою Катерину Яремчук, касієркою Марію Васько. Цей клуб не розвинув поважнішої діяльності, його приходи обмежувалися до членських вкладок по 50 центів на рік. Щоб усе таки втримати діяльність на належній висоті рішено в 1937 р. злучити обидва Клуби в один Жіночий Демократичний Клуб. Цей Клуб розвинув досить жваву діяльність, політичну і громадську, яку застопорила війна.

В уряді від 1937—1940 були: Анна Стецько, голова; Юлія Костюк, заст. голови; Гася Бабій, рекорд. секр.; П. Шеремета, фінанс. секр.; Ксеня Стахів, касієрка. По війні Клуб відновив свою діяльність, яка вже не була така широка, як перед війною тому, що жаса жіноцтва почала брати участь в інших жіночих організаціях, як СУА, У. З. Хрест і інші. На різні народні цілі по війні вислано \$700.97, а за цілий час діяльності, тобто за 16 літ, видано на народні цілі \$2,778.27.

Деякий час головою Демократичного Клубу була Анна Зола, доволітиною господинею Горожанського і Демократичного Клубів була Катерина Бук.

Анна Стецько

DEARBORN UKRAINIAN CENTER

The Ladies' Auxiliary of Dearborn was organized in January of 1932. The purpose of the group was to unite Dearborn Ukrainians and to build a community center for their youth and adults.

Their main money making projects were social events consisting of: Annual New Year's Eve Party, Summer Picnics, Easter and Thanksgiving Dinners.

The Ladies Auxiliary, as an organization, made donations to the American Red Cross, Crippled Children, and other worthwhile charities.

A Ukrainian language school, directed and taught by Mary V. Beck, was supported for two years by the Ladies' Auxiliary.

A plot of land for the Ukrainian Community Center has been purchased, and money toward a building fund is on deposit.

The Presidents of the Ladies' Auxiliary in the past were as follows:

- 1932-34 Mrs. Tessie Dasko
- 1934-36 Mrs. Barbara Lesney
- 1936-38 Mrs. Mary Morosz
- 1938-40 Mrs. Nellie Poloway.

From 1940 to 1946 the club was inactive and no elections were held during the war years.

In 1946 Mrs. Anna Yakima was elected President. In 1949, the organization known as the Ladies' Auxiliary was re-organized and the group adopted new by-laws. The group then became known as the Dearborn Ukrainian Center, which included male membership.

The most recent local project which received recognition for the Dearborn Ukrainian Center was in the early winter of 1954. Mrs. Mary Corsa prepared and presented a Ukrainian Exhibit at the All Nations Exhibit held at Lowrey School in Dearborn. The Ukrainian Exhibit was beautifully arranged and received very favorable comments.

At present, the ladies of the Dearborn Ukrainian Center are working with "Soyuz Ukrainok."

Our best wishes are extended for progressive work and successful results.

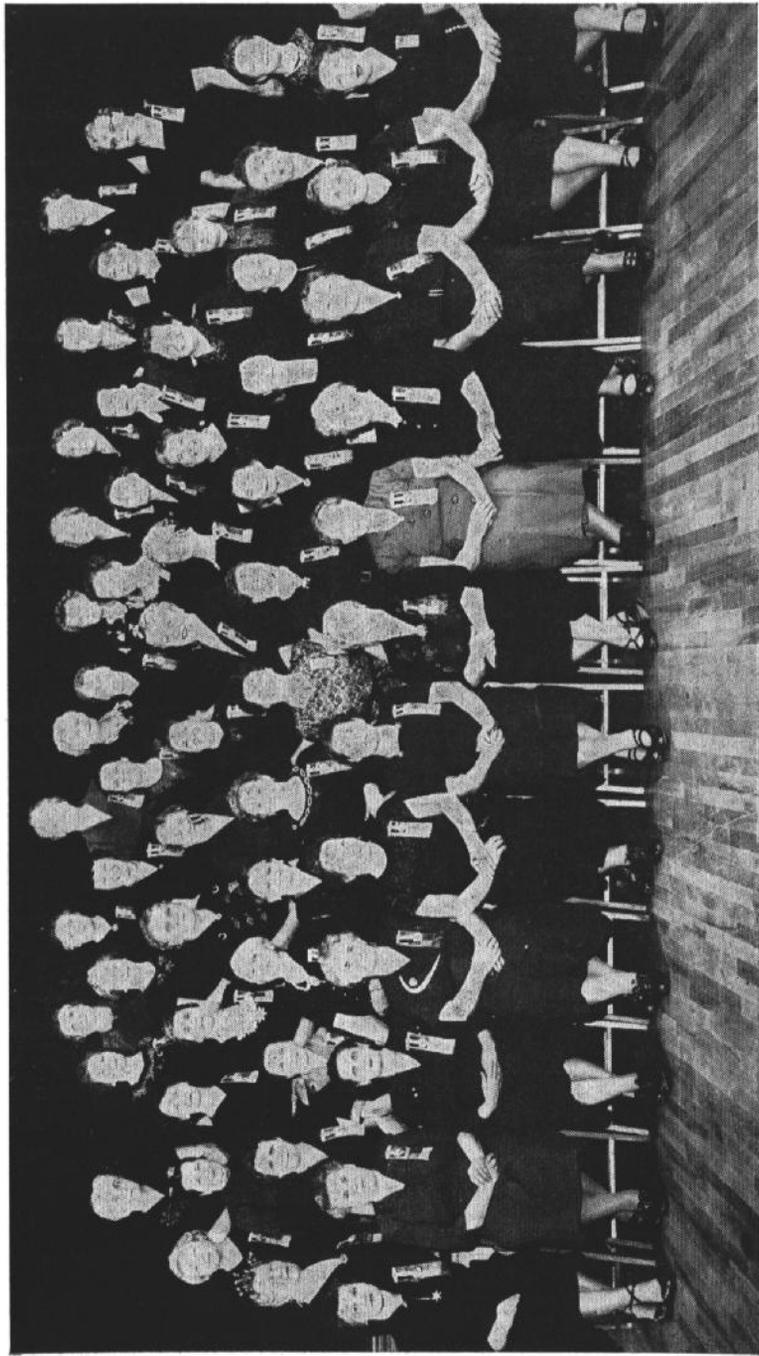
The society was engaged in assisting the refugees by sending packages to Germany.

When Mr. Hryhoriyiv was in Detroit, it invited him to deliver a lecture. Mr. and Mrs. Russov, from Canada, also visited the Ukrainian Center.

The Ukrainian Center participated in the parade arranged by the Ukrainian community of Detroit, to commemorate the anniversary of Christianity in Ukraine.

Mrs. Anna Yakima

СЕСТРИЦТВО НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ

Посередині 1. ряду голова Сестрицтва М. Прокопович. Окрім неї присутні членки уряду — С. Вергун, перша, а А. Демян, друга голова, А. Дирбавна, касієрка, Е. Пиндик, фін. секретарка, К. Сива, голова комітету підприємств і касієрка, М. Гуменчук і К. Кардаш, члени контр. комісії

РЕЛІГІЙНІ ТОВАРИСТВА

СЕСТРИЦТВО НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ БОЖОЇ МАТЕРІ

Це найстарше жіноче товариство на східньому терені Дітройту, засноване в році 1921 за почином тодішнього пароха цієї української католицької парохії, Впр. Отця Дмитра Добротвора. На початок записалось двадцять членок і провід передано оцим жінкам:

Марія Гуньовська, голова,
Кесля Стахів, містогорова,
Марія Заблоцька, скарбничка,
Анастасія Демян, секретарка.

Хоч жінки датують свою організацію щойно від року 1921, однак їх праця сягає самих початків організування парохії в Гемтремк. Коли в 1913 році заночатковано організування церкви на сході Дітройту, то жінки перебрали львищу частину цієї тяжкої праці: вишукуванням наших українських родин, збиранням пожертв, заохочуванням та всецілим відданням святій справі. Щоб та велика праця була спільна та й тим більш успішна, рішено створити церковне товариство, що звалось Сестрицтво Непорочного Зачаття Божої Матері, так як названо нову парохію. Це Сестрицтво дуже багато причинилось до зросту і скріплення парохії. Те, що жінка є для родини, для хати, те жіночі товариства є для парохії. Жінка-мати всеціло жертвується для добра родини-хати, заєдно дбас про хатній порядок та про здоровя й щастя всіх у хаті. А жіночі товариства в парохії є „мамою“ церкви. Вони дбають про урядження церкви, парохіяльного дому, парохіяльної школи та інших установ. Вони стоять на сторожі в обороні парохіяльної родини. Таким товариством для церкви Непорочного Зачаття в Гемтремк, Мишиген, було Сестрицтво. Воно взяло провід у суспільнім і товариськім житті парохіяльної громади. Сестрицтво все було на першому місці при всяких парохіяльних підприємствах, як: вечірні школи, академії, забави тощо. Будова нової церкви в Гемтремку в році 1941 та парохіяльної школи в році 1950

СЕСТРИЦТВО НЕПОРОЧНОГО ЗАЧАТТЯ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІ У 1921 Р.
Посередині — Преосвященний Митрополит Андрей Шептицький, що перебував у тому часі в Америці

дійсно виявила силу, організованість та вплив жіноцтва в парохіяльній спільноті. Різними збірками, забавами та іншими імпрезами Сестрицтво пожертвувало на церкву й школу \$11,948.69. Загальна сума обороту за всі роки існування Сестрицтва виносить \$39,155.35. В тій сумі не зачислені гроші з коляд, що їх Сестрицтво щороку заколядувало. Ті гроші передано відразу до церковної каси й сума їх за 32 роки виносить \$30,633.07. Праця й збірки проща не обмежувались місцевими парохіяльними цілями. Сестрицтво багато жертвувало та збило при різних нагодах на вищі цілі в дієцезії та для народу: на українські вищі школи в Стемфорді та у Вашингтоні, на сироти в Америці і в краю, як ріннож на Українських Інвалідів із першої світової війни, а по другій світовій війні дало воно велику поміч у грошах та в одезі, їжі та медикаментах українським скитальцям.

Слід записати для історії імена урядничок, що провадили працю Сестрицтва впродовж 32 років. Це у великій мірі їх заслуга, що Сестрицтво сповнило таку велику культурну працю для своєї Церкви для свого Народу.

Голови Сестрицтва: Марія Гуцьковська, Марія Папчишин, Анастасія Демян, Евдокія Голида, Кароліна Бугіль, Параня Равська, Катерина Шавіньська, Олена Якимів, Анна Мудра, Михайлина Шандак, Софія Вергун, Марія Прокопович.

Рекордові секретарки: Анастасія Демян, Анна Ломака, Антоніна Дмитришин, Параскевія Красіцька, Ева Пиндик, Катерина Кардаш, Софія Голуб.

Фінансові секретарки: Ксеєня Стахів, Антоніна Триндовецька, Марія Гринчук, Марія Годованець, Катерина Чорній, Марія Турак, Анна Ломака, Антоніна Дмитришин, Анастасія Демян, Ольга Солодка, Ева Пиндик, Марія Будор, Пелагія Гумен, Софія Голуб.

Касієрки: Марія Заблоцька, Катерина Чорній, Параня Равська, Анна Кривіцька, Анна Мозола, Марія Таркевич, Катерина Геник, Марія Синайко, Михайлина Ченешка, Марія Генткесі, Марія Коцай.

Цей короткий нарис про Сестрицтво хай буде малою нагородою й заохотою до дальшої праці для тих Сестриць, котрі так саможертвенно й витривало працювали й досі працюють для добра своєї Церкви й Народу під ошікою Непорочного Зачаття П. Д. М.

Провід на рік 1953: Марія Прокопович, голова; Ева Пиндик, фінансова секретарка; Софія Голуб, рекордова секретарка; Марія Коцай, касієрка.

АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ ПРИ ЦЕРКВІ СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ
Посередній парох о. д-р С. Кнап. У першому ряду членка управи — М. Михайлишин, голова, Ю. Козак, секретарка і М. Черняба, касієрка.

БРАТСТВО АПОСТОЛЬСТВА МОЛИТВИ при Церкві св. Івана Хрестителя

Братство Апостольства Молитви постало в червні 1918 року, заходом Високопреподобного о. Михайла Гурянського, при церкві св. Івана Хрестителя в Дітроїті, Миш.

Бл. п. о. Гурянський був основником і першим провідником. В складі першого відділу були: Бл. п. о. Гурянський, п. Грушевська, голова, п. Марія Ворончак, секретарка і касієрка.

Перші ревнительки: Анна Грушевська, Катерина Герльовська, Текля Трухан, Марія Дацко, Марія Іваніш, Олена Бродяк, Агрипіна Демчук, Марія Михайлишин.

Слідували Отці провідники: бл. п. о. Михайло Лисак, о. Володимир Довгович, бл. п. о. Лев Сембратович, бл. п. о. Степан Побуцький, о. Омелян Шараневич.

При заложенні начислювало товариство 30 членкинь.

Братство Апостольства Молитви є одним із найстарших і перших товариств. Товариство це було фундаментом українського життя в Америці. При нім гуртувалася вся іміграція, яка наплигала зі старого краю до Америки і з неї поставали щойно всі інші товариства.

Членки Апостольства Молитви працювали й працюють при церкві на славу і хвалу Богу. Своїми безнастанними й гарячими молитвами випрошують у Всевишнього багато ласк для себе і своїх ближніх. Своєю невсипущою працею при церкві, як колядами, уряджуванням свяченого, просфор та бінго, збирали гроші та купували всі потрібні речі до церкви та церковні ризи й покривали всякі з церквою звязані видатки. Давали на добродійні цілі, на Служби Божі та помагали студентам. Покривали давніше довг церковний, а під цю пору довг шкільний.

Зараз є провідником цього товариства о. д-р Степан Кнап.

Віділ: Н. Михайлишин, голова; Юстина Козак, секретарка і М. Черіба, касієрка.

Теперішні ревнительки: Марія Іваніш, Олена Бродяк, Агрипіна Демчук, Марія Михайлишин.

Членів начисляє товариство зараз 65.

Подала секретарка **Юстина Козак**

Дітроїт, 22. грудня 1952.

АПОСТОЛЬСТВО МОЛИТВИ В ДІРБОРНІ

Посередині парох о. І. Прокопович. У першому раді членки уряду: Т. Верещук, голопа, К. Дзядиц, секретарка, О. Лесак, секретарка.

СЕСТРИЦТВО АПОСТОЛЬСТВА МОЛИТВИ при Церкві св. Михаїла у Дірборні

Це наймолодше товариство в Дірборні зорганізовано в новій українській громаді в 1952 р. Метою цього товариства є співпраця з ново-зорганізованою парохією. Почин до зорганізування подав парох цієї нової парохії св. Архистратига Михаїла, о. Іван Прокопович.

До управи Сестрицтва увійшли: Текля Верещук, голова; Катерина Дзядик, рек. секретарка; Михайлина Карпінка, скарбничка.

LADIES AUXILIARY OF ST. JOHN'S CATHOLIC CHURCH

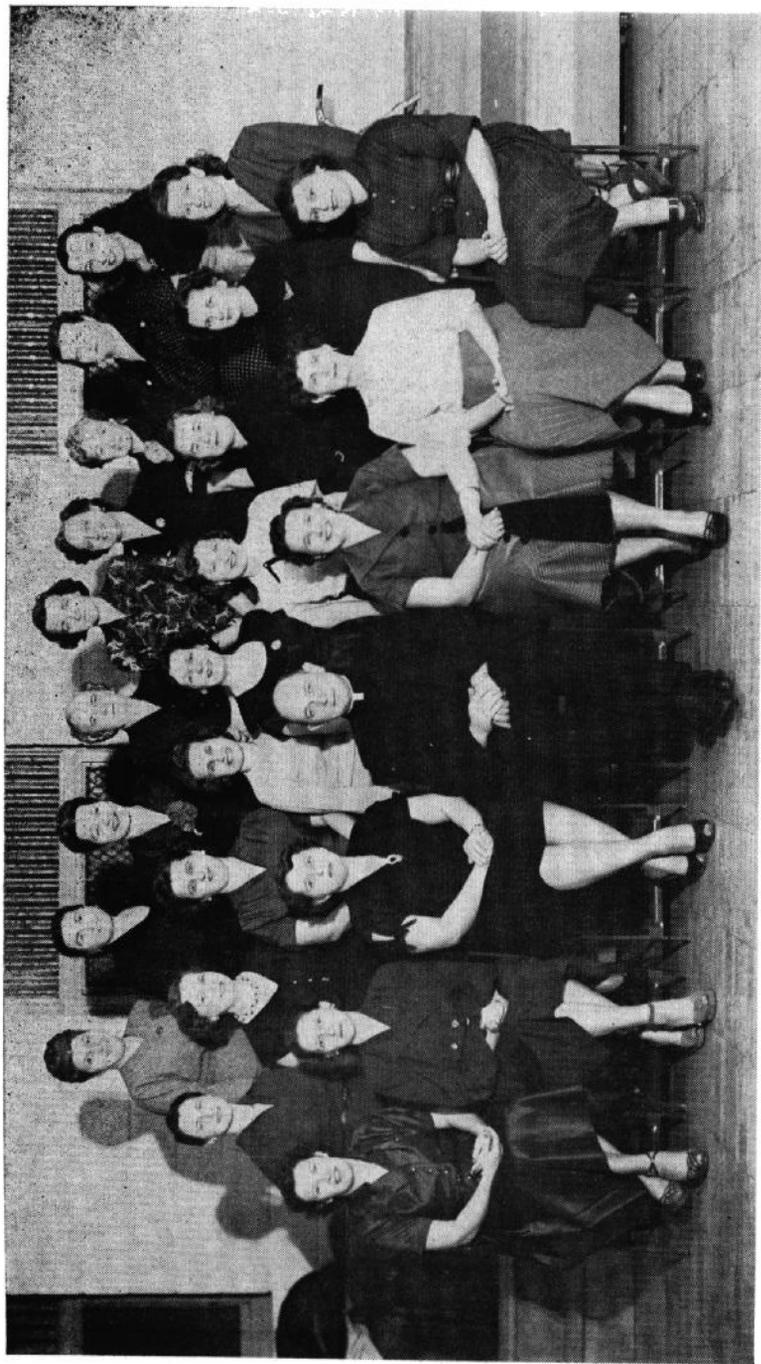
The Ladies Auxiliary of St. John's Catholic Church was begun in November of 1943 as a Sodality. Later it was changed to an Auxiliary and the field in this way is larger and we could help in many more ways. Our meetings are held once a month and our monthly dues are twenty five cents. Some of our duties are: to go Christmas caroling, to help at the church bazaars, to make Cake Bake sales, to help at banquets and dinners and to help in general to defray the church and school debt. We also help the Sisters Servants of Mary Immaculate in our parish by giving little parties for the children in the school and helping in any way the Sisters.

We also help by donating money to Orphanages and Homes for the Aged, by giving parties to help pay church and school debt. Many successful bingos, card parties, feather parties and such were held by the Ladies Auxiliary. The average profit for each year runs about \$500.00 which we distribute in the ways mentioned above. We also sew on pillow cases and crochet in order to swell our own treasury.

We received in the past credit for buying church kneelers, Christmas manger, pots and pans for the school cafeteria, linens for the Sister's home, stove for the Sisters and helping the Sisters at the end of each school year by donating money for their trips home at vacation time.

Officers of the Ladies Auxiliary

1944 President: Mrs. H. Charney
Treasurer: Mrs. J. Krekosky
Secretary: Mrs. P. Mozurkewich

Ladies Auxiliary of St. John's Catholic Church. First row: Rev. S. Knapp and the officers of the Ladies Auxiliary: Mrs. M. Tribbs, President, Mrs. O. Karalash, Vice-President, Mrs. A. McColl, Secretary and Mrs. R. Corol, Treasurer.

- 1945 President: Mrs. Wypa
 Vice-President: Mrs. H. Charney
 Secretary: Mrs. P. Mozurkewich
 Treasurer: Mrs. J. Krakosky
- 1946 President: Mrs. N. Nypiuk
 Vice-President: Mrs. A. Truchan
 Secretary: Mrs. M. Hradowsky
 Treasurer: Mrs. K. Ambrose
- 1947 President: Mrs. N. Nypiuk
 Vice-President: Mrs. A. Truchan
 Secretary: Mrs. M. Hradowsky
 Treasurer: Mrs. J. Krakosky
- 1948 President: Mrs. A. Worcheck
 Vice-President: Mrs. H. Husak
 Secretary: Mrs. M. Steinman
 Treasurer: Mrs. K. Ambrose
- 1949-50 President: Mrs. A. Worcheck
 Vice-President: Mrs. H. Husak
 Secretary: Mrs. K. Ambrose—Mrs. M. Lisoski
 Treasurer: Mrs. V. Motluck
- 1951 President: Mrs. N. Nypiuk
 Vice-President: Mrs. P. Mazurkewich
 Secretary: Mrs. N. Orlyk
 Treasurer: Mrs. M. Husak
- 1952 President: Mrs. M. Sahara
 Vice-President: Mrs. S. Hnatowich
 Secretary: Mrs. R. Coral
 Treasurer: Mrs. A. Worcheck
- 1953 President: Mrs. M. Tribbs
 Vice-President: Mrs. O. Karalash
 Secretary: Mrs. M. Truski—Mrs. A. McColl
 Treasurer: Mrs. R. Coral

СЕСТРИЦТВО ПРИ ЦЕРКВІ СВ. ПОКРОВИ

Українська Православна Громада в Дітройті фактично існує понад 30 років. Хоч серед моря несприятливих обставин за цей час підупадала, все ж із прибуттям свіжих сил і вартостей зміцнила себе духово й матеріально. Свое прагнення здійснила аж у 1950 році, придбавши храм св. Покрови у м. Дітройті.

У цій спільній праці незвичайно важливу роллю відіграло Се-

стрицтво. Своєю невтомлюю працю Сестрицтво у великій мірі прислужилось до розвитку нашої парафії. Значну активну, корисну для нашої громади діяльність виявили сестриці: Паляниця Євгенія, Корлей, Кошовська, Король Лідія, Китаєва Анна, Козін Олександра, Осадчук, Мазяр, Лєсна, Кос та інші, що допомагали при ремонтванні й прикрасі церкви.

Заходами Сестрицтва організовано Рідну Школу, в якій діти парафіян навчаються рідної мови та релігії. Зокрема до організації школи та проведення в ній навчання прислужились пп. Жупінас Катерина та Ясінська Докія.

Як нове завдання введено збірку грошей та одягу для залишенців в Європі. Молодечий відділ провадить збірку грошей для дітей залишенців. В міру потреби відвідують хворих у шпиталях м. Дітройту. Влаштувують різні імпрези, національні свята та академії, на яких читають реферати також члени Сестрицтва.

Перед Сестрицтвом, як і перед цілою громадою, ще багато роботи. Дивуєшся нераз тому завяттю й наполегливості порівняно невеликої громади жіноцтва. На кожному кроці, у кожній дрібній, здавалося б, такій непомітній діяльній, відчувається єдина мета — працювати тільки для свого народу, для своєї Церкви. Ще багато шляхів до здійснення, але й по цих досягненнях, що маємо сьогодні в нашій громаді, з гордістю можемо запевнити, що й надалі Сестрицтво наше не покладатиме рук, а з усією громадою змагатиме до одної мети — до днів Великого Воскресення України, що під Святою Покровою зєднає нас усіх українців у цнрїї, братній любові, у вірі та надії на краще майбутнє.

Щастя й допоможи нам Свята Пречиста Діво Маріє!

Управа Сестрицтва

Н. Білецька, голова

О. Смірніцька, секретарка

Року Божого 1954 у червні місяці
м. Дітройт

А. А. Франков

II. При громадській роботі

М. Шустакевич

УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО В ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ ДІТРОЙТУ

Здається, що в жодній другій українській громаді ЗДА зорганізоване жіноцтво не проявило стільки інтенсивної праці на всіх ділянках громадського життя, що в Дітройті. І те, що українська громада Дітройту довгі роки стояла на першому місці, можна теж у великій мірі приписати постійній праці й піддержці жіночих організацій.

В першу чергу Союз Українок Америки з його Філією і шести відділами, а рівнож відділи Українського Золотого Хреста та жіноче товариство „Просвіта” живо інтересувалися не лише питанням українського жіночого руху, але всіма виявами національного життя української спільноти. Не було б у Дітройті цих жіночих організацій та їх патріотичної посвяти для всіх потреб українського народу, то ні Федерація Українців у Мишиген, ні Український Допомоговий Комітет, а з черги й місцеві відділи Українського Конгресового Комітету Америки не були б увінчалися певними успіхами та не були б дали тих вислідів, які вони давали на черзі років.

Українські жіночі організації Дітройту самі влаштовували численні імпрези, з яких доходи призначували на народні потреби, або брали живу й активну участь у всіх великих українських національних святах, влаштовуваних цілою громадою.

Анна Стецько

Подаючи цей короткий і загальний перелік праці українського зорганізованого жіноцтва Дітройту та його заслуг для української національної справи, вважаю, що є належним згадати зосібна хоч невелике число одиниць, які своєю особливою працею, проводом та ініціативою, а зосібна сповнюванням чоловічих функцій наложених на них жіночими та центральними громадськими організаціями, особливо відзначилися своїми заслугами та постійною громадською працею.

До заслужених жінок в українськiм громадськiм життi Дiтройту належить **Анна Стецько**, яка зачала свою дiяльнiсть в СУА, коли в Гемтремк зорганiзувавсь Вiддiл 26-тiй iм. Ольги Басараб. Панi Стецько стає першою головою цього вiддiлу, а в 1935 р. з оснуванням Фiлiї СУА в Дiтройтi сповняє впродовж трьох рокiв уряд голови Фiлiї. Анна Стецько була довгi роки першою українською „кейс воркер“ при Интернешенел Інституті в Дітройті і перші зв'язки українців з цією важною у громадському житті американською були зроблені через і завдяки Анні Стецько.

Катерина Хомяк

Катерина Хомяк зачала свою громадську працю в 1921 році при Товаристві „Січ“ та Українськiм Червонiм Хрестi в Гемтремку і з цієї пори не перестає бути дiяльною в громадськiм органiзацiйному життi. Коли в серпнi 1932 року зорганiзовано в Гемтремку Вiддiл 26-тiй СУА iмени Ольги Басараб, Катерина Хомяк стає чле-

Ірина Козаченко

ном цього відділу. Впродовж шість років 1945—1951 була секретаркою цього відділу. Була активною у Філії СУА, в головній управі Федерації Американських Українців стејту Мишиген, на четвертім конгресі УККА увійшла до головної ради УККА, а на 10-тій конвенції СУА 1953 у Дітройті вибрано її третьою місто-головою СУА. На імпрезах влаштовуваних відділами та Філією СУА Катерина Хомяк зчаста виголошувала реферати а також і відчити.

До заслужених одиниць у громадському житті Дітройту належить **Ірина Козаченко**. Вже від молодих літ Ірина Козаченко інтересувалася українським організаційним життям а зосібна аматорськими виставами. Широку діяльність вона розвинула аж, коли в Дітройті основано перший відділ Союзу Українок Америки (Відділ 16-тий). Від того часу по нинішній день Ірина Козаченко є одною з найактивніших членів СУА. На четвертій конвенції СУА в травні 1939 була вибрана на дворічну каденцію першою місто-головою СУА, а в 1940 стає головою Філії СУА в Дітройті. На 1954-тий є головою Українського Злученого Жіночого Комітету Дітройту. Різні імпрези СУА в Дітройті, міжнародні вистави в Інтернешенел Інститут, де постійно були українські кіоски, та загально громадські імпрези теж не обійшлися без енергійної участі Ірини Козаченко.

До вельми активних в громадському житті Дітройту слід теж зачислити **Анну Левкут**, довголітню членку Українського Золотого Хреста. Коли в 1937 р. зорганізувався в Дітройті 14-ий відділ УЗХ, Анна Левкут стає його першою головою. Бере теж живу участь у загально-громадському житті. Була часто у виконнім уряді управи Федерації Американських Українців у Мишиген, в управі Українського Допомогового Комітету, місто-головою Філії УККА в Дітройті, а на 4-тому конгресі УККА (1949—1952) увійшла до головної ради. В 1952 р. вибрано її місто-головою краєвої управи УЗ Хреста. Анна Левкут брала теж живу участь у театральномистецьким житті. Зчасто виступала в аматорських театральних виставах і впродовж 17 років була

Анна Левкут

Павлина Будзол

членом Українського Національного Хору „Думка“ в Дітройті.

Павлина Будзол зачала свою працю в СУА з оснуванням 5-го відділу у Норт-Дітройті. Була довші роки головою цього відділу і завдяки її прововоді цей відділ зріс до поверх сотні членів. Павлина Будзол була вибрана на 8-ій і 9-тій конвенціях СУА містоголовою управи, а рівнож брала постійну участь у Філії СУА в Дітройті.

Марія Ясіньська є замітна своєю постійною працею в СУА, відділі 23-ім та була зчаста його головою.

Була теж впродовж кілька літ головою Філії СУА в Дітройті, віддала багато своєї праці для Українського Народного Союзового Дому та була теж активною у Федерації Американських Українців стейту Мишиген, як рівнож у загально-громадській праці.

Анна Ганиш є одною з членок-осноениць відділу 26-го СУА ім. Ольги Басараб у Гемтремку, в яким зчаста сповнювала уряди голови або секретарки. В роках 1938—1940 була головою Філії СУА в Дітройті та брала живу участь в імпрезах СУА, на яких дуже часто виступала з рефератами.

Марія Ясіньська

Анна Ганиш

Марія Прокопович за-
 слугує на особливу згадку за
 її невтомну працю в Україн-
 ській Допомоговій Комітеті
 (ЗУАДК) у Дітройті. Працюю-
 ючи постійно в допомоговій
 акції, вона виказала багато
 ініціативи при вишукуванні
 приміщень та праці для но-
 вих українських імігрантів.
 Часто перетримувала ново-
 прибулих у своїм домі на
 власний кошт. Була актив-
 ною в Федерації Американ-
 ських Українців в Мишиген,
 а рівнож була кілька років
 головою відділу 26-го СУА,
 імени Ольги Басараб в Гем-
 тремку.

Меланія Дзісяк заслуго-
 вує на згадку за її працю в

Марія Прокопович

Меланія Дзісяк

жіночим товаристві „Просвіта“
 (при Українським Осередку на
 Карпентер), яке очолює по ни-
 нішній день, а рівнож за її пра-
 цю для Українського Осередку
 при Карпентер. Була теж актив-
 ною в Федерації Американських
 Українців стейту Мишиген та в
 Українським Допомоговій Ко-
 мітеті.

Анастасія Вокер належить
 до молодшої генерації амери-
 канських українців. Прибула з
 родичами до ЗДА кількарічною
 дитиною і тут покінчила серед-
 ню школу. Увійшла в україн-
 ську громадську працю в моло-
 дім віці. В 1933 р. в Шикаго за-
 початковано організування „Лі-
 ги Української Молоді Північ-

ної Америки" і Анастасія Вокер стає головою організаційного комітету. Переїхавши до Дітройту, працює в Інтернешенел Інституті, стає головою Ради Членів, а рівнож членом Головної Управи Інтернешенел Інституту, який-то пост займала через два роки. Коли в 1937 р. основано тов. ім. Лесі Українки, відділ 37-ий США, Анастасія Вокер вступає в члени цього відділу. В 1950-1953 була головою цього відділу.

Анастасія Вокер

Участь українського жіноцтва Дітройту в українському громадському житті, а з особна в житті української громади Дітройну не кінчиться на жіноцтві старшої генерації, Дітройтське громадянство всіло виховати на активних і патріотичних українських громадян поважне число української молоді, уродженої в ЗДА. З українських молодих жінок, народжених в Америці заслуговують на особливу увагу три українські панночки.

Ольга Шустер-Шустакевич, дочка Миколи і покійної Юлії М. Шустакевич, увійшла в українське громадське, а особливо в культурне життя ще в молодечих роках. Як здібна й талановита акомпаніяністка на фортепіяні супроводила зчаста в концертних виступах покійній матері та і другим визначним українським співакам. Ольга Шустер є вчителькою англійської мови й літератури у шкільній системі Дітройту. Університетські студії покінчила у Вейн Університеті в Дітройті і Юніверситі оф Шикаго в Шикаго. В 1948 р. Ольгу Шустер покликуює Военний Департамент ЗДА на вчительку американських шкіл в окупованій західній Німеччині. Спершу займає пост керівниці в американській школі в Бад Мергентгайм, а опісля в Штутгарті. В 1950-1951 переносять її на керівницю американської школи в Бордо, Франції. Будучи у Штутгарті зчаста відвідує табор українських скитальців у Цуфенгавзені. Підтримує на душі наших скитальців, бере участь в їхніх концертних імпрезах та навіязує звязки з українськими студентськими та університетськими кругами в Гайдельберзі. Ольга Шустер-Шустакевич успадкувала по мате-

рі гарний сопрановий голос, який образувала у визначних професорів в Америці, Німеччині та Франції. Будучи два роки в Німеччині й маючи урядові звязки з кругами американської високої команди, Ольга Шустер немало причинилася своїми інформаціями та добрим словом для піддержання доброго імени переміщених українців (ДП). В літі 1951 року вертається до дому до своїх дальших учительських обовязків у шкільній системі Дітройту. Застає матір, яка довгі роки боролася з недугою нирок, ще позірно при добрім здоров'ю. Та вже в жовтні цього ж року мати важко захворіла, а вже 30 січня 1952 р. Ольга відправила маму на вічний спочинок. Переболівши найбільшу втрату у своєму житті, Ольга вступає на місце матері до тов. ім. Лесі Українки, Відділ 37, США. На весні в 1953 р. бере участь у 10-тій конвенції США, як делегатка свого відділу. На конвенції вибирають її містоголовою молодечих відділів. В 1954 р. вибрано її головою Філії США Дітройту. Ольга Шустер є членом УНСоюзу, членом Українського Народного Дому та членом Клубу Українських Університетських Абсольвентів у Дітройті, є членом Ради директорів Клубу, а цілий рік редагувала місячник, що його видає клуб англійською мовою. Ольга Шустер займає теж визначні пости в організаціях американського учительства Дітройту і стейту Мишиген. Є членом "Дітройт Тічерс Асоційейшен" і

Ольга Шустер

членом ради директорів "Елементарі Дивіжен" тієїж. Є дистриктовою головою "Демократично-Гуманних Взаемин" Дітройтських Публичних Шкіл та президентом "Мишиген Дивіжен оф Американ Оверсі-с Тічерс Асоційейшен". Серед американських кругів Ольга Шустер-Шустакевич старається при всякій нагоді здобувати прихильну опінію для української справи.

Іванна Драгінда є у приватному житті абсольвованою і регістрованою доглядачкою

Ольга Кяхній

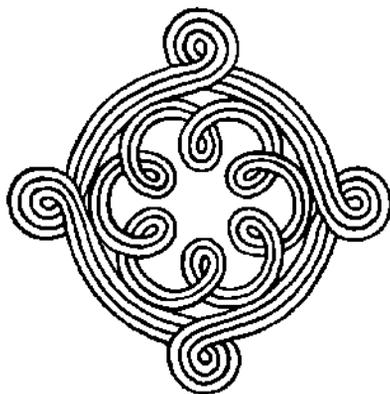
Іванна Драгінда

(норсою) та спеціалізується при хірургічних операціях серця. Будучи дочкою українських інтелігентних і патріотичних родичів, Евгена й Розалії Драгіндів, теж зачала брати участь в українській громадській праці з молодечих років. Є членом Клубу Українських Університетських Абсолювентів в Дітройті, в якому зчаста сповняла урядові функції. Є членом тов. ім. Олени Теліги, Відділ 58, США, якого була головою. Була делегаткою на 10-ту конвенцію США, де її вибрано молодечою організаторкою. Іванна Драгінда є теж вельми активною в Лізі Української Молоді Північної Америки, в якій є пресовою референткою. Рівночасно Іванна є українською репрезентанткою в Раді Членів Інтернешенел Інститут, в якому бере живу й енергійну участь. Розуміючи вагу репрезентації української народної культури серед американців, Іванна Драгінда зорганізувала українську дитячу танкову групу, з якою зчаста виступає на американських імпрезах.

Ольга Кечнер-Кяхній є одною з найбільш активних українських панночок в українських кругах Дітройту. Будучи з природи живою вдачі, а до того обдарована природним гумором, вона вносить життя й побуджує до акції українську молодь в організаціях, в яких бере участь. А тих організацій немало. Ольга

Кечнер є від довгих років членом Ліги Української Молоді Північної Америки, в якій часто сповняла важні й почесні функції. Була редакторкою бюлетену Дітройтської Окружної Ради Ліги, членом редакційної комісії українського англо-мовного журналу "Тренд", який видає ЛУМПА, а в 1952 була редакторкою "Тренду", була головою конвенції Ліги в 1951, а попередньо секретарем конвенції. В 1953 р. вибрано її культурною директоркою ЛУМПА. Саме завдяки енергійним старанням Ольги Кечнер організовано молодечий відділ США, тов. ім. Ольги Теліги ч. 68. Ольга Кечнер є членом Українського Народного Союзу, Клубу Мазепа, Відділ 183 УНС, якого була головою, Була рівнож головою Українського Дівочого Хору А-Капелла, брала теж живу участь в українській допомогівій акції та в Інтернешенал Інституті.

Начеркуючи ці короткі й далеко неповні силуетки пайбільш активних жінок старшої й молодшої української генерації в громадськiм житті Дітройту, вважаю, що хоч стільки вдячності належиться їм від української спільноти Дітройту за їх невтомні труди й посвяту для української справи а рівночасно думаю, що це повинно бути заохотою та приміром для других.

ЮЛІЯ М. ШУСТАКЕВИЧ

Юлія М. Шустакевич

Поміж визначними українськими жінками Дітройту особливе місце належить тій, що її статтею починається ця книжка. Бо вона прислужилась своїм життям і своєю працею не тільки зорганізованому жіноцтву, але цілій українській громаді й цілому українсько-американському суспільству.

Юлія М. Шустакевич почала свій життєвий шлях, як акторка українського народного театру „Бесіди“ в Галичині. Із списку її роль і рецензій знаємо, що її дебют був дуже надійний. Коли вона в початках сценічної праці грала „Ганнусю“ Гавптмана, або навіть могла змірити свій голос із Елізою де Лус у „Фавсті“, то це за-

повідало багато. Правда, Юлія Шустакевич не розвинула своїх сил далше у професійному театрі. Але тих шість літ, що їх вона провела в театральній праці і під орудою режисера Йосипа Стадника, дали їй дуже багато.

Молода талановита акторка прибула в 1913 р. до Америки. У тому часі велика маса наших емігрантів, розсипана по промислових містах, ще не мала культурного осередку. Театральні вистави траплялись тут і там, на дуже невибагливому рівні. Подружжя Шустакевичів задумало заповнити цю прогалину і вже в першому році в Клівленді створило аматорський гурток. Те саме переводили вони і в інших місцях побуту — в Янгставні, Піттсбурзі, Гренд Репідс, Шікаго та Вест Пулмані — де перебували недовгий час. Та коли в 1918 р. осіли в Ньюарку, постав за

ініціативою Шустакевичів театральний гурток, що поставив цілий ряд вистав нашого побутового репертуару. Оця праця давала молодій акторці велике вдоволення. Довкруги неї гуртувався ряд аматорів, що користав із її досвіду і вказівок. Театральне діло розвивалось.

Незабаром театральна праця Ньюарку звернула на себе увагу довколишніх наших центрів. У Нью Йорку діяв театральний гурток при "Українській Бесіді" і був також хор з відомим тоді диригентом М. Корикорою. При таких можливостях можна було ставити музичні комедії та оперети. І вже восени 1918 р. під час сойму Федерації Українців в Америці Юлія Шустакевич співає Оксану у "Запорожці за Дунаєм". А в 1921 р. зродилась думка поставити оперу М. Аркаса "Катерина", яка пройшла з великим успіхом. Найбільш різномодною була праця в театрі Українського Народного Дому в часі диригентури М. Гайворонського. Тоді ішли оперети "Вій", "Майська Ніч", "Тарас Бульба", музичні картини "Ноктюрн". У них виконувала Ю. Шустакевич у більшості головні жіночі ролі.

У 1926 р. подружжя Шустакевичів переїхало до Олифант, Па. Молода театральна діячка продовжувала там працю, як усюди, де знаходила гурт наших людей із замилюванням до цього діла. Але в цьому часі треба відмітити ще один момент, що пізніше виявив у неї нові здібності. Це є тяга до громадської праці.

У 1925 р. заходились жіночі організації округи Нью Йорку — створити централю, що їх об'єднувала б. Це нелегко було перевести, бо молоді громадські діячки, що очолювали існуючі організації, ще не мали великого досвіду. Юлія Шустакевич, що під час театральної праці пізнала місцевих емігранток та зрозуміла їх потреби, піддержала цей почин. На перших основних зборах у червні 1925 вибрано її головою СУА.

Коли подружжя Шустакевичів прибуло в 1930 р. до Дітройту, то зачало тут оживлену театральну працю. Про неї пишемо на іншому місці і тут треба тільки згадати, що Юлія Шустакевич дала туди теж свій цінний вклад. Та її увага вже була звернена в інший бік. З віком її зацікавлення громадськими справами ширшає і вона щораз більше починає в них поринати. Бажаючи приложити до них своїх сил Юлія Шустакевич виявляє нові таланти своєї обдарованої вдачі.

Ще в заранні театральної праці молода акторка зрозуміла вагу національного свята, концерту. Часто виступала на таких імпрезах як співачка чи декляматорка, дбайливо підбираючи до них програму. Розуміла теж велике культурне значення суго ми-

стецьких концертів. Перший такий оперний концерт, в якому, окрім неї, брали участь фахові артисти й музики, відбувся в 1925 р. в Ньюарку. І хоч він не знайшов зразу успіху в молодому українсько-американському суспільстві, проте це нікого не знеохотило. Юлія Шустакевич далі піддержувала потребу таких концертів, які відбувалися заходами подружжя Шустакевичів і врешті дочекалася, що такі імпрези стали загальною потребою.

Від цієї культурницької праці до радіомовлень уже недалекий шлях. У 1932 р. чоловік Юлії, Микола Шустакевич зорганізував зі станції WMBC Українську Щоденну Радіо-годину. Це було перше постійне висилання в Америці, бо до того часу одноразових передач було багато. Мистецьке керівництво цієї передачі перейняла Юлія Шустакевич і провадила її майже до самої смерті.

Ця праця була новою, ще недослідженою ділянкою. Вона поставила великі вимоги до керівника і треба сказати, що Юлія Шустакевич виказала в ній велику винахідливість. Вона замовляла оркестрації українських творів у наших музик, інсценізувала для передач деякі твори української літератури Самчука, Лепкого, Кобилянської або передавала сценічними відступами цілі драматичні твори. Вимоги програми спонукали її також до писання коротких сценічних шкіців та гутірок.

І ця праця виявляє літературні і журналістичні спромоги Юлії Шустакевич. Живий змісл спостерігання та легкий її стиль дозволяли їй творити відповідні для радія нариси і гутірки. Впродовж 20 літ своєї праці для радіопередач дала вона їх дуже багато. Деякі з них були друковані у "Свободі". Це є "Фіялочки", "Мати прийшла", "Шовковик" та багато інших.

Праця пером спонукала Юлію Шустакевич і до відгуку на різні актуальні проблеми. Вона живо цікавиться жіночим журналом, що його починає видавати Союз Українок Америки, стає членом редакційної колегії і дописує майже до кожного числа. Також у "Свободі" знаходимо часто її дописи на актуальні теми. Її легкий стиль і уважний підхід до кожної справи роблять їх доступними. Вона знає добре психіку українсько-американського громадянства і вміє промовити до читача. При тому її навітлення погідне і радісне. Вона осягає у своїх дописах чогось, що в журналістиці являється ознакою певного стажу — свого власного стилю.

Оттак ми перейшли три етапи творчости Юлії Шустакевич

— на сцені, в радіопередачах і в пресі. Та найближчою буде нам її громадська праця, що лишила за собою такий визначний слід.

Юлія Шустакевич недовго була головою централі, бо виїзд із Нью Йорку примусив її до уступлення. Та в дальших роках пильно слідкувала за працею СУА і листувалась із його проводом. Коли прибула до Дітройту, включилась у працю СУА, а згодом стала секретаркою 37 Відділу, де провела кілька літ. Вела пресовий реферат Філії Союзу Українок та всю адміністраційну переписку. В організації Світового Конгресу Українського Жіноцтва у Філадельфії вона взяла активну участь, як член комітету преси і пропаганди. В останніх роках вона співпрацювала із Філією УЖК у Дітройті, де була секретаркою.

Коли в 1949-1950 роках до Дітройту прибуває масовий наплив нової української іміграції, а між ними поважне число мистців, Юлія Шустакевич подає їм свою помічну руку та стає посередником між ними і старою іміграцією. В 1950 р. влаштовує власними заходами й коштом в УНДомі концерт Оперного Ансамблю покійного Богдана Пюрка, який увінчався великим успіхом, та спонукує свого чоловіка, щоб він підготував для ансамблю концертне турне по важніших містах ЗДА.

Це є сухо вчислені стапи її громадської праці, що самі по собі кажуть про обсяг її роботи. Та не говорять вони про шматок її душі, що її вклдала вона у всі ці функції. Із тонким відчуттям мисткині вона формувала взаємини з людьми. Кожен гурт, що в ньому вона працювала, з радістю згадує її дружній підхід. З незвичайним тактом вона вміла виминати колючки і недобачувати прогріхів. Вона була вдумливою і досвідченою громадською працівницею, якої саме потребувало молоде українсько-американське суспільство.

Українське жіноцтво це зрозуміло і оцінило. Рідко буває, щоб адепти мистецтва віддавались справам щоденного громадського життя. Юлія Шустакевич зуміла це сполучити. У своїх мистецьких поривах вона не відривалась від рідного ґрунту, а павлаки — ставляла їх на службу йому. І завдяки тому розвинула так різнородно свої здібності.

МАРІЯ БЕК

Марія Бек

Українська громада Дітройту, не раз і не два, вкрилась належною славою завдяки своїм поважним здобуткам, але мабуть досягла zenіту аж тоді, коли перший раз в історії цього 2-мільйонного міста, на диво всім, вибрано першу жінку радною міста, українку Марусю Євгенію Бек. Щоб зрозуміти вповні вагу цього моменту, як для неї самої так і для української громади, треба пізнати в першій мірі її постать. Осягнути це можна тільки тоді, коли переглянемо вкортці її минуле, обзнайомимось з усіми середовищами, в яких вона знаходилась, і запізнаємось ближче з тими особами, з якими жила, виростала та працювала.

Маруся, як її всі завжди залюбки кликали та кличуть, родилась тому 45 років в маленькому та чепурненькому місточку, Форд Ситі, в Пенсильвенії, в Злучених Державах. Батьки прибули до цього міста з Лемківщини, працювали у фабриці, плекали родину та помагали своєму народові як тільки могли. Все можна було їх знайти при народній праці: в церкві, в дитячій школі, в заповогових організаціях та в культурних кружках. Далі, опіка над ново-прибулими імігрантами, турбота їхніми щоденними запотребуваннями, поміч у потребі чи біді — це були прибрані їхні обовязки, які все робили їх щасливими. Не диво отже, що імя Бек, було шановане й люблене в цьому маленькому місточку, що мало заледве 5 тисяч мешканців.

Усі ці гарні прикмети та любов до свого бідного та поневоленого народу, патріоти-батьки Марусі вщипили в її серце. Вони

знову росли та множились аж поки неосягнули повного розквіту в пізніших роках та стали магнетами, що тягнули до себе людей, зеначе барвисті квіти — бджіл. Крім того, розуміючи вагу освіти, вони рішили дати своїм дітям за всяку ціну освіту, принайменше тим, що їй хотіли, щоб вони стали більш корисними і для себе й для свого народу. Сама Маруся, хоча щоденні обовязки забирали багато їй часу, використала вповні цю нагоду.

Таким то й чином вона опинилась аж на Україні, в галицькій частині, де вже тоді студіював її брат, який щойно повернув з трагічної визвольної війни. При його помочі вона в короткому часі пристосувалась до місцевих обставин та почала дуже завзято, а навіть захланно, черпати знання про свій рідний край. Уже тоді, як старше громадянство, так і її шкільні приятельки, робили голосні завваги, що пильність американки "Мері" в науці, її невсипуща праця в пласті, її зацікавлення культурними течіями краю, вказували на те, що оце на їхніх очах росте визначна українська провідниця. І не помилились!

**
*

Вернувшись до Злучених Держав по чотирьох роках, головню через політичні переслідування, вона відразу кинулась у вир праці, в місті Пітсбургу. Спочатку веде вона незвичайно успішно дитячі школи та ставить їх на високому культурному рівні. Попри щоденні предмети навчання, запалює вона серця дітей: українськими піснями, народньою музикою, народніми танками, надаючи їм більшої різноманітності власними композиціями. Не диво, що українські послы та визначні представники, прибуваючи на відвідини з Європи, не могли з дива вийти, що в чужому морі міг находитись такий маленький цінний острів щирого патріотизму та національного знання. І хоча від того часу минуло багато років, сліди її педагогічної праці остались по сьогодні в Пітсбурщині.

**
*

Одначе, хоча слава про молоду Марусю, яка саме тепер покінчила правничий факультет, рознеслась широко по Пітсбурщині, українське громадянство Злучених Держав запізналось уперве з нею на першій конвенції Союзу Українок Америки в місті Нью Йорк, у травні 1932 року. Немов атомова бомба, таке то враження викликала її промова серед делегаток та гостей. В палких та щирих словах, в яскравих та незбитих доказах, в добірних та дотепних порівнаннях, вона переконала жіноцтво, що час йому вже вирватись із чотирьох стін буденщини та нарівні з

мужчинами увійти в різні ділянки людських стремлінь та працювати спільно з ними для визволення свого народу.

Красномовна та блискуча промова Марусі викликала незвичайний ентузіазм не тільки між жіноцтвом, але й між мужчинами, хоча ці останні не годились з усіма її висновками. Але українське жіноцтво відразу відчувало, що оце зявилась між ними здібна ораторка, та оборонниця жіночих прав. Воно рівнож відчувало, що вона своїми палкими промовами зуміє змягчити закаменілі серця байдужих та заблудивших синів та доньок свого народу та справити їх на правильний шлях. Так і сталось, бо від часу цієї конвенції, щирі та патріотичні промови, пересяклі глибокою любов'ю до свого народу, лунали по всіх містах, де тільки знаходились більші громади українців: а по тих промовах все було більше активності та більше жертв на народні цілі.

**

По кількох роках цієї праці, Маруся перекинула свою діяльність на поле журналістики. Беручись до організування українського жіноцтва на терені Пітсбурщини, вона болючо відчувала брак друкованого слова для жіноцтва. Не зважаючи на всякі обереги що до труднощів, вона випустила перше число поважного та ілюстрованого жіночого журналу "Жіночий Світ" у травні 1933 року. Це були сумні та важкі часи депресії, коли то люде потратили доми та ошадності, часто не мали достаточного страви і Маруся боролась з недостачами від першого дня його заснування. В нього вкладала вона й свої гроші й гроші різних членів своєї родини.

Не вдержався він довго, бо вийшло заледви 14 чисел, але за той час він виконав незвичайно важне завдання. Він став незвичайно популярним між українським жіноцтвом та воскресив в багатьох жінок запал до народньої праці. Редагування його було вміле, практичне та продумане й тому журнал осягнув високий рівень та одержав признання від багатьох провідних організацій. В ньому приймали участь найвизначніші українські жінки як: письменниця Ольга Кобилянська, сенаторка Олена Кисілевська, редакторка Сидонія Никорович та інші. Він навіть був проголошений як пів-офіційний орган Союзу Українок Америки. Довго-довго оплакували українки його смерть, бо не було кому його заступити.

**

Коли в 1933 році українці рішили прийняти участь у Світовій Виставі в Шикаго та рішили побудувати свій павілон, на

управительку покликано Марусю. Працюючи в тяжких обставинах, бо платня була мала, а клопотів багато, вона мала немалі успіхи.

Перш усього вона підготувала належно поважне число українських дівчат, які мали служити як провідниці та інформаторки для гостей — українських та й американських. Щоб запізнати тих дівчат в короткому часі з українською історією, українською різьбою, українським малярством та з іншими відділами українського мистецтва, треба було вложити не тільки багато праці, такту, доброї волі, але й великої посвяти.

Не диво, що як сама управа Світової Вистави, так і дирекція Українського Павільону, висловили їй велике признання за вмилу управу павільону та невтомні стремління притягнути якнайбільше число чужинців до українського павільону в цілі зацікавлення їх українською культурою. Тут треба зазначити, що вона володіє також майстерно англійською мовою, як і українською.

**

При кінці того року, по скінченні світової вистави, Маруся переноситься на постійний побут до міста Дітройт. Тут полюбили її від перших її відвідин того самого року, коли то вона виголосила свою славу промову про український прапор. Відразу почала кипіти праця між українським жіноцтвом. При її помочі відновлено 16-ий відділ СУА, засновано 23-ий, як рівнож засновано Укр. Жін. Горожанський Кружок. Вона стає головою останніх двох та надає їм позитивного змісту, так що вони займають перші місця в місцевому жіночому русі.

Йде жива культурна праця. Жіноцтво стає дуже активним. Постають нові відділи СУА, а потім твориться Філія, в якій Маруся стає першою секретаркою. Ставляться поважні імпрези. Матеріяльна поміч усяким культурним та жіночим організаціям по тому боці океану росте до великих розмірів. Вкінці жіночі організації входять нарівні з загально-громадськими в центральну стейтову організацію та виконують важні завдання.

Та праця українського жіноцтва вже не обмежується тільки до української ниви. Бо оце вперше українське жіноцтво, під провідом Марусі, навіязує поважні звязки з американським жіноцтвом та починає здобувати між ним симпатії для української справи.

З початком 1938 року почав видавати український тижневик "Українська Зоря" її брат. Маруся стає спів-редакторкою цього часопису та редагує англійську сторінку для української молоді.

Як додаток до "Української Зорі" вона випустила 6 чисел "Жіночого Світу", хоча в много меншому форматі, як попередній. Ніколи не одержувала платні, але знову доклдала свої власні гроші для покриття коштів.

**

Але триумф Марусі прийшов, коли в листопаді 1949 року, десь по півночі, радіові хвилі принесли вістку до тисячів домів, що оце перший раз в історії міста Дітройт, жінка засідатиме нарівні з 8-ма мужчинами у міській раді. Того ранку радості українцям, а головно українкам, не було кінця. Багато визначних американських жінок пробувало осягнути ту саму ціль, але їм це не вдалось. Сама Маруся вложила кілька літ праці та багато гроша, заки осягнула свою ціль. Здавалось, що це було неможливістю; що тут треба було чуда. Але чудо сталось і першою радною Дітройту стала українка. Що більше — в разі неприсутности посадника, вона займає його крісло. Мабуть для українців міста Дітройт не було більшого задоволення ніж тоді, коли Маруся, як діючий посадник міста Дітройт, видала проклямацію в день Злуки Земель, звиваючи все населення цього міста відсвяткувати його належно.

Від часу її вибору на радну, популярність її ще більше зроста, як зросло й число її приятелів та послідовників. Її зрілі та розумні рішення, її рішучість та нестрашність в обличчі могутих та впливових політичних чинників, її вперта оборона покривджених, а вкінці в контрасті її скромність та чемність супроти громади, вчинили її найбільш популярною та любленою людиною в місті Дітройт.

Передовсім гордяться нею жінки, не тільки українки, але всі жінки. Вони радіють тим, що оце Маруся стала першою радною, а не якась інша жінка, бо вона своїм поведенням, своїм тактом, своєю чесністю, своєю здібністю, зняла з очей полуду, що ніби то жінки не здібні до управи державних установ.

Однак широкий шлях її триумфу перетинає одна чорна смуга смутку. Її батьки, які посвятили для неї стільки, відійшли передчасно, заледве один рік перед її побідою й тому не зазнали того теплого щастя, якого зазнають ці батьки, за яких життя їхня дитина, здобула собі визначне місце у світі. Згадка про це все витискає з її очей сльози жалю, що є доказом її безмежної вдячності та любови до її батьків.

ДР. СОФІЯ ПАРФАНОВИЧ

Д-р Софія Парфанович

Поміж жіноцтвом, що прибуло до Дітройту з новою хвилею імігрантів у 1950 р. відзначається одна, якої постать була вже відома в краю. Це — письменниця, громадська діячка і лікарка др. Софія Парфанович.

Вона народилась у Львові у 1898 р. Там же закінчила народню й середню освіту, там почала також медичні студії, які частинно продовжувала у Празі та закінчила у 1926 р. З того часу розпочалась її фахова праця. Щоб її коротко зясувати, подамо найважливіші її етапи: п'ять літ практики у Загальному Шпиталі (1926-1931), вісім літ праці в Нар. Лічниці (1932-1939), чотири роки асистентури при Гінекологічній Університетській Клініці (1940-1944), два роки директору Фельдшерсько - Акушерської Школи (1940-1941), все те

у Львові, два роки праці для примусово вивезених робітниць у Тиролі (1944-1945), два роки амбулаторії в Зоммекасарні, Авгсбург (1945-1946), три роки керівництва гінекологічно-поліжничого відділу ДП ІРО Шпиталю в Авгсбургу (1946-1949). В Америці шукала праці якийсь час безуспішно, а потім працювала в різних шпиталях три роки (1950-1953). Тепер приготується до іспиту, щоб дістати право на лікарську практику.

У лікарській праці др. Софія Парфанович мала поважні успіхи. Одна з перших лікарток у Галичині, вона промостила ін-

ним дорогу до лікарської праці та своє лікарське знання використала широко для народніх мас. При допомозі курсів для медсестер та інструкторок вона старалась передати засадничі відомості про гігієну на наші села. У середній медичній школі вона старалась вивчити фаховий медичний персонал, чого під польською владою не можна було досягнути, бо наших учнів до такого вишколу не приймали. Велику освідому роботу проробили також її популярно-гігієнічні брошури, як "Гігієна жінки", "Чоловік та жінка" й інші.

Тісно з лікарською працею др. Софії Парфанович вьється її громадський шлях. Її лікарське звання звязувало її з широкими народніми масами і вказувало їй на шлях допомоги. Знаючи, яке спустошення чинить алькоголь серед нашого селянства, вона стає в 1928 р. активним членом Т-ва "Відродження", де вибилась скоро на провідне місце. Разом із бл. п. Пилипом Волчуком, із яким у 1932 р. подружилася, провадила вісім літ український протиалькогольний рух і була редакторкою журналу "Відродження". У часі розквіту цієї ідеї, яка була виявом самооборони села, наші села у великій мірі позбулися коршем і покрилися кооперативами.

Найціннішою для нас є участь др. Софії Парфанович в українському жіночому рухові. Свідома завдань жінки у суспільстві та потреби жіночих організацій, вона завжди належала до них. З 1926 р. до Союзу Українок, з 1945 до Обеднання Українських Жінок, а з 1950 до Союзу Українок Америки. Її праця в організації завжди була повязана з гігієнічно-популярною ділянкою. У Союзі Українок була звичайно головою гігієнічної секції, інколи освітньої. Їздила з викладами по містечках і селах, вчила молодих інструкторок гігієни і дописувала на такі теми до жіночих журналів, а також жіночих сторінок усіх часописів, що виходили. Брала участь у конкурсах чистоти хати, які переводили наші жіночі й фахові установи. Подібну фахово-популяризаційну працю проводила на еміграції, а в ЗДА дала кілька відчуттів на терені США.

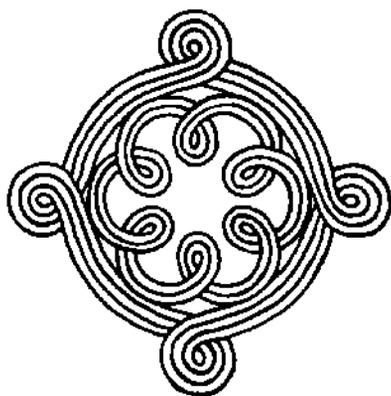
Оця громадська активність др. Софії Парфанович закріпила їй тривке місце в українському суспільстві. Небагато є між нами фахівців, щоб поставили своє фахове знання на службу потреб народу. Вона не тільки підносила гігієнічний рівень нашого села, але вглянула в його суттєві потреби й дошкульні болячки. Своєю протиалькогольною працею та вишколом медперсоналу вона вказала шлях до оздоровлення нашого суспільства. А з цього її намагання найбільше скористала українська жінка. Бо

др. Софія Парфанович — лікуючи її — пізнала глибоко всі труднощі її життя. І свою піддержку й допомогу завжди спрямовувала в бік українського жіноцтва.

Постать цієї визначної українки не була б повна, коли б ми не згадали її літературної праці. По батькові вона успадкувала талант, який він не впів розвинути. А їй було дано працювати над собою та над цим замишуванням. Іскри її таланту — новели, нариси, репортажі — появляються по часописах і журналах. І вже в 1936 появляється перший її літературний твір "Ціна життя". Ця збірка нарисів обіймає в літературній формі її спосереження і враження з лікарського світу. Але вона не обмежується цим, а сягає в інші ділянки нашого життя. "Загоріла полонина" — це нариси з Бойківщини, "Інші Дні" та "Київ у 1940 році" — це опис подорожі та різних подій, а недавно видана її книжка "У лісничівці" змальовує життя нашого ліса, його людей і тварин.

Ці твори др. Софії Парфанович впровадили її в українську літературу. Цю свою працю вона продовжує і в Америці. Недавні її нариси "Ми й Америка" показують, як вдумливо вона приглядається до нової країни та вміє її спостерігати.

Прибувши до ЗДА др. Софія Парфанович зараз же зголосилась у ряди жіночої організації. З радістю прийняв Союз Українок Америки цю визначну громадську діячку, що є письменницею і цінним фахівцем.

III. 3 жіночого руху

О. Ф. Д. Л.

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

Олена Лотоцька

Союз Українок Америки займає визначне місце серед українських громадських об'єднань у ЗДА. З малих початків він виріс протягом чвертьвікового існування в поважну організацію, широко розгалужену по цілій державі й відіграє неабияку роллю в загально-українській житті ЗДА. Нічого, розуміється, й говорити про те, яку велику вагу має він у житті американсько-українського жіноцтва, яке він організує й виховує в різних напрямках: розбуджує й плекає національну свідомість, привязання до рідної церкви, рідної мови, любов до рідного краю, далекої, але так любі матері України, та рівночасно вчить жінок бути добрими, чесними й морально вартісними громадянками ЗДА.

Але СУА не є якась замкнена в собі організація, що не виходить поза рамки українського життя, українського середовища. Варто піднести, що є він — єдина етнічна жіноча спілка в ЗДА — членом дуже впливової загально-американської жіночої організації — "Генеральної Федерації Жіночих Клубів ЗДА", та Національної Ради Жінок Америки.

У травні 1925 р. мав бути у Вашингтоні Конгрес Міжнародної Ради Жінок. Ньюйорська "Жіноча Громада" скликала ширшу нараду, яка рішила взяти участь у Конгресі. Делегатками були Ганна Келлер-Чикаленко з Європи й Олена Лотоцька з Америки. Як гостя, на конгресі була також Юлія Яремова. Не вважаючи на

спротив польських делегаток, Конгрес признав українську делегацію, яка брала жваву участь у працях Конгресу.

Після конгресу скликано українське жіноче віче в Нью Йорку і на ньому Г. Келлер-Чикаленко піддала думку заснувати в ЗДА Союз Українок. Присутні жінки з ентузіазмом відгукнулись на її заклик і незабаром за почином кількох окремих жіночих організацій створено центральний Союз. - - Дня 30 травня, 1925 р. вибрано першу управу Союзу, до якої увійшли: Юлія Шустакевич — голова, Олена Лотоцька — секретарка й Катерина Шутаківна (пізніше пані Кедровська) — скарбничка. Одначе пані Шустакевичева невдовзі уступила і замість неї вибрано Юлію Яремову, яка урядувала в рр. 1925-31. Після неї головували за чергою: Олена Лотоцька 1931-34, Анастасія Кмець 1934-35, Анастасія Вагнер 1935-39, потім знову А. Кмець 1939-43, а від р. 1943 і досі Олена Лотоцька.

Початки СУА були, розуміється, досить скромні. Треба було почати від засад організації: притягати жінок до гурта, розбудувати в них громадське зацікавлення, привчати до переведення імпрез і сходин. Це ж було все молоде жіноцтво, що виїхало з краю без організаційного досвіду та громадського вироблення. Провадило їх тільки почуття привязання до всього, що своє. Скоро вже показалися корисні наслідки цієї роботи. Членки Союзу відчули, що їх праця потрібна загалові, що на них тяжить така ж відповідальність, як і на чоловіках. Бистріші одиниці скоро привчилися організаційних засад та практики громадської роботи. І так поволи витворився жіночий актив Союзу, що йшов у громадській діяльній нога в ногу з іншими організаціями.

Завдяки запопадливій праці провідниць Союз невпинно ріс, щораз ширше розгортаючи свою діяльність. Заразом збільшується й кількість членок та відділів. Коли при заснуванні було всього 5 Відділів, то тепер СУА має вже 63 Відділів і понад 5,000 членок. Варто піднести, що Відділи СУА є членами Українського Конгресового Комітету і всі співпрацюють з ним на місцях.

Спочатку Централя була в Нью Йорку, а в 1944 р. Централю перенесено до Філадельфії, де вона має гарно влаштовану домівку, яка виглядає справжнім музеєм українського народного мистецтва. Тут крім збірок цього мистецтва містяться бюро, архів, і бібліотека Союзу, відбуваються сходини й наради Централі, деяких місцевих відділів, доповіді, тощо. Діяльність СУА розгорталась одночасно в різних напрямках, головно в ділянках — організаційній та пропагандивній, громадсько-політичній, до-

помогово-харитативній і культурно-освітній та видавничій. Ще перед заснуванням СУА українське жіноцтво, брало активну участь у громадському житті. Ця участь значно поживалася від р. 1917 у зв'язку з подіями на рідних землях — відродженням української державности на Україні, визвольною боротьбою українського народу та наїздами сусідів на українські землі. Жінки беруть діяльну участь у всіх зорганізованих виступах українського громадянства в ЗДА, зокрема у протестах проти загарбництва й екстермінаційної політики польського уряду супроти українського населення. Посилають телеграми, складають заяви та меморіяли до міродатних чинників міжнародної політики, пікетують польську амбасад у Вашингтоні, або влаштовують демонстрації перед польським консультом у Нью-Йорку і т.д. Із заснуванням СУА провід у всіх таких виступах українського жіноцтва переходить власне до нього. Ось важніші факти громадської чинности СУА. У травні 1932 р. СУА дав почин до скликання першого Українського Жіночого Конгресу в Америці, що відбувся з його почину і його заходами в Нью-Йорку 28 і 29 травня. В 1937 р. СУА входить до заснованого у Львові Всесвітнього Союзу Українок. В червні 1938 р. влаштовує велике протестаційне віче і похід в Нью-Йорку проти переслідування Польщею української людности на західно-українських землях і зокрема проти нагінки на краєвий Союз Українок. За прикладом Нью-Йорку пішли також відділи в Дітроїті й Філадельфії, влаштовуючи у себе подібні протестаційні віча. СУА організує протести проти розв'язання польським урядом Союзу Українок, внаслід яких він відкликає заборону.

По закінченні війни Союз Українок Америки нав'язує взаємини з жіночими організаціями на скитальщині. На початку 1948 СУА видвигає ідею українського жіночого конгресу (СКУЖ), що дозволив би українському жіноцтву знайти спільну постанову до актуальних подій. Цей конгрес відбувся в листопаді 1948 р. у Філадельфії. У ряді резолюцій СКУЖ — привітавши наш громадсько-політичний провід — з'ясував своє становище до справ суспільно-організаційних, виховних і переселенчих. Одною з головних потреб, що її виявив конгрес було — створення одного умандатованого осередку. Всесвітній Союз Українок, що об'єднував перед тим жіночі організації різних країн, припинив свою діяльність через вибух війни і не відновив її після того. Тому конгрес приступив до створення Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) під проводом нашої сеніорки п. Олени Кисілевської, голови.

Союзові Українок Америки припало в уділі — примістити в себе канцелярію СФУЖО, а голова СУА Олена Лотоцька стала провадити її, як урядуюча містоголова. Для друкованих матеріалів СФУЖО Союз Українок відступив дві сторінки у своєму журналі “Наше Життя”. Домівка СУА служила для сходин колегії СФУЖО, виховної комісії та комітету “Мати і Дитина”. Піддержка Союзу Українок для СФУЖО є видатна, і мала — для розгорнення роботи СФУЖО — вирішне значення.

Переходячи до культурної діяльності СУА, слід насамперед згадати про його пропаганду українського народного мистецтва між своїми й чужими. СУА закупує на батьківщині цілу збірку автентичних речей: вишивки, стилевий одяг, килими, писанки, кераміку і деревні вироби, та влаштовує виставки при різних нагодах. Крім того бере участь у загально-американських або міжнародних виставках у ЗДА, влаштовуючи на них окремі українські відділи — павільони або кіоски. При кожній такій нагоді ширить він і літературу англійською мовою про українське народне мистецтво та про Україну взагалі. Вже зараз по своїм заснуванні СУА влаштовує кіоск українського мистецтва на виставці в готелі Астор у Нью Йорку. В 1933 р. влаштовано на світовій виставці в Шикаго окремий український павільон, де СУА має свою збірку закуплена в кооперативі “Українське Народне Мистецтво” у Львові й тим дає завязок під музей українського народного мистецтва в Америці. З того часу Централі СУА влаштовує виставки українського народного мистецтва в Міжнародному Інституті в Нью Йорку, та Гренд Сентрал Палас у Нью Йорку. На Світовій Виставі в 1939 р. не змогли українці улаштувати свого павільону через протест советського уряду. Довелося вдоволитися “Українським Днем” на виставці, який відбувся при величезному здвизі народу 18 серпня. За прикладом Централі СУА ішли його Відділи і Окружні Ради на провінції, влаштовуючи виставки українського народного мистецтва у своїх залах, в публичних школах, музеях і каледжах.

Переходячи до допомогово-харитативної діяльності СУА, треба зазначити, що СУА, як організація, й поодинокі його членки не пропускали нагоди, щоб допомагати окремим заслуженим діячкам, Союзові Українок у краю й на еміграції. Він ішов назустріч різним краєвим установам і взагалі людям, що потребували помочі: українським інвалідам, голодуючим, жертвам повені, польських паціфікацій, советського народовбивства, малярських варварств. Тут годі вичислити всі ті квоти, що їх видавав СУА на всі ці потреби.

Идучи назустріч потребам земляків за межами ЗДА, СУА ставляв свої потреби на другому плані, тому не дивно, що не спромігся придбати для себе власного дому, а вдовольнявся невеликим найманим мешканням. Нижче коротко згадаємо про найважливіші факти допомогової акції СУА.

Так, в 1926 р. СУА приходить з видатною допомогою Ользі Кобилянській, уможливлуючи хворій письменниці виїзд із Чернівців до санаторії в Дорна Ватрі, та уможливив видання її твору „Апостол”. У 1927-28 рр. СУА прийшов з поміччю поводянам у Галичині одежею й грішми. В 1930 р. СУА створює окремий Медично-Допомоговий фонд для допомоги жертвам польської пацифікації. Фонд цей проіснував кілька років і вислав до Народної Лічниці у Львові понад 16 соток доларів. В 1933 р. СУА збирає значні суми для допомоги жертвам голоду на Наддніпрянщині, а в 1936 р. на допомогу жертвам повені на Наддністрянщині. В 1938 р. СУА крім майже щорічних менших квот, вислав Союзові Українок у Львові відразу 500 дол. В 1939 р. вислав до Праги на поміч збігцям із Карпатської України від мадярського терору чимало одягу й фінансову допомогу з Фонду Медичної Допомоги. В 1943 р. створив стипендії для своїх членок, що студіюють медицину, музику або журналістику й українознавство одноразово по 100 дол. кожна.

По закінченні війни СУА й окремі його членки беруть діяльну участь у допомозі землячкам і землякам, що рятуючись від большевицького терору, опинилися в таборах у Німеччині та Австрії. Крім посилок одіжкою, грішми й харчами СУА вислав для жінок на скитальщині 90 ашурансів. Незалежно від цього Союз Українок Америки співпрацює у справах переселення із ЗУАДК-ом і Католицьким Переселенчим Комітетом. Видатною була допомога СУА Комітетові “Маті й Дитина” у Філадельфії. При СФУЖО створено окремий „Фонд Матері й Дитини” із пожертв, що їх зібрано на вічах в Америці й Канаді, на яких промовляла п. Ірина Павликовська. За гроші цього фонду засновано і проваджено у Філадельфії від грудня 1949 р. до лютого 1951 р. окремий “Захист для вдів і сиріт”, що приїздили до ЗДА із скитальщини. Захист допомагав бідним жінкам, даючи їм хату й харчі, поки вони не влаштувались на працю й не знаходили собі власних мешкань.

Це найважливіші факти з філантропійної діяльності СУА. Треба згадати, що за 25 років свого існування СУА видав загалом чверть мільйона доларів на різні українські цілі.

Вкінці слід спинитись на культурно-просвітній і видавничій

діяльності СУА. Протягом свого існування СУА доводилося не раз улаштувати різні лекції і доповіді для своїх членок, а в зв'язку з цим складати й поширювати по своїх відділах відповідні реферати, як наприклад про день Матері, про визначних українських жінок — княгиню Ольгу, Лесю Українку, Ольгу Кобилянську, Ольгу Басарабову.

Для ознайомлення американського загалу СУА видавав дещо й по англійськи, як напр., летючку про створений штучно советською владою голод на Україні в 1933 р., масове виселювання українців на Сибір, руйнування українського культурного життя й ліквідацію українських діячів, письменників і науковців („Апель до американського громадянства“ 1934 р.). В 1950 році СУА видав велику, дуже гарно оформлену книжку — Вибрані твори Лесі Українки в прегарнім англійським перекладі д-ра Персивала Канді, великого нашого прихильника, з передмовою проф. Кларенса Меннинга під наголовком “Спирит оф Флейм”. Видав СУА також кілька книжок по українськи: в 1941 р. Ювілейну Книжку з нагоди 15 роковин заснування Союзу 1925-40, в 1946 р. “Україна у творах її письменників” проф. Софії Русової, а в 1950 р. альманах “Срібний Вінок” з нагоди свого 25-річчя — теж гарно оформлений, а в 1952 р. зачав видавати літературу для дітей.

Окремою видавничою ділянкою в Союзі Українок Америки стала його преса. В рр. 1933-34 появлявся в Дітройті часопис “Жіночий Світ”, який видавала й редагувала п. Марія Бек, а який співпрацював із СУА. Однак він не був офіційним органом СУА і зрештою недовго проіснував. Отож перед СУА щораз пекучішою ставала потреба власного часопису. Першою спробою в цьому напрямі була сторінка у філадельфійській “Америці”, закуплена для своїх потреб СУА. Ця сторінка появлялася двічі на місяць, за редакцією Олени Лотоцької від листопада 1939 р. до лютого 1942 р. Але одна сторінка не вдовольняла СУА й Централя почала заходитись коло видавання власного органу. Ці заходи невдовзі здійснилися: від січня 1944 р. почав виходити цей журнал під наголовком “Наше Життя”, місячник, у форматі газети, спершу за редакцією Клавдії Олесницької, а від року 1946 до 1950 за редакцією Олени Лотоцької. Від 1950 року перебрала редакцію Лідія Бурачинська. „Наше Життя“ виходить у новій шаті, в обкладинці, у збільшеному об'ємі 32 сторінок. Журнал “Наше Життя” подає статті на культурно-освітні, виховні, господарські й організаційні теми, зразки української літератури й поезії, та вісті з жіночого світу та організацій.

Павлина Різник

УКРАЇНСЬКИЙ ЗОЛОТИЙ ХРЕСТ

Павлина Різник

Вже від найдавніших часів жінки були не лише тілом і душею родини, але були вони й важливим чинником у культурно-громадському житті народу. Вони причинялися до розвою й заховання народніх традицій і звичаїв. У багатьох випадках жінки зберегли свій нарід від цілковитого знидіння й асиміляції, коли він найшовся під займанщиною ворога.

Хто, як не українська жінка попри свою щоденну працю вчила дітей рідної мови та чудових рідних мельодій, що так поривають і чарують слухача? . . . Хто, як не вона заховала прегарно мережану-вишивану народню ношу? . . .

Хто, як не вона, заховала традиції, звичаї, скріпила родинний вузол, вплинула на привязання молоді до рідної землі?

В кожній нації, майже в кожній ділянці щоденної праці це жінка, що сіє підйом, заохоту, що жертвує свої сили, щоб зробити життя милішим, кориснішим!

Від початку цивілізації жінки добровільно помагали потребуючим і опущеним та часто їхнім обовязком було подавати помічну руку тим, що родилися без долі. В історії людства ми читаємо про тих визначних жінок, що так щиро й віддано ішли на услуги нещасним. І в історії України находимо геройські постаті жінок, що не думали про себе, а всеціло посвятили себе для добра ближнього.

І коли на рідних землях у тридцятих роках розгорялася великим полум'ям національна революція українського народу під проводом ОУН і заходила потреба чим раз більше й більше опікуватися, захищати й приходити з поміччю жертвам цієї революції: арештованим, судженим, в'язням і засланням та політичним утікачам і їхнім родинам — патріотичне жіноцтво ОДВУ в Америці вважало своїм обов'язком перебрати на себе бодай частину цієї ролі, бо живучи в вільній країні, де ніхто не ставив жадних перешкод у нашій праці й організуванні, воно мало найкращі дані на те, щоб вивязатися із свого завдання, тим більше, що українська еміграція в Америці відносно багатша від решти українського народу. Дальше — із нашим голосом протесту й інтервенцій, як з акцією американських громадян, всі більше числилися.

Та не лише потреба допомоги в сучасний момент застала жіноцтво ОДВУ до творення спеціальної жіночої організації. Заважила тут і журба про майбуття, щоб український нарід був приготованим на всіх секторах життя, коли прийде до остаточної боротьби за визволення. Йшло про Український Червоний Хрест, якого українці не мали й не могли ніде організувати, а Америка була одинока країна, де вільно було таку організацію створити та де можна було вишколювати санітарок, збирати гроші на купно медикаментів та цілих санітарних валок, які з ментом вибуху визвольної боротьби були б вислані на рідні землі.

Тому то передове жіноцтво ОДВУ в Нью Йорку скликає велике жіноче віче в 1931 р., щоб зацікавити загальне жіноцтво організацією Червоного Хреста. Віче було надзвичайно успішне й на нього явилось не лише патріотичне жіноцтво Нью Йорку, але також чисельно приїхали жінки із довколишніх міст та стейтів. Зацікавлення загальному жіноцтву червонохрестною організацією було надзвичайно велике й як вислід постає Червоний Хрест ОДВУ, пізніше Український Червоний Хрест ОДВУ, а в 1940 р. організація вибирає свій власний чартер і тоді міняє назву на Український Золотий Хрест, Інк.

Від самих початків створення УЧХ Центральна Управа ОДВУ допомагає у творенні нових відділів і в тій цілі висилає й спеціального обіжника до своїх відділів, де завзивається жіноцтво ОДВУ організувати особні жіночі секції чи відділи Українського Червоного Хреста. Також Центральна Управа ОДВУ назначає п. Анну Гладун референткою УЧХ і приймає її до складу Центральної Управи ОДВУ.

За Нью Йорком іде жіноцтво інших міст і відділи УЗХ зростають. Найбільш активними в організуванні нових відділів у цей час були Анна Гладун, Анна Серета, Марія Лехицька та багато інших. Їхнім старанням та поїздкам треба завдячувати постійний ріст організації й у 1935 р. організація начисляла вже 12 відділів у таких громадах: Нью Йорк, Джерзі Сіті, Н. Дж., Гартфорд, Конн., Нью Бритен, Конн., Бриджпорт, Конн., Пасейк, Н. Дж., Нью Гейвен, Конн., Аллентаун, Па., Клівленд, Огайо, Шикаго, Ілл., Норвич, Конн., та ще другий відділ у Шикаго.

У початках діяльність відділів обмежувалася до відділових сходів, улаштування концертів, представлень, докладів, лекцій першої допомоги та до збирання датків на різні народні цілі, в першу чергу на визвольну боротьбу.

Аж у 1935 р. організація настільки скріпилася, що могла вже самостійно переводити допомогові акції на більшу скалю й першою такою акцією була кампанія допомоги голодуючим українцям на Лемківщині, Гуцульщині й Яворівщині. Заклик у тій справі появляється в українській і американській пресі.

В 1936 р. УЗХ ще більше посилює свою працю. Всі відділи беруть участь у протестаційних вічах, які масово влаштовує по всіх більших осередках організація ОДВУ проти варшавського присуду на членів ОУН. Український Золотий Хрест організує допомогову кампанію на політичних в'язнів та на допомогу біженцям і тим, що виходять із тюрем каліками й немічними. Цього ж року УЗХ прилучується до акції Американського Червоного Хреста допомоги потерпілим від повені в ЗДА. Між потерпілими були й українські родини в Гартфорд, Конн., та Вілінг, Вест Вірджинія. 1936 рік важливий і тим, що перший раз зіїджаються до Нью Йорку делегатки відділів та рішають, що для дальшого належного розвою організації й скріплення її акцій потрібно керівного жіночого тіла, яким стає Головна Управа. Ці ж самі делегатки відділів УЗХ рішили приступити до влаштування по цілій Америці „Дня Жінки“, які стали б показником сили, організованости й солідарности жіноцтва в допомозі визвольній боротьбі. Рішено також почати збіркову кампанію на закупню санаторії-приюту в одній із європейських держав для політичних в'язнів на вигнанні.

В 1937 р. праця УЗХ продовжується в цьому самому напрямі. Зорганізовано 5 нових відділів у таких громадах: Сиракюз, Н. Й., Дітройт, Міш., Глестенбері, Конн., Рачестер, Н. Й., і Честер, Па. Цього ж року влаштовуються дуже успішні Дні Української Жінки при співучасті й інших жіночих організацій.

1938 рік належить до одних із найкращих у житті УЗХ. Організація зростає на 15 нових відділів, а організаційне життя пульсує повним темпом. УЗХ добуває собі повне довіря загалу й піддержку всіх своїх кампаній. Із маркантніших моментів організаційного життя слід згадати святкування 25-ліття смерті української поетки Лесі Українки всіма відділами УЗХ на заклик Головної Управи УЗХ та вироблення спеціальної ювілейної відзнаки, яку масово поширювано в час цих святкувань. Даліше заклик та підготовка Головної Управи УЗХ до участі в світовій виставці в Нью Йорку, де інформовано б американців про Україну, її мистецтво, її теперішнє положення та боротьбу за повне визволення. Також спільне протестне віче із Союзом Українок Америки, коли польська влада розв'язала Союз Українок у Галичині та припинила видання "Жінка" й "Українка". Даліше допомогу УЗХ "Комітетові Оборони Закарпаття", що зорганізувався за ініціативою Центральної Управи ОДВУ із родженців Карпатської України, щоб допомогти своїм братам добитися йому належних прав від Чехословаччини. Коли ж згодом прийшли відомості про жадливе економічне положення населення Карпатської України, Головна Управа УЗХ приступає до збіркової акції поживи й одіння по цілій Америці й виведує дозвід від чеського конзуля на висилку такої допомоги. Варто також згадати про участь УЗХ у протестаційних походах-маніфестаціях проти польського терору й нищення народного й приватного українського майна, що відбувалися по всіх більших містах за ініціативою Центральної Управи ОДВУ. В одному з таких походів у Нью Йорку вулицями міста до Менгетен Сентер машерувало 300 члениць УЗХ у своїх червонохрестних одностроях. Не можна поминути й участі УЗХ у 2-му Конгресі Українських Націоналістів у Ньюарку та в величавій маніфестації з цієї нагоди в одній із найбільших залей Нью Йорку, в Гілодромі. Глибоко в душі членок Головної Управи УЗХ запали слова полк. Романа Сушка, що в цей час приїхав з Європи на 2-ий Конгрес Українських Націоналістів і прийшов на засідання ГУ УЗХ, що "завданням української жінки є йти з духом часу . . . вибитися на те саме становище, що займає чоловік і своїми здібностями та витривалістю в постійній праці доказати, що й вона може сповнити ту саму функцію, що досі приписували лише чоловікам. Такі типи, як Олена Степанівна, Софія Галечко й інші — це не жінки, що шукали пригод під час воєнного буревію, а справжні боевички, що зрозуміли важність моменту, що зуміли зайняти відповідальне становище, не тільки як воїни, але як старшини

Українських Січових Стрільців. Український Золотий Хрест має завести санітарні курси для хворих і ранених, ознайомитися з першою поміччю й гігієною й приготувати санітарну валку, що стала б на випадок війни моральною піддержкою краевого жіноцтва”.

1939 рік проходить із ще більш посиленням темпом праці Головної Управи та всіх відділів. 5-го січня й 20-го березня цього року Головна Управа висилає в Карпатську Україну яких 56,000 фунтів одяжі, обуви й поживи. Незадовго приходять листи із Карпатської України й потверджують одержання нашої допомоги, повідомляючи, що вже розділено яких 40 п'ятсотфунтових пак між бідне населення та про те, як оставші скрині охороняли Карпатських Січовиків перед чеськими кулями, коли чеська армія заатакувала Головну Команду Карпатської Січі, де були зложені нерозділені скрині одіння. А коли мадярські орди чорною хмарою заливають карпатські верховини й коли в обороні батьківщини й недавно добутої свободи стають молоді сини карпатських гір і своїм лицарством дивують світ, то Головна Управа УЗХ у своєму Великодньому обіжнику розпочинає збіркову акцію на допомогу героїчній Карпатській Січі, а пізніше по окупації Карпатської України на допомогу членам Карпатської Січі, що ранені, чи голодні скитаються по карпатських лісах та сусідніх державах. Яку колосальну працю зумів проробити Український Золотий Хрест у цьому одному році можна побачити із коротких чисел, що їх подано до відома на річному зїзді УЗХ у цьому році. І так попри вище згадані допомогіві акції для населення Карпатської України й Карпатської Січі, відділи УЗХ зібрали й вислали на різні народні цілі, а в більшості на визвольну боротьбу, \$6,498.00. Ці гроші зібрано через влаштування різних свят, концертів, докладів та інших підприємств. В цьомуж році організація зросла до 36 відділів.

Та можна занотувати в цьому році й перші позначки послаблення праці. Коли з Європи щораз частіше приходять тривожні вістки про приготування до війни й коли воєнна гарячка починає запускати своє коріння й тут починається кампанія проти націоналістичних організацій, то багато наших членок поволі починають усуватися від активної праці. Та вибух світової війни не припинив діяльності УЗХ і Головна Управа видає своїм відділам таку директиву: “Все наше організоване життя в Америці було оперте на несенні помочі рідному краю. Тепер, коли рідний край знайшовся в замкнених границях ворога, ми не сміємо заперестати нашої праці, а вести її даліше в тих можливостях,

що є нам догідні. Хоч не можемо посилати пожертв до краю, то проте маємо повести працю поза кордонами України. Це дальша визвольна боротьба, хоч у зміненій формі. Відомо, що наше визволення досягнемо не тільки війною, але також освідомленням чужинського світу про Україну й її нарід та змагання до самогтійности. На цей чинник, цебто на інформативно-дипльоматичну акцію заграницею українці дуже мало звертають уваги. А так дальше бути не може, якщо ми хочемо, щоб світ цікавився нами й нам допомагав. Ось тут нове й запущене поле, на яке мусить звернути увагу українська еміграція, а головно українське свідоме й організоване жіноцтво в Америці”.

В 1940 році праця продовжується, але вже можна завважити, що організаційне темпо починає слабнути. Воєнну гарячку використовують комуністи й вороги українського визвольного руху й вони то при помочі наклепів і доносів стараються знищити українські націоналістичні організації, в першу чергу ОДВУ, передову, впливову й найсильнішу організацію американських українців. Та хоч рідшають ряди відділів Українського Золотого Хреста, хоч і відходять одна за одною слабодухі й болягузи то Головна Управа, як і оставші передові членки не закладають рук, а докладають усіх зусиль, щоб і в оцих нових обставинах активність не зменшувалась. Хоч і страчено цілковито контакт із рідними землями й не можна було туди висилати жодної матеріяльної допомоги, як попередніми роками, то жіноцтво УЗХ зібрало й переслало дещо гроша на допомогу воєнним утікачам до Українського Червоного Хреста в Швайцарії. Дальше відділи УЗХ складали датки на видання журналу в англійській мові “Тризуб”, який своїми статтями причинявся до ширення правди про змагання українського народу до волі серед англосаксонського світу. Також УЗХ помагав матеріяльно Українському Інформативному Бюрові в Вашингтоні, що своїми виданнями інформувало чужинців про Україну й її змагання та протидіяло ворожій нам пропаганді. Головна Управа УЗХ брала участь в Українському Дні на Світовій Виставі в Нью Йорку й закупила та переслала в дарунку Централі Американського Червоного Хреста в Вашингтоні колекцію українських мистецьких річей, які АЧХ примістив у своєму музеї. Громадська праця відділів УЗХ по всіх громадах дальше значна. Відділи влаштували Свята Героїнь, Свята Матері, Ольги Басараб, Лесі Українки, Дні Жінки, а також спільно з іншими організаціями такі свята, як листопада, Шевченка й інші. Головна Управа УЗХ навязала контакт із Американським Червоним Хрестом. Багато наших членок

стають членками АЧХ. Урядниці Головної Управи УЗХ працювали активно в користь АЧХ, переводили збірки, а також помагали грацею, збиранням грошей та шиттям річей, призначених для воєнних збігців.

Навмисне досить подрібно переходжу діяльність УЗХ за тих кілька років, щоб наглядно можна було завважити швидкий ріст організації й ту велику роботу на численних ділянках. УЗХ мав перед собою великі можливості, бо великими були цілі, що їх намітив УЗХ і для яких присвятив себе. Та в цей сам час, коли УЗХ так гарно розвивався й вів такі корисні допомогіві акції, організація зазнала найтяжчого удару, який колинебудь міг її стрінути. У самій Головній Управі зайшли непорозуміння. Це довело до уступлення тогочасної голови УЗХ а вслід за тим до створення подібної організації.

Оцей розкол був важким струсом для організації. Він підорвав її розвій саме в тому часі, коли того найбільш було потрібно: в часі світової війни. Та й по війні УЗХ не міг і не був спроможний відограти такої ролі, як цього можна було б сподіватись, судячи по його дотепершній активності.

Та мимо всього Український Золотий Хрест, хоч і послаблений і розбитий, продовжував працю. Зосталось при ньому тверде ядро членок, що стояло при своїй організації. Вони не зневірились неуспіхом, а вірили, що свою організацію відбудують. Тому підхоплювали актуальні завдання: у часі війни УЗХ був одинокою українською організацією, що дістала дозвіл від Президентського Комітету у Вашингтоні на переводження збірок та на висилку допомоги в Євролу. УЗХ був одинокою українською організацією, що його місячні обороти були друковані в бюлетенях Президентського Комітету поруч інших численних признаних організацій. Правда, поважних грошових сум ми тоді не могли досягнути, коли були послаблені розколом та ще й переживали труднощі з боку ново-заснованої подібної організації. Одначе ми зберегли своє місце там, де слід було його зберегти і реагували на кожен заклик допомоги. І так, коли в 1941 р. почали надходити листи з Франції, що французький уряд силою затыгає українських робітників до польського легіону, то УЗХ негайно висилає протестні листи й телеграми до французького уряду та до Державного Департаменту у Вашингтоні спільно з братніми організаціями. Ця інтервенція таки помогла, бо відносини у Франції змінились на краще. Вислано там поживу та грошові датки, як допомогу тим українцям, що за відмову служити в польському легіоні сиділи в тюрмі.

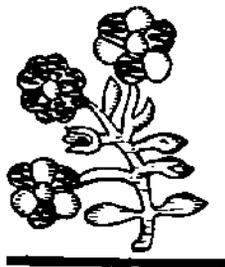
Щоб допомагати інтернованим українцям у Швейцарії УЗХ закладає представництво УЗХ там же, на чолі якого стоїть проф. Омелян Нижанківський та о. Любачівський. Вони то об'їзджають табори інтернованих, де живе багато українців у польських таборах. Поляки заборонили їм говорити по-українськи й читати українську пресу. За старанням Представництва УЗХ у Швейцарії й на інтервенцію Головної Управи УЗХ в Америці, українців відділено в осібні табори, чи поліпшено їхнє становище. УЗХ не лише піддержував Преставництво фінансово, але вислав більшу скількість пакунків поживи таки прямо до кількох таборів, звідки одержано багато листів подяки.

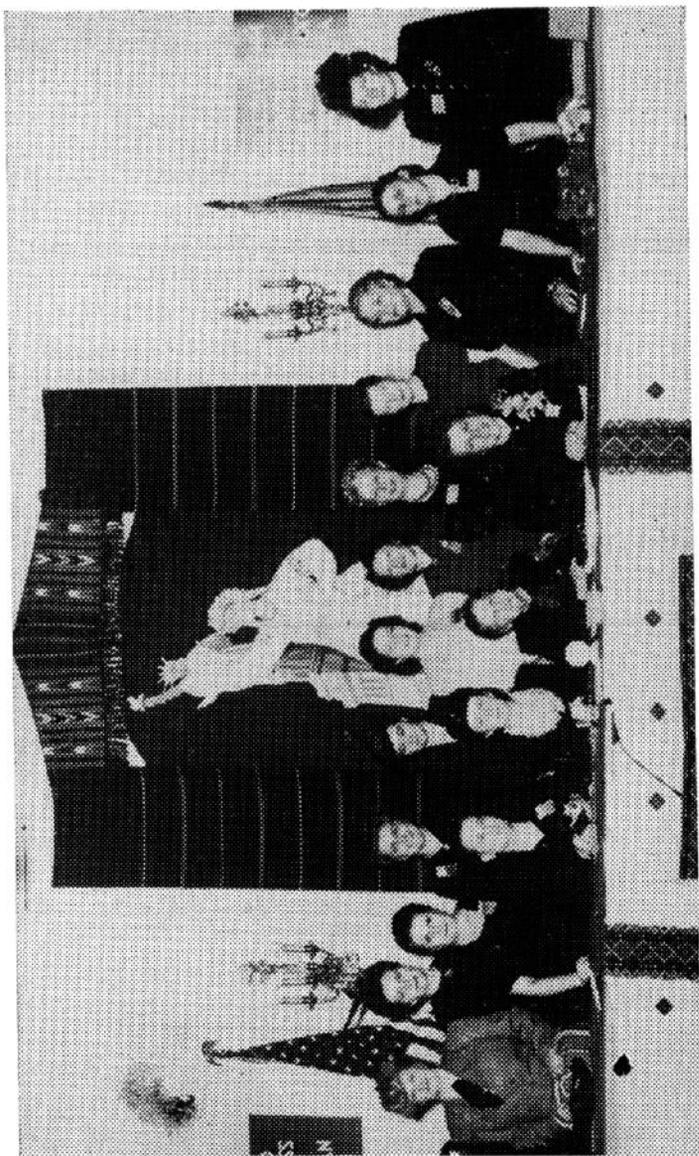
По закінченні війни в 1945 р. УЗХ та його відділи вислали доважну скількість пакунків українським скитальцям у Європі та включилися в допомогіві акції ЗУАДК. І до тепер УЗХ тісно співпрацює з тією допомогоюю організацією й більшість своїх збірок грошових, чи харчами й одягом, висилає через ЗУАДК. Цього року УЗХ став одною з організацій, що включилися в Координаційну Комісію ЗУАДК, щоб усі збірки на допомогіві акції були планово переведжені й висилані й розділювані пропорційно. Треба згадати, що УЗХ навязав знову тісний контакт із сестриною організацією в Канаді — Організацією Українок Канади ім. Ольги Басараб, що через війну був перерваний. Ця ж організація безплатно поміщує в своєму органі "Жіночий Світ" сторінку УЗХ, де ми маємо змогу писати про наші проблеми й про нашу активність. Український Золотий Хрест включився також до Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, щоб спільно з іншими українськими жіночими організаціями Америки, Канади, Полудневої Америки, Австралії й Європи працювати до наших цілей та бути спроможними приходити з більшою допомогою українським визвольним змаганням.

Такі були мотиви створення УЗХ і такими були наші головні завдання в минулому, із яких УЗХ по своїй змозі старався вивязатись. Які ж завдання стоять тепер перед жіноцтвом УЗХ?! Треба нам усім памятати, що УЗХ це не лише жіноча організація, це не лише харитативно-допомогова організація, але це також і в першу чергу українська червонохресна організація. Тому жіноцтво УЗХ тепер тій ділянці присвячує більше часу й енергії, ніж це роблено в кількох останніх роках. Для повищої праці треба приготовляти заздалегідь духово й практично. Для організування й вишколення санітарок потрібно довшого протягу часу. Для закуплення ліків і санітарних валок треба поважних фінансових засобів. Треба вже в тому напрямі працю-

вати, треба приготуватися, щоб у слушний час прийти з допомогою потребуєчій батьківщині, прийти з допомогою жертвам воєнного нещастя, а яка так і лицює жінці з знамям хреста, символом жертви, любови й посвяти . . . Другим нашим головним завданням, на яке ми також мало звертали увагу, це виховання молодого покоління. А це наш обов'язок жінок і матерей, це наш обов'язок дати нашій молоді опіку, поміч і провід. А в першу чергу маємо заопікуватися таки нашими дітьми й тією молоддю, що коло нас, тією молоддю, яких родичі є членами УЗХ, чи братніх організацій. Можливо, що й треба створити організації юнацтва, де під вмілим проводом фахових жінок можна б молодечу енергію спрямовувати в здорове русло, можна б у неї впоювати любов до рідної землі, можна б у неї вщепити почуття обов'язку — всюди боронити українську справу й помагати українській визвольній боротьбі.

Знаємо наш шлях! Знаємо нашу ціль! . . . Двадцятьп'ятилітня праця УЗХ освічує ясным полум'ям наш шлях та немов запрошує йти ним даліше. Тому працюймо щиро й віддано, запалім наші серця невгасаючою вірою, надією й крицевою любов'ю до визвольної боротьби свого народу! . . . Нехай огненними буквами присвічують нам у нашій праці пропам'ятні слова Івана Франка: "Кожний думай, що на тобі мільонів стан стоїть, що за долю мільонів мусиш дати ти одвіт!"

ПРЕЗИДІЯ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНЦТВА 1948 Р. У ФИЛАДЕЛФІЇ
Сидять зліва до права: Євгенія Ситини, Дарія Ребет, Олена Кислевська, Грнна Павлінковська. Стоять зліва до права: О. Степанник, Е. Слюзар, С. Савчук, К. Крак, О. Войценко, І. Бенцаль, С. Грицко, О. Лотошська, Н. Кіт, О. Струк, Ю. Летнавчин.

Лідія Бурачинська

ОБЕДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК НА ЕМІГРАЦІЇ

Коли в травні 1945 р. закінчилась війна, знайшлося на території Німеччини багато втікачів із різних земель України. Це були політичні емігранти, що вийшли з рідних земель, щоб не залишатись під большевицьким режимом. Були також політичні в'язні з німецьких концентраційних таборів і велика кількість молоді, що її німці вивезли на примусові роботи до Німеччини.

Окупаційна влада почала зразу переводити репатріацію чужинців до їх країн походження. Оця репатріація стрінудася зі спротивом людей, які походили з земель, окупованих большевицькими військами. У тій групі поважну частину становили українці. Вони звернулись до окупаційної влади з проханням признати їм право азилу.

Заки це прохання обгрунтовано й розглянено, большевицькі репатріаційні комісії намовляли людей до повороту, а місцями й силою брали їх. Це привело до заворушень і кривавих жертв. Щоб повести успішно акцію самооборони створено в листопаді 1945 Центральне Представництво Української Еміграції (ЦПУН). Аж вкінці 1946 р. ОН і західні альянти признали політичним втікачам і переміщеним особам (ДП) право азилу.

Українське жіноцтво становило приблизно 33% всієї еміграції. Вже у травні 1945 постав Ініціативний Комітет Жіноцтва, що мав на меті підготувати свою організацію. Поштового й залізничного звязку ще не було, отже важко було звязати з собою поодинокі осередки. Але по різних центрах постають самочинно або з допомогою Ініціативного Комітету жіночі організації. По довгому часі організаційної неспромоги жіноцтво горнеться до своєї організації, а тривожний час репатріації каже шукати засобів самооборони. Дня 15. і 16. грудня 1945 відбувається в Аугсбургу (Баварія) перший жіночий зїзд. Прибуло 48 делегаток, що репрезентували 26 організованих осередків. Ухвалено створити центральну жіночу організацію, яка прийняла назву Обеднання Українських Жінок на Еміграції (ОУЖ). Зїзд накреслив

напрявні і плян дальшої праці, прийняв статут і резолюції, що накреслили ідейні основи організації. На чолі ОУЖ станула Ірина Павликовська. Містоголовами були Олена Чехівська й Марія Біляк, а членами управи — О. Буревій, О. Ганківська, К. Гардецька, П. Донцова, Л. Івченко, С. Нагірна, О. Павловська, Д. Ребет, М. Солодуха, В. Шпаківська, М. Фуркаловська, У. Целевич, А. Рублева, Д. Рак, О. Коломінська.

На зїзді українське жіноцтво заявилось проти московсько-більшевицької окупації рідних земель і прийняло такі засади:

1. ОУЖ обєднує українок без різниці територіяльного або соціального походження або партійних чи релігійних переконань для праці в користь поневоленої Батьківщини.

2. ОУЖ спирає свою працю на засадах християнської етики й моралі і впроваджує їх у громадське й родинне життя.

3. ОУЖ втягає жінку в громадське життя і дає їй змогу впливати в ньому свій вплив та свої прикмети.

4. ОУЖ піддержує українську родину, як основну клітину українського життя та боронить інтересів української жінки й дитини.

5. ОУЖ переводить виховну працю серед жінок, підсилюючи їх виховні прикмети та піддержуючи українську традицію.

6. ОУЖ скріплює фаховий вишкіл і перевишкіл жіноцтва, беручи під увагу дальше переселення.

7. ОУЖ веде допомогову працю серед жіноцтва та допомагає в харитативній праці української еміграції.

8. ОУЖ навязує звязки з українськими жіночими організаціями та чужими й міжнародніми організаціями.

9. Для здійснення цих завдань ОУЖ змагатиме до видавання жіночого часопису та потрібних підручників.

Статут ОУЖ зареєстровано в ЦПУЕ, бо окупаційна влада не приймала тоді ніяких реєстрацій. Патронкою організації вибрано княгиню Ольгу.

Головна праця ОУЖ розгорнулась у часі від першого зїзду аж до розгару переселенчої акції в 1950 р. Цей відтинок часу (5 років) дав змогу розбудуватись різним ділянкам, які тут по черзі зясуємо.

Організаційна праця

У пяти роках відбулись ще три зїзди (Ашафенбург, Цуфенгаузен, Ульм). У міжчасі відбувались районові зїзди, де вирішувались біжучі справи. Головна Управа, якої осідок був у Мюнхені, розсилала плян праці. В зонах працювали зональні управи.

Головою ОУЖ в англійській зоні була Марія Біляк, у французькій М. Навроцька і М. Солодуха. Організаційними референтками були Ст. Нагірна і У. Целевич.

ОУЖ обхопило велику частину жіноцтва на еміграції. В рр. 1946-47 воно мало 72 Відділи — 44 в американській, 24 в англійській, а 4 у французькій зоні. Загальне число членів доходило до 10,000.

Культурно-освітня праця

Обіймала самоосвіту членок та освідомлення про її ролю як чинника еміграції. Праця йшла при допомозі гутірок, ширших сходин та курсів. Влаштувано імпрези в пошану жінки-героїні, гром. діячки й мисткині. Окрему увагу присвячено збереженню української традиції. Відділи дуже дбайливо обходили Свят-Вечорі, Великодне Свячене, ялинку, поминки на Зелені Свята. Завдяки цьому молодь вивчила рідні збряди і звичаї.

Цією працею кермувала Гол. Управа, виготовляючи допоміжні матеріяли та дбаючи про мистецькі сили. Референтками були В. Шлаківська і М. Фуркаловська.

Виховна праця

У дбанні про нашу дітвору, ОУЖ звернуло увагу на творення дитячих садків. У таборових умовах це було великою виховною допомогою. З ініціативи ОУЖ постали садки майже в кожному таборі. Частинно були твором ОУЖ, а частинно провадив їх табор під наглядом ОУЖ. Для піднесення кваліфікації садівничок переведено ряд вишкільних курсів під управою М. Юркевич, Л. Гаєвської, О. Дубової.

Велику увагу приділено також опіці над жіночою молоддю. У таборах було багато молодих дівчат без родинного середовища, що їм треба було заступити материнську руку. ОУЖ перевів кампанію за піднесенням особистої моралі, слідував за шляхом молоді й жіноцтва і разом із церковними властями змагав до упорядкування житлових приміщень по таборах. Нагляд над неодруженими матерями та проблема нешлюбних дітей була предметом нарад кожного зїзду.

Народне мистецтво

Велику пропагандивну працю виконали відділи ОУЖ через виставки виробів народнього мистецтва. Цими виробами зацікавились чужинецькі знавці. Згодом удалось показати найкращі

зразки у музейних приміщеннях, де всі експонати мали якнайкращі умовини. Це була виставка зладжена Гол. Управою у Ганновері у приміщенні міського музею та збірна участь у виставках Тижня Української Культури в Регенсбургу (музей промислу) і Мюнхені (міський музей).

В подяці за допомогу Фондові Українців Канади українське жіноцтво скитальщини зложило й подарувало мандрівну колекцію українських вишивок, різьб, кераміки і тканин. Та збірка приміщена тепер в Осередку Культури й Освіти у Вінніпегу.

Фаховий вишкіл і майстерні

Щоб улегшити жіноцтву переселення, треба було засвоїти якнайбільше практичного знання. В тій цілі ОУЖ організувала курси кравецькі, забавкарські, фриз'єрські, медсестерські ітд. На закінчення курсів комісія ІРО переводила іспити, які давали фахівцям скоршу надію на переселення.

Ці курси стали згодом завязком таборових жіночих майстерень. В американській зоні діяло їх 23, в англійській 19. Гол. Управа змагала до того, щоб вони оформились на кооперативній zasadі, але це вдалось лиш частинно перевести, бо таборові управи не хотіли випустити їх із під своєї опіки. Всеж таки основано у Мюнхені в 1946 р. кооперативу "Жіноча Праця", а в Ганновері "Унітас", які діяли кілька літ і затруднювали ряд фахівців. Господарськими референтками були К. Гардсцька і Ст. Нагірна.

Допомогова акція

Харитативна праця була одною з головних ділянок ОУЖ. Всі актуальні допомогові кличі знаходили піддержку Відділів ОУЖ. Це були — збірки грошей і одягу для бувших вояків УПА, збірки фондів для КОДУС та збіркова акція для Санітарно-Харитативної Служби. У 1947 р. створено фонд "Матері й Дитини", для піддержки матерей із дітьми. Цей фонд знайшов відгук в учениць академії СС. Василіянок у Факс Чейз, які зібрали і прислали понад 200 пакунків дітей на скитальщині. Також Відділи Союзу Українок Америки взяли під опіку матерей і дітей і вислали понад 300 пакунків на адреси Відділів ОУЖ. З вдячністю треба згадати, що Преосвященний Кир Іван Бучко приділив значну грошову допомогу для фонду "Мати й Дитина".

В Головній Управі провадили цю акцію А. Рублева, О. Ганківська й О. Коломінська.

Видавництво ОУЖ

Щоб мобілізувати жіноцтво у рядах ОУЖ приступлено до видання журналу "Громадянка", якого перше число появилось у червні 1946 стараннями Л. Івченко і В. Шпаківської. "Громадянка" розробляла ідейні основи організації, давала напрямні для біжучої праці, подавала звіти з праці відділів, коментувала біжучі громадські справи і вела широку літературну частину. Наклад був 2500, а журнал розходивсь через відділи ОУЖ. Окрім цього ОУЖ видавав дитячий журнал "Сонечко" під редакцією Л. Гаєвської.

Окрім періодиків видано також кілька підручників, як "Гігієна жінки" др. Парфанович, "Курс крою та шиття" І. Мельник, альбом карток "Жінка у творах Шевченка" та книжечку "Визначні жінки України" зі споминами про Олену Пчілку та Людмилу Старицьку-Черняхівську.

У видавничій галузі ОУЖ працювали Л. Івченко, В. Шпаківська, М. Донцова й О. Павловська.

ОУЖ у громадському житті

ОУЖ співпрацювало з усіма громадськими організаціями. Головний натиск покладено на те, щоб задержати в громадських справах виразну понадпартійну соборницьку лінію і виробити у громадянстві толеранцію всіх угруповань до себе. Ці проблеми розвивала "Громадянка" і їх постійно підкреслювано в резолюціях зїздів ОУЖ.

Цю засаду застосувало ОУЖ наперед у власному середовищі, гуртуючи на провідних постах жінок із різних земель. Виробивши зрозуміння для цих засад унутрі, ОУЖ виступало на всіх громадських зїздах із закликом до єдності і співпраці. І хоч українською громадою потрясли різні бурі, проте ОУЖ заховав весь час рівновагу і єдність і завдяки тому утвердив у громаді свою позицію.

Окрему увагу ОУЖ присвятив Центральному Представництву Української Еміграції. Зїзди ЦПУЕ вибирали голову ОУЖ до складу своєї управи. Цей звязок мав особливе значення в часах репатріації, коли ЦПУЕ було єдиною українською установою, що її признали вліянти. Також пізніше, коли вже не було потрібно цієї правної охорони, участь голови ОУЖ у ЦПУЕ показала потрібною. В ЦПУЕ сходились усі нитки життя української еміграції і там найзручніше було узгідню-

вати всі спірні справи жіноцтва з іншими установами та виборювати їм відповідне місце.

Всеж таки внаслідок розбиття єдності в ЦПУЕ в 1949 р. голова ОУЖ вийшла з його складу і щойно в 1950, коли дійшло до поєднання у громадському житті вона знов туди повернулася.

Зв'язок із жіночими організаціями

Обмеження поштового й залізничного руху утруднило взаємини з жіночими організаціями поза Німеччиною. Та коли вже вдалось налагодити зв'язок із українським жіноцтвом в ЗДА й Канаді, тоді ці взаємини стали для ОУЖ великою піддержкою. Союз Українок Америки містив на сторінках свого журналу заклики і статті, а Комітет Українок Канади переводив віча в обороні скитальців. Обі організації піддержували щедрими матеріальними пожертвами українське жіноцтво на еміграції.

Союз Українок Франції, заснований у 1945 р., дуже скоро зв'язався з ОУЖ. У конгресі Світового Руху Матерей у 1947 р. у Парижі СУФ предположив матеріяли з проблематикою жіночого життя, які випрацювано заходами ОУЖ.

ОУЖ навязало також контакт із чужими жіночими організаціями. Вже на першому зїзді ОУЖ в Аугсбургу зладжено відозву до жінок демократичного світу про положення й умовини української жінки на вигнанні. Цю відозву переслано різним жіночим організаціям і її надрукували жіночі часописи Америки, Канади, Англії, Бельгії і Франції.

Услід за цим зверненням ОУЖ видвигнуло інші. У справі положення матері й дитини на скитальщині ОУЖ зверталося до св. Отця Папи Пія XII, представництв ЗДА в ОН п. Е. Рузвелт та Міжнародної Жіночої Ради у Швайцарії. У конкретних справах побуту чи суспільних проблем жінок і дітей, ОУЖ зверталося до Гол. Кватири ІРО, Світового Союзу Церков, Гол. Кватири Червоного Хреста та численних жіночих організацій. Щоб повести ці акції більш успішно ОУЖ дало ініціативу до створення Ліги Жінок ДП. Тоді всі справи побуту на скитальщині видвигала Ліга Жінок ДП окремими меморіялами, що були предметом нарад ІРО і міжнародніх жіночих організацій.

Переселення

Вже в перших роках праці стало ясно, що скитальців будуть переселювати з огляду на те, що в Німеччині й Австрії для них не було виглядів прожитку. ОУЖ від самого початку включилося

в підготовку до цього. Беручи під розвагу, що на скитальщині знайшлося велике число вдів із дітьми, ОУЖ стало працювати над розв'язкою їх переселення. Через участь делегаток ОУЖ у Світовому Конгресі Українського Жіноцтва у Філадельфії удалось з'ясувати цю проблему СФУЖО-ві та США. Союз Українок Америки при допомозі делегаток зібрав на ту ціль фонди, які стали запорукою і дали змогу переселитись до Америки вдовам із дітьми. Акція знайшла зрозуміння у властей ІРО, які висказали повне признання за неї ЗУАД Комітетові (переселення йшло через представництво ЗУАД Комітету).

У цій ділянці найбільше праці вложили І. Павликовська, О. Павловська й О. Коломінська.

Участь у Світовому Конгресі Українського Жіноцтва

До вибуху II. світ. війни центр зорганізованої праці жіноцтва був на західних українських землях. Зв'язок цього центру із заокеанськими жіночими організаціями був дуже живий. Після війни зв'язок відновився, але ініціатива перейшла у руки заокеанських організацій. Щоб устійнити напрямні праці, Союз Українок Америки взяв на себе обов'язок скликати конгрес. Цю думку підхопило й піддержало Об'єднання Українських Жінок.

На Світовому Конгресі (СКУЖ) виступили від ОУЖ Ірина Павликовська, Дарія Ребет і Уляна Целевич.

Головні тези СКУЖ:

1. Українське жіноцтво заявляє право українського народу на суверенну державу і протестує проти окупації рідних земель большевиками.

2. СКУЖ солідаризується з визвольними змаганнями українського народу.

3. СКУЖ заявився за створенням світового осередку українського жіноцтва і створив Світову Федерацію Українських Жіночих Організацій (СФУЖО).

4. Конгрес заявив готовість піддержати й допомогти в переселенні вдів і сиріт.

СКУЖ допоміг знову зблизити до себе жіноцтво скитальщини й заокеанської еміграції. Акція переселення вдів була доказом тісного зв'язку та сердечних взаємин українського жіноцтва.

Діяльність ОУЖ після переселення

Акція переселення, що почалась у 1948 р. і закінчилась у 1952 зменшила число українських скитальців до 20,000 залишених, що не могли виїхати через поганий стан здоров'я та інші перешкоди. Роки 1951-52 були часом постійних перемін, ліквідації таборів та розбудови старечих захистів. В тому часі багато відділів ОУЖ припинило свою працю, а й Гол. Управа не могла діяти нормально через пливкий стан таборів.

Щойно в 1953 р. ОУЖ оживило свою діяльність. Як одне з важливих своїх завдань, підхопило опіку над дітворою. В тому напрямі прийшли йому з допомогою заокеанські жіночі організації. Тепер по таборах діє сітка навчальних станиць, що мають натронати відділів Союзу Українок Америки, Українського Золотого Хреста і Організації Українок Канади. Ці навчальні станиці стоять під наглядом Об'єднання Українських Жінок.

Другою ділянкою праці ОУЖ є допомогова акція. Вже від 1951 р. Головна Управа у співпраці з суспільною референтурою ЗУАДКомітету займається розподілом пачок із харчами й одягом, що прибувають із ЗДА. У дальшому ОУЖ дбає про хворих і потребуючих жінок і дітей та організує для них допомогу.

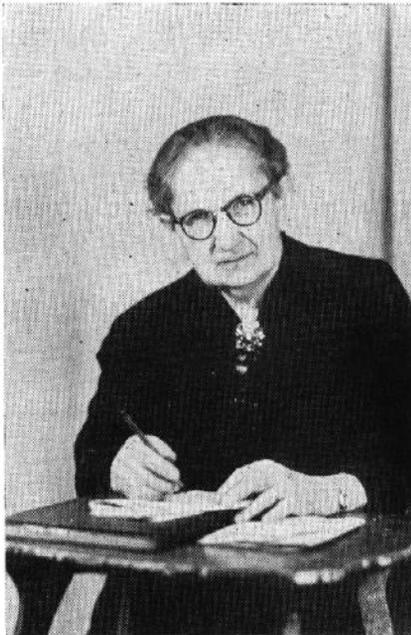
Від 1950 р. ОУЖ очолює Ольга Павловська, а членами Гол. Управи є: М. Томашівська, Е. Е. Грамяк, О. Пеленська, Д. Ребет, О. Сулима, І. Гинилевич, І. Мірчук, О. Савицька.

Цей загальний огляд діяльності ОУЖ показує, що його постановня, як і розгорнення діяльності завдячує особливим обставинам. Початки його припадають на непевний і тривожний час репатріації. Розріст його ішов у міру оформлення й розбудови політичної еміграції і підготував жіноцтво до її завдань. Велике переселення припинює цей розмах, але підстава, заложена в зорганізованих рядах жіноцтва, не пропадає. Із свідомістю завдань політичної еміграції переселюється жіноцтво у нові країни. Об'єднане у Світовій Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) воно продовжує дальше свою роботу, памятаючи про перші кроки, поставлені на еміграції у рямцях Об'єднання Українських Жінок.

Олена Кисілевська

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (СФУЖО)

Олена Кисілевська

Друга світова війна перервала зв'язок між жіночими організаціями краю й на еміграції. Прокотившись буревієм по наших землях, вона знищила багато провідних одиниць та розвіяла по всіх усядах наш актив. А за морем, де вже підросло тут народжене покоління, жіночі організації могли діяти спокійно та розвиватись.

Коли закінчилась війна залізною заслоною відгородила Україну від решти світу. Та у вільному світі знайшлися великі маси українського жіноцтва. У Німеччині й Австрії скупились виходці з рідних земель, що покинули Батьківщину у протесті проти боль-

шевицької окупації. За морем діяли жіночі організації, що згуртували здавна поселених там українок.

Хвилина вимагала спільної дії й порозуміння між ними. Почин до цього дала найстарша жіноча організація, Союз Українок Америки, скликаючи в 1948 р. у Філадельфії жіночий конгрес. Тут зіхались відпоручниці ЗДА, Канади й Європи і устійнили в резолюціях спільні напрямні. А щоб їх проводити в життя, створено на тому ж конгресі Світову Федерацію Українських Жіночих Організацій (СФУЖО), що мала стати репрезентантом українського жіноцтва у вільному світі.

Ця форма сполуки виявилась найбільш догідною в цей мент. Попередних об'єднань жіночих організацій – Української Жіночої Національної Ради, створеної у Кам'янці на Поділлі в 1920 році і Світового Союзу Українок, що постав у 1937 р. у Львові – не можна було відновити. Укр. Жін. Нац. Рада формально розв'язала себе у 1939 р., вважаючи своє існування зайвим, після створення Світового Союзу Українок. Світовий Союз Українок був побудований централістично, опираючись на силі і спроможі Союзу Українок у Львові. Тепер, коли уклад сил змінився, треба було знайти іншу форму сполуки між жіночими гуртами у світі. Для цього найкраще надавалась федерація, що лучила жіночі організації для спільної дії, в користь України, не встряваючи в їх внутрішнє життя.

СФУЖО визначило свої напрямні, як слідує:

- а) координація праці жіночих організацій без порушення їх статутних завдань та прав — працювати за пляном, якого вимагають інтереси українського громадянства даної країни.
- б) заступати й бути репрезентантом українського жіноцтва перед власним громадянством,
- в) заступати й бути репрезентантом українського жіноцтва перед міжнародніми організаціями — загальними й жіночими.
- г) мобілізувати духові сили української жінки до завдань, що їх вона сповняє поза межами рідного краю в користь поневоленої Батьківщини.

СФУЖО оперлась при засновані об шість жіночих організацій, а впродовж кількох літ її членство дійшло до 12 членів-організацій у десяти країнах. Осідок голови Олени Кисілевської і частини управи (містоголова, реф. зв'язків і фін. референтка) є в Канаді, а секретаріят СФУЖО знаходиться у ЗДА, де діє урядуюча містоголова О. Лотоцька.

У теперішній мент СФУЖО входить у сьомий рік свого існування. Працю її можна поділити на два етапи, що вже відкривають третій. У першому, що тривав від 1948—1951 ішли організаційні заходи. Через велике переселення, що почалось у 1949 р., послабло діяння деяких жіночих гуртів, а творились знов нові, що проходили початкові труднощі. Піддержка цього лежала в руках СФУЖО, як також процес порозуміння гуртів із різними традиціями й ментальністю.

Вже в 1950 р. СФУЖО вперше виступила на міжнародньому конгресі у Парижі і в тому ж році стала членом Світового Руху Матерей (М.М.М.). Це й дало почин до нового етапу праці —

репрезентації українського жіноцтва перед чужиною. З того часу СФУЖО розбудовує ці звязки, навязуючи контакти і притягаючи членів-організацій до співучасти. І так у 1953 р. з ініціативи СФУЖО українки взяли участь у зїзді журналісток у Гомбургу, у тому ж році делегація СФУЖО виступила на конгресі М.М.М. у Брюсселі, а в 1954 представниця СФУЖО взяла участь у конференції південно-азійського жіноцтва у Коломбо. У тому самому році Союз Українок Америки вислав містоголову СФУЖО як делегатку на зїзд Міжнародної Жіночої Ради у Гелсінкі. Це поширення звязків завершила участь СФУЖО у конгресі Міжнародного Жіночого Союзу в Коломбо у 1955 р. Отже другий етап праці, від 1952—1955 можна схарактеризувати здобуванням міжнародного ґрунту.

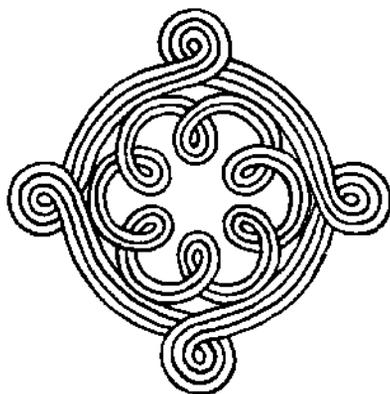
Правда, впродовж тих років СФУЖО діяла також в інших напрямках. Координація праці поодиноких жіночих організацій була важливим моментом. В тій цілі управа СФУЖО висувала гасла, що звертали увагу членів-організацій на певні ділянки праці. Першим було збереження дїтвори й молоді. В тій цілі створено Виховну Комісію у Філадельфії, що випрацювала методи й допоміжні засоби такої праці. Цей клич живо підхопили жіночі організації і в деяких центрах уже виказують гарні осяги.

Є інші завдання, що їх виконують за ініціативою СФУЖО поодинокі члени-організації. І так у 1951 р. через Комітет „Мати й Дитина” і за допомогою Союзу Українок Америки переселено около 90 вдів із дітьми до ЗДА. Далше СФУЖО кинула клич допомоги залишенцям, що його підхопили Союз Українок Америки, Союз Українок Австралії і Союз Українок Аргентини. Завдяки фондові „Мати й Дитина” при СУА вдалося урухомити ряд навчальних станиць для нашої дїтвори у Німеччині й Австрії.

Одним із важливих завдань СФУЖО -- це місце нашого жіноцтва у власному суспільстві. Всі замітні роковини чи акції знаходили живий відгук серед зорганізованого жіноцтва. Роковини голоду чи акція переселення нашої молоді до Казахстану позначені виступами жіноцтва, чи то самостійними чи вкупі з українською громадою. Але й некорисні прояви нашого громадського життя знаходили реакцію у СФУЖО. У резолюціях зприводу 70-ліття жіночого руху СФУЖО гостро осудила певні прояви розкладу та закликала наш партійно-політичний провід до розгляду й надуми. Ці резолюції відбила українська преса та з увагою сприйняли наші громадські установи.

Знаходимось на порозі третього етапу — мобілізації всіх

жіночих сил. До виконання наших завдань потребуємо співпраці кожної одиниці. А багато їх ще знаходиться поза межами організації, багато ще не освідомлює собі своїх зобов'язань супроти Батьківщини. Притягнути їх, повчити про обов'язки, розгорнути сили у дружньому гурті — ось клич, що його видвигає СФУЖО перед своїх членів-організацій. Рівнорядно починається акція приєднання членок-прихильниць СФУЖО. Вони творитимуть дружній гурт, що своїм запалом і зрозумінням допоможе здійснювати кличі СФУЖО.

Ірина Павликовська

70-ЛІТТЯ ГРОМАДСЬКОЇ ПРАЦІ (1884—1954)

ВСТУП

Ірина Павликовська

У 1954 р. проминуло 70 літ від заснування першого жіночого товариства на Україні. Правда, перші прояви жіночого руху виявились багато скорше на центральних землях України. Вже в 60-тих і 70-тих рр. жіноцтво змагає до вищої освіти, виїжджаючи до Швейцарії на студії, а "народництво" заактивізувало жінок до праці для народу. Та на шлях організаційного життя воно ступило щойно з тією хвилиною, коли обєдналось в окрему свою організацію. Це сталося майже рівночасно в обох частинах України. У Києві обєднались студентки Вищих Жіночих Курсів в окреме товариство під проводом

Олени Доброгаєвої, а у Станиславові заходами Наталії Кобринської постало у грудні 1884 "Товариство Руських Женщин".

З тією датою повязане в нас змагання української жінки ввійти у повноту своїх прав у громадському житті. Тих 70 літ — це час змагань української жінки — чи то в окремих жіночих організаціях, чи своїми осягами в інших ділянках дійти до повного розвою особовости. Впродовж 70 літ вона старалась вложити найвищі цінності своєї душі в громадське середовище, щоб як

повновартна і співвідповідальна одиниця стати активним членом у змаганнях українського народу.

Для нашого молодого покоління змагання наших піонерів напевно мало відоме, бо зросло воно в добі широких можливостей освіти, фахової праці і суспільної опіки над родиною. Жінка на університетській кафедрі, керівник великих підприємств, дослідник суспільних проблем, жінка-посол, сенатор чи дипломат великих державних народів — це явище, яке стрічаємо сьогодні в публичному житті і з яким зжилася громадська опінія сьогоднішньої доби. Сьогодні великі жіночі краєві чи міжнародні організації своїми впливами сягають глибоко в суспільні і світової політики проблеми.

Чи українська жінка, що 70 років тому підняла змагання, здала іспит своєї громадської зрілості? Чи українська жінка, якої становище було трудніше і більше відповідальне, як становище жінки інших народів, бо український нарід у тому часі стояв у постійній боротьбі за привернення самостійності власної держави — може з гордістю дивитись на пройдений шлях?

Жінка в історичному погляді

В історії українського народу жінка мала завжди почесне місце. Її становище в родині і суспільстві було вище і краще ніж у других народів.

Через постійні напади кочовиків та східних народів на українські землі виробився в української жінки незвичайний гарт. Це не плекані жінки заходу, що жили для розривки, ані невільничі жінки сходу. Українська жінка мусіла нераз самостійно боронити домашнього вогнища і через те виробила в себе рішучість і самостійність. Починаємо від княгині Ольги, яка не тільки мудро правила державою, але принесла віру християнську на Україну. Жіночі постаті княжих часів — це виховниці і дорадпиці наших князів. Жінки козацької доби були обізнані з політичними справами своєї країни. Дружина сотника Завісного Олена керувала обороною кріпости Буші у 1654 р. і воліла загинути разом із дітьми, щоб не віддати себе у неволю. Дружина Семена Палія, „мати-полковниця“ як її звали, давала лад Правобережжю в часі заслання свого чоловіка. Освічені жінки із шляхти і козацької старшини фундують монастирі і школи, де плекано освіту.

Внаслідок того українська жінка займала передове становище в родині, яке закріпилося впродовж віків.

Девятнадцяте століття видвигнуло нові кличі. Свобода й рівність людини, благодать освіти і економічний добробут були гаслами політичних течій, що розростались. Це й стало підґрунтям для нового руху, що покориствовався тими гаслами — жіночого руху.

Початки жіночого руху

На центральних землях України, що належали тоді до Росії, свободолюбні гасла захопили молодь обох полів. А що утиск автократичного царського режиму був там найсильніший, то й спротив спалахував найяскравіше. Для цього гуртувались жінки й чоловіки у спільні гурти, працю провадили легальними й підпільними засобами. Активне жіноцтво знайшлося зразу в осередку громадських завдань і в атмосфері боротьби скоро громадськи дозріло. Напруга того змагання не дала йому думати про свої окремі інтереси. Здавалось, що саме життя їх пізніш надає й про них подбає.

Кличі жіночого руху в початках зводились до домагань рівних прав на освіту й економічну незалежність жінки. Це з западом прийнялось серед нашої жіночої молоді, бо воно допомагало жінці у здійсненні політичних прагнень її країни. Початковий етап жіночого руху — гуртування жіноцтва в окремі організації “для обміну думок та розгляду важливих суспільних проблем” (таке гасло Міжнародної Жіночої Ради, заснованої в 1884 р.) не знайшов такого відгуку на центральних землях України. Творення об'єднань для придбання громадських прав могло проходити тільки в конституційних або демократичних державах. І тому той етап жіночого руху відбився в першу чергу на західних землях України, що належала тоді до Австрії.

Таким способом український жіночий рух пробігає двома окремими руслами. І хоч жіночий рух заходу безсумнівно мав вплив на ці процеси, проте похід українського жіноцтва до рівноправ'я був пов'язаний у першу чергу із цілістю нашого громадського життя. У кожній частині України він пробігав своїм окремим шляхом, що його хочемо тут переглянути й устійнити.

ПЕРШИЙ ЕТАП

Від 1884 до першої світової війни це перший етап жіночого руху, який можна окреслити змаганням української жінки за її місце в суспільстві і державі.

Центральні землі України

Першим словом, що його сказала в обороні свого народу українська жінка були нариси письменниці Марко Вовчок. Вже до того часу освічені українські жінки тяжко відчували кривду закріпощеного селянства. Пригадаймо тільки княжну Варвару Репніну і сестер Псьолівен, що з таким співчуттям і розумінням зустріли молодого Шевченка. Він був для них уособленням народньої стихії, що зуміла висвободитись із пут неволі. Щойно його сучасниця Марко Вовчок, яку він зве "донею своєю" змалювала широку картину жіночого горя і промовила мистецьким образом до сумління гнобителів.

Недільні школи

У тому самому часі поступові круги України підготували акцію, що мала допомогти "меншому братові" вийти з темноти й невіжества на ширше поле. Це були недільні школи по містах, що несли знання міському пролетаріатові та відкривали йому нові обрії. Перша така школа постала в Києві. За почином Києва відкриваються такі школи по всій Україні і з'являються також на Московщині. В цю акцію включилось також багато освіченого жіноцтва, що були тут співосновницями і вчительками. У 1860 відкрито в Києві недільну школу для жінок, яку вела Нельговська. До року було в Києві 3 жіночі недільні школи. У Харкові визначилась у тій акції Христина Алчевська. Вона присвятила цій акції багато літ свого життя і свій досвід зібрала потім у великий підручник "Что читать народу", що послужив і іншим працівникам у тій галузі.

Недільні школи знайшли несподіваний відгук серед простого народу. Статистика одної школи показала на 249 учнів — 230 українців, в тому 132 селян (101 кріпаків). Школи поширились дуже швидко і вже в скорому часі їх число доходило до 90. Навчання в них ішло частинно українською мовою, підготовлялись підручники, над якими працювали Шевченко і Куліш. У бібліотеках при школах учні пізнавали твори Шевченка і Марка Вовчка.

Розріст цих шкіл злякав реакційну владу. На початку 60-тих років ці школи закрито, даліше видання українських підручників заборонено, а українські діячі, що проводили цим, пішли на заслання. Пізніше вдалось недільні школи відновити у зменшеному розмірі. Але дозволу на вживання українських підручників та навчання українською мовою влада не дала.

Оцей вислід легальної праці в межах колишньої Росії знаменний для царського режиму. Ніякий осяг не був певний у цих умовах. Не було змоги будувати на твердій підставі уже здобутого, а треба було сподіватись кожної хвилини знівечення здобутку чи пересунення його в іншу площину.

Змагання жінок до освіти

Подібним шляхом пробігало тут змагання за жіночу освіту. У 1860 здобуто дозвіл вступу для жінок на університет у Києві, Харкові й Одесі. Це притягнуло великі маси молодого жіноцтва до науки. Здійснилась давня мрія! Збагнути скарби знання, придбати фаховий вишкіл і служити ним знову ж таки своєму народові, що пригноблений злиднями і темнотою!

Та право на освіту тривало тільки два роки. Коли показалося, що щораз більше дівчат вступає на університети, влада закрила жінкам доступ до них. Навіть тим, що розпочали студії, не дозволено закінчити їх у межах Росії. Знов перекреслено одним помахом пера здобуток, що здавався вже певним. І тільки деякі щасливі, що могли виїхати за кордон, закінчили розпочаті студії. Бо в тому часі Швейцарія вже приймала жінок на свої університети. Дві відважні жінки докінчують медичні студії в Цюриху і по кількохвімі у Петербурзі одержують право на лікарську практику.

“Народницький” рух

Скасування кріпацтва у 1861 р. звільнило селянські маси. Цей жест привернув їм волю, але не подбав про їх освіту й економічний добробут. Це й звертає увагу поступових кругів на українське село. Тоді коли перші недільні школи були засновані по містах, іде тепер акція піднесення села. Це вимагає в першу чергу вивчення сільського побуту, його фольклору, економічних підстав та здорового стану. Акція допомоги мусить обняти всі ті ділянки рівночасно, коли має принести якунебудь користь.

Розгортається “народницький” рух, що повів сотні й тисячі інтелігентів на села. У цьому рухові знову визначилось своєю

відданістю й енергією українське жіноцтво. Сотні жінок осідало по селах, як вчительки чи фельшерки, багато молоді працювало по селах вакаційною порою. Починається праця, що серед невидог і переслідувань протривала 70-ті й 80-ті рр. і ще даліше продовжувалась у дещо зміненій формі. Недаром дослідники цього руху признають жінці заслугу, що вона навчила простолюддя того часу читати і завдяки недільним школам підготувала міський пролетаріят до політичної боротьби.

У цьому “народництві” можна відмітити також декілька світлих жіночих імен, що виявили себе у ширшому масштабі. У дослідках над українським селом дала цінні праці Пелагія Литвинова, що опрацювала статистично кілька сіл, збирала фольклор і видала першу збірку українських узорів (1872). Подібними дослідками займалась Олена Пчілка, що видала теж альбом українських узорів (1875). Над навчанням селян працювала Софія Русова, що пізніш виявила себе передовим педагогом України.

Оця праця для народу ще більше скріпила жадобу освіти в молодого жіноцтва. Домагання доступу до освіти іде різними засобами. Окрім того щораз більше молодих дівчат виїжджає заграницю для фахового вишколу. Врешті в 1880 р. приходиться як великий осяг — створення Вищих Жіночих Курсів у Києві й Харкові з факультетами педагогічним і медичним. Створюючи окрему навчальну установу для дівчат, влада думала відмежувати молоде жіноцтво від впливу поступового студенства й обмежити до певної міри викладані дисципліни. Та це намагання було даремне. Воно дозволило дістати жінкам вищу освіту, хоч тільки у двох напрямках, але далеко скорше, як це сталось на заході, принайменше в такій масі. І це створило дуже скоро підложжя для наукової праці жінок, що потім гарно розвинулась.

Становище жінки у громаді

Осяги жіноцтва у громадській праці визначили й його становище у суспільстві. Жінка-центральных земель України не мусіла здобувати його повільним походом, як це діялось на заході. У поступових кругах громадськи активна жінка займала рівнорядне місце при всіх починах української громади. Тому такі постаті, як Олена Пчілка і Софія Русова, а пізніше Марія Загірня видніють у передовій лаві українського громадського життя, як співтворці його. Їхні позиції у суспільстві були далеско сильніші, як їхніх посестер у Галичині чи Буковині.

Жіночі товариства

Та окрім цих передових жінок, що здобули собі становище у суспільстві завдяки блискучим здібностям та окрім тих, що пішли на службу народові, працюючи як сільські вчительки чи фельшерки, було ще багато таких, що жили інтересами родинного дому та піддержували в праці своїх батьків, братів чи чоловіків. Вони теж хотіли причинитись до покращання долі "меншого брата", і прикласти своїх рук до визвольного діла. Вже в заранні творення українських громад бачимо такі гурти жінок, що займаються здебільшого харитативною працею. Вже в 1873 р. засновано в Києві притулок-школу для робітничих дітей, а ініціаторкою того була Людмила Драгоманова. Допомогали їй у тому інші киянки, як Варвара Житецька, Варвара Антонович, Олена Тесленко-Приходько. Такі установи поставали й по інших містах. Звісно, ці установи не могли мати в тому часі якоїсь української програми, бо на те не було відповідних умовин. Але ведені українськими жінками та для українського населення, вони в дійсності були виявом громадської праці українського жіноцтва.

До вияву жіночого зорганізованого життя можна зарахувати "Т-во захисту працюючих жінок", що діяло у 1907-1911 в Києві. Його очолювала Довнар-Запольська, а активними членами його були Олександра Косач (Грицько-Григоренко), Олена Тесленко-Приходько й інші.

Гуртом, що мав уже виразно українську програму, була "Жіноча Громада", що постала на переломі 19-го ст. у Києві. Про її заснування немає точних даних, бо вона не могла існувати на легальному статуті. Та праця її уже мала всі признаки жіночих організацій, які існували тоді в Галичині й на Буковині. Весь натиск покладено на допомогу здібній молоді, якій допомагали вчитись та освідомленні селянських мас у національному дусі. В тій цілі "Жіноча Громада" мала своїх співробітниць по селах, яким роздавала відповідну літературу.

Революція 1905 р. послабила гнет царського режиму й на якийсь час українське громадське життя поплило ширшим руслом. Тоді то за ініціативою Олени Пчілки створився український відділ у "Всеросійському Союзі рівноправности Жінок". За посередництва Полтавської філії "Всерос. Союза рівноправности женщины" (25. листопада 1905 р.) оголошено маніфест із вимогою автономії України.

Коли на центральних землях з великими труднощами вда-

дось одержати дозвіл на заснування "Просвіти", тоді велика кількість активного жіноцтва влилася в освітню роботу. Дотеперішня праця недільних шкіл і "народників" знайшла своє завершення в цій формі роботи, яка була не тільки ширше поставлена, (бібліотеки, театральні вистави, хори), але й глибше, бо будила в масах приспану національну свідомість.

"Просвіти" не існували довго й не встигли витворити окремого стилю праці. Але в тому короткому часі праця їх узяла великий розмах. Як чоловіки, так і жінки поклали тут підвалини і символом цього походу може стати подружжя Грінченків, що багатр літ свого життя присвятило цій праці. Марія Загірня це чолова постать в українській громаді центральних земель.

Праця жіноцтва під час війни

Коли вибухла I. світова війна, закрито всі українські установи. Така загроза повисла й над українським клубом у Києві, що розвивав оживлену мистецьку діяльність і був місцем зустрічі киян. Щоб урятувати цю українську станицю, перетворено його у шпиталь для ранених вояків. Тут українське жіноцтво Києва приложило своїх рук. Шпиталь перетворився в школу національного освідомлення ранених вояків-українців, які з вдячністю ставились до своїх опікунок. Тут вибивається на передове місце своєю ініціативою Людмила Старицька-Черняхівська, що мала потім відіграти таку велику ролю в українському жіночому рухові.

Незабаром виявилась нова потреба дії. Російський уряд, що зайняв Галичину, вивозив звідтіля заложників. Створилось "Общество помощи беженцам", що під охороною свого статуту допомагало заложникам. Багато їх перебувало в перехідних станицях Києва і тут українці-кияни заопікувались ними. Їм допомагали на дорогу грішми й одягом, багато з них брали на поруки в українські родини. Заложників, що їх влада поселила на Сибірі, спомогали посилками. Врешті для піддержки їх Людмила Старицька-Черняхівська вибралась у далеку подорож, щоб провірити їх положення та привезти їм вістки зі світу.

Воєнні дії привели до Києва багато дітей-сиріт, за які мусіло подбати місто. Створено притулок, який взяло знов під свою опіку українське жіноцтво. Дітей стали вчити українського письма та покладено підвалини під їх національну свідомість.

Західні Землі

Коли згадуємо про початки жіночого руху на Західній Україні, мусимо ствердити, що ті початки творила Наталія Кобринська в дуже тяжких умовах. Жіноцтво в Галичині і Буковині, що було тоді під австрійською займанщиною, це були в більшості жінки-селянки, недавно звільнені з панщини 1848 р. і невелика кількість інтелігенток із священничих родин. Жінки інтелігентних родин закінчували виділові школи (що рівняється нижчим класам середньої школи) і на тім кінчали освіту, підготовляючи себе в більшості до подружжя. Жінки-селянки, обтяжені тяжкою працею і матеріяльними злиднями, ледве знали читати і писати.

Н. Кобринська

Наталія з Озаркевичів Кобринська, народилась 8. червня 1851 в Белелуї, як дочка священника. Батько її — парляментарний посол і завдяки тому вона вже в родинному середовищі познайомилася з суспільними проблемами. З батьком вона їздила до Відня, а її брати Озаркевичі й тіточні брати Окуневські втягали її в студентське життя Т-ва "Січ" у Відні.

З Відня вона їздила до Женеви і познайомилася з новими течіями, що діяли тоді серед жіноцтва на заході. Її знакомство з тодішніми письменниками і діячами Іваном Франком, Михайлом Павликом, О. Терлецьким мали вплив на її літературну і громадську працю. Вона освідомила собі, що жінки мусять у першу чергу змагати до освіти, до придбання знання і тоді домагатись належного місця в суспільстві та повноти громадських прав.

Її заходами основано першу жіночу організацію у Станиславові "Т-во Руських Женщин" в 1884. Головну вагу клала Кобринська у статуті на культурно-освітню працю. Хоч це Т-во не розвинуло ширшої праці, як надіялась Кобринська — то воно було початком до основання дальших жіночих організацій у краю.

Крім того Н. Кобринська почала видавничу діяльність для освідомлення громадянства і самого жіноцтва про ідейні основи жіночого руху. В 1887 р. виходить альманах "Перший вінок", в якому співпрацюють найкращі жіночі сили центральних земель і Галичини. З центральних земель надіслали дописи Ганна Барвінок, Олена Пчілка, Леся Українка, Дніпрова Чайка, Людмила Старицька, з Галичини - Уляна Кравченко, сестри Рошкевич, Кл. Попович, Олеся Бажанська, Анна Павлик і інші. Було це вловні соборницьке видання і здійснилось при великій мате-

ріяльній піддержці Олени Пчілки. В тім альманаху Кобринська зясовує соціяльне і політичне становище жінки і вказує на її найближчі зардання.

Не зважаючи на розділення кордонами, наддніпрянки матеріально і морально піддержували Н. Кобринську. І Кобринська в своїм альманаху виразно пише:

“Важний ще лишається нам до піднесення факт, що перший раз виступаємо разом з нашими старшими сестрами українками в імени нашої національної єдності на ниві загальних справ і спільного всім жінкам питання” (Вступ до альманаху). Отже в першій програмовій виступі в альманаху Н. К. виразно підкреслює загальні громадські справи, соборництво і жіночі проблеми.

В дальших роках видала Кобринська ще три випуски “Нашої Долі” (1893-96 р.). Крім публіцистики, Кобринська своїми літературними творами (“Дух часу”), а Уляна Кравченко (“На новий шлях”) поширюють і піддержують нові ідеї серед громадянства.

Стараннями Кобринської 1890 р. вислано петицію до парламенту за доступ жінок до вищої освіти. Зпоміж 9 народів, що були під австрійським володінням, українки були треті, після німкинь і чешок, що видвигнули цю справу перед урядом.

В 1891 р. зорганізувало жіноцтво під її проводом перше жіноче віче в Стрию. На ньому закликають жінок до активної громадської праці і до самоосвіти. Вислано петицію до міністерства освіти за допущення до середніх шкіл і університетських студій. Крім того порушено справу дитячих захоронок і літніх садків по селах.

В 1892 р. Кобринська промовляє на польському вічу у Львові в справі громадських прав жінок.

Так започаткована Наталією Кобринською праця знаходить відгомін у краю. В 90-тих р. постають жіночі товариства у Львові (1893), в Коломиї (1893), Перемишлі (1897), Городенці (1897), Тернополі, Долині (1901), Бережанах і Рогатині (1903). Всі вони мають різні назви, а їх діяльність — культурно-освітня і гуманітарна.

Жіночі товариства

-Зпоміж жіночих товариств, що постали в тих роках у Галичині, найповажніше місце займає “Клюб Русинок”, оснований 1893 р. у Львові. Ця організація постає старанням львівського

жіноцтва, головно дружин наших передових громадських діячів, серед них Герміна Шухевич (перша голова), Марія Білецька, Ольга Барвінська, Олімпія Лучаківська, Марія Грушевська, Валерія Коцовська, Олена Гнатюк, Зеновія Майковська, О. Роздольська та інші. Передова постать серед них це, без сумніву, Марія Білецька, жінка-педагог з великою ініціативою, дуже працьовита, повна ідейности і посвяти.

Вже рік після свого оснований "Клюб Русинок" бере участь у Краєвій Виставі у Львові (1894), для якої придбав етнографічну збірку зразків вишивок з різних сторін Галичини. Ця збірка була атракцією вистави і дала почин до заклику у справі організування господарської установи. Потім це довело до організування кооперативи "Труд". Цю збірку "Клюб Русинок" подарував Науковому Т-ву ім. Шевченка.

"Клюб Русинок" спільно з Т-вом "Українська Бесіда" стали осередком культурного-громадського життя Львова. Крім того "Клюб Русинок" дає ініціативу до творення нових організацій зі спеціальними цілями. І так основано кооперативу "Труд" для фахового вишколу дівчат і ведення майстерні. Дальше "Т-во опіки над домашньою прислугою", для гуртування домашніх помішниць і Т-во "Українська Захоронка" для опіки над львівською дітворою. Одною з найважливіших ділянок це було створення української дівочої виділової школи ім. Шевченка, де першою директоркою була Марія Білецька. Це був почин, який дав основу до пізнішої великої пародньої організації українського педагогічного Т-ва "Рідна Школа". "Клюб Русинок" опікувався також студентами і вів дешеvu харчівню. Отже, як бачимо, ця організація вже на цьому етапі жіночого руху в Галичині виявила велику ініціативу і дала поважний вклад у наше громадське життя. Всі нею засновані організації від того часу розвинулись у великі установи і проіснували та діяли до вибуху другої світової війни. Хоч деякі з них не були виключно жіночими організаціями (як прим. кооп. "Труд" чи "Українська Захоронка" мали в членах мужчин), то вони весь час були в жіночих руках і давали змогу жінкам виявляти свою ініціативу та заінтересовання в різних ділянках громадського життя.

У 1906 р. організується в Чернівцях на Буковині "Жіноча Громада", що стала подібним осередком жіночої праці. Кілька літ стояла на чолі її Емілія Смаль-Стоцька, а поміж співробітницями слід згадати Константину Малицьку, Евфросину Галіл, Євгенію Кордубову. "Жіноча Громада" оснувала вишивкарську робітню і вела кілька дитячих садків. Товариство мало 14 гурт-

ків по містечках і селах Буковини. Поруч неї діяло від 1908 р. “Т-во Православних Русинок”.

Окремо треба згадати про основи Т-ва Марійської Дружини Пань в 1904 р., якого ініціаторка і довголітня голова пані Ольга Барвінська-Бачинська померла на еміграції. Була це організація для плекання духового-релігійного життя і веда гуманітарну працю. З того середовища постає Т-во “Вакаційних осель”, для висилки дітей на літні табори.

Організації, які поставали в краю, хоч не були тоді об'єднані в централю, вели подібну працю: ширили національну свідомість і виховували жінок до громадської праці. Вони в більшості займалися суспільно-громадськими справами.

Кружок Українських Дівчат

У 1901 р. молоді жінки, тодішні перші студентки університету, зорганізували “Кружок українських дівчат у Львові”. Членки рішили популяризувати жіночі кличі серед громадянства та вести працю над собою. Між ініціаторами були: Наталка Будзиновська, Дарія Шухевич, Северина Данилевич, Олена Бережницька, Олена Охримович, О. Жураківська. Пізніше членом була і Настя Грінченко з Києва. Серед членок було більше студенток з Придніпрянщини, які включилися в працю Кружка і відігравали передову роль. Кружок Укр. Дівчат у своїй діяльності поставив виразно феміністичні кличі на першому плані. Старанням Кружка Українських Дівчат уладжено в 1904 р. перше жіноче віче на львівському терені. Проводила ним Д. Шухевич, а реферували С. Данилевич, Е. Тишинська, Катря Лозенко-Голіциньська, член РУП і домагалися рівних політичних прав для жінок.

В 1905 р. та організація скликала віче з домаганням оснувати дівочу гімназію. Промовляли Наталка Будзиновська, Северина Данилевич і Дарія Шухевич. В тому році Клюб Русинок і Кружок У. Д. скликали спільне віче, на якому протестували проти виборчої реформи.

За ініціативою Кружка почав виходити в 1908 р. жіночий часопис “Мета”, що поставив за завдання розбудити загал жіноцтва до громадського життя. Редагували його Дарія Шухевич і Олена Охримович, а пізніш Ірина Січинська. Співпрацювали Константина Малицька, Уляна Кравченко, К. Гриневич, О. Кобилянська. Це був часопис поступового жіноцтва, що розробляв ідеологічні кличі. Н. Кобринська в початках своєї видавничої праці хотіла видавати часопис ідеологічного напрямку, але

“Клюб Русинок”, знаючи рівень жіноцтва того часу, не важився взяти на себе фінансування журналу. “Мета” виходила один рік і припинилась з браку матеріальних засобів. Накладом Кружка Укр. Дівчат вийшла у 1904 р. праця К. Малицької “Про жіночий рух”.

Подібний “Кружок Укр. Дівчат” постав у 1902 р. у Чернівцях на Буковині, за ініціативою Наталки Попович. Ціль його була самоосвітня й він перестав діяти, коли оснувалась у 1906 р. Жіноча Громада.

Жіноча Громада

В 1909 обі організації у Львові, а то “Клюб Русинок” і “Кружок Українських Дівчат” злучились і створили нову організацію “Жіночу Громаду”, якої статут мав ширші завдання і давав право творити філії. “Жіноча Громада” почала переводити централізацію жіночих організацій, які вже діяли і почала творити філії по містечках і кружки по селах. Так зміцнена організація силами діячок з Клубу Русинок і молодших сил із Кружка Українських Дівчат, почала організаційну працю в краю. З централізації виїздили організаторки в терен. Між ними М. Білецька, К. Малицька, І. Січинська, з молодших Софія Олеськів, Олена Охримович. Серед них нова, маркантна поява — Константина Малицька, яка в тому часі прибула з Буковини. Учителька по фаху, передовий педагог, письменниця (псевдонім Віра Лебедова), журналістка, знаменитий промовець, людина надзвичайно працююча, сильного характеру, ідейна, а при тим скромна. Тому то “Жіноча Громада” в тому знаменитому складі не тільки веде організаційну працю в терені, але набирає динаміки і продовжує домагання жіноцтва для одержання політичних прав жінки. Так централія, як і філії в краю скликували віча, уладжували демонстрації і писали петиції до уряду. В 1910 уладжено в одному дні у Львові три жіночі віча українок, польок і жидівок. Потім спільно всі демонстрували під соймом, а делегація передала домагання маршалкові сойму Баденьому. Від українок промовляла Константина Малицька.

До праці в Жіночій Громаді прибувають нові сили як Є. Вергановська, М. Мудракова, М. Іжицька, О. Коренець, Є. Макарушкова. Голова “Жіночої Громади” добилась участі в народних зїздах націонал-демократичної партії, чим фактично започаткувала участь жінок у тій партії. В соціал-демократичній і радикальній партії жінки були тоді вже заступлені. В першій була

Д. Старосольська та кілька емігранток із Придніпрянщини, а в радикальній ще давніш активною була Анна Павлик, сестра Михайла Павлика. Після довгих домагань жінки в Австрії здобули політичні права, але з них вже українки не користали, бо в 1914 р. вибухнула війна.

Ще два роки до вибуху війни "Жіноча Громада" почала підготовку жіноцтва, улажуючи курси для мед-сестер і медичної допомоги. З ініціативи М. Білецької і К. Малицької, які притягнули до співпраці студенток, створено фонд "На потреби України". Хоч збірка ішла напів легально, в короткому часі жіноцтво зібрало кілька тисяч корон на організацію українського війська.

У тому часі на львівському університеті студіювало щораз більше дівчат. У 1911 р. вони створили при Студентському Союзі окрему Секцію Студенток під проводом Меланії Бордун.

Українське громадянство надіялось багато з воєнних дій і тому майже вся ідейна молодь приготувлялась і вишколювалась до війни. І тому, коли вибухла перша світова війна в 1914 р., у рядах Січових Стрільців, як військової формації, для здобуття української держави йдуть жінки не тільки в санітарній службі, але й під крісом у боротьбі за Україну.

З вибухом війни з наказу влади і воєнних дій припинилась праця жіночих організацій Галичини і Буковини. Частина активніших жінок опинилась на еміграції в Відні і заснує "Комітет для помочи раненим і полоненим воякам". Тим розгортається червонохресна праця, головно для Січових Стрільців.

Відродження української державности

Від основання перших українських організацій у 1884 до вибуху війни у 1914 р. пройшло 30 літ. Це був шлях, що виказав сили і спромоги українського жіноцтва. Завершення знайшов щойно в відновленій українській державі, коли жінки дістали повні громадські й політичні права. Треба зясувати собі, що власне той 30-літній шлях промостив дорогу до того, а жіноцтво показалось гідним того осягу.

В Українській Народній Республіці жінки стають до творчої праці. До Української Центральної Ради, цього парламенту УНР, входить 11 жінок. Це є Людмила Старицька-Черняхівська, Зінаїда Мірна, Софія Русова, Валерія О'Коннор-Вілінська і другі. Це були відомі громадські діячки довоєнної доби, що згідно з традицією центральних земель, не знайшли ніяких перешкод у признанні їм того місця. Навпаки — дві жінки увійшли до ви-

конного органу ЦР Малої Ради. Це була Людмила Старицька-Черняхівська і Зінаїда Мірна. Інші зайняли відповідальні місця в міністерствах, як міністерстві освіти та суспільної праці. До Укр. Нац. Ради ЗУНР входять дві жінки.

Як найвищий законодавчий чинник у державі, так само поступили інші самоуправни чи громадські установи, широко вітаючи жінок у своєму складі. Стихія відновленої державности пориває всіх і притягає до розбудови. Виринає потреба окремих жіночих об'єднань. Твориться Український Жіночий Союз, що скликає 14. вересня 1917 у Києві жіночий зїзд. Жіночі об'єднання починають творитись у більших і менших центрах та шукати своєї власної програми праці. До Укр. Жін. Союзу приступають визначні жінки того часу — Л. Старицька-Черняхівська, С. Русова, З. Мірна, Е. Жук, Г. Чикаленко, В. О'Коннор-Вілінська, на чолі стала Л. Старицька-Черняхівська. 1918 р. почав виходити журнал "Жіночий Вісник".

Та дальший перебіг історичних подій не дав змоги окріпнути цьому суспільному творові. Важка оборонна війна стала тут на перешкоді. Та ще в 1920 р. організується в Кам'янці Подільському Союз Українок, якого головою стала Блянка Баранова. Управа Союзу Українок зложила привіт Головному Отаманові та віддала свої сили до диспозиції української держави й армії.

В українській державі виринає перед жіноцтвом ще одне завдання: навязання звязку з чужинними й міжнародними жіночими організаціями для популяризації ідей і праці українського жіноцтва. Вже в тому часі коли український уряд перенісся до Кам'янця на Поділлі, організується там Українська Жіноча Рада, що мала стати централею жіночих організацій України і репрезентувати їх на зовні. Ініціаторами її були Людмила Старицька-Черняхівська і Софія Русова. Довголітньою головою її була Софія Русова, що провадила її до самого розв'язання в 1937 р. Укр. Жін. Нац. Рада вислала на перший конгрес Міжнародної Національної Ради в Осло Ганну Чикаленко-Келлер і там у 1920 р. стала повноправним її членом.

На західніх землях України жіноцтво теж гуртується до організованої праці. Вільне, державне життя триває тут ще коротше. Але внаслідок воєнних дій і переслідувань постає велика потреба допомоги. Хоч передвоєнні організації не могли діяти проте починається допомога таборах полонених, інтернованих, в'язнів з рамени Горожанських Комітетів, єдиної тоді дозволеної поляками організації.

У тому часі, в 1919-20 рр., починає виходити жіночий часопис у Львові, "Наша Мета", яку видає соціалістичне в-во "Вперед". Часопис редагували політично свідомі жінки, на чолі колегії стояла Дарія Старосольська. "Наша Мета" мала високий рівень і містила ідеологічні статті. По році припинено її видавання, мабуть із матеріяльних труднощів.

На жаль, не довго далось працювати українській жінці у власній державі. Українські центральні землі окупуєть московсько-більшевицькі війська, а західно-українські землі опинились під Польщею, Буковина під Румунією а Закарпаття в Чехословацькій республіці. По упадку У. Н. Республіки український нарід розділено кордонами.

Не було легко після воєнної завірюхи й великої програної, серед політичних репресій нових окупацій почати на ново працю. І коли у власній державі жінка може розвивати вповні свої душезні прикмети і давати свій вклад праці у державне і громадське життя, то перед жінкою поневоленого народу стоїть подвійне завдання — це втягнення жінки в зорганізовані ряди та в громадську працю і співпраця у змаганнях власного народу повернути собі свободу.

ДРУГИЙ ЕТАП

Від 1920 р. до другої світової війни триває другий етап праці жіночих організацій. Жінка уже придбала політичні й громадські права й може діяти як повноправна громадянка. Проте поділ українських земель на чотири займанщини кладе свій відлечаток на перебіг жіночого руху. Найбільша різниця знову ж таки в розвою центральних і західніх земель України, хоча й на заході окремі окупації подекуди стримують розвій.

Центральні українські землі під большевицьким гнетом

Із приходом большевиків знищено на Україні ціле громадське намостійне життя. Спочатку большевики надавали великого значення жіночим організаціям, створюючи "жінвідділи". Їх завданням було нібито охороняти жіночу працю від "залишків буржуазії", нацьковуючи жінок із нижчих суспільних верств на інтелігенцію. Та пізніш, коли єдиним працедавцем стала держава, втручання "жінвідділів" стало небажане і вони поступово занепали. Щоб позірно зазначити співдіяння жіноцтва в публічно-

му житті, введено обов'язково якесь число жінок-кандидатів при кожних виборах, які й засідають у верховному советі та інших установах.

Традиція жіночої самостійности, так сильно підбудована кількома поколіннями жіноцтва, не могла відсунути жінок від якогонебудь діяння. Участь жіноцтва у навчанні та здоровному піклуванні країни — що почалась ще в часах “народницького” руху, тепер поширюється. Жіноцтво широко вникає й у всі інші звання. З усім западом воно прикладає своїх рук до відбудови країни, сподіваючись, що розбуджені визвольними змаганнями її сили, розвинуться. Своє завершення знаходить цей шлях у науковій роботі жіноцтва. Десятки й сотні наукових працівниць виринають при катедрах України. Науковий світ України блищить жіночими іменами. — Це історики Наталя Василенко-Полонська, Наталя Мірза Авакіянц, лінгвіст Олена Курило, фізіолог Валентина Радзімовська, природник Любов Зофійовська, та багато інших.

Важкі удари

Та цей похід українського жіноцтва зазнає важкого удару. На переломі 20-тих років починається наступ большевицької влади на українське життя. Найбільш ярким виявом його став показовий процес Співки Визволення України, що його переведено в 1930 р. у Харкові. Одною з чоловічих постатей того процесу — це Людмила Старицька-Черняхівська. Вона, ініціатор багатьох починів українського жіноцтва і чоловіча представниця його в відновленій українській державі — тепер була носієм організованого опротиву України большевицькій владі.

Терор розгортається. У 1932-33 приходить голодова катастрофа на Україні, що вдаре в животні сили українського народу. Українська селянка переходить одну з найбільших трагедій, переживаючи голодолобу смерть цілої родини. Переслідування розбивають родини. Члени її розбігаються на всі боки, щоб себе рятувати. Бо при арешті одного члена родини, відповідальність поносить уся сім'я. Це лягає важким тягарем на жінку, що звичайно мусить дбати сама про долю дітей. До того щораз більше обривають її виховний вплив. Вона мусить вести постійну боротьбу за душу дитини, яку школа і виховні пляни партії вихоплюють ізпід її впливу.

Ще з самого початку 30-их рр. большевицька влада впровадила рух Марії Демченко, себто “стахановок” у тих галузях праці, що основною робітницею є жінка (обробіток цукрових бу-

ряків, прядіння і ткацтво на фабриках, молочарство, плекання тварин). Жінки-ударниці в тих галузях праці, за допомогою цілого колективу створювали високі норми, які потім накидувано всім працівницям. У звичайних умовах праці не можна було цих норм досягнути. Це змушувало працівниць надолжувати часом, щоб бодай приблизно виказувати подібний осяг та не покласти в небезпечну категорію “саботажниць”. Отже цей рух став згодом засобом визиску жіночої праці.

Становище жінки в УССР

І так при офіційному зрівнанні жінок у правах у Сов. Союзі виявляється там чи не найбільше упослідження жінки в цілому світі. Правда, офіційним днем жінки вважається день 8. березня. Тоді то відбуваються зібрання в честь жінки, pojawiaються статті, роздаються відзначення. Але це, як і кілька місць у верховному советі та інших установах є єдиним поверховним признанням жінкам України.

А в дійсності жінка двигає тягар заробітньої праці нарівні з чоловіком у далеко трудніших умовах, як це діється на заході. При тому вона — хоч опановує цілі галузі життя, як навчання і здоровну опіку — проте мусить боротись за кожне краще платне місце, яке в більшості займають працівники-мужчини. До того вона часто стає до праці в галузях, що зовсім непригожі для її фізичних спромог та біологічних функцій. Вона працює як вантажник, каменяр, муляр чи шахтяр, чого не знайдемо в інших країнах.

Не зважаючи на переслідування й важкі життєві умовини українська жінка зуміла зберегти той вогонь у родині, що піддержав українські державницькі традиції. Коли в 1941 році розкрилась залізна заслона, то ці традиції, плекані українською матірью, жили і спалахнули ярким вогнем. Сестри з центральних земель стрінулись із тими з західних — близькі і повязані одною ідеєю.

Західні українські землі

На західних українських землях іде в тому часі розріст жіночих організацій і поглиблення праці в них.

Вплив війни на селянське жіноцтво

Світова війна дала змогу українській жінці розвинути свій організаційний і господарський хист і виробитися на самостійну

і себе певну громадянку. Головно жінки-селянки, які вели свою господарку й опікувалися родинами, коли їх чоловіки були на війні, перейшли часи інвазії чужих армій і давали раду з обтяженнями воєнної господарки. Це випроводило їх у ширший круг громадських справ і дало змогу скорше заінтересувати їх громадським життям.

Союз Українок

У 1917 р. "Жіночу Громаду" переорганізовано на "Союз Українок". Вже в 1920 р. Союз Українок почав після війни відновляти філії в повітових містах і організувати нові, а далі кружки по селах. На повоєнних згарищах росла праця жіноцтва, що відбудовувала власні родинні вогнища і свої організації.

У 1921 р. скликано до Львова український жіночий з'їзд з делегаток із західних земель і представниць із центральних земель, які тоді вже були політичними емігрантками. З'їзд цей поліція розв'язала, але відбулася нарада, на якій устійнено плян дальшої праці і з'ясовано ролю жінки в суспільстві і в змаганнях українського народу.

Праця „Союзу Українок“ зростає. Ростає число філій і кружків та збільшується число членів. Союз Українок починає централізувати свою працю. Щоб охопити жіночі маси, що горнулись до організації, у 1925 р. Союз Українок у Львові започаткував курси для організаторок і інструкторок. У вересні 1925 р. Олена Кисілевська при допомозі Українського Жіночого Кружка в Коломиї почала видавати часопис для жіноцтва. В "Жіночій Долі" популяризовано кличі С. У. і Союз Українок містив свої заклики і відозви для жіноцтва. "Жіноча Доля" розходила по всіх закутинах на західних землях і на еміграції і в великій мірі причинилася до розбудження національної свідомости серед жіноцтва.

В 1934 почала виходити ще „Жіноча Воля“, популярний часопис для сільського жіноцтва. Крім того видавництво „Жіноча Доля“ видало чотири альманахи (1927-30), де зібрано багато матеріалу організаційного і суспільного змісту.

В часі від 1920 р. — 1928 р. головою С. Українок були Е. Макарушка, К. Гриневиц, М. Білецька, О. Шепарович, К. Малицька, М. Донцова, І. Вітковицька. В Управі працювали І. Лежогубська, М. Рудницька, М. Струтинська, О. Залізняк, з молодших М. Мриц-Паньківська, І. Гладисовська-Пеленська, Ірина Макух-Павликовська. На пості касієрки СУ в 1924 згинула Ольга Бесараб.

Рівночасно з організаційною працею Союз Українок продовжує співпрацю з міжнародними організаціями, які започатковано за часів відродження української держави. В тих зв'язках великі заслуги має Ганна Чикаленко-Келлер, яка живучи за кордоном, навязала зв'язки з міжнародними організаціями і пов'язала українські організації з ними. Союз Українок у Львові стає в 1923 р. членом Суфражу — Союзу для виборчих прав жінки.

Українська Жіноча Національна Рада з С. Русовою на чолі перенесла осідок до Праги і там продовжувала свою співпрацю з М. Жіночою Радою до 1939 р. Організовано Українську Секцію Ліги Миру й Свободи. Вона була членом тієї ж міжнародної організації, а головою її була Блянка Баран-Бачинська.

Кооперативна Секція Союзу Українок була членом Міжнародної Кооперативної Гільди. Крім того, Т-во "Жінок з університетською освітою" при допомозі Ганни Чикаленко наладнало зв'язки з Міжнародним Союзом Жінок-Університеток.

Співпраця з міжнародними організаціями давала змогу українському жіноцтву звертатися до них у тяжких випадках, прохачучи допоміжної й інтервенцій. І так передано домагання прослідити справу смерті Ольги Бесараб у польській тюрмі (1924 р.), пацифікації (1930 р.), в справі масового голоду на Україні (1932-33 р.), викликаного свідомо більшовиками. І треба признати, що міжнародні організації реагували на ті заклики і порушували міжнародні політичні чинники в нашу користь.

У міжнародних конгресах брали участь делегатки Союзу Українок, як Марія Донцова, Олена Федак-Шепарович, Мілена Рудницька, Ніна Селезінка, Ірина Павликовська, Блянка Баранова, як голова Секції Ліги Миру і Свободи. Крім того допомогли їм в інтервенціях визначні діячки, що жили на еміграції Ганна Чикаленко-Келлер, С. Русова, О. Залізник, Харитя Кононенко, Олена Токаржевська, Млада Липовецька, Ольга Галаган. Всі вони у своїх виступах стояли на державницьких позиціях, що викликавало звичайно реакцію польських делегаток.

У 1923 р. українське громадянство Волині вперше брало участь у виборах до польського сейму і сенату. У ряді сенаторів вибрано тоді Олену Левчанівську, що допомагала потім жіночим організаціям у їх зовнішніх зв'язках.

В 1928 р. українські жінки в Галичині беруть перший раз участь у виборах до сейму і сенату. Своєю участю в виборах жіноцтво причинилось до вибору українських послів до Варшавського сейму і сенату. Союз Українок у Львові як центральний видав заклики до участі жінок у виборах, а поодинокі члени упра-

ли активно співпрацювали в виборчій кампанії. (Статут С. У. не дозволяв включатись товариству в кампанію). Між вибраними репрезентантками були дві жінки: Мілена Рудницька, як посолка з т. зв. державної листи й Олена Кисілевська, сенатор із Львівської округи. Обі ці жінки були активними і провідними діячками Союзу Українок. Їх вибір на членів парламенту дав змогу їм присвятити більше часу і уваги Союзові Українок і користуватися їхніми привілеями в користь своєї організації.

В 1929 р. п. М. Рудницька обняла головуство Союзу Українок і задержала його до 1939 р. — до вибуху світової війни. Як голова Союзу Українок вона брала участь в кількох міжнародніх конгресах. Сенаторка Олена Кисілевська в 1928 р. обняла організаційний реферат і користаючи з більшої свободи рухів обїхала усі закутини Галичини, Волині, Полісся, Буковини і Закарпаття, організуючи жінок. Головно багато праці вложила вона в організацію сільського жіноцтва, організуючи кружки Союзу Українок. В великій мірі помагає тому видавництво часописів “Жіноча Доля” і “Жіноча Воля”, які розходились дуже численно по селах. Оба ті часописи в популярній формі ширили серед жіноцтва кличі Союзу Українок. Через те до праці в жіночих організаціях приходить, як співтворець українська жінка-селянка, зорганізована в кружках Союзу Українок.

Олена Кисілевська обїхала у 1929 р. осередки української еміграції в ЗДА й Канаді і навязала контакт із нашими жіночими організаціями за океаном.

Розв'язує жіночих організацій пособляє і зріст свідомости села, яку завдячуємо систематичній праці наших громадських установ, як Т-во “Просвіта”, “Рідна Школа” та господарським і кооперативним установам -- Т-ву „Сільський Господар” та кооперативній централі, Ревізійному Союзові Українських Кооператив.

Інші жіночі організації

Після війни відновили свою працю й інші жіночі організації, які започаткували її ще в 1900-их роках з ініціативи Клубу Русинок.

І так кооператива “Труд” (осн. 1901 р.) провадила фахову школу для дівчат і щороку вишколювала десятки фахових робітниць. При “Труді” уладжено Жіночу Ремісничу Бурсу. Гроші на той будинок зібрала М. Говикович в США. Від 1925 почала працювати кооператива для плекання домашнього промислу і

мистецького виробництва "Українське Народне Мистецтво". Вона видавала журнал "Нова Хата" і zatrudнювала в домашньо-му виробництві около 200 робітниць по селах.

Т-во „Українська Захоронка“ (осн. 1901 р.) в 1930 р. почало реорганізацію захоронок у Львові на дошкілья модерного типу і вишколювало провідниць для дитячих садків. У Львові поста-ло 15 дошкіль і ведено півоселі для дітей.

Т-во "Вакаційних Осель" (осн. 1904 р.) з року на рік висла-ло своїм коштом сотні дітей на літній відпочинок.

В 1929 р. організується Т-во "Будучність", яке об'єднувало біля 1000 домашніх помішниць, дбало про освідومлення своїх членів, давало своїм членам моральну піддержку і фахову поміч. В 1938 р. завдяки ощадностям своїх членів Т-во закупило дім. Ініціаторами товариства були Евстахія Тишинська, Стефанія Фіголь, Антоніна Конрадова, Олена Гординська. Подібні органі-зації постали в Стрию (гол. Ольга Бачинська) й інших містах.

Марійське Товариство Пань (осн. 1904 р.) продовжувало свою працю. В 1930 р. воно поширює свій статут і перетворю-ється на організацію з ширшими завданнями — як подібні ка-толицькі жіночі організації, під назвою "Марійські Дружини".

У 1934 р. організується Центральний Жіночий Кружок при Українським Католицьким Союзі, що об'єднує сітку жіночих като-лицьких організацій у краю. Ініціаторами були др. Дарія Дзе-рович, Антоніна Конрад, Е. Тишинська, Ст. Фіголева і другі.

В 1931 р. формується ще одна жіноча організація "Жіноча Громада" (постала вона на тлі конфлікту по розв'язанні деяких філій С. У.). Членство „Жін. Громади“ це були члени або сим-патички радикальної партії, переважно селянки. Була це органі-зація двостепенна, що мала свою централю у Львові і кружки по містах і селах. Жіноча Громада видавала часопис "Жіночий Світ". Головою „Жіночої Громади“ була Іванна Блажкевич, ві-дома кооперативна діячка, пропагаторка і письменниця.

Нові господарсько-кооперативні методи праці на селі вима-гали піднесення фахової освіти селянки і вишколу в її сільсько-господарській праці. Тому агрономічне Т-во "Сільський Госпо-дар" в обсягу своєї фахової праці на селі взяв до уваги сільське господарство і домашню працю селянки. В 1936-1937 р. організує "Сільський Господар" Кружки Сільських Господинь, які оформ-лено в Центральну Секцію Господинь при Сільським Господарі. Була це фахова організація сільських господинь для піднесення сільсько-господарського знання. Головою Центральної Секції

Господиць була Олена Кисілевська, організаторкою і фаховою провідницею була др. Харитя Кононенко, одною з найвизначніших інструкторок була Ірина Домбчевська.

На Волині основано "Союз Українок Волині", опертий на окремому статуті, який мав свої філії в Луцьку, Ковлі, Крем'янці, Рівному. Головою була Параскева Багринівська. До визначних діячок належали: Олександра Підгірська (Ковель), др. Ірина Прісневська (Здолбунів), Т. Горохович, М. Волосевич (Кременець). Союз Українок Волині співпрацював з Головною Управою С. У. у Львові. Він мав у своїй організаційній праці більші труднощі зі сторони влади, ніж Союз Українок у Львові. На Волині працювали також філії "Жіночої Громади".

На Буковині працювали жінки в Т-ві "Жіноча Громада" (осн. 1906 р.) і Т-во "Миросиці". У своїй праці вони мали постійні перешкоди зі сторони румунської влади. Носіями цієї роботи були діячки Ольга Гузар, Олена Сірецька, Михайлина Левицька. Членом Ж. Громади була О. Кобилянська.

На Закарпатті працювала Жіноча Секція при „Просвіті“ (головою була Ірина Невицька) і Жіночий Союз, якого головою була Ірина Волошин. В 1934 р. заходами тих організацій відбувся жіночий зїзд, на якому явились жінки з цілого Закарпаття. Приготовляла його др. Харитя Кононенко. До визначних діячок Закарпаття належали окрім згаданих також Ольга Грабар і Елисавета Брашайко-Станькова.

В 1934 р. в пятидесятиліття перших жіночих організацій скликав Союз Українок у Львові Всеукраїнський Жіночий Конгрес, що відбувся в Станіславові. Конгрес підготував окремий комітет при допомозі і співпраці жіночих організацій. Він став великою маніфестацією українського жіноцтва. Це був перегляд змагань української жінки, що зайняв становище до всіх проблем жіночого руху. Рівнож заявився за об'єднанням жіночих організацій. В тім конгресі взяли участь делегатки з західних земель, представниці Волині, Буковини й Закарпаття, представниці еміграції і дві делегатки, по одній з Канади і Америки. Після конгресу значно зросла організація Союз Українок у Львові. Союз Українок почав видавати ідеологічний часопис „Жінка“, який редагувала Мілена Рудницька, і популярний для членства, головню села, „Українка“, ред. Марія Струтинська.

Так з короткого цього огляду бачимо, що на протязі 20-ліття праці жіночі організації зросли чисельно в силу і не дивлячись на політичний гнет дальше розвивались. Вони дали ве-

ликий вклад своєї праці у громадське життя, причинились до піднесення освіти і світогляду жіноцтва, розбудували господарські і виховні установи і брали активну участь у політичному житті. Вихована громадськи в жіночих організаціях, стає нова жінка важним чинником у суспільному житті. Своєю участю у шкільному плебісциті чи виборах вона дає доказ політичного вироблення. Інтервенція в справах Ольги Бесараб 1924 р., пацифікації (1930 р.), голоду на Великій Україні (1933) дає притоку до широкого розголосу і реакції міжнародних жіночих організацій. Поважні акції гуманітарної допомоги, як вивінуння шпиталю Народної Лічниці, допомога дітям емігрантів, голодуючим, допомога Карпатській Україні — удаються вповні завдяки її готовості.

В 1937 р. на конференції у Львові прийнято статут Світового Союзу Українок і вибрано Управу. Світовий Союз Українок мав бути централею діючих в світі жіночих організацій і жіночою репрезентацією. Статутово застережено головодство голові Союзу Українок у Львові і централю у Львові. Почесною головою вибрано п. С. Русову; головою п. М. Рудницьку, а секретарем Зінаїду Мірну.

Світовий Союз Українок не розвинув широкої діяльності, бо в тому часі ще не було для неї передумов. Українська еміграція ще не мала тоді світового масштабу, а Союз Українок, як централю, у польській займанщині був вязаний у своїх руках і не міг належно кермувати заграничними чинниками.

В розгарі праці жіночих організацій вибухла в 1939 р. друга світова війна, яка заскочила нас подіями, що заважили на історії українського народу і жіночого руху.

До повного образу праці треба би згадати про працю жінок в політичних партіях, в націоналістичному русі, в яким і масово від початку УВО брали участь визначні жінки, жіноча молодь, яка дала величезні жертви своєї праці, ідейности і крові. Також жіночу політичну організацію Дружину кн. Ольги. Але це ділянка, яку треба окремо опрацювати.

Шлях молоді

Окрім співдії та допомоги жіночих організацій у різних політичних акціях, про що вже була згадка, входили жінки також особисто в різні політичні партії. Найбільше їх було в Укр. Нац. Демокр. Об'єднанні, але поважна кількість належала до партії Укр. Соціалістів-Радикалів. Однак найбільшу кількість, осо-

бливо молодого жіноцтва, притягали нелегальні націоналістичні партії, спершу УВО, а потім ОУН.

Українська Військова Організація, заснована бувшими військовиками, не могла мати багато жінок у своїх рядах. Але постать Ольги Басараб, що згинула в службі організації, доказує, що УВО притягала жінок до відповідальної співпраці. Постать Ольги Басараб стала символом для тієї жіночої молоді, що прагнула ставити спротив окупантові. І тому, коли УВО переорганізувалось на ОУН (Організація Українських Націоналістів), що прийняла більш масовий характер, до ОУН влилось багато жіночої молоді.

Про її жертвенну працю свідчать тепер публікації членів ОУН, що появляються. Жіноцтво в ОУН виконувала відповідальну працю звязку, розвідки, перехови, від чого залежало не раз дуже багато. У 30-тих рр. майже в усіх процесах членів ОУН заявляються жінки на лаві підсудних. Жіноцтво вело також велику акцію допомоги політичним в'язням. В тій цілі існував Комітет Допомоги Політичним В'язням, що не був чисто жіночою установою, але левину частину роботи в ньому виконували жінки. Тут слід згадати, як провідні одиниці, Кл. Панькевичеву, А. Рижевську.

Розгляд політичної праці українського жіноцтва вимагає окремої публікації. Та цей похід української жінки у підпілля мав свій вплив і на працю окремих жіночих організацій. Подібно, як і в початках жіночого руху на Наддніпрянщині — запал і жертвенність підпільниць відділювали на настрій усього українського жіноцтва. А в одному напрямку й заважили на його організованому житті.

Активізуючись до боротьби проти окупанта, частина жіночої молоді влилась у існуючі жіночі організації. Метою її було розворушити українське село, поглибити його національну свідомість та змобілізувати до активної боротьби. І ідейна молодь, від початку 30-тих рр., вложила в це завдання весь свій запал. Це в великій мірі допомогло Союзові Українок та іншим жіночим організаціям охопити українське село й містечко. Як організаційні чи сільсько-господарські інструкторки десятки й сотні молодих дівчат працювали по селах. Завдяки їм завершився процес активізації українського села, що дав такий вислід у другій світовій війні. Вони давали українській селянці не тільки краще фахове знання, але передавали їй віру у правдивість своєї справи.

Жіночі організації на еміграції і нових місцях поселення

В тому часі між двома світовими війнами 1920-39 р., коли на українських землях іде систематична і творча праця жіночих організацій, припадає також розбудова жіночих організацій на еміграції і на нових теренах поселення.

На еміграції в Європі

Перша група - - на еміграції в Європі — це українські жіночі організації, що їх зорганізували жінки — політичні емігрантки в Європі. Найстарший був “Жіночий Союз” у Відні, де ще з першої світової війни жила численна еміграція. “Жіночий Союз” у Відні помагав жіноцтву в Краю, в першу чергу Союзові Українок у Львові у взаєминах з чужинними організаціями.

Від 1920 р. велика частина емігрантів із центральних і західних земель опинилася в Празі і там розвинула культурне і політичне життя української еміграції. Там знайшлися визначні жінки, члени У. Ц. Ради — Зінаїда Мірна, Софія Русова, В. О’Коннор-Віліпська і громадські діячки М. Омельченко, Л. Садовська, О. Галаган, Ст. Нагірна і другі. Там виріс і виховався цілий ряд молодих жінок, як др. Харитя Кононенко, Олена Теліга, Галина Лашенко, Зоя Плітас, Стефанія Чижович. У Празі знайшла свій осідок Українська Жіноча Національна Рада з головою Софією Русовою і продовжувала свою діяльність. Згодом з ініціативи жінок-емігранток постає в Празі і в Берліні “Жіночий Союз”. На терені Польщі, де була також дуже численна еміграція, організується Союз Українок-Емігранток. У Варшаві була головою Марія Лівницька. Цей Союз мав свої філії у Львові, Каліші й інших містах.

Побут закордоном поважної кількості визначних жінок, членів Української Центральної Ради, будівничих української держави, давав змогу співпраці з чужинними і міжнародними жіночими організаціями. Наладнались дуже добрі звязки і співпраця з чеськими жіночими організаціями. Часто коли через політичні умовини не могли виїхати українки з Галичини на якусь міжнародню зустріч, чи порушити якусь справу, перебирали ініціативу емігрантки. І так інтервенції в жіночих міжнародніх організаціях переводила з доручення жіночих організацій в краю Софія Русова, Ганна Чикаленко-Келлер, Олена Охримович-Залізник. Також коли Союз Українок мав у початках своєї діяльності пашпортові труднощі, то на міжнародніх конгресах виступали вони з доручення С. У.

Праця тих жіночих організацій продовжувалась до другої світової війни.

Праця жіночих організацій на нових місцях поселення

В 90-х р. вже почалась еміграція українців до Америки, Канади і Південної Америки. У початках свого поселення жіноцтво мусіло перебути перші труднощі поселення і піонерські часи. Вони були тими, хто держав у руках і беріг родину і вони вщипили їй почуття духових і культурних потреб. Перші організації жінок поставали звичайно при церквах і загально-громадських установах, як "Народний Дім" та "Просвіта". В 1925 р. ці організації гуртуються в першу центральну організацію — Союз Українок Америки. СУА - - це самостійна жіноча понадпартійна організація, що об'єднує українок на терені ЗДА. До 1940 року він мав 45 відділів. Першою головою була Юлія Шустакевич, а секретаркою Олена Лотоцька, теперішня голова СУА. СУА почав свою освідомну працю, втягаючи жінок до громадської роботи. Завдання його подвійні: праця для і серед членів СУА культурним вкладом для нової батьківщини і праця в користь Рідного Краю та оборони його інтересів.

В Канаді в 1926 р. організується Союз Українок Канади, як центральна організація на цілу Канаду. Вона також об'єднала існуючі до того часу жіночі організації. Першою і довголітньою головою була Савеля Стечишин.

У 1930 р. організується Організація Українок Канади ім. О. Басараб, яка гуртує жінок-націоналісток. Вона має відділи по цілій Канаді. Першою головою була Анастасія Павличенко.

У 1944 р. постає Ліга Українських Католицьких Жінок, що об'єднала католицькі організації, які існували до того часу, головню при католицьких церквах. Першою головою була Марія Дима.

В організаційній системі тих організацій є інша особливість, яку стрічаємо в Канаді. Кожна з тих організацій входить у склад своєї ідеологічної централі, як т. зв. братня організація. І так: Союз Українок Канади входить у склад Союзу Українців Самостійників (СУС), Організація Українок Канади як братня організація до Українського Національного Об'єднання (УНО), а Ліга Українських Католицьких Жінок входить як складова організація Братства Українців Католиків Канади (БУК).

Не будемо ширше подавати звіту діяльності жіночих орга-

нізацій США й Канади, бо вони видали кілька обширших оглядів своєї діяльності з нагоди 10, 15 чи 25-ліття праці, де подано початки і перебіг праці.

В Аргентині жіноцтво зорганізувало жіночі секції при громадських організаціях "Просвіті" й "Відродженні". Те саме в Бразилії, де організація жінок працює як автономна секція при Хліборобському Союзі.

Для історії жіночого руху і його дальшого розвитку по другій світовій війні треба зазначити, що згадані вище організації на нових місцях поселення мають для нас першорядне значіння.

* * *

Так зростали жіночі організації на українських землях, еміграції в Європі і нових місцях поселення на американському континенті. В цілості, незалежно від терену вони своєю працею давали великий вклад у наше суспільне життя і в змаганнях української нації за свою незалежність. Вони оправдали змагання української жінки за її місце в суспільному житті і стали співтворцем суспільно-громадського життя. В повному розгарі організаційної праці вибухла друга світова війна, яка заскочила нас подіями, що заважили на історії українського народу і замкнули другий етап українського жіночого руху.

ТРЕТІЙ ЕТАП

Друга світова війна зовсім змінила умовини праці. В часі війни українські землі були тереном окупації большевиків і нацистичної Німеччини. На західних землях большевики знищили усе громадське життя. У тому часі пропав увесь доробок п'ятдесятькількалітньої праці жіноцтва. Велику частину передових діячок вивезено або загинули від большевицьких чи німецьких рук. В часі німецької окупації також не можна було оформлювати жіночих організацій. Все ж таки жінки не спочивали і напів легально зиконали велику червоно-хресну і суспільну працю, яка своєю жертвенністю не має рівної в історії жіночого руху.

В 1941 р. по відході большевиків створилась у Львові організація "Жіноча Служба Україні", в проводі якої станула п. К. Малицька і Марія Біляк. Та організація розвивалась незвичайно швидко і почала творити відділи на центральних землях. Однак німецька влада вкоротці припинила її діяльність. Жінкам не лишилося іншого виходу, як працювати в жіночій секції при

Українському Допомоговому Комітеті (У. Ц. К.), як єдиної дозволеної німцями установи. В 1940 р. організовано Жіночу Секцію в Кракові, а 1942 р. створено таку ж у Львові. Крім того, зорганізовано в 1941 р. у Львові Український Червоний Хрест, який також не дістав властиво дозволу влади, але виконав велику роботу, що її поширено на Київ, Рівне і другі міста. В тих двох установах жінки, не дивлячись на форму організації, виконували головну роллю.

До великих акцій того часу треба в першу чергу згадати опіку й допомогу українським полоненим б. воякам червоної армії, яких німці випустили вповні виснажених із полону. Утворено станиці, в яких давали поміч хворим і підсилювали виснажених у поворотній дорозі, переведено збірки і висилку харчів для в'язнів у тюрмах і концентраційних таборах. Згодом мусіли усю працю перенести під фірму У.Ц.К. через репресії влади. У тій формі переведено допомогу голодуючим дітям, основано садки для сиріт і ведено господарські курси. Ця праця вимагала великої жертви, а нераз і самого життя. Жертвою зараження тифом померла відома діячка Ольга Ціпановська. При червонохресній праці на Волині згинули др. Харитя Кононенко в Рівному, Олександра Підгірська і її дочка у Ковлі, Ганна і Тамара Мартинюк з Здолбунова (мати і дочка), др. Ганна Рошинська у Кремянці.

У 1944 большевики зайняли остаточно всі українські землі і знищили вповні українське громадське життя, жіночі організації та сліди їх праці. Вони зайняли Відень і Прагу, де існували і працювали до того часу жіночі організації.

Кінець другої світової війни застав велику кількість утікачів і насильно вивезених з усіх земель України в Німеччині й Австрії. Прибиті вигнанням із рідних земель, не зважаючи на тяжкі воєнні переживання, українські жінки починають наново формувати своє особисте й організаційне життя. В 1945 р. відбувся жіночий з'їзд у Німеччині, який створив жіночу організацію "Об'єднання Українських Жінок на еміграції". В тому році постав Союз Українок Франції і Союз Українок Австрії. Найсильнішою з них було ОУЖ у Німеччині, бо там було найбільше скупчення скитальців. ОУЖ розрослося в велику організацію, що налічувала 72 відділи. У ній станули спільно до праці жінки усіх українських земель.

За час війни зросли жіночі організації Америки і Канади. Всі вони поширили свою організаційну сітку та поглибили свою працю. Союз Українок Америки видає в 1944 р. жіночий журнал

"Наше Життя", ред. О. Лотоцька, потім Л. Бурачинська. Союз Українок Канади видає цілий ряд книжок з обсягу жіночої праці і редагує жіночу сторінку в "Українським Голосі". Організація Українок Канади почала від 1950 р. видавати "Жіночий Світ", ред. Ст. Бубнюк. По війні навязали вони контакт з організаціями на скитальщині. Тягар проводу зорганізованого жіноцтва перейшов у руки жіночих організацій Америки й Канади. Вони несли моральну і матеріальну поміч і станули в обороні скитальців проти репатріації. В першому повоєнному конгресі М.Ж.Р. у Філадельфії бере участь у складі канадійської делегації п. Ганна Романчич-Ковальчук і частинно її заходами проходять на конгресі резолюції в обороні політичних утікачів.

Наростає цілий ряд проблем, які вимагають, щоб укр. жіноцтво зайняло своє становище і звернулось із ними до жіноцтва світу. В 1948 р. Союз Українок Америки, як найстарша тепер діюча організація, скликає Світовий Конгрес Українського Жіноцтва до Філадельфії. В 1948 р. відбувся СКУЖ при участі делегаток Америки, Канади і Європи. Ті організації, що не взяли участі — писемно солідаризувалися з конгресом. На конгресі виявилась повна єдність думки у відношенні до Рідного Краю і його визвольних змагань. Конгрес заявився за правом українського народу на самостійну державу та запротестував проти московсько-більшевицької окупації та терору, який там панує. Конгрес солідаризувався з визвольними змаганнями українського народу і звернувся до демократичного світу, щоб узяв в оборону права українського народу. Конгрес визнав Українську Національну Раду, як політичний центр на еміграції. В ділянці організації створив Світову Федерацію Українських Жіночих Організацій (СФУЖО), що має бути репрезентантом українського жіноцтва перед власним громадянством і головно міжнародніми жіночими організаціями. Федерація та мала стати центром жіночої праці і об'єднати українські жіночі організації поза залізною заслоною, які стоять на державно-самостійницькому становищі.

В той спосіб по воєнним розгромі, що вдарив по існуванні жіночих організацій, прийшло до створення Федерації Жіночих Організацій і центру для їхньої праці. Конгрес вибрав головою СФУЖО б. сенаторку, редакторку Олену Кисілевську. Так зложилося, що колись молода дівчина Олена Сіменович, наймолодший член-основник першої жіночої організації у 1884 р. по 70 роках громадської праці очолює Світову Федерацію Українських Жіночих Організацій.

Потреба світового центру виявилась найкраще в найближчому часі. В 1948 р. почалось масове переселення скитальців у різні країни світу. Жіноцтво почало творити організації на нових місцях поселення, як Австралія, Англія, Бельгія, Венецуеля, Чіле, поширено працю в Бразилії і Аргентині. Всім їм потрібна була підтримка в організаційній праці і поміч у напрямних діяннях. СФУЖО об'єднує сьогодні 12 центральних організацій і 2, які співпрацюють (Америка 2, Канада 2, Бразилія, Аргентина, Англія, Бельгія, Франція, Німеччина, Австралія, Венецуеля, Чіле, Австрія). Осідок СФУЖО є в Філадельфії, де знаходиться секретаріят під управою діючої містоголови О. Лотоцької. Тут діє й Виховна Комісія під проводом Надії Ішук.

У Канаді живе голова СФУЖО О. Кисілевська і знаходиться Фінансова Комісія СФУЖО з п. Луцькою на чолі. СФУЖО перевело певні спільні акції, як століття народин Н. Кобринської, роковини голоду на Україні, 70-ліття жіночого руху, інформацію чужих жіночих організацій. СФУЖО є членом міжнародної організації Світовий Союз Матерей (М.М.М.). Делегатки брали участь у двох конгресах тої організації, а то в Парижі 1950 і Брюсселі 1953. СФУЖО відновило співпрацю з міжнародніми організаціями і у висліді — участь голови Союзу Українок Америки на конгресі М. Ж. Р. в Гелсінкі.

Почався новий етап праці українських жіночих організацій. Вони працюють поза межами України, але для її добра. Їх завдання поширені, бо росте вже покоління, народжене в різних країнах поселення, чує себе членом суспільства нової батьківщини. В країнах, де існували жіночі організації, виникає проблема співпраці давніх членів і новоприбулих, — де зустрічаються різні ментальности. Але в 70-ліття українського жіночого руху мусимо з гордістю піднести, що так праця на рідних землях, де кожний черпає животні соки з рідної землиці, чи праця серед воєнних злиднів і скитальщини, чи праця на нових місцях у новій батьківщині — виказує вікову культуру української жінки, що надає їй гідність матері свого роду і громадянки. Ми можемо сьогодні бути горді, що українки одні з перших серед жінок східньої Європи прямували до освіти, змагали і виявили себе в господарському житті, виявили великий організаційний хист, громадське вироблення і оправдали вповні змагання до свободи жінки. Їх постава у відношенні до людини, родини, суспільства зливається вповні зі змаганням українського народу на свободне життя.

ІЗ ЗБРОЄЮ В РУКАХ

Нашій Батьківщині судилась бурхлива історична доля: На межі Європи й Азії шматували її наїзди кочовиків та експансія великодержав. А в тому змаганні за волю народу гартувалась українська жінка. Їй, що вирощувала дітей та заправляла домашнім господарством, доводилось не раз хватати за зброю. І наша історія ясніє іменами лицарів-жінок, що наклали у цій боротьбі голову.

Від Олени Завісної, що керувала обороною Буші в 1654 р. до Марусі Соколовської, що завдала стільки ударів більшовикам під час наших визвольних змагань аж до звязкової УПА, що виконує найтрудніші доручення — лежить далекий шлях. Та хоч які різні в них передумовини і засоби боротьби — в них палає один і той же вогонь любови і посвяти.

За нашої памяти двічі українська жінка хватала за зброю. Ще живуть і діють учасниці цієї боротьби, що вимагала від них стільки гарту і посвяти. Нехай вони самі розкажуть на сторінках цієї книжки, що спонукало їх до того і якими шляхами ішов їх змаг. Бо хоч їх ділить недалекий час, проте зовсім інші умовини й засоби боротьби і становище жінки в них.

*
**

Ганна Дмитерко-Ратич

Щоб належно зрозуміти участь дівчат в Українських Січових Стрільцях треба повернутись думкою до початку нашого століття.

Вже Наталія Кобринська кинула клич рівноправности для жінок. Жіноча молодь кинулась із западом до науки, щоб здобути знання і незалежний фах, а при тому й становище в суспільстві. Спершу у польських середніх школах, а потім у „Рідній Школі” вишколювалась молодь під

рукою ідейних учителів. В тому часі заіснували в Галичині події, що сильно її схвилювали. Некорисний виборчий закон до сойму і трагічні вибори 1907 р., атентат на намісника Потоцького, самогубство учня семінарії Петра Чорнія і врешті запекла боротьба за український університет у Львові, що в ній впав жертвою Адам Коцко. А вже найсильніше сколихнула цілим українським суспільством подія на Наддніпрянщині, коли то в Києві заборонено в 1912 р. збудувати пам'ятника Тарасові Шевченкові. Демонструвала молодь у Києві, демонструвала і у Львові перед російським консулятом та вибила шиби в редакції „Русского Слова“ і в кацапській бурсі на Курковій вулиці.

Всі ці події повчили молодь, що голіруч, без зорганізованої сили нічого не вдіє. Найбільш переконливим аргументом у боротьбі за волю народу є такий зброя. Тому молодь перевірила своє відношення до військовости і почала діяти. Спершу поставили тайні пластові гуртки, де крім пластування набиралось військового знання та вишколу. Перший тайний пластовий гурток постав у Львові у 1911 р. і його заложив Іван Чмола. До нього вже належало сім дівчат.

Політичні події на Балканах у 1912 р. уже зарисували маєрево війни. Це ще більше прискіпило творення військової організації. Тому що поляки осягнули дозвіл на „Стшельца“ — вдалось і нам затвердити в галицькому намісництві статут військової організації, що прийняла назву „Українські Січові Стрільці“.

У 1913 р. постав Жіночий Організаційний Комітет під головуванням визначної громадської діячки Константи́ни Малицької. Він кинув клич грошової збірки на „потреби України“. В короткому часі зібрано 9.000 корон і це був перший дар на творення УСС у 1914 р. та їх збройний виступ. Зложило його патріотичне українське жіноцтво.

Жіноча чета постала при УСС, що були зорганізовані при „Січі“, бо студентська організація УСС не хотіла жінок у своїй частині. Жіноча чета нараховувала 20 учасниць. Однострій був дуже простий. Спідничка з вовняного матеріялу сіро-зеленої краски. У тих одностроях машерувала жіноча чета в поході під час Січово-Сокільського здвигу 28. червня 1914 р. і своєю появою звертала на себе загальну увагу.

Та вже під час здвигу стало ясно, що війна недалеко. Дня 28. липня Австрія виповіла Сербії війну, а 6. серпня „Стрільська Головна Рада“ видала заклик до стрільців зголошуватись до Українських Січових Стрільців.

Жіноча чета не могла скомплетуватись, бо багато дівчат мешкало поза Львовом, а доїзд залізницями був уже утруднений. Та у Львові зібралась групка відважних, що не хотіли відступити від свого заміру. Вони вирушили зі стрільцями 30-го серпня у напрямі на Стрий. І цим почався їх похід, що коштував багато зусиль, терпінь і жертв і був може єдиним у своєму роді збройним змагом жінки за волю свого народу.

Разом із стрільцтвом пережили дівчата перемогу на Макивці та похід із Карпат на Стрипу (Семиківці, Панталиха) криваві бої на Лисоні, під Конюхами та Куропатниками. Доля не щадила й особистих важких переживань. Багато близьких товаришів зброї, яких ще бачилося вчора і розмовлялося з ними, сьогодні вже вкрила сира земля. Олена Степанів під Лисовичами попала в російський полон, а в літі 1918 р. згинула хор. Софія Галечко у хвлях Бистриці.

Але винагородою став УСС-ам побут на Правобережжі та участь у будові молодої української держави.

Всі труднощі й невгоди в умовинах вояцького й военного життя жіноча молодь у своєму пориві вперто переносила. Загартована на всі фізичні труди й недостатки, психічно переходила не раз над неодним явищем до денного порядку. Багато „недобачала“ й „недочувала“ та інстинктивно у своїй душі відчувала, хто ставився до неї „з перцем“, а хто зі щирим серцем.

Питання, чи жіноча молодь повинна приймати участь у війні зі зброєю в руках та переходити військовий вишкіл, було у свій час та й досі остає отвертим. Все ж таки критичні уваги про меншевартість жінки під тим оглядом відчували дівчата-стрілкині як найбільшу кривду. Ми вважали, що нас покликав до дії історичний момент на порозі першої світової війни, а історичні приклади героїзму української жінки вложили нам зброю в руки.

Ганна Дмитерко-Ратич

**
*

З початком II. світової війни основні бої двох європейських потуг — Німеччини й ССРСР відбувались на українських землях. І тоді, в тих важких умовинах, у боротьбі на два фронти зродилась Українська Повстанська Армія. Творці її, українські революціонери, заявили, що українська земля є власністю українського народу й цього права він мусить зброєю боронити.

Скоро зростають ряди УПА, а в проводі їх станув Тур, Роман Шухевич. Непохитно стояв на пості, держачи прапор зброй-

Членки УПА переходять військовий вишкіл

ного спротиву німецьким і большевицьким окупантам. Під його кермою український нарід вписав нову, світлу сторінку своєї історії.

„Серед проклятих обставин нашого позавчора, вчора і сьогодні росла і жила, любила і терпіла, боролась і вмирала «землі козацької краса» — українська жінка“ — пише Д. Донцов у творі „Правда прадідів великих“. Оці його слова знайшли свій найвищий вислів, своє завершення в жінок, що борються в рядах УПА. Тут вони нарівні з воїнами переносять голод і холод, і постійно глядять у вічі смертельній небезпеці.

Санітарка в УПА не тільки подає першу поміч раненому, але в крайньому випадку заступить вбитого кулеметчика, щоб кулемет не замовк. У підпільних іспитаях вона перебуває нераз цілі тижні під землею, а при наскоках вона борониться пліч-о-пліч із вояком УПА та віддає своє життя в обороні ранених.

Розвідниця УПА нераз виконує незвичайно важливі доручення. Вона працює як службівка в установах, вступає до комсомолу, здобуває довіря своїх наставників. Через її руки переходять важливі інформації для УПА. Вона старає документи і допомагає у переїзді людей із місця на місце.

Кур'єрка УПА перевозить важливі вістки довіреним людям. У вбранні селянки, з молоком чи городиною, вона мандрує де-

сятки миль, щоб остерегти якийсь пункт. Вона не боїться застав і фронтів і всюди знаходить людей, що віддані справі УПА.

Та не тільки ті, що віддали себе цій службі і виконують її цілою своєю істотою. Але сотні й тисячі сільських господинь, що засоблюють вояків УПА харчами, а нераз діляться з ними й останнім кусником хліба! Вони приймають стрільців, як своїх рідних синів, переховують у небезпеці, а нераз наражують себе на жахливі переслідування.

Ось кілька постатей отих сірих героїнь теперішньої боротьби на рідних землях.

Перемишль, пізня осінь 1947 р. В ринку з дво-поверхової кам'яниці кинулась на брук молода мати й дружина одного з наших друзів, відбираючи собі життя, щоб не попасти живою в руки большевицьких опричників, що прийшли по неї. Святослава знала багато про рухи відділів УПА, магазини, кватиркування, перебування провідних осіб. Знаючи про жахливі тортури, що їх примінюють большевики, вона поглядом попрощала свою 2-літню донечку і пішла на смерть, щоб не заломитись.

Багато, багато таких постатей начислює наша дійсність. Степова, дочка Полтавщини, відважна й мудра, гине на полі бою. Подруга Дора разом із чоловіком, курінним лікарем, гине у шпиталі. Подруга Христя, яка знесла по-геройськи всі знущання і побої — хвора, але сильна духом, пише з тюрми, що всі ці страждання скріпили її і цією вірою вона піддержує інших у сірих, тюремних мурах.

І коли читаємо сьогодні, що по далеких таборах Воркути чи Караганди є більшість українців, то між ними поважне число — це ті безіменні жінки з УПА. Це не тільки активні борці — медсестри і звязкові, але й тисячі тих, що давали захист чи харч воїнам УПА. Вони несуть гідно важкі засуди, зберігаючи й у жахливих тюремних умовах геройське ім'я української жінки.

Кріпить їх у боротьбі любов до Бога й України. Український нарід непохитно вірить, що опікунка української землі Божа Мати не лишить її у неволі. Цією надією живе український нарід і так, як колись запорожці

У наметі поставили образ Пресвятої
І крадькома молилися . . .

ставить святі ікони по льохах і криївках, молиться Їй і просить у Неї допомоги за своє визволення.

Марія Голіяш

З М І С Т

I. УКРАЇНСЬКІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Ч А С Т И Н А I.

Юлія М. Шустакевич:	7
I. Панчук. Про українське жіноцтво в Дітройті	19
Михайло Чесний: З перспективи тридцяти п'яти літ	21
Українська жінка на сцені Дітройту	27

Ч А С Т И Н А II.

Злучені Жіночі Організації м. Дітройту	30
Філія Союзу Українок Америки в Дітройті	45
Союз Українок Америки:	
5 Відділ США ім. княгині Ольги	57
16 Відділ США	63
23 Відділ США	69
26 Відділ США ім. Ольги Басараб	75
Станиця Комітету "Мати й Дитина"	100
31 Відділ США ім. ім. княгині Ярославни	102
37 Відділ США ім. Лесі Українки	104
58 Відділ США ім. Олени Теліги	106
61 Відділ США	109
Український Золотий Хрест:	
14 Відділ УЗХ	111
34 Відділ УЗХ	121
Різні жіночі організації:	
Українське Жіноче Товариство "Просвіта"	127
Український Відділ Американського Червоного Хреста	135
Клуб Матерей	139
Жіноча Сотня Союзу Гетьманців-Державників	140
Українській Жіночий Горожанський Клуб	141
Український Осередок у Дірборні	142
Релігійні товариства:	
Сестринство Нешорочного Зачаття Божої Матері	145
Братство Апостольство Молитви при церкві св. Івана Хрестителя	149
Сестринство Апостольства Молитви в Дірборні	151
Жіноче Допоміжне Товариство при церкві св. Івана Хрестителя	151
Сестринство при церкві св. Покрови	153

II. ПРИ ГРОМАДСЬКІЙ РОБОТІ

Микола Шустакевич: Українське жіноцтво у громадському житті	157
Юлія М. Шустакевич	166
Марія Бек	170
др. Софія Парфанович	175

III. З ЖІНОЧОГО РУХУ:

О. Лотоцька: Союз Українок Америки	181
П. Різник: Український Золотий Хрест	187
Л. Вурачинська: Об'єднання Українських Жінок	197
О. Кисілевська: Світова Федерація Українських Жіночих Орг. (СФУЖО)	205
Г. Павличовська: 70 літ громадської праці	209
Г. Дмитрово-Рагач і М. Голяш: Із зоросю в руках	241

Обгортку виконала Слава Сурмач

CONTENTS

I. THE UKRAINIAN WOMEN'S ORGANIZATION

PART I.

J. M. Shustakevich: The Ukrainian Women's Organizations in Detroit	7
J. Panchuk: The Ukrainian Women of Detroit	19
M. Chemney: In 30 years perspective	21
The Ukrainian Woman on the Stage	27

PART II.

The United Ukrainian Women's Organizations of Detroit	39
The Ukrainian National Women's League:	
5 Branch of UNWLA (Princess Olga)	57
16 Branch of UNWLA	63
23 Branch of UNWLA	69
26 Branch of UNWLA (Olga Bassarab)	75
The "Mother and Child" Committee	100
31 Branch of UNWLA (Princess Yaroslavna)	102
37 Branch of UNWLA (Lessia Ukrainka)	104
58 Branch of UNWLA (Olena Teliha)	106
61 Branch of UNWLA	109
The Ukrainian Gold Cross:	
14 Branch of UGC	111
34 Branch of UGC	121
Other Women's Organizations:	
The Ukrainian Women's Organization "Prosvita"	127
The Ukrainian Unit of the American Red Cross	135
The Mothers' Club	139
The Women's Division of Hetman Organization	140
The Ukrainian Women's Citizens' Club	141
The Ukrainian Center of Dearborn, Mich.	142

Religious Organizations:

Sisterhood of Immaculate Conception	145
The Apostleship of Prayer at St. John's Catholic Church	149
The Apostleship of Prayer in Dearborn, Mich.	151
The Ladies' Auxiliary at St. John's Catholic Church	151
Sisterhood of the Protection of the Blessed Virgin Mary	153

II. IN SOCIAL WORK

N. Shustakevich: The Ukrainian Women of Detroit in Social Work	157
Julia M. Shustakevich	166
Maria Beck	170
Sofia Parfanovich, M.D.	175

III. THE FEMINIST MOVEMENT:

H. Lotosky: The Ukrainian National Women's League	181
P. Riznyk: The Ukrainian Gold Cross	187
L. Burachinska: The Ukrainian Women's Alliance	197
O. Kisilevska: The World Federation of Ukrainian Women's Organizations (WFUWO)	205
I. Pavlikovska: 70 Years of Social Work	209
H. Dmiterko-Ratich and M. Gollash: Under Arms	241

Cover by Slava Surmach

